T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK HALK EDEBİYATI BİLİM DALI

TÜRKMENİSTAN TÜRKLERİNİN SÖZLÜ EDEBİYATINDA HÜVDİLER (NİNNİLER)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Ayşe Yüksel KILIÇ

Tez Danışmanı

Prof.Dr. İsa ÖZKAN

Ankara-2007

ONAY

Ayşe Yüksel KILIÇ tarafından hazırlanan *"Türkmenistan Türklerinin Sözlü Edebiyatında Hüvdiler(Ninniler)"* başlıklı bu çalışma *27/11/2007* tarihinde yapılan savunma sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından *Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim dalı Türk Halk Edebiyatı Bilim dalında* yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof.Dr. İsa ÖZKAN (Başkan)

Prof.Dr. Pakize AYTAÇ

Yrd.Doç.Dr. Ali YAKICI

ÖNSÖZ

Türk milleti dünya tarihinin köklü milletlerinden biridir. Tarih boyunca geniş bir coğrafyaya yayılarak, değişik adlarla yüzlerce devlet kurmuştur. Bu yüzden Türk kültürünü incelemek zor bir iştir. Bugüne kadar pek çok kültür ürününün gün yüzüne çıkarılması için birçok çalışma yapılmıştır.

Türkmenistan Türk Edebiyatı, Türk dünyası edebiyatının önemli kollarından birini oluşturur.

Türkmen halkı uzun bir geçmişten günümüze ulaşan çok zengin ve çeşitli bir edebî mirasın sahibir. Sözlü kültür numunelerinin her birinde, Türkmen halkının şairâne duygularının, sanat kabiliyetlerinin imzası vardır. Zaman süzgecinden süzülerek bugünümüze ulaşan sözlü kültür numuneleri inançlarımızı, gelenek ve göreneklerimizi, düşüncelerimizi, duygularımızı, hayallerimizi; kısaca ruhumuzu bünyesinde toplamaktadır. Bu sebeple bu ürünler; bizim için, bizi bize yansıtan yüce bir servettir.

Türkmenistan Türklerinin sözlü edebiyatında meydana getirilen sözlü ürünlerden biri de Türkmen kadınlarının sanatkarâne ürünleri olan hüvdiler(ninniler)'dir.

Hüvdiler; hayat tarzı, gelenek-görenekler, inanışlar gibi folklor unsurları yanı sıra anne-çocuk münasebetleri, aile-toplum münasebetleri, çocuk psikolojisi hakkında da önemli bir kaynaktır. Bu ürünler sözlü kültür ortamında yüzyıllarca nesilden nesile nakledilerek muhafaza edilmesine ve günümüze taşınmasına karşın bütün yönleriyle incelenip değerlendirilmemiştir.

Milletimizin zengin edebî mirasını bir araya getirmek, incelemek ve neşredip geniş okuyucu kitlesine ulaştırmak gerekmektedir. Bu çalışma ile zengin bir folklor geleneğini yaşatan Türkmenlerin hüvdileri konusunda kaynak bir kitap meydana getirerek, kültür kökenlerimizi incelemek, ortak

değerlerimizi belirlemek, bu sayede millî kimlik bilincini uyandırmak yolunda hizmet sunmak niyetindeyiz. Bugüne kadar üzerinde durulmamış bir konu olan *"Türkmenistan Türklerinin Sözlü Edebiyatında Hüvdiler (Ninniler)"* konulu tezimizin, bu yolda çalışan araştırmacılar için faydalı bir kaynak oluşturmasını umarız.

Bu çalışmaya başladığım ilk günden bu yana benden desteklerini esirgemeyen anneme ve babama, tezle ilgili malzeme temininde yardımlarını gördüğüm İhsan Kalenderoğlu Beye, Türkmen kültürüne dair bilgilerinden faydalandığım Doç.Dr. Berdi Sarıyev Beye ve her zaman için yardımlarını esirgemeyen, bilgilerinden ve tecrübelerinden istifade ettiğim tez danışmanım Prof.Dr. İsa Özkan Beye teşekkürü bir borç bilirim.

Ankara, 2007
Ayşe Yüksel KILIÇ

İÇİNDEKİLER

SÖZ BAŞI……..…….i

İÇİNDEKİLER…….…….iii

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ……..…….vii

GİRİŞ……..…….. 1

1. Türkmenistan Sözlü Edebiyatında Hüvdi (Ninni) Türü ……..….....1
2. Diğer Türk Boylarında Ninni Türünü Karşılayan Terimler…….…….12

I.BÖLÜM

1. HÜVDİLERİN SINIFLANDIRILMASI……..……19

1.1. Konularına Göre Hüvdiler…….……..……..26

1.1.1. Dilek İfade Eden Hüvdiler……..…….…..…...26

1.1.1.1. Çocuğun Uyuması Dileğiyle Söylenen Hüvdiler….…….……26

1.1.1.2. Çocuğun Uyanması Dileğiyle Söylenen Hüvdiler……...…29

1.1.1.3. Çocuğun Büyümesi Dileğiyle Söylenen Hüvdiler….……..……29

1.1.1.4. Çocuğun Ağlamaması Dileğiyle Söylenen Hüvdiler……31

1.1.1.5. Çocuğun Yürümeye Başlaması Dileğiyle Söylenen Hüvdiler……..……..32
1.1.1.6. Çocuğun Konuşmaya Başlaması Dileğiyle Söylenen Hüvdiler……..…...33
1.1.1.7. Çocuğun Evlenmesi, Çocuğa Ev Kurmak Dileğiyle Söylenen Hüvdiler…….…….…34
1.1.1.8. Çocuğun Askere Gitmesi Dileğiyle Söylenen Hüvdiler……43
1.1.1.9. Çocuğun Okuması, Bilgili Olması Dileğiyle Söylenen Hüvdiler…….……...44
1.1.1.10. Çocuğun Meslek Sahibi Olması, Çalışması Dileğiyle Söylenen Hüvdiler..…….…..46
1.1.1.11. Çocuğun Gelecekte Hizmet ve Yardım Etmesi Dileğiyle Söylenen Hüvdiler……....…...49
1.1.1.12. Erkek Çocuğa Sahip Olma Dileğiyle Söylenen Hüvdiler……..…50
1.1.1.13. Dua Mahiyetindeki Hüvdiler……....51
1.1.1.14. Beddua Mahiyetindeki Hüvdiler…...…55
1.1.2. Çocukla İlgili Duyguları Konu Alan Hüvdiler....…57
1.1.2.1. Çocuk Sevgisine Dair Hüvdiler…...…57
1.1.2.2. Çocuğu Övmek İçin Söylenen Hüvdiler…….……...65
1.1.2.3. Çocuğa Güvenme Duygusunu İfade Eden Hüvdiler……....……..…72
1.1.2.4. Çocuğu Koruma Amacıyla Söylenen Hüvdiler……...……..…73

1.1.3. Sevinç İfade Eden Hüvdiler……..……76
1.1.4. Şikâyet, Üzüntü ve Kaygı İfade Eden Hüvdiler…….……77
1.1.5. Ayrılık, Gurbet, Özlem ve Kavuşma İfade Eden Hüvdiler……..……..…….……....79
1.1.6. Akrabalarla İlgili Hüvdiler……...……82
1.1.7. Korkutma ve Tehdit Mahiyetindeki Hüvdiler.....84
1.1.8. Nasihat Mahiyetindeki Hüvdiler……..85
1.1.9. Yeme-İçme ve Yiyecek-İçeceklerin Konu Edildiği Hüvdiler……...……...87
1.1.10. Giyim-Kuşamla İlgili Hüvdiler…….……..90
1.1.11. Çiftçilikle İlgili Hüvdiler……..…....91
1.1.12. Hayvancılıkla İlgili Hüvdiler…….....93
1.1.13. Avcılıkla İlgili Hüvdiler……..94
1.1.14. Halıcılıkla İlgili Hüvdiler…….……...96
1.1.15. Atın Konu Edildiği Hüvdiler…….....…98
1.1.16. Misafirperverlikle İlgili Hüvdiler……..……..101
1.1.17. Düşmanla Mücadele, Kahramanlık, Vatanseverlik ve Hürriyet Duygusunu Aşılayan Hüvdiler….....102
1.1.18. Kan Davası, Kin, Düşmanlık İfade Eden Hüvdiler……...……..…103
1.1.19. Mekânları Konu Alan Hüvdiler……..…104
1.1.20. Salıncakla İlgili Hüvdiler……..……..…105
1.1.21. Diğer Konularda Söylenen Hüvdiler……106

1.2. Çocuğun Cinsiyetine Göre Hüvdiler……..……...108
1.2.1. Kız Çocukları İçin Söylenen Hüvdiler…..……..…108
1.2.2. Erkek Çocukları İçin Söylenen Hüvdiler…....…110

1.3. Söyleyicilerine Göre Hüvdiler…….……....115
1.3.1.Annenin Söylediği Hüvdiler…….....115

1.3.2. Anne Dışındaki Kişiler Tarafından
Söylenen Hüvdiler……118

II.BÖLÜM
1. HÜVDİLERİN DİL VE ŞEKİL ÖZELLİKLERİ……..…..121
1.1.Hüvdilerin Dil Özellikleri……....122
1.2.Hüvdilerin Şekil Özellikleri……...……....125
1.2.1. Ahenk……125
1.2.1.1. Kafiye……..…..……126
1.2.1.2. Redif……...……..131
1.2.1.3. Tekrarlar……...……141
1.2.1.4. Vezin……...……..161

III.BÖLÜM
HÜVDİ METİNLERİ……..……...164

SONUÇ……..……...345

SÖZLÜK……..……..349

KAYNAKÇA……..……374

ÖZET…….…….……...379

ABSTRACT……..……381

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

TÜRKMEN TÜRKÇESİ ALFABESİ

KİRİL	LÂTİN	YENİ TÜRKMEN ALFABESİ
А а	A a	A a
Б б	B b	B b
В в	V v	W w
Г г	G g	G g
Д д	D d	D d
Е е	E e	E e
Ё ё	Yo yo	
Ж ж	J j	Ž ž
Җ җ	C c	J j
З з	Z z	Z z
И и	İ i	İ i
Й й	Y y	Ỳ ỳ
К k	K k	K k
Л л	L l	L l
М m	M m	M m
Н н	N n	N n
Ң ң	Ñ ñ	Ň ň
О о	O o	O o
Ө ө	Ö ö	Ö ö
П п	P p	P p
Р р	R r	R r
С с	S s	S s
Т т	T t	T t
У у	U u	U u
Ү ү	Ü ü	Ü ü
Ф ф	F f	F f
Х х	H h	H h
Ц ц	Ts ts	
Ч ч	Ç ç	Ç ç
Ш ш	Ş ş	Ş ş
Щ щ	Şç şç	
Ы ы	I ı	Y y
Э э	E e	
Ә ә	Ä ä	Ä ä
Ю ю	Yu yu	
Я я	Ya ya	

GİRİŞ

1. Türkmenistan Sözlü Edebiyatında Hüvdi (Ninni) Türü

Türk milleti köklü bir sözlü geleneğe sahiptir. Bu köklü geleneğin önemli ürünlerinden biri de ninnidir. Ninni; çocuğu rahatlatarak uyutmak, ağlayan çocuğu susturmak, çocuk sevgisini ifade etmek, onu terbiye etmek maksadıyla, belli bir ezgiye bağlı olarak söylenen, genellikle manzum sözlerden ibaret bir türdür.

Çalışmamıza konu olan Türkmenistan sözlü edebiyatında ninni türü; *"hüvdi/hüvdü"* kelimesi ile karşılanmaktadır. Kelimenin kökeniyle ilgili olarak çeşitli görüşler bulunmaktadır:

"Ninnilere "hüvdi" denilmesi, bebek uyutulurken çıkarılan sesle ilgilidir."[1]

" 'Hüvdi' kelimesinin her bir mısra sonundaki "huvva-huv", "hüvvä-hüv", "heyya-hey" gibi sözlerin söylenmesiyle ortaya çıktığını söylemek mümkündür." [2]

"Türkmenistan'da ninnilere, bebek uyutulurken çıkarılan sesten dolayı "hüvdü" denilir." [3]

Türkmenistan Edebiyatının 'Sovyetler Birliği döneminden önce ve Sovyetler Birliği döneminden sonra' olmak üzere iki ana bölüme ayrılarak incelenmesi gerektiğini ifade eden Berdi Sarıyev'in *hüvdi* kelimesinin kökeni konusundaki telakkisi bunlardan çok farklıdır:

---

[1] Ali Abbas ÇINAR, *"Türkmenistan Halk Edebiyatı Türleri"*. Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi, 2, (Güz 1996), 357.
[2] B. Şamıradov, O. Yazımov, N.Çarıyev, Orta Mekteplerin VIII. Klası Üçin Okuv Kitabı, Türkmen Dövlet Okuvpedneşir, (Aşgabat,1955), s.29-35.
[3] Doğan KAYA, Anonim Halk Şiiri, (Ankara: Akçağ Yayınları, 1999), 397.

"Hüvdi kelimesinin asıl kullanımı *"huudi"* şeklinde olmalıdır. Kimilerine göre bu kelime "huu" kelimesinden gelir ki, bu bir *hareketlilik* ifade etmektedir. Kimisi ise bu kelimeyi İslâmiyete bağlayarak, kelimenin "Allah" anlamına geldiğini ifade eder. Dolayısıyla "huu-di" ; *'Allah de'* anlamına gelir. Bana göre ise, hüvdi kelimesinin asıl kullanımı "huudi" şekliyle olmalıdır. Bu kelime *"hücü"* kelimesinden gelmektedir. Zira "hücü" kelimesi, Arapçada "uyku" anlamına gelir."

"Hüvdi" kelimesi Türkmenistan'da ve Türkiye'de yayımlanan muhtelif kaynaklarda şöyle tanımlanmaktadır:

"Hüvdüler bebekleri uyutmak, rahatlatmak için söylenen sanatsal sözlerdir." [4]

"Hüvdüler, çocuğu uyutmak için, esasen, salıncak yanında söylenen türkülerdir." [5]

"Halk yaratıcılığının-türlerinin, anne-babaların sevgisi olan çocuklarını uyutması için salıncakta söylenen halk müziğidir." [6]

"Hüvdi Türkmenler arasında yalnız salıncak başında (Ruslar buna 'kolıvel'nıe pesni', yani *"salıncak türküsü*" diyorlar) bugüne kadar söylenegelmiş türkü nağmelerinden ibarettir." [7]

Yukarıdaki tanımlardan çıkan ortak sonuç, Türk halk edebiyatında olduğu gibi hüvdinin Türkmenlerde çocuğu uyutmak, rahatlatmak amacıyla belli bir ezgiyle söylenen bir tür olduğudur.

---

[4] Ali Abbas ÇINAR, *"Türkmenistan Halk Edebiyatı Türleri"*. Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi, 2, (Güz 1996), 357.; http://www.edebiyat-we-sungat.com/menu/ml/t2/folk.html.
[5] http://www.edebiyat-we-sungat.com/menu/ml/t3/huwdi.html.
[6] B. Şamıradov, O. Yazımov, N.Çarıyev, Orta Mekteplerin VIII. Klası Üçin Okuv Kitabı, Türkmen Dövlet Okuvpedneşir, (Aşgabat, 1955), s.29-35.
[7] GARRIEV B.A., Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 3.

Hüvdiler Anadolu sahasında icra edilen ninnilere pek çok yönden benzemektedir. Hatta hüvdi kelimesinden hareketle doğmuş *"hüv (huv) etmek", "hüvdilemek (huvdılamak)", "hüvvälemek (huvvalamak)"*[8] gibi tabirlerin Anadolu ağızlarında kullanılan "ninni demek", "ninni söylemek", "nen'eylemek", "nennen demek" tabirlerini andırdığı görülmektedir.

Anadolu sahasında söylenen ninnilerin genelinde bulunan kalıp ifadeler Türkmen ninnilerinde de sıkça görülmektedir. Çoğu kez dörtlüğün sonuna *"Huvva-huv", "Hüvvä-hüv", "Huvva, balam(oglum), huvva-huv!", "Allalasam men seni,/Hüvdülesem men seni."* vb. kalıp ifadeler getirilmektedir. Kalıp ifadeler sonda olabileceği gibi, başta da bulunabilir. *"Alla-alla", "Allay-allay", "Allan-allan" "Allay-allay (Allan-allan) edeyin", "Allalasam", "Allalayın"* vb. Bu kalıp ifadeleri kullanan Türkmen kadını, hüvdiyi hiçbir millette bulunmayan ince ve güzel bir söyleyişe ulaştırır. Hüvdiyi *"Seni Allah'ın adıyla uyutayım"* mânâsındaki ifadelerle başlatmaktadır. Türkmen annesi kutsal bir varlık addettiği çocuğunu yaradanına, Allah'a emanet ederek uyutmaktadır. Böylece hüvdiye de kutsiyet kazandırır.

Yazıdan önce söz'ün hâkimiyeti [9] olduğundan sözlü geleneğin içinde doğan ninni, türkü, tekerleme, bilmece, masal gibi ürünlerin ne zaman ortaya çıktığı konusunda kesin bilgiler edinmek mümkün değildir. Ninni söyleme geleneğinin çocukluk tarihi ile yaşıt olduğunu kabul etmek en doğrusu olur. Yazının söze hâkimiyeti ile birlikte edebiyatta da yenilikler görülür. Günümüzde halk edebiyatı ürünleri çocuk edebiyatına kaynaklık etmektedir. Çocuk edebiyatında ninni ilhamıyla yazılmış şiirler bizde olduğu gibi Çağdaş Türkmen Edebiyatında da mevcuttur.

---

[8] GARRIEV B.A., Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 3.
[9] 99 Soruda Çocuk Edebiyatı, Haz. Mustafa Ruhi ŞİRİN, (İstanbul:Çocuk Vakfı Yayınları, 1998), 76.

Türkiye Türkçesiyle yazılmış bir örnek:

NİNNİ

Kara gözlerine uykular insin
Göklerden en güzel duygular insin…
Korkular dağılsın, ağrılar dinsin,

Benim tatlı yavrum, güzelim uyu!
Sevgiyle ninniyle, uyu da büyü! [10]
…

Çağdaş Türkmen Edebiyatından bir örnek:

HÜVDİ	*NİNNİ*
Ukla balam,	*Uyu balam,*
Yat balam,	*Yat balam.*
Gül yassığa	*Gül yastığa,*
Yet balam.	*Yet balam.*
Pişik diy-de özüñ,	*Kedicik de de, kendin,*
Göz öñne getir!	*Gözönüne getir!*
Pikriñ seni islän	*Düşüncen seni, istediğin*
Menzilñe yetir.	*Menzile götürür.*
Murtuñı käte bir	*Bazen bıyıklarını*
Sıpalaşdırıp,	*Okşayıp*
İndem yatırsıñ sen,	*Yatıyorsun sen, şimdi de*
Süyci düyş görüp.	*Tatlı düş görüp.*
Ukla balam,	*Uyu balam,*

[10] Çocuk Edebiyatı Yıllığı/1988, Haz. Mustafa Ruhi ŞİRİN, (İstanbul: Gökyüzü Yayınları, Ocak 1988), 237.

Yat balam,	*Yat balam,*
Süyci uka	*Tatlı uykuya*
Bat balam.	*Bat balam.*
İndem sen çağa däl.	*Şimdi de sen, çocuk değil,*
Bir govca köşek.	*Deve yavrususun bir güzel.*
Saña akıllımız,	*Sana, akıllımız,*
Güyçlimiz diycek.	*Güçlümüz diyeceğiz.*
Guyrucığıñ seniñ	*Kuyrucuğun senin,*
Bolsa-da ketle.	*Olsa da güdük.*
Boyuñ uzın, gelsin	*Boyun uzun, gelsin*
Deñeşcek bolsa!	*Denkleşecek varsa!*
…	*…*

AĞAGELDİ ALLANAZAROV [11]

Hüvdilerle ilgili kaynakların çoğu inceleme değil de, derleme amacını taşıdığı için hüvdi hakkında çok kısa genel bilgi verildikten sonra metinler verilmektedir. Kaynaklar hüvdilerin sınıflandırılması ile ilgili kesin ve belli kıstaslara bağlı bir tasnif içermemektedir. Hüvdiler konuları bakımından tasnif edilmeyerek, sadece belli başlı konuları (çocuk sevgisi, çiftçilik, hayvancılık, avcılık, halı dokumacılığı, misafirperverlik, vatanseverlik gibi konular) ihtiva ettiğine dair bilgiler örneklemelerle sunulmuştur. Aşağıda verilen kaynak, ninnileri çocuğun cinsiyetine göre iki gruba ayırmaktadır:

"Ninnilerde bebeğin gelecek hayatının iyi olması, yüksek mevkilerde bulunması, zengin olması gibi istekler ve hayaller beyan edilir. Kızlara ve erkeklere söylenen ninniler olmak üzere iki ana gruba ayrılırlar. Kızlar hakkında söylenen ninnilerde; onların temiz, güzel, hünerli ve namuslu olması, bahtlarının açık bulunması; oğlanlar hakkında söylenen ninnilerde ise onların kahraman, güçlü, dürüst, akıllı olması ifade edilir. Bu istekler

[11] Çağdaş Türkmen Edebiyatından Çocuk Şiirleri, Yayına Hazırlayan: Nuri BAYRAMOV. Türkiye Türkçesine Aktaran: Musa ÇİFTÇİ, (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1995), 108-109.

yapılırken erkek bebekler daha çok güçlü nesnelere, kızlar ise gül, güzel kuş, geyik gibi narin nesnelere benzetilir.” [12]

Yedigenim Yedi Yıldız. Türkmen Hüvdüleri, Matalları, Sanavaçları, Yañıltmaçları adlı eserde hüvdiler iki başlık altında verilmektedir:

1. Büyük Ekim ihtilalinden önce meydana getirilen hüvdiler
2. Büyük Ekim ihtilalinden sonra meydana getirilen hüvdiler

Her eserin bir dünya görüşü vardır. [13] Yalnızca edebiyat kaygısının güdüldüğü durumlarda bile, edebî ürüne yazarın niyetlerinin, inançlarının ve ideolojisinin sirayet etmesi tabiîdir. Tabiî olmayan edebiyatı ideolojinin haklılığının ve üstünlüğünün ispat edildiği arena kılmaktır. [14] Sovyetler Birliğinde çocuk edebiyatının türlerini ve konuların çeşitlenmesi bakımından gelişmesi, Ekim ihtilalinden sonraki yıllarda başlamıştır. [15] Bu dönemde Rus yazarlar ideoloji ağırlıklı temaları işlemeye ağırlık vermişlerdir. Sovyetler Birliği döneminde Türkmenistan da bu propaganda tavrıyla karşı karşıya kalmıştır. Çalışmamıza kaynaklık eden iki eserde *(BAYMIRADOV, Amanmırat; Yedigenim Yedi Yıldız. Türkmen Hüvdüleri, Matalları, Sanavaçları, Yañıltmaçları.Birinci Kitap.Türkmenistan Neşriyatı, Aşgabat, 1989. ve künyesini belirleyemediğimiz eser)* ideolojik kaygılar güden hüvdiler yer almaktadır. Sözlü kültür ürünlerinin taşıdığı özelliklerden uzak olduğunu düşündüğümüz bu gibi eserleri edebî kıstaslarla değerlendirmek doğru olmayacağından, bu hüvdileri değerlendirmeye almadık. Bu metinleri sadece aşağıda vermekle yetiniyoruz:

Agalarıñ gahrıman,

---

[12] B. Şamıradov, O. Yazımov, N.Çarıyev, Orta Mekteplerin VIII. Klası Üçin Okuv Kitabı, Türkmen Dövlet Okuvpedneşir, (Aşgabat,1955), s.29-35.
[13] Mustafa Ruhi ŞİRİN, Çocuğa Adanmış Konuşmalar, (İstanbul: İz Yayıncılık, 1998), 88.
[14] Kenan ÇAĞAN, *"Çocuk Edebiyatı ve İdeoloji"*. Hece.Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı, 104-105, (Ankara, Ağustos-Eylül 2005), 332.
[15] 99 Soruda Çocuk Edebiyatı, Haz. Mustafa Ruhi ŞİRİN, (İstanbul:Çocuk Vakfı Yayınları, 1998), 72.

Partiya berse perman,
Olar hem Vatan oglı,
Kosmosda goymaz arman.
Huvva-huv. [16]

Aylanayın adıña,
Yetgin gövün şadıña,
Zarpçı bolup işlegin,
Dag yıkılsın badıña
Huvva-huv. [17]

Allay-allay aramı,
Ber mollaña salamı,
Bol'şevige gullukçı,
Yazar dövet-galamı.

Allan-allan almasın,
Bagıñ güli solmasın,
Sovetleriñ üstüne,
Päli yaman çozmasın [18]

Allan-allan aşıña,
Bolsam gurban başıña,
Gitseñ Gızıl Goşuna,
Gala bolsañ daşıma,

---

[16] Aynı metin künyesini belirleyemediğimiz eserde(27) yer almaktadır. Bu eserde ikinci mısradaki *"Partiya"* kelimesi *"Partiyam"* biçimindedir. Nakarat bölümü ise "*Huvva, balam, huvva-huv!"* şeklindedir.

[17] Aynı dörtlük künyesini belirleyemediğimiz eserde(27) bulunmaktadır. Nakarat bölümü bu eserde *"Huvva, balam, huvva-huv!"* şeklindedir.

[18] Aynı dörtlük künyesini belirleyemediğimiz eserde(30) yer almaktadır.

Arzı-halım yetirseñ,
Bol'şevik yoldaşıña.

Baga gireli, cigim,
Çemen bogalı, cigim,
Eziz serdar Lenine,
Eltip bereli, cigim. [19]

Ballım gulagın gerdi,
Üç yaşında gür berdi.
Bu durmuşı partiyam,
Ballıma sovgat berdi. [20]

Ballım yedi yaşında,
Oynar şkol daşında,
Dakınsa galstugı,
Pioner nışan döşünde. [21]

Ballım asla ölmesin,
Eken güli solmasın,
Vatanmıza faşistler,
İndi gaydıp çozmasın. [22]

Gara gözüñ garası,
Bizde İl'iç çırası,
Kınçılıklar yok bolup,
Añsatlaşar barısı.

---

[19] Aynı dörtlük künyesini belirleyemediğimiz eserde(33) bulunmaktadır. Bu eserde son mısradaki *"bereli"* kelimesi *"beräli"* olarak değişmektedir.
[20] Dörtlük künyesini belirleyemediğimiz eserde(34) aynı biçimde bulunmaktadır.
[21] Aynı dörtlük künyesini belirleyemediğimiz eserde(34) yer almaktadır. Bu eserde ikinci mısradaki *"şkol"* kelimesi yerine *"mekdep"* kelimesi kullanılmıştır.
[22] Aynı dörtlük künyesini belirleyemediğimiz eserde(34) yer almaktadır. Bu eserde son mısradaki *"çozmasın"* kelimesinin *"dozmasın"* şeklinde olduğu görülmektedir.

Ulalansoñ şu körpäm,
Ussa bolar birgeñsi. [23]

Gurban, gurbanıñ bolsun,
Bol'şevik dayıñ bolsun,
Gür baglı öz obañda,
Ullakan cayıñ bolsun.

Gızıl baydak parladıp,
Maşınıñı tarladıp,
Gagarin dek uç, cigim,
Asman sırın aç, cigim. [24]

Cigim mähriban yigit,
Batır, gahrıman yigit,
Gızıl Goşuna gitse,
Izında segsen yigit,
Segsen yigit serdarı,
Obamız hırıdarı. [25]

Meniñ cigim gerekli,
Eli petir çörekli,
Nirä gitse çekinmez,
Ol komsomol yürekli. [26]

---

[23] Metin künyesini belirleyemediğimiz eserde de(43) bulunmaktadır. Dördüncü mısradaki *"añsatlaşar"* kelimesi *"añsatlaşyar"* şeklinde; son mısradaki *"birgeñsi"* kelimesi *"bir geñci"* olarak değişmektedir.
[24] Aynı dörtlük künyesini belirleyemediğimiz eserde(36) yer almaktadır. Bu eserde ikinci mısradaki "*tarladıp"* kelimesi *"arladıp"* olarak görülmektedir.
[25] Metin künyesini belirleyemediğimiz eserde de(37) bulunmaktadır. Bu eserde beşinci mısradaki "*yigit"* kelimesi *"yigdiñ"* biçimindedir.
[26] Aynı dörtlük künyesini belirleyemediğimiz eserde(43) yer almaktadır.

Meniñ cigim turupdır,
Okun-yayın gurupdır,
Päli azan faşistiñ,
Gursagından urupdır. [27]

Meniñ oglum atlıdır,
Bol'şevikden hatlıdır,
Göz gıpar, gabak kakar,
Şeyle bir kuvvatlıdır.

Mekdebe gatnap başlar,
Aylar, günler, her hepde,
Marks, Lenin tälimin,
Okap alar mekdepde. [28]
Oglum pioner bolar,
Pälvan bolar, ner bolar,
Harbı tälimin alıp,
Batır ofitser bolar.[29]

Eneñ-atañ zarpçıdır,
Sılag alarlar erte.
Alan matalarından,
Tikip bererler kürte.
Huvdi, balam, huvva-huv.

Şıgşıl-şıgşıl agaçlar,
Onda gizlener guşlar,

---

[27] Dörtlük künyesini belirleyemediğimiz eserde(44) "Meniñ cigim turup dur,/Okun, yayın gurup dur./Päli azan **faşistlen**/Gursagından urup dur." şeklindedir.
[28] Aynı dörtlük künyesini belirleyemediğimiz eserde(45) yer almaktadır. Bu eserde ilk mısradaki *"mekdebe"* kelimesi yerine *"okuva"* kelimesi bulunmaktadır.
[29] Aynı dörtlük künyesini belirleyemediğimiz eserde(45) yer almaktadır.

Ballım akca kagıza,
Lenin diyip at yazar.

Yap içinde suv akar,
Gırasında ot çıkar,
Döşüne orden dakar,
Bagtlı balam, huvva-huv!

Meniñ ballım yaşasın,
Dagdan armıt daşasın,
On bäş doganıñ biri
Sılar Vanya, Saşasın. [30]

Hanı balam, tursana,
Ok-yaragıñ gursana,
V'etnamlı dostlarıña,
Git-de kömek bersene. [31]

Aşağıda verdiğimiz üç dörtlük yalnızca künyesini belirleyemediğimiz eserde bulunmaktadır:

Akca bilekli ballım,
Gurama elekli ballım,
Okap milise bolsun,
Cana gerekli ballım.

---

[30] Dörtlük, künyesi belli olmayan eserde(46) yer almaktadır. Bu eserde üçüncü mısra *"Doganları has köpdür"* biçimindedir.
[31] Dörtlük künyesi belli olmayan eserde(47) yer almaktadır. Bu eserde ilk mısradaki *"tursana"* kelimesi *"gursana"* olarak; üçüncü mısradaki *"dostlarıña"* kelimesi *"dostlarna"* olarak değişmektedir.

Gızımıñ başı yaşdır,
Ölmese, yolı daşdır,
Ballımıñ barcak yolı
Pionere yoldaşdır.

Gözenekden suv akar,
Sümsüläni yel kakar,
Bäbegim Çarı canım,
Meskevadan til kakar.

2. Diğer Türk Boylarında Ninni Türünü Karşılayan Terimler

Anonim halk edebiyatı ürünü olan ninni türünün diğer Türk boylarında adlandırmaları aşağıda verilmektedir.

Altay Türkleri ninni kavramını *"kabay kojoñ"* (beşik şarkısı)[32] terimiyle karşılamaktadırlar:

Erkeledip, kabaylap,
Ekilezin okşoyın.
Ene-adanıñ caykajı
Er temine cetirer.

Nazlayıp, beşikte sallayıp,
İkisini öpeyim.
Ana, babanın sallaması
Er çağına getirir. [33]

[32] Altayca-Türkçe Sözlük, Haz. Emine GÜRSOY-NASKALİ – Muvaffak DURANLI, (Ankara, 1999), 92'den aktaran Şebnem GÖKALP, Azerbaycan Sözlü Edebiyatında Ninniler(Laylalar), Yüksek Lisans Tezi, (Ankara 2002), 18.
[33] Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi. Altay Edebiyatı, C.24, (Ankara:Kültür Bakanlığı Yayınları, 1993).

Azerbaycan Türkçesinde ninni, *"layla(y)"* olarak adlandırılmaktadır.[34] Laylalar, tören koşukları içinde değerlendirilmektedir. Azerbaycan sahasında ayrıca çocukları oyalayıp eğlendirmek için söylenen *eylendirmeler,* çocukları severken söylenen *ohşamalar, beslemeler* ve *arzulamalar* gibi ezgili şiirler de bu grupta yer almaktadır.[35]

Layla bėşigim layla	*Ninni beşiğim ninni*
Evim ėşigim layla	*Evim eşiğim ninni*
Sen gėt şirin yuxuya	*Sen git tatlı uykuya*
Çekim kėşiğin layla	*Bekleyeyim ninni* [36]

Irak (Kerkük) Sözlü Türk Halk Edebiyatında ninnilere *"leyle, leylev, leyley"* adı verilmektedir:

Leylev leyle ederem	*Ninni ninni ederim*
Leylev Haqtan dilerem	*Ninni Haktan dilerim*
Seni veren Xudadan	*Seni veren Hüdâdan*
Can sağlığı dilerem	*Can sağlığı dilerim* [37]

Başkurt Türklerinde ninnilere *"säñgildäk yırı"* (salıncak şarkısı) denilmektedir.

Bey-bey bey-bey	*Bey-bey bey-bey*
Tahir yokoga kiter	*Tahir uykuya gider*
Tahir yokoga kitmehe	*Tahir uykuya gitmezse*
Ayıy aşar za kiter	*Ayı yer de gider*

---

[34] GÖKALP, Şebnem; Azerbaycan Sözlü Edebiyatında Ninniler(Laylalar), Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2002,11.
[35] Türk Dünyası Edebiyat Tarihi, C.3. (Ankara: Atatürk Kültür Merkezi, 2003),312.
[36] Şebnem GÖKALP, Azerbaycan Sözlü Edebiyatında Ninniler(Laylalar), Yüksek Lisans Tezi, (Ankara 2002), 93.
[37] Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi. Irak(Kerkük) Türk Edebiyatı, C.6, (Ankara:Kültür Bakanlığı Yayınları, 1993).

Elli belli iter ul	*Elli belli eder o*
Atahına esehene	*Babasına annesine*
Togro hezmet iter ul	*İyi hizmet eder o*
Teger teger yöröhön	*Tıkır mıkır yürüsün*
Tegenek bıga teymehen	*Değnek buna değmesin*
Küp keşeler bını höyhön	*Çok kişiler bunu sevsin*
Küz ze bıga teymehen	*Göz de buna değmesin*

Ninni kelimesinin Çuvaş Türkçesindeki karşılığı ise *"sĭpka yurri"* dir ve 'beşik türküsü' anlamına gelir.

Karaçay-Malkar Türklerinde ninnilere *"bellav"* adı verilir.
Karakalpak Türklerinde ninni *"besik cırı"* terimiyle karşılanmaktadır.

Aylanayın appagım	*Kurban olayım bembeyazım*
Kozı cüni kalpagım	*Kuzu yünü kalpağım*
Curt süymese süymesin	*Yurt sevmezse sevmesin*
Özüm süygen appagım	*Kendi sevdiğim bembeyazım*[38]

Karay Türkler arasında şifahi gelenek ürünü ninniler usta bestecilerce bestelenerek yeniden popüler hâle getirildiği görülmektedir. Valentina Lobanos tarafından bestelenen "*Yukla Uvlum"* isimli şiir buna örnektir:

Men inanam süvar uvlum
Ki biyançli sendân bolum
Bolus küçlü ösüp ullu
Müft tüvül sen Karay uvlu[39]

Türk Dünyası Edebiyat Tarihi, C.3. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi, 2003,311. adlı eserde Kırım Türklerinde ninni türünü karşılayan terimlerin *"ay*

[38] Türk Dünyası Edebiyat Tarihi, C.3. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi, 2003,327.
[39] Türk Dünyası Edebiyat Tarihi, C.3. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi, 2003,311.

nanıy, beşik yırı" olduğu ifade edilmektedir.

Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi. Kırım Türk-Tatar Edebiyatı, C.13, (Ankara:Kültür Bakanlığı Yayınları, 1993) adlı eserde ise Kırım Türk Halk Edebiyatında ninni türü *"ayya"* olarak anılmaktadır:

Ayya, ayya, ay balam,	*Ninni, ninni, ay balam,*
Ösip büyü, sen balam.	*Büyüyüp yetiş, sen yavrum.*
Menim qızım ösecek	*Benim kızım büyüyecek*
Gülbağçada gezecek.	*Gül bahçesinde gezecek.* [40]

Kazak Türkleri ninni yerine *"besik jırı, eldim, eldiy"* sözlerini kullanmışlardır:

Eldiy eldiy ak böpüm	*Ninni ninni ak bebeğim*
Ak besikke cat böpüm	*Ak beşikte yat bebeğim*
Kunan koydu soy böpüm	*Koçu yüz bebeğim*
Kuyruğuna toy böpüm	*Kuyruğuna toy bebeğim* [41]

Kazan Tatar Türkleri arasında ninniye *"bişek cırı"* adı verilir:

Elli-belli iter bu	*Elli belli eder bu*
Üsöp buyga citer bu	*Büyüyüp boya yeter bu*
Üsöp buyga citkeçten	*Büyüyüp boya yetince*
İl saklarga kiter bu	*Yurdunu müdafaaya gider bu*[42]

[40] Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi. Kırım Türk-Tatar Edebiyatı, C.13, (Ankara:Kültür Bakanlığı Yayınları, 1993).
[41] Doğan KAYA, Anonim Halk Şiiri, (Ankara: Akçağ Yayınları, 1999), 393.
[42] Türk Dünyası Edebiyat Tarihi, C.3. (Ankara: Atatürk Kültür Merkezi, 2003),328.

Kırgız Türkçesinde ninnilere *"beşik ırı" denmektedir.* Beşik ırlarında kullanılan 'aldey' nakaratından dolayı bunlar için *"aldey"* terimi de kullanılmıştır.[43]

Aldey, aldey böbögüm,	*Ninni ninni bebeğim,*
Aldey, aldey böbögüm!	*Ninni ninni bebeğim!*
Ak emgek menen camagın,	*Helal emek ile yaşayasın,*
Alıksa ketsiñ atagıñ!	*Şöhretin uzaklara ulaşsın!* [44]

Özbek Türkleri ninniye *"ällä"* adını vermektedirler:

Örgilemen özinden, ällä,	*Kurban olayım sana, ninni,*
Şem çirağdek közinden, ällä.	*Mum, çıra gibi gözüne, ninni.*
Qoğırçağım, ällä,	*Oyuncağım, ninni,*
Qozıçağım, ällä.	*Kuzucuğum, ninni.* [45]

Kumuk Türklerinde ninni çocuk folkloru içinde değerlendirilmektedir. Ninni karşılığında *"beşik yırı"* ya da *"kakak"* terimleri kullanılmaktadır.

Kakak kakak kargalar	*Kakak kakak kargalar*
Kanatı sınsa yergalar	*Kanadı kırılsa yere düşer*
Tirmen başda yorgalar	*Değirmen başında yorgalar*
Tirmen golde balık bar	*Değirmen gölünde balık var*
-O kimin balıgıdır	*-O kimin balığıdır*
-Biyakay'nı balıgı	*-Biyakay'ın balığı*
Turali'de yılkı bar	*-Turali'de yılkı var*

[43] Türk Dünyası Edebiyat Tarihi, C.3. (Ankara: Atatürk Kültür Merkezi, 2003),324.
[44] Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi. Kırgız Edebiyatı I, C.31, (Ankara:Kültür Bakanlığı Yayınları, 1993).
[45] Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi. Özbek Edebiyatı , C.14, (Ankara:Kültür Bakanlığı Yayınları, 1993).

-O kimin yılkısıdır	*-O kimin yılkısıdır*
-Biyakaynı yılkısı	*-Biyakay'ın yılkısı*
-Biyakay kayda barasan	*-Biyakay nereye gidiyorsun*
-Bal yalama baraman	*-Bal yalamaya gidiyorum*
-Ondan kaçan kaytasan	*-Oradan ne zaman dönersin*
-Kış çıkganda kaytaman	*-Kış çıkınca dönerim*
-Kış çıkganda yaz bolar	*-Kış çıkınca yaz olur*
-Bala kazdar kaz bolar	*-Bala kazlar kaz olur*

Nogay Türkçesinde ninniye *"beşik yırı"* denilmektedir:

Lev-lev bala, böleyim	*Lev-lev bala, beleyeyim,*
Sen üyken bolıp	*Sen büyüyünce*
Sennen hayırlar men köreyim.	*Ben senden hayırlar göreyim.*
Hayırlı kün sen, balam,tuvgansın	*Balam sen hayırlı günde doğmuşsun*
Bal-serbet pen kol-betiñdi yuvgansıñ.	*Bal-şerbet ile elini yüzünü yıkamışsın.* [46]

Saha Türklerinde ninniler *"ırıa"* olarak adlandırılan geleneksel halk şiiri içinde yer almakta ve "*bihik ırıata"* olarak adlandırılmakta ve 'beşik şiiri' anlamına gelmektedir. [47]

Tuva Türkleri ninni kavramı için *"öpey ırı"* sözünü kullanmaktadırlar:

Oray düzüp derde sıldıs çetçi berdi

---

[46] Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi. Nogay Edebiyatı , C.21, (Ankara:Kültür Bakanlığı Yayınları, 1993).
[47] Türk Dünyası Edebiyat Tarihi, C.3. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi, 2003,331.

Oynaar-kızın udup çıdır
Öpey ırın çadagannap oynap bereyin
Ölçey-kejiin dınnap alam.

Akşam olup gök yüzünde yıldız çıktı
Oyuncak bebeğin uyuyor
Ninniyi çadagan[48] *çalıp söyleyeyim*
Kaderini dinle. [49]

Uygur Türkçesinde ninni sözü *"elley/alley"*[50] veya *"böşök elleyi, elley koşağı"* [51]sözüyle karşılanmaktadır:

Alley balam alley	*Ninni yavrum ninni*
Kaşları kalem balam	*Kaşları kalem yavrum*
Bağımın güli balam	*Bağımın gülü yavrum*
Öyümniñ çırağı balam	*Evimin kandili yavrum* [52]

Türk boylarında ninni türünü karşılayan sözlerde bir çeşitlilik olduğu görülmektedir. Bununla birlikte ninni, çeşitli Türk boylarının sözlü edebiyatında gerek konu gerekse şekil bakımından benzerlikler arz etmektedir. Buna dayanarak ninni türünün Türk boylarının şifahi geleneğinin müşterek bir ürünüdür diyebiliriz.

---

[48] Çadagan: Bir çalgı türü.
[49] Inakşılım Onmas Çeçeem, (Kızıl, 1997), 58'den aktaran Şebnem GÖKALP, Azerbaycan Sözlü Edebiyatında Ninniler(Laylalar), Yüksek Lisans Tezi, (Ankara 2002), 20.
[50] Doğan KAYA, Anonim Halk Şiiri, (Ankara: Akçağ Yayınları, 1999), 399.
[51] Türk Dünyası Edebiyat Tarihi, C.3. (Ankara: Atatürk Kültür Merkezi, 2003),322.
[52] Doğan KAYA, Anonim Halk Şiiri, (Ankara: Akçağ Yayınları, 1999), 399.

I. BÖLÜM

HÜVDİLERİN SINIFLANDIRILMASI

1. HÜVDİLERİN SINIFLANDIRILMASI

Türkiye'de ninnilerle ilgili yayımlanan çalışmalarda çok değişik tasnif denemeleri yapılmıştır:

Ali Berat Alptekin, çok değişik esaslara göre tasnif yapmıştır:

1. Çocuğun cinsiyetine göre
    a. Erkek çocuklar için söylenen ninniler
    b. Kız çocukları için söylenen ninniler
2. Söyleyiş sebeplerine göre
    a. Çocuğu uyutmak için söylenen ninniler
    b. Ağlayan çocuğu avutmak için söylenen ninniler
    c. Çocuğu oynatırken söylenen ninniler
3. Konularına göre ninniler
    a. Temenni ve ulu şahıslardan yardım isteyen ninniler
    b. Şikayet ninnileri
    c. Öğüt verici ninniler
    ç. Vaad ve tehdit ninnileri
    d. Sevgi ve övgüyü dile getiren ninniler [53]

Âmil Çelebioğlu, *Türk Ninniler Hazinesi* adlı eserinde ninni hakkında geniş bilgi verdikten sonra ninnileri konularına göre tasnif etmiştir:

1. Dinî, kudsî ve fikrî mahiyette ninniler
2. Efsane ve ağıt türünden ninniler
3. Dilek ve temenni mahiyetinde ninniler
4. Sevgi ve alâka ifade eden ninniler
5. Övgü ve yergi mahiyetinde ninniler
6. Şikâyet ve teessür ifade eden ninniler

---

[53] Ali Berat ALPTEKİN, Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi VII, (İstanbul:Dergâh Yayınları, 1990), 65.

7. Ayrılık ve gurbet ifade eden ninniler
8. Va'd mahiyetinde ninniler
9. Tehdit ve korkutma mahiyetinde ninniler [54]

Doğan Kaya'nın ninni tasnifi genel itibariyle dört başlık altında verilmektedir:

1. Yapılarına göre ninniler
2. İhtiva ettiği konulara göre ninniler
3. Söylenilen kişilere göre ninniler
4. Söylenme zamanı ve ortamına göre ninniler

Doğan Kaya bu tasnifinde ikinci maddede verdiği "İhtiva ettiği konulara göre ninniler" başlığı altında Âmil Çelebioğlu'ya ait dokuz maddeyi vermiş, bu maddelere şu maddeleri de eklemiştir:

1. Dua ve beddua ihtiva eden ninniler
2. Hırs ve kin ihtiva eden ninniler
3. Umut ve hayalleri ihtiva eden ninniler
4. Sevinç ve acıları ihtiva eden ninniler
5. Ölümlerin konu edildiği ninniler
6. Öğütleri ihtiva eden ninniler
7. Hikemî mahiyette ninniler
8. Hayvanları ihtiva eden ninniler
9. Akrabaları konu edinen ninniler
10. Geçmişte cereyan eden hadiseleri ihtiva eden ninniler [55]

---

[54] Âmil ÇELEBİOĞLU, Türk Ninniler Hazinesi, (İstanbul:Ülker Yayınevi, 1982), 20.; Erman ARTUN, *"Tekirdağ'da Ninni Söyleme Geleneği"* Türk Halk Kültürü Araştırmaları Dergisi. 275, (Ankara:Kültür Bakanlığı Yayınları, 1997), 47-50. adlı kaynakta verilen tasnif bu tasnife benzemektedir. Artun derlediği ninnileri bu tasnife göre değerlendirmiştir.

[55] Doğan KAYA, *"Ninni"*. Pertev Naili Boratav'a Armağan, (Ankara:Kültür Bakanlığı Yayınları, 1998), 469-470.

Umay Günay, ninnilerin şekil, muhteva ve fonksiyonunu göz önünde bulundurarak şöyle sınıflandırmaktadır:

1. Asıl ninniler
2. Ninni yerine söylenen diğer türler
3. Taklidî ninniler(Yazılı edebiyattaki örnekler)
4. Ninni üslûbu ile yazılan, ninni fonksiyonu olmayan şiirler [56]

Umay Günay yukarıda verilen bu tasnifiyle sözlü kültürde vücuda gelen ninnileri, şairlerin ninni üslûbunu kullanarak yazdığı yazılı kültüre ait olan ürünlerden ayırmaktadır.

Erman Artun, *"Tekirdağ'da Ninni Söyleme Geleneği"*(2000) adlı makalesinde Tekirdağ yöresinden derlediği 99 ninniyi;

1.Dinî-kutsal nitelikli ninniler
2.Efsane, ağıt türünden ninniler
3.Dilek ve temenni ninnileri
4.Sevgi ve ilgi anlatan ninniler
5.Övgü ve yergi nitelikli ninniler
6.Şikâyet ve üzüntü anlatan ninniler
7.Ayrılık ve gurbet anlatan ninniler
8.Vaad ninnileri
9.Tehdit ve korkutma ninnileri
10.Ninni olarak söylenen tekerlemeler

şeklinde on başlık altında tasnif ettiğini belirttikten sonra konuları bakımından şu alt başlıklar altında toplamıştır:

1.Yaramaz ve uyumayan çocuklar için velilerden yardım isteme
2.Öksüz kalan çocuğa ağıt türü ninni

---

[56] Umay GÜNAY, *"Bibliyografya:Türk Ninnileri Hazinesi"*. Türk Kültürü, 236, 1982, 918.

3.Çocuk sahibi olma dileği

4.Dua nitelikli ninniler

5.Uyuma, büyüme, yürüme dileği

6.Yiyecek ve içecekle ilgili ninniler

7.Giyim, ziyaret, eşya ve oyuncakla ilgili ninniler

8.Evlenme dileğiyle ilgili ninniler

9.Öğrenim, meslek ve makamla ilgili dilek ninnileri

10.Mal, mülk ve zenginlik dileğiyle ilgili ninniler

11.Çocuk sevgisi anlatan ninniler

12.Anne, baba ve akraba konulu ninniler

13.Övgü ve yergi nitelikli ninniler

14.Şikâyet ve üzüntü anlatan ninniler

15.Ayrılık ve gurbet anlatan ninniler

16.Vaad ninnileri

17.Tehdit ve korkutma ninniler[57]i

Şebnem Gökalp *"Azerbaycan Sözlü Edebiyatında Ninniler(Laylalar)"* (2002) adlı tez çalışmasında laylaları:

Konularına göre;

1.Dilek ifade eden laylalar

2.Anne veya babasını kaybeden çocuklar için söylenen laylalar

3.Şikayet ve üzüntü ifade eden laylalar

4.Ayrılık, gurbet, kavuşma ifade eden laylalar

5.Çocukla ilgili duyguları konu alan laylalar

6.İnanışlarla ilgili laylalar

7.Millet, boy, cemaat veya oymağa mensubiyet ifade eden laylalar olarak yedi başlıkta vermiştir.

Ayrıca laylaları, söyleyicilerine göre;

---

[57] ARTUN, Erman; *"Tekirdağ'da Ninni Söyleme Geleneği"*. Türk Halk Kültüründen Derlemeler 1997, Ankara:Kültür Bakanlığı Yayınları, 2000,47-48.

1.Annenin söylediği laylalar

2.Anne dışındaki kişiler tarafından söylenen laylalar şeklinde tasnif etmiştir.

Emine Kırcı'nın *"Türkiye Ninnileri Bibliyografyası Üzerine Bir Deneme"*(1989) adlı çalışmasında ninniler konuları bakımından şöyle sınıflandırılmaktadır:

1.Çocuğun güzelliğini dile getirerek çocuğu sevme ile ilgili ninniler

2.Çocuğun gelecekte bahtlı olması, okuması veya meslek sahibi olması ile ilgili dilekleri dile getirme ile ilgili ninniler

3.Çocuğun akranları arasında en üstün olduğunu ifade etme ile ilgili ninniler

4.Anne tarafını yüceltip baba tarafını veya ailenin diğer fertlerini eleştiren ninniler

5.Çocuğu gelin veya damat görme isteği ile ilgili ninniler

6.Baba tarafından yakın akrabaların söylediği, anneyi ya da anne tarafını veya her iki tarafı da tenkit eden ninniler

7.Çocuğun hayırlı bir evlat olması dileği ile söylenen ninniler

8.Gurbetteki ve arayıp sormayan babaya sitem ifade eden ninniler

9.Babası savaşta veya herhangi bir sebeple ölmüş olan yetim çocuğa söylenen ninniler

10.Kendisi ailesinden uzakta olan annenin kızını uzağa vermek istemeyişini dile getiren ninniler

11.Büyükanneler tarafından anne ve babanın şimdi geleceğini söyleyerek çocuğu avutmak üzere söylenen ninniler

12.Öksüz çocuğa bakan yakınların annesiz çocuk büyütmenin zorluğun, anne sevgisi eksikliğinin ne kadar zor olduğunu dile getiren ninniler

13.Çocuğun uyuması için ermişlerden, kırklardan, evliyalardan yardım isteyen ninniler

14.Uyumayan çocuğa hafif yollu tehdit ve sitem mahiyetinde söylenen ninniler

15.Çocuğun sünnet veya asker olduğunu görme isteğini işleyen ninniler

16.Bütün tabiatın uyuduğunu söyleyen ninniler

17.O anki durumla ilgili olarak söylenen ninniler

18.Özlenen bir yakının gelmesini dileyen ninniler

19.Masal tekerlemelerine benzeyen ninniler

20.Dinî motifleri işleyen ninniler

21.Hasta çocuk için söylenen ninniler

22.Herhangi bir sebeple çocuğundan ayrılan kadınların söylediği ninniler

23.Çocuğun ismiyle ilgili ninniler

24.O dönemin özellikleriyle ilgili ninniler

25.Günlük yapılacak işlerden bahseden ninniler

Görülüyor ki ninniler şekil ve muhteva açısında zengindir. Bu yüzden çok çeşitli tasnif denemeleri yapmak mümkündür. Çeşitli kaynaklardan derleyerek bir araya getirdiğimiz Türkmen Hüvdilerini,

1. Konularına Göre Hüvdiler

2. Çocuğun Cinsiyetine Göre Hüvdiler

3. Söyleyicilerine Göre Hüvdiler şeklinde üç ana başlık altında tasnif etmeyi uygun bulduk. Bu tasnif denemesinde, yukarıda kısaca değindiğimiz tasnifler çalışmamıza örnek teşkil etmiştir. Ancak Türkmen kültürünün şekillendirdiği hüvdilerde yer alan bazı konular, yukarıda bulunmayan bazı yeni başlıkları tasnifimize eklememiz gereğini doğurmuştur.

Konularına göre hüvdiler, yirmi bir alt başlıkta toplanmıştır. Çocuğun cinsiyetine göre ve söyleyicilerine göre hüvdiler ise iki alt başlıkta incelenmiştir.

1.1. Konularına Göre Hüvdiler

Hüvdileri konuları bakımından ele aldığımızda, üç ana konu etrafında teşekkül ettiğini görürüz: annenin dünyası, çocuğun dünyası ve hayatın çeşitli alanları. Diğer konular bu üç konu üzerine temellendirilebilir.

1.1.1. Dilek İfade Eden Hüvdiler

Ninnileri muhteva bakımından ele aldığımızda büyük bir bölümünün dile ve temenni ifade eden ninniler olduğu anlaşılmaktadır. Türkmen hüvdilerinde dilek ifade eden hüvdiler aşağıdaki gibi alt başlıklara ayrılarak incelenmelidir.

1.1.1.1. Çocuğun Uyuması, Uslu Durması Dileğiyle Söylenen Hüvdiler

Çalışmamızın hüvdi metinleri bölümündeki 26, 27, 28, 29, 47, 48, 74, 85, 87, 94, 95, 106, 107, 148, 273, 363, 367, 369, 370, 375, 395, 400, 456, 459, 460, 461, 473, 520, 547, 565, 566, 592, 599 numaralı hüvdiler çocuğun uyuması, uslu durması dileğiyle söylenmiştir.

Hüvdiler genellikle bebeğin uyumasını sağlamak için söylenir. Anne, elinde salıncak, dilinde hüvdi ile bebeğini uyutur.

Hüvdi-hüvdi, hüv bäbek,
Elimde gülgun yalık,
Başıñ yassıkda bolsın,
Sen ukla mılayımlık. (520)

Anne bebeğini salıncakta uyutur. Bebek salıncakta rahat edemez ve uyumazsa kolunda sallayarak uyutmaya çalışır.

Allan-allan almalı,
Sallançaga salmalı
Sallançakda yatmasa,
Golımıza almalı. (460)

Anne, bebeğini rahat ettirebilmek için elinden geleni yapar.

Yat, yanıña yeteyin,
Mahmal düşek yapayın,
Uklasana, bal guzım,
Seni huvva edeyin (400)

Bebeğinin tatlı uykusuna mâni olacak her şeye beddua eder.

Allan-allan emilsin,
Ukla, gözüñ yumulsın,
Ukıña päsgel bercek
Duşman barı gırılsın(87)

Bebeğinin uyumasını sağlamak için anne kendi uykusunu feda eder. Her zaman çocuğunu uyutabilmek için sabaha kadar uyanık kalacağını söyler.

Ballım, seni yatırdım,
Gızıl güle batırdım,
Ukudan gansın diyip,
Başucunda oturdım. (148)

Gice yatmaz ecesi,
Elmıdama oyalık. (395)

Çalışmamızda yer alan hüvdilerde bazı ifadeler sıkça kullanılır. Bunlardan biri “gül yassık” (74, 94, 95, 461) tamlamasıdır.

“Gül yastık” ifadesindeki yastık kelimesi uykunun simgesidir. Bu kelimenin başına “gül” gibi bir kelimeyi alması manidardır. Gül, kültürümüzde ve edebiyatımızda çokça geçen bir semboldür. Rengi ve kokusu çok güzel olan gül, daima tazedir. Bu yönüyle bağın, çemenin ve baharın vazgeçilmezidir. Tıpkı bebek gibi. Bebeklik de bağın, çemenin, baharın vazgeçilmezi gül gibi, insanoğlunun vazgeçilmezidir. Bebek gül gibi tazedir. Bebeğin gül yastıkta uykuya dalması onun tazeliğine tazelik katacaktır. Ayrıca gülün açması sevinç belirtisidir. Ancak gül yetiştirmek çok zahmetli bir iştir. Emek ister. Çocuk yetiştirmek de öyledir. Çocuk da aynı gül gibi emek ister, özen ister.

Allalasam yatıpdır,
Gül yassıga batıpdır,
Oyandırmañ, yeññesi,
Yañca uka gidipdir. (74)

Hüvdilerde çokça görülen diğer ifade “gızıl güle batmak” (148, 456, 565, 566) ifadesidir. Bu ifade yalnızca Türkmen hüvdilerine has bir ifade olmayıp Azerbaycan sahasında, laylalarda da yerini almaktadır. Gülün pek çok çeşidi vardır. Sevgi, mutluluk, tazelik… simgesi olması yanında gül, bir bitki olarak halk hekimliğinde de değer görür. Gül çeşitlerinin birçoğunun çiçek ve meyvelerinin tedavi edici etkileri vardır. Gülden çıkarılan yağ ve esans vücudun güzel kokmasını sağlar, baş ağrısı tedavisinde kullanılır. Hüvdilerde geçen “gızıl güle batmak” ifadesi de uykunun vücudu dinlendiren, rahatlatan, tedavi eden, ruha huzur veren yönünü vurgular.[58]

---

[58] GÖKALP, Şebnem; Azerbaycan Sözlü Edebiyatında Ninniler(Laylalar), Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2002,27-28.

Meniñ ballım yatıpdır,
Gızıl güle batıpdır,
Gızıl gülüñ tikeni
Gül ayagına batıpdır. (565)

Meniñ cigim yatcakdır,
Gızıl güle batcakdır.
Ulalanda köp okap,
Alımlıga yetcekdir. (566)

1.1.1.2. Çocuğun Uyanması Dileğiyle Söylenen Hüvdiler

Çalışmamızdaki 236, 562 numaralı hüvdiler bu grupta yer almaktadır.

Çocuk iyi bir uyku kadar iyi beslenmeye de ihtiyaç duyar. Annenin çocuğun uyanmasını istemesinin nedeni onu beslemektir.

Cigim adı Gülkamar,
Yüz-gözüñden nur damar,
Ukusından oyansa,
Akca mämeden emer. (236)

Anne, çocuğunun çok uyumasını istemez.

Ballım uzak yatmasın,
Säher uka batmasın. (562)

1.1.1.3. Çocuğun Büyümesi Dileğiyle Söylenen Hüvdiler

Çalışmamızdaki 79, 105, 117, 362, 449 numaralı hüvdiler çocuğun büyümesi dileğiyle söylenen hüvdilerdir.

Annenin çocuğuyla ilgili dileklerinin başında onun bir an önce büyümesi gelir. Bu gruba giren hüvdilerde anne çocuğu büyüyene kadar zorluk çekeceğini söyler.

Allan-allan yatyança,
Otırın ay batyança,
Eziz balam, ey balam,
Yıldızları sanar men,
Sen kemala yetyänçäñ.(105)

Allan-allan atyança,
Otırın dañ atyança,
Gara bagrım gan bolar,
Şu kemala gelyänçä,(117)

Çocuğun büyümesi ile ilgili hüvdilerde anne oğlunun süratle büyüyüp, atına binmesini ve bir ordu kurarak yiğitlik göstermesini diler. Türklerde erkek evladın yiğitlik ifadesiyle dolu ninnilerle, şiirlerle büyütülmesi Türk kültüründe kahramanlığa verilen önemini ortaya koyan bir husustur.

Hay künceg-ä, hay küncek,
Münen atı tay küncek,
Basım yeter yaşına,
Goşun yıgnap daşına. (362)

Çocuğunun büyümesi, uzaması anne için büyük mutluluk kaynağıdır. Yukarıda verilen örneklerde annenin çocuğunun büyüyerek, kendi kendine yeter bir insan olmasını ister. Onu büyütürken çektiği sıkıntılar, yetişkin bir insan olduğunu gördüğü gün unutulacaktır.

Okap geler oglanlar,
Gülüp geler oglanlar,
Ballım öser boy alıp,
Her gün sapalı günler.(449)

1.1.1.4. Çocuğun Ağlamaması Dileğiyle Söylenen Hüvdiler

4, 15, 476 numaralı hüvdiler çocuğun ağlamaması dileğiyle söylenen hüvdilerdir.

Allan-allan övhanda,
Gözleriñ gül övsende.
Öziñ bir yagşı oglan,
Seniñ aglamañ geñde.(476)

Çocuk çok çeşitli sebeplerle ağlayabilir. Ağlamasının çocuğuna zarar vereciğini düşünen anne, onun ağlamaması için kuşları kurban etmeye hazırdır.

Ayım, günüm ak Totı-ay,
Sen aglama, gulak goy.
Hem garasar, hem torgay,
Uçup baryan ak guşlar,
Saña sadaga bolgay.(15)

Çocuğun bakımıyla ilgilenen anne dışında bir büyük olduğu zaman, çocuğun annesinin yokluğu nedeniyle ağlaması üzerine hüvdiyi söyleyen kişi çocuğu susturmak için annenin yokluğundan duyduğu sitemi dile getirir.

Aglama, balam, aglama,
Şetdalı kakıp bereyin.
Sallah eceñ ayagnı,
Yüpe dakıp bereyin.(4)

1.1.1.5. Çocuğun Yürümeye Başlaması Dileğiyle Söylenen Hüvdiler

185, 297, 377 numaralı hüvdiler çocuğun yürümeye başlaması dileğiyle söylenen hüvdilerdir.

Annenin dileklerinden biri çocuğunun en kısa zamanda yürümeye başlamasıdır. Anne ilk adımı iple çeker. Bu gruba dâhil hüvdilerde anne, bebeğinin ayağını güle benzetir ya da her şeyin en güzeline layık gördüğü bebeğine güllü çorabı, gül deseni işlenmiş çorabı yakıştırır.

Gara gözi gaynap dur,
Şirin canı oynap dur,
Gül ayagı yörep dur,
Bilbil dili sayrap dur.(185)

Meniñ cigim Arapdır,
At bakmaga yarapdır,
Ayakları yöryänçä,
Ayagı gülli corapdır.(297)

Çocuğundan hizmet bekleyen anne sabırsızlıkla çocuğun büyümesini, yürümesini ister.

Hüvdi, hüvdi, hüv oglan,
Tur ayaga, yör oglan,
Eneñ yadap gelipdir,
Al-da, suvdan ber oglan. (377)

1.1.1.6. Çocuğun Konuşmaya Başlaması Dileğiyle Söylenen Hüvdiler

Çalışmamızdaki 43, 61, 185, 345, 468 numaralı hüvdiler çocuğun konuşmaya başlaması dileğini taşır.

Hüvdilerde çocuğun konuşmaya başlamasının önemli olduğu görülür. Çocuğun ağzından çıkacak bir tek söz bile sabırsızlıkla beklenir. Bu sözler dört gözle beklenir. Çocuğun dil gelişimi açısından 0-2 yaş dönemi olan bebeklik dönemi önemlidir. Çocuk ilk dil eğitimini anneden alır. Doğduğu andan itibaren anlamlı-anlamsız bazı sesler çıkaran çocuğun söylediği ilk anlamlı sözler "anne" ya da "baba"dır. Bu iki söz ebeveynleri en çok mutlu eden sözlerdir.

Allay-allay är biten,
Gurı agaca gül biten.
Yaşı ikä yetende,
"Däde!" diyip dil biten. (468)

Dil gelişimi uzmanlarına göre çocuk üç yaşında iyi bir konuşmacı olur. Dilin gramer kurallarına uygun cümleleri kurabilir. Aşağıda verilen hüvdi bu görüşle örtüşür.

Allay-allay el biter,
Nar agaca gül biter,
Üç yaşına baranda,
Sayrap duran gül biter. [59] (43)

---

[59] GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 19. ; Mehmet KILIÇ: Türkmen Folkloru:Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri, (Bursa, 1996), 91.; Âmil ÇELEBİOĞLU, Türk Ninniler Hazînesi, (İstanbul:Ülker Yayınevi,1982), 363. ve künyesini belirleyemediğimiz eserde son mısradaki *"gül"* kelimesi *""dil"* şeklindedir.

Çocuğun konuşmaya başlaması dileğiyle söylenen hüvdilerde anne çocuğunun dilini bülbüle, konuşmasını hoş ötüşlü bülbülün nağmelerine teşbih eder. Bebeğin sesinin bülbüle benzetilmesi manalıdır. Bülbül, hoş avazıyla Doğu kültüründe en önemli kuştur. Ayrıca bülbül eski zamanlardan beri gül ile yan yana anılır. Edebiyatımızda bülbül gülün âşığı, gül de bülbülün mâşuğudur. Bülbül gülsüz olamaz, âşık da mâşuksuz. Aşağıdaki hüvdide hem gül hem de bülbül zikredilir.

Allay-allay ak ballı,
Sayrasa bilbil dilli,
Yakası gızıl gülli,
Gülleriñe döneyin. (61)

1.1.1.7. Çocuğun Evlenmesi, Çocuğa Ev Kurmak Dileğiyle Söylenen Hüvdiler

19, 20, 52, 89, 93, 103, 104, 113, 115, 119, 135, 140, 146, 147, 171, 174, 189, 198, 200, 208, 209, 215, 222, 227, 243, 251, 254, 256, 259, 268, 269, 274, 275, 279, 295, 326, 353, 359, 388, 401, 528, 543, 549, 550, 557, 575, 590, 601 numaralı hüvdiler bu grupta incelenebilir.

Evlilik, yeni bir aile kurmanın ilk adımıdır. Neslinin devam etmesi için anne ve baba, çocuğunun evlenmesini diler.

Çocuğun evlenmesi dileğiyle söylenen hüvdilerde Türkmen evlenme âdetleri ve toy geleneklerine dair pek çok unsur bulunur.

Çocuğun evlenmesi dileğiyle söylenen hüvdiler arasında annenin, oğluna kız seçmek, kız beğenmek, gelin almak dileğiyle söylediği hüvdiler bulunur. 19, 20, 52, 89, 104, 119, 140, 215, 243, 251, 259, 275, 291, 295, 353, 528, 549, 557 numaralı hüvdiler bu dilekle söylenmiştir. Bu hüvdilerde erkek çocuğa kız bakmak/kız istemek için yengeleri gönderilir.

Akca çarbag içinde,
At oynadar meñ balam,
Yedi yeññe goyberip,
Gız sayladar meñ balam. (19)

Allan-allan aldıran,
Atına mahmal saldıran,
Yeññelerni iberip,
Söyen gızın aldıran. (89)

Hüvdilerde annenin oğlu için istediği kız güzellik, iyi huyluluk, zenginlik gibi özellikler taşımalıdır.

İlerde erik bişer,
Düybüne alma düşer,
Meniñ körpe doganım,
Gızıñ govsuna duşar. (243)

Allan-allan övmeli,
Ayakları düvmeli,
Saña bir gelin gerek,
Gara gözi sürmeli. (104)

Allalasam aylardan,
Suv alayın çaylardan,
Kelle, köymet göterip,
Gız sorayın baylardan. (52)

Anne, oğlunun evlenmesi konusunda oğlunun tercihini dikkate alır; beğendiği, sevdiği kızı almasını ister.

Almalardan al balam,
Bagıñdan gül yol balam,
Kimiñ gızın halasañ
Goluñ boyna sal balam. (119)

Bayramcanı aralı,
Gül yüzüni göräli,
Bayram kimi halasa,
Şonı alıp bereli. (140)

Bu gruba giren hüvdilerde toy gelenekleriyle ilgili bilgilere sık sık rastlanır.

Türkmenlerde kız istemeye giden kişiye *"savçı"* (dünürcü/görücü) denir. Bu kişinin tatlı dilli, güler yüzlü, söz sanatlarında usta, karşısındakini etkileyebilen, karşısındakinin gönlünü alabilen, edepli, terbiyeli hareketleri olan biri olmasına dikkat edilir. Savçı'ya oğlanın annesi ve kız kardeşlerinden biri eşlik eder. Oğlanın annesi savcılarla kız evine gittiği zaman bir hediye götürür. Bu hediye biz sizinle akraba olmak istiyoruz. kızınızı nişanlamak istiyoruz anlamını taşır. Annenin kızına söylediği hüvdilerde bu âdeti görmek mümkündür.

Gül güli Gülcan gelyär,
Nagışlı Gülcan gelyär,
Ertire keştan gelyär,
Gayın öyden nışan gelyär. (208)

Türkmenistan'ın evlilik geleneklerinden biri de "kalın/galın" yani erkek çeyizidir. Çeyiz, erkek annesi tarafından çocuğun küçük yaşlarından itibaren hazırlanmaya başlanır. Türkmenlerde erkek tarafından kız için verilen hayvanlar; deve, sığır, koyun, keçidir. Takılar ve mücevherler; para, altın ve gümüş işlemeler. Zatlar; elbiseler, kumaşlar, ayakkabılar, mobilya ve mutfak malzemeleridir. Bunlar içinde en önemlileri annenin kendi annesinden kalan gümüş süslemeli takılar ve kızın kendi el emeği göz nuru olarak işlediği yakalar ve kolluklardır.[60] 227 ve 256 numaralı hüvdide bu geleneğin yer aldığı görülür.

Mañgışlagıñ mañ goynı,
Sövüş geler gızıma.
Asiyanıñ ak unı,
Çelpek geler gızıma,
İncikleri bir tutam,
Bugra geler gızıma.
Sargısında suv duran,
Yorga geler gızıma.
Yeññesine yel maya,
Heniz azdır gızıma.
Agasına dal bedev,
Heniz azdır gızıma.
Gürrüñçisine guş guşak,
Heniz azdır gızıma.
Savçısına bek "duşak".
Heniz azdır gızıma. (256)

[60] Durmuş TATLILIOĞLU, "*Din Sosyolojisi Açısından Türkmen Ailesi ve Kuruluşu Düğün, Nikâh ve Boşanma*", Akademik Araştırmalar Dergisi, S.9-10, (İstanbul, Mayıs-Ekim 2001), 215.

Yeññesine yel maya,
Heniz azdır, gaytarıñ.
Dayısına dal bedev,
Heniz azdır, gaytarıñ.
Agasına ak telpek,
Heniz azdır, gaytarıñ. (227)

Türkmen düğünlerinde gelin, baba ocağından alınır; at üstünde ya da deve üstünde oğlan evine götürülür. Gelin alma sırasında gelini deveye bindirmek için ağaçtan yapılan, üstü ve dört tarafı kapalı çadıra benzer nesne kullanılır.

Allay-allay ovadan
Gelin alıñ hıvadan
Köcebesin bek gurañ
Yıkılmasın mayadan. (528)

Anne, çocuğunun toyunu görmeyi diler. 93, 103, 135, 146, 147, 171, 174, 198, 200, 209, 254, 268, 269, 359, 388, 543, 550, 575, 590 numaralı hüvdilerde çocuğun toyunu vermek dileği vardır.

Türkmen toyu üç gün sürer. Toyun ikinci günü eğlenceler artar. Hem kız evinde hem de oğlan evinde müzikli eğlenceler düzenlenir. Buna “Çın çelpek” adı verilir. Çelpek, yufka anlamındadır. Türkmen toyunun vazgeçilmezleri arasında çelpek vardır.

Allan-allan aparlar,
Toyunda at çaparlar,
Yarıñ geler vagtında,
Üyşüp çelpek yaparlar. (103)

Toylarda müzikli eğlencelere yer verilir. Bu neşeli hava içerisinde Türkmen kültürüne has dutar, gıcak gibi müzik aletleri çalınır, oyunlar oynanır.

Ballım ele almalı,
Agzına gaymak çalmalı.
Vepa canıñ toyunda
Dutar, gıcak çalmalı. (147)

Gurbanıñ goyun bolsun,
Goçacık toyuñ bolsun,
İl galmanı yıgılsın,
Goç galmanı soyulsın,
Nusayın giñ düzünde
Düzzüm-düzzüm oynalsın. (200)

Düğünlerde genelde "küşt depdi, zikir, yar-yar, leylim, bizar" gibi şarkılar çalınır. [61] Bu şarkılar eşliğinde kızlarla oğlanlar karşılıklı oynar, halay çekerler.

"Volga" gelsin toyuña,
Mıhman bolsun öyüñe.
Bile gezen deñ-duşuñ
Küşt depsin toyuña. (575)

[61] Hangeldi ORAZGELDİYEVA, *"Türkmenlerin Toy Dessuru"*, Türkmen Sesi Gazetesi, Matbuat Yayını, (Aşgabat,1995), 4'ten aktaran Durmuş TATLILIOĞLU, "*Din Sosyolojisi Açısından Türkmen Ailesi ve Kuruluşu Düğün, Nikâh ve Boşanma"*, Akademik Araştırmalar Dergisi, S.9-10, (İstanbul, Mayıs-Ekim 2001), 215.

Türkmenlerin hayatının her ânında yer alan atlar, düğünlerin de vazgeçilmez unsurlarıdır. Türkmen toylarında at yarışları yapılır. Birinci gelene koyun ve çeşitli hediyeler verilir. At yarışları bittikten sonra yüksek bir direğe birkaç tane yağlık ve kumaş parçaları asılır. Gençler geriden gelip zıplayarak bu örtülerden birini alabilmelidir. Alanların aldıkları kumaşları, baş örtüleri, yağlıklar kendilerinin olmaktadır. Onlar da bunu sevdikleri kızlara hediye olarak verebilir. Bu yarışma da bittikten sonra güreşler yapılmaktadır.[62]

Boyuñ uzın saylansın,
Eneñ senden aylansın,
Erte seniñ toyuñda
Bedev atlar şaylansın. (174)

Göreşsin märekeler,
Oynaşsın gız-gelinler.
Yigitler äñedende,
Yaglık bular gelinler. (481)

Toya gelen misafire 'sövüş' kesilerek ikram edilir. 550 numaralı hüvdide annesi çocuğunun toyunda sövüşünün inci'den olmasını dile getirir *"İnci",* bebekle ilgili bir âdettir. Türkmenlerde bebek baş parmağını ilk kez emdiği zaman çocuğun "inci" istediği söylenir. İnci; dede, anne anne, baba anne gibi yakın akrabalar tarafından bebeğe armağan olarak verilen kuzu, oğlak gibi küçük ev hayvanlarıdır.

Ballım gelyär küncüden,

[62] Durmuş TATLILIOĞLU, "*Din Sosyolojisi Açısından Türkmen Ailesi ve Kuruluşu Düğün, Nikâh ve Boşanma"*, Akademik Araştırmalar Dergisi, S.9-10, (İstanbul, Mayıs-Ekim 2001), 215.

Cübüsi dolı hüncüden.
Ballım canıñ toyunda,
Sövüş gitsin inciden. (550)

Evlenme âdetleri ile ilgili olarak bir diğer unsur da yüzük takmaktır. Yüzük, evliliğin nişanesidir, iki kişinin birbirine bağlılığının sembolüdür. Anne, çocuğunun parmağına yüzük takmasını isteyerek onun büyüyüp, evlendiğini görmeyi dilediğini ifade eder.

Meniñ ballım otursın,
Eline yüzük ötürsin,
Söver yarın görende,
Akıl-huşun yitirsin. (279)

Oglum adı Aman'dır
Daglar öni dumandır
Yarın beren yüzügi
Barmagında durandır (601)

Aile, çocuğun küçük yaşlarından itibaren geleceğini hazırlamak için tatlı bir telâşa girer. Bu tatlı telâşlardan biri çocuğuna yeni bir ev kurmaktır. 113, 115, 189, 222, 274, 284, 401 numaralı hüvdilerde bu dilek ele alınır.

Garadır gandırası,
Elinde tamdırası,
Men balama öy tutsam,
Süri doganıñ çırası. (189)

Çocuğun evini kurmakla ilgili hüvdilerde erkek çocuk, kız çocuk ayrımı yoktur.

Meniñ gızım yaşında,
Yaşıl öyme başında,
Gızıma bir öy tutsam,
Sekiz yabıñ başında. (274)

Karanın kara karşıtı olarak "ak", kültürümüzde duruluğun, saflığın temizliğin, istikrarın sembolü olarak kullanılmıştır. [63]

Türk inançlarında ak, yüceliğin sembolü olarak da karşımıza çıkar. Beyaz at ordu içinde büyük rütbeli askerleri taşıyan atlardır. Selçuklular ve Osmanlılardaki ak sancak da adalet ve gücün sembolü olarak düşünülmüştür. Aynı zamanda ak renk yaşlılığın ve bilgeliğin de sembolü olmuştur. Dede Korkut Hikâyelerinde "Ak Pürçekli Ana" tâbiri oldukça fazla geçmektedir. Türklerde şehit bayrağının beyaz olması, Akkoyunlular başta olmak üzere pek çok Türk boyunun bayraklarının beyaz olması sebebiyle bu rengin Türkler için hükümranlığın yanı sıra temizliğin, iyiliğin sembolü olduğunu kanıtlar.

Kültürümüzde *"Ömrüne ak yazılsın."* duası *baht açıklığı, iyi bir gelecek* dileğini anlatır. Bunun karşıtı olarak *"karayazı",* iyi olmayan kader, kötü haber anlamlarındadır. Görüldüğü gibi, sözlü geleneğimizde çokça yer alan ak renk Türk kültüründe, her zaman iyi ve güzel duyguları, düşünceleri ifade etmek üzere kullanılır.

Hüvdilerde annenin "ak öy" ifadesini kullanması, çocuğu için iyi bir gelecek ve güzel bir baht dilediğini gösterir.

---

[63] Reşat GENÇ, Türk İnanışları İle Millî Geleneklerinde Renkler ve Sarı Kırmızı Yeşil, Ankara 1999, 36.

Allan-allan yaşında,
Yaşıl tahya başında,
Agası öynüñ duşunda,
Ak öy guruñ balama. (113)

Çocuk doğduğu andan itibaren, anne ve baba ona güzel ve iyi bir gelecek sunabilmek için hemen hazırlıklara başlar. Bu sebeple çocukla ilgili dilekleri ifade eden hüvdilerde sadece çocuğun yakın geleceği ile ilgili dilekler yer almaz. İyi bir eğitim alması, iyi bir iş sahibi olması, evlenmesi gibi dilekler çocuğun uzak geleceği ile ilgilidir. Çocuğun geleceği ile ilgili olarak annenin en büyük dileği çocuğunun toyunu (düğününü) görmektir.

1.1.1.8. Çocuğun Askere Gitmesi Dileğiyle Söylenen Hüvdiler

Çalışmamızda yer alan 419, 560, 573, 593 numaralı hüvdiler bu gruba dahildir.

Türk milleti askerliği kutsal bir görev sayar. Askerlik çağına gelmiş delikanlının askere yolcu edilmesi, askerlik dönüşü karşılanması bir gelenektir. Askerlik, delikanlının askere gideceğinin belli olmasından, askere uğurlanmasından, şiirlere konu olmasından, ardından ağıt yakılmasından, gönderdiği mektuplara, karşılanmasına kadar geleneği olan bir geçiş dönemidir. Her törende olduğu gibi askerliğin etrafında da bir âdetler, inanmalar, pratikler zinciri oluşmuştur. [64] Ebeveynlerin erkek çocuklarının askerlik çağına ulaşıp, bu görevi hakkıyla yaptıklarını görmek istedikleri bu gruptaki hüvdilerden anlaşılmaktadır.

Arça bar-a, arça bar,

[64] Erman ARTUN, "Adana'da Asker Uğurlama-Karşılama Törenleri Asker Ağıtları, Türküleri, Şiirleri, Manileri", Milli Folklor, C.6, Yıl: 12, Sayı .47,2000.

Arça üstünde serçe bar,
Meniñ cigim ulalsa,
Gahrıman esgerçe bar. (419)

Ballım mekdebe barsın,
Tertip-düzgüni bilsin.
Esgerlige gidende,
Basım baştutan bolsun. (560)

Ballım mekdebe gelsin,
Tertip mañzına dolsun,
Goşunlarıñ içinde
Baş komandiri bolsun! (573)

1.1.1.9. Çocuğun Okuması, Bilgili Olması Dileğiyle Söylenen Hüvdiler

Çalışmamızdaki 410, 412, 418, 420, 424, 425, 427, 428, 433, 441, 443, 444, 447, 448, 450, 451, 454, 458, 560, 566, 573 numaralı hüvdiler bu başlık altında incelenebilir.

Anne babalar çocuklarına iyi bir gelecek sunmayı dilerler. Bütün gayretleri çocuklarının hem maddî, hem manevî olarak iyi, mutlu, refah içinde yaşamalarını sağlamak içindir. Hüvdilerin çoğunluğunda ebeveynlerin çocuğun geleceğilyle ilgili duyguları, düşünceleri, hayalleri yer alır. Geçmişte söylenen hüvdilerde bu duygu, düşünce ve hayallerin başında, çocuğun evlenmesi ve at koşturan bir yiğit olması, toprağı işlemesi, ava gitmesi vardır. Ancak çalışmamızda bu gruba dahil hüvdiler dışına çıkan, sosyal, ekonomik ve kültürel hayatın değişen ve gelişen yönünü yansıtan hüvdilerin sayısı az değildir.

Türkmen sözlü edebiyatında yeni hayat tarzını yansıtan hüvdilerden bazıları çocuğun okuması, iyi bir eğitim alması ve bilgili olması dileğiyle söylenen hüvdilerdir. Yakın zamanda söylendiğini düşündüren bu hüvdiler, göçebe hayat tarzının sona erdiği, bilgi çağına girildiği bir dönemi işaret eder.

Bilgi çağında okuma-yazma öğrenimi önemlidir. Çocuğun yedi yaşında okula başlaması söz konusudur. Okulda verilen eğitimle çocuk okuma-yazma ve sayıları öğrenir.

Alma bersem al, cigim,
Dadıp görsem bal cigim,
Yedi yaşa barañda,
Okamaga bar, cigim. (418)

San övrener şu balam,
Hat övrener şu balam,
Köçä çıkıp gezende,
Ecesi gurban balam. (454)

Günler öter, ay öter,
Gızlar bipervay geçer,
Ballım mekdebe gatnap,
Dillerinden dür seçer. (427)

Oğlunu büyütüp okul çağına getiren anne, onun başarısıyla gurur duyar, sevince boğulur.

Öz oglumıñ çıp-çını,
Cübüsinde dal çını,
Ulalıp mekdep gider,
Yakar duşman içini. (451)

Bilim alıp gelcekde,
Alım bol-da ös, oglum,
Ihlas bilen işleseñ,
Bolar gövnüm hoş, oglum. (424)

Türkmenlerde eğitim alma konusunda kız-erkek ayrımı söz konusu değildir. Hatta anne kızının okula gitmesinden büyük bir mutluluk ve gurur duyar. Zira kızının okulda aldığı eğitim onu toplumda itibar gören mesleklere eriştirecektir.

Gızlar dokma dokayar,
“Pombarhat alcak” diyip,
Meniñ Dünyäm okayar,
“Kosmonavt bolcak” diyip. (428)

1.1.1.10. Çocuğun Meslek Sahibi Olması, Çalışması Dileğiyle Söylenen Hüvdiler

330, 331, 408, 413, 428, 436, 437, 438, 440, 445, 448, 558, 561, 571, 576, 580, 589 numaralı hüvdiler çocuğun meslek sahibi olması, çalışması dileğiyle söylenmiştir.

Bu gruba giren hüvdilerde çocuğun çalışması yalnızca annesini güvendirmez. Çocuk aynı zamanda ülkesinin, milletinin de güvencesidir.

Ballım oynasın, yörsün,
At çapıp, gämi sürsün.
İşinde türgen bolup,
İline peşgeş bersin. (561)

Türkmenlerde eskiden, göçebe hayat tarzının bir gereği olarak çiftçilik ve hayvancılık başta gelen geçim karnakları idi.

Oglanım ovlak bakar,
Ovlagnıñ alnı sakar,
Günortan sürüp gelip,
Çeşmeden suva yakar. (331)

Sosyo-ekonomik şartların değişmesiyle birlikte hayat tarzında da büyük yenilikler görülür. Bu durum hüvdilere de yansır. Yakın zamanda söylenen hüvdilerde çocuğun gelecekte yapması istenilen meslekler arasında mühendislik (408), öğretmenlik (413, 447), astronotluk(428, 438, 440, 445, 571) gibi itibarlı ve ülkenin kalkınması için çok gerekli meslekler sayılmıştır.

Akca bilekli ballım,
Hurma yelekli ballım,
Okap incener bolsa,
Hemmä gerekli ballım. (408)

Okasın ballım meniñ,
Bu şirin dillim meniñ,
Okap mugallım bolsa,
Begener ballım meniñ (448)

Gızlar dokma dokayar,
“Pombarhat alcak” diyip,
Meniñ Dünyäm okayar,
“Kosmonavt bolcak” diyip. (428)

Astronotluk mesleğinin hüvdilerde yer almasında Sovyetler Birliği döneminde Rusya'da uzay araştırmaları konusunda görülen gelişmeler etkili gibi görünmektedir. Aşağıdaki hüvdide iki Rus astronotun adının zikredilmesi buna delildir.

Meniñ cigim ulalsın,
Kosmosı ele alsın,
Gagarin, Komarov dek,
Yer şarına aylansın. (445)

Yukarıda sözü edilen meslekler iyi bir okul eğitimi sonucunda yapılabilen mesleklerdendir. Bunların haricinde hüvdilerde çocuk için bahsi geçen meslekler arasında şoförlük(436), çiftçilik (576) gibi meslekler vardır. Bu hüvdilerde ebeveynlerin gelecekte çocuklarından kendilerine işte yardım etmelerini bekledikleri hissedilir.

Gızıl gül hana-hana,
Men aylansam şu hana.
Zähmetkeş, dayhan bolsan
Guvanar ata-ene. (576)

Anne baba, çocuğuna itibarlı bir mesleği uygun görür ya da kendi işlerinde onlara yardımcı olacak bir evlat ister. Ancak çocuğun seçeceği meslek konusunda tercihini yine de çocuğun kendisine bırakır.

Men balamı alayın,
Sallançaga salayın,
Haysı käri halasa,
Men hem şonı bileyin. (580)

Sonuç olarak her sözlü kültür ürünü yaratıldığı ve yaşatıldığı dönemin izlerini taşır. Göçebe hayat tarzının hâkim olduğu dönemlerde toplumda yer alan bilgiler, alışkanlıklar, toplumun ihtiyaç duyduğu meslekler, yerleşik kültüre geçen bir toplumla birlikte tabiî olarak değişiklikler arz edecektir. Yerleşik kültürün benimsendiği dönemde söylenen hüvdilerde birtakım yeniliklerin,değişikliklerin olduğu kabul edilmekle birlikte, temelde her hüvdide annenin çocuğu için her dönem en iyi ve en güzeli istediği değişmez bir gerçektir.

1.1.1.11. Çocuğun Gelecekte Hizmet ve Yardım Etmesi Dileğiyle Söylenen Hüvdiler

Çalışmamızdaki 377, 384, 392, 396 numaralı hüvdiler çocuğun gelecekte hizmet ve yardım etmesi dileğiyle söylenen hüvdilerdir.

Bebeğinin yürüdüğünü görmek anneyi çok mutlu eder. Yürümesi demek büyümesi demektir. Büyümesi ise annesine yorgun zamanlarında yardım ve hizmet etmesi anlamına gelir.

Hüvdi, hüvdi, hüv oglan,
Tur ayaga, yör oglan,
Eneñ yadap gelipdir,
Al-da, suvdan ber oglan. (377)

Anne, çocuğuna kıyamaz. Onun hasta, yorgun düşmesini asla istemez. O, geleceğinin güvencesidir. Yoğun, yorucu ve zor zamanlarda anne çocuğundan hizmet bekler.

Elleri-hä, elleri,

Agırmasın golları,
Agaları toy etse,
Hızmat etcek günleri. (392)

Çocuk, anne ve babalarının gelecek güvencesidir. Gelecekte yaşlandıkları zaman, çocuk da büyümüş olacaktır. İş yapamaz hâle geldiklerinde çocuklarının onlara destek olmasını dilerler.

Elimden iymiş alar,
Arkamdan yüküm alar,
On-on bäş yaşa barsa,
Bir gün alnımdan dirär. [65] (396)

1.1.1.12. Erkek Çocuğa Sahip Olma Dileğiyle Söylenen Hüvdiler

Çalışmamızdaki 78 numaralı hüvdi erkek çocuk olması dileğiyle söylenmiştir.

Allan-allan ak maysa,
Öñüne güller yaysa,
Izından ogul bolsa,
Kakası toylar berse. (78)

Kızına söylediği bu hüvdide anne, bir oğlu olmasını dilemektedir. Oğlan çocuğa sahip olmanın bütün aileyi çok mutlu edeceği anlaşılıyor. Türkmen ailesinde erkek çocuk doğduğu zaman, çocuğun kulağına ezan ve kamet okunur ve çocuğa doğum toyu (düğünü) yapılır. Ayrıca yedinci gün

[65] İlk mısradaki *"iymiş"* kelimesi GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 69. adlı eserde *"işim"* olarak değişmektedir.

toyu, diş toyu ve evlenme toyu da yapılır.[66] Bu âdetler kız çocukları için geçerli değildir, kız çocuğuna sadece evlenme toyu yapılır.

1.1.1.13. Dua Mahiyetindeki Hüvdiler

Çalışmamızdaki dilek ifade eden hüvdileri bütün olarak değerlendirdiğimizde, en çok "Dua Mahiyetindeki Hüvdiler"in yer aldığını görüyoruz. Hüvdi metinleri bölümündeki 6, 59, 67, 72, 80, 82, 96, 108, 109, 221, 228, 248, 255, 278, 281, 306, 322, 333, 335, 341, 343, 372, 463, 472, 479, 485, 487, 492, 496, 502, 504, 524, 529, 531, 530, 538, 548, 551, 596, 598, 605, 606, 610 numaralı hüvdiler bu grup altında incelenebilir.

Hüvdilerde görülen duaların bir kısmı çocuğu hastalıktan, ağrılardan, sancılardan korumak için söylenir. Çocuğun hasta olması anne için büyük üzüntü verir.

Ay gızım, alma gızım,
Hiç haçan ölme, gızım,
Sensiñ eneñ bägüli,
Hiç vagt solma, gızım. (6)

Ballım gelyär, küncüden,
Dişcagazı hüncüden.
Eziz Allam gorasın,
Dert yamanı sancıdan. (551)

Allay allay allası,
Agrımasın kellesi,

[66] Durmuş TATLILIOĞLU, "*Din Sosyolojisi Açısından Türkmen Ailesi ve Kuruluşu Düğün, Nikâh ve Boşanma*", Akademik Araştırmalar Dergisi, S.9-10, (İstanbul, Mayıs-Ekim 2001), 215.

Gapıdan gelen sayılıñ,
Gabul bolsun dogası. (605)

67, 80, 82, 96, 228, 487 numaralı hüvdilerde anne, “Sana gelen belalar dağlara, taşlara yayılsın” diyerek belanın çocuğundan uzak olması için dua eder.

Allan-allan, ay Paşca,
Derdu-belañ dag-daşa,
Duşmanlarıñ gırılsın,
Ilahım sen yüz yaşa! (67)

Yorga atıñ derlesin,
Dövlet saña ornasın,
Saña gelen belalar,
Daga-daşa yayrasın. (228)

Dua mahiyetindeki hüvdilerin dualar daha çok gelecekle ilgili dualardır. Anne, çocuğun uzun yaşaması, itibarlı olması, güzel bir kızla evlenmesi için dua eder. Anne ve babanın en büyük duaları çocuklarının doğduğu andan itibaren hayatının her anında onunla olmak ve mutluluklarını, güzelliklerini, başarılarını hep birlikte paylaşmaktır.

Kakañ gitsin Tecene,
Kak getirsin eceñe,
Uzak yaşıñ görmeklik
Nesip etsin eceñe. (248)

Meniñ cigim baş bolsun,
Münen atı guş bolsun,

At torbası manatdan,
Atınıñ iymi nabatdan. (306)

Gurbanıñ goyun bolsın,
Goçaçık toyıñ bolsın,
Yagşı gız yarıñ bolsın,
Gerekli balam, allalar. (492)

Anne çocuğuyla ilgili dilek ve temennilerini Allah'tan diler. Çocuğunun iyi huylu olması için Allah'a dua eder.

Ballım-ballım balayın
Bal dodagıñı yalayın
Seni beren Allah'dan
Saña taylık diläyin (529)

Yelken bagıñ yüp bolsın,
Goyun-guzıñ köp bolsın,
Alla saña rähim edip,
Tir'ekkeşler çep bolsın. (502)

Dua mahiyetindeki hüvdiler arasında, çocuğu kötü gözden, kötü sözden korumak maksadıyla söylenen hüvdiler vardır. "Nazar" veya "göz değmesi" olarak bilinen inanç, Müslüman Türkler arasında çok yaygındır. Çocuğun aniden hastalanması, zayıflaması, uyumaması, ağlaması gibi durumlarda ona nazar değdiğine inanılır. Nazarın iki sebebi olduğuna inanılır. Biri şiddetli düşmanlık, biri de bir şeyi çok beğenip güzel bulmaktır. Nazardan korunmanın ilk yolu dua etmektir. Bunun yanında çocuğu nazardan korumak için mavi boncuk, maşallah, muska takılır. Hüvdilerde anne çocuğunu kem gözle bakan kişilerden korumak için dua eder.

Ballım geler illerden,
Tahyası dolı güllerden.

Allañ özi gorasın,
Yaman gözden, dillerden. (548)

Meñ canımıñ ayagna,
Yolda tiken urmasın-a.
Gözi gara bendeleriñ,
Gözi şuña degmesin-ä. (322)

Türk kültüründe sağ ve sol meselesi Atilla zamanına kadar geri gitmektedir. Atilla'nın Bizans elçisine verdiği yemekte davetliler iki kümeye ayrılmış, birincisi Atilla'nın sağında, ikincisi solunda oturmuştur. Dede Korkut Kitabı'nda da sağ-sol ayrımı görülür: "Sağda oturan sağ beyler, solda oturan sol beyler". [67] Görülüyor ki, Türk boylarının çoğunda en itibarlı taraf sağ taraftır.

Hüvdilerde sağ ve sol meselesi "Gül açılsın sagından" ve "Sag tarapıñ bag bolsın" şeklinde dua mahiyetindeki hüvdilerde; "Şu ballımı söymeyen,/Sol gözünde toprakdır!"(611) şeklinde beddua mahiyetindeki hüvdilerde görülmektedir.

Sallançagıñ bagıñdan,
Tomaşalı çagıñdan,
Aylanıp baga girseñ,
Gül açılsın sagıñdan. (343)

Seniñ köñliñ çag bolsın,
Sag tarapıñ bag bolsın;

[67] Orhan Şaik GÖKYAY, Dedem Korkudun Kitabı, (İstanbul, 2004), CCCXXXIX.

Bagıña seyre girseñ,
Yaradanıñ yar bolsın. (474)

Türk milleti duanın gücüne ve etkisine inanır. Dünyaya yeni gelen çocuğu dua ile karşılar, kızını dua ile baba ocağından uğurlar, oğlunu dua ile asker ocağına yollar, ölüsünü son yolculuğuna dua ile uğurlar. Türklerin hayatının her döneminde bu kadar büyük bir yeri olan duanın hüvdilerde de yer alması tabiîdir.

1.1.1.14. Beddua Mahiyetindeki Hüvdiler

Çalışmamızın hüvdi metinleri bölümündeki 9, 87, 107, 110, 151, 157, 269, 335, 417, 487, 607, 611 numaralı hüvdiler bu başlık altında değerlendirilebilir.

Hüvdilerde en ağır basan konu çocuğa duyulan sevgidir. Anne çocuğunu sevmeyenlere beddua etmekten geri kalmaz. Çocuğunu sevmeyenlere annenin ettiği beddua çok ağırdır. “Sol gözünde toprakdır” mısrasındaki beddua ile anne bu kişilerin ölmesini ister.

Meniñ ballım apakdır,
Hem güldir hem yaprakdır,
Şu ballımı söymeyen,
Sol gözünde toprakdır! (611)

Aylar gızım ap-akdır,
Ak gülleri yaprakdır,

Öz gızıma degeniñ
Gözlerine toprakdır. (9)

Beddua mahiyetindeki hüvdilerde anne çocuğunu incitenlere, kötülere lanet okur. Onun düşmanlarının olmamasını ister. Diğer taraftan bu gruba giren hüvdilerde çocuğu bir ahlâk eğitiminin verildiği görülür. İyilik övülür, kötülük yerilir.

Allay allay amana,
Länet gelsin yamana,
Yagşılar yagşızade,
Yaman galar uyada. (607)

Allan-allan hüncüden,
Börügi dolı küncüden,
Her kim seni ıncıtsa,
İçi dolsun sancıdan. (110)

Ballım gelyär küncüden,
Cübsi dolı hüncüden,
Ballım atdan düşyänçä,
Duşman ölsün sancıdan. (157)

Annenin beddua ettiği kişiler arasında kem gözlüler de vardır.

Allan-allan özüñe,
Ukı gelsin gözüñe,
Saña nazar salanıñ,
Sözen degsin gözüñe. (107)

1.1.2. Çocukla İlgili Duyguları Konu Alan Hüvdiler

1.1.2.1. Çocuk Sevgisine Dair Hüvdiler

Çalışmamızdaki 7, 12, 13, 14, 18, 21, 22, 27, 31, 34, 35, 36, 39, 40, 41, 42, 49, 50, 54, 56, 58, 61, 62, 63, 68, 69, 70, 71, 75, 83, 88, 99, 100, 101, 102, 111, 114, 120, 121, 122, 123, 125, 127, 128, 131, 132, 134, 138, 144, 145, 147, 149, 158, 159, 162, 163, 167, 168, 175, 177, 186, 187, 188, 191, 192, 193, 194, 196, 197, 199, 201, 203, 204, 205, 206, 207, 212, 214, 225, 230, 231, 232, 235, 239, 241, 242, 249, 253, 260, 261, 262, 264, 271, 280, 282, 283, 284, 285, 286, 289, 290, 291, 292, 294, 298, 308, 310, 314, 315, 316, 318, 325, 327, 328, 329, 332, 334, 336, 337, 339, 340, 342, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 358, 361, 366, 368, 371, 379, 380, 386, 389, 390, 391, 398, 407, 414, 439, 442, 443, 461, 463, 478, 482, 483, 484, 488, 489, 490, 491, 493, 494, 498, 499, 505, 507, 508, 510, 511, 523, 529, 532, 536, 541, 542, 546, 559, 567, 568, 577, 582, 600, 602, 603, 608, 611 numaralı hüvdiler çocuk sevgisine dair söylenmiştir.

Annenin çocuğuna olan sevgisinin kuvveti, onun için kendini feda etmeyi göze almasından anlaşılmaktadır. Anne, yavrusunu kendi canından üstün tutar. Zira o yavru, kendi canından kanından bir parçadır. 7, 12, 13, 463, 602 numaralı hüvdilerde “Aylanayın adıñdan” ifadesi geçmektedir. “Başa dönmek ya da çevrilmek” anlamına gelen bu deyimin kökeni Şamanlığa dayanır. Bu deyim, ‘birinin yoluna kendini feda etmek, birinin

hastalığını yahut birinin başına gelecek belayı kendi üzerine almak' anlamlarına gelen bir âdeti işaret eder. [68]

Sallançaga gireñde,
Eceñ gurban adıñdan.(75)

Arıp avdan gelende,
Ecesi gurban canına.(134)

Gurban bolsam özüñe,
Saz-söhbetli sözüñe,
Seni allalar edeyin,(199)

Sallançaga salayın,
Balama gurban bolayın,(342)

Guzım seni söyerin,
Yaga bulap iyerin,
Sadagañ men Gurban can!
Saña huvva diyerin. (491)

Ana yüreği, yavrusuna büyük bir sevgi ve şefkat besler. Onu bir yandan uyuturken, bir yandan da sever. Sevgisi yalnız kendi bebeğine değil, aynı zamanda onun yaşıtlarına, arkadaşlarınadır.

[68] Orhan Şaik GÖKYAY, Dedem Korkudun Kitabı, (İstanbul, 2004), CCCXV.

Gül başıña men gurban,
Galam gaşıña gurban,
Yeke saña diymäyin,
Deñi-duşuña gurban(204)

Anne, çocuğuna kıyamaz. Onun dayak yemesine, şiddet görmesine karşıdır. Yavrusunun kokusu ona nimet gibi gelir. Bebeklerin kendine has kokuları vardır.

Ballım, yaşıñ uzakdır,
Urmak, sökmek yazıkdır,
Alkımıñdan ısgasam,
Altı aylık azıkdır.(158)

Meniñ gülüm näzikdir,
Urmak, sögmek yazıkdır,
Yañagından ogşasañ,
Altı aylık azıkdır.(290)

Anne, sevgisine doyamadığı çocuğunu sevmeyenlere de tahammül edemez. Hatta onu sevmeyenlere beddua etmekten de geri kalmaz. Ancak bu beddua ifadeleri gerçekten başkalarının kötülüğünü isteyen bir hâlde değildir, çocuğun anne gözündeki kıymeti vurgulama niteliğindedir.

Söymedikler otursın,
Özüm söycek apbagım.(127)

Meniñ gülüm söymedik
Çıksın gitsin obadan.(292, 499)

Meñ gülümi söymedik,
Yedi yılıñ hassası. (294)

Meniñ gülim söymedik
Erbet gedaya meñzär.(507)

Her kim seni söymese,
Ölinçä çeker arman.(542)

Şu ballımı söymeyen,
Yıl-ba-yıldan gayradır.(504)

Şu ballımı söymeyen,
Sol gözünde toprakdır!(611)

Her kim seni söymese,
Yakasından tut, bäbek!(27)

Bazen çocuğa hüvdi söyleyen anne dışında biridir. Aşağıdaki metinlerde hüvdiyi icra eden büyük annenin torun sevgisi açıkça görülür.

Allay-allay allası,
Gül yassıkda kellesi;
Öz söygili balasın
Söysin garrı enesi! (461)

Allan-allan allası,
Senden geler gül ısı,
Söyse söysün maması,
Söygüli gelin balası. (99)

Aşağıda verilen hüvdiyi söyleyen çocuğun baba annesidir. Baba anne ile anne arasında bir soğukluk olduğu hisedilen bu hüvdide de baba anne torununu sevmektedir.

Şetdalınıñ şänigi
Beyle acı bolarmı?
Duşman gelin balası
Beyle süyci bolarmı? (523)

Çocuk sevgisi bütün bir aileyi, bütün bir evi sarmıştır. Annesi ve büyük annesi kadar, çocuğun babası, büyük kardeşi ya da yengesinin sevgisi de dile getirilir.

Kakañ metcitden gelse,
Ogşar yañaklarıñdan.(546)

Allalayın apagım,
Apalayın yegenim,(49)

Cigim-cigim cigirdek,
Yaga bişen govurdak,
Yagdan çıksa yalar men,
Gırmızı dona dolar men. (241)

Ertir agşam görmeli,
Şamı-säher söymeli.(122)

Anne için bebeğin kokusu gül kokusudur, güzelliği gül güzelliğindedir. Bebeklerin kendine has bir kokusu vardır. Anne bu kokuyu gül kokusu olarak nitelendirir. Kokusunu gül kokusuyla bir tuttuğu bebeğini koklamaya doyamaz. Bebeğin sesi ise anne için bülbül sesidir. Hoş ötüşlü bir bülbüle benzetilen çocuk sesi ve bebeğin gül kokusu sıcak bir yuvanın en önemli tamamlayıcısıdır. Bunların yokluğu anneye çok büyük bir eksiklik gibi gelir.

Allan-allan allası,
Senden geler gül ısı,(99)

Balam, balam balası,
Senden geler gül ısı,
Seni bagrıma bassam,
Elime yayrar ısı.(144)
Gırmızı gül ısından,
Isgap-ısgap doyayın.(145)

Guma biten gızıl gül,
Daga biten dessembil,
Säherde sayran bilbil,
Bagda açılan gızıl gül. (201)

Oglan diyen bir güldür,
Şamu-säher bilbildir,
Atañ-eneñ bir güldür,
Gullıgına kayıldır. (328)

Allay-allay edeyin,
Sensiz neneñ yatayın,
Sen gül bolup açılsañ,
Men sayañda yatayın.(40)

Annelik, dünyadaki en yüce duygudur. Kendi kanından, kendi canından bir parçanın dünyaya gözlerini açmasına vesile olmak annenin en büyük arzusudur.

Gözlerimde agım sen,
Özüñ yürek yagım sen.
Armanım yok dünyäde,
Çar dereli bagım sen. (197)

Herkesin kendi çocuğu kendine güzel, kendine tatlı, kendine sevimli gelir. Her anne en değerli varlığını, yavrusunu dünyadaki değerli varlıklarla, lezzetli nimetlerle bir tutar. Anneye bebeği altındır, gümüştür; baldan, sütten, elmadan tatlıdır. Çocuk annenin canıdır, gözünün nurudur, hayat yolunda yoldaşıdır, mutluluk kaynağıdır.

Elmiñ kümüş hasası,
Başımıñ altın cıgası. (83)

Süytden süyci görenim, (351)

Alma bersem al, cigim,
Dadıp görsem bal cigim, (418)

Datlı alma sapagı. (488)

Allay-allay canım sen,
Köynek biçsem yanım sen,
Toyda tumar bagım sen,
Günde gülüstanım sen.(41)

Canım-gözüm diyeyin,
Canım girev goyayın,
Gara gözmüñ rövşeni,
Käkil goyup söyeyin. (232)

Sen gövnümiñ hoşı sen,
Ömrümiñ yoldaşı sen,
Durmuşımıñ säheri,
Arzuvlarıñ guşı sen. (351)

Annenin muhabbeti, şefkati bitmez, tükenmez. Yavrusunu sevip okşamadan duramaz.

Altın aşık, Aycemal,
Kümüş aşık, Aycemal,
Suratıñdan suv içsem.
Mährim doymaz, Aycemal. (123)

Şu balamı söymesem,
Çatlap baryar yüregim.(214)

Meniñ ballım ballardır,
Ak yüzünde hallardır,
Eceñ söyüp suvsasa,
Ogşap doyar ballardır. (261)

Anne, çocuğunu yiyeceklerin (kaymak), hayvan yavrularının (köşek, ogşuk) adlarını söyleyerek sever. Köşek, okşuk gibi hayvanlar edebî eserlerde genellikle sevilen, hoşlanılan çocuk için kullanılır.

Gara kersen gaymagı,
Boz goynuñ bövregi,
Arvananıñ ogşugı,
Tüys mayanıñ köşegi. (191)

1.1.2.2. Çocuğu Övmek İçin Söylenen Hüvdiler

Çalışmamızdaki 1, 5, 8, 10, 11, 17, 18, 19, 23, 51, 53, 55, 57, 60, 73, 90, 101, 126, 129, 130, 133, 136, 150, 151, 152, 153, 154, 156, 160, 165, 172, 173, 178, 179, 181, 182, 198, 206, 211, 213, 216, 218, 220, 226, 229, 234, 246, 247, 249, 251, 252, 256, 257, 267, 272, 276, 282, 287, 288, 293, 301, 307, 314, 344, 359, 360, 382, 383, 385, 387, 393, 399, 402, 403, 405, 410, 412, 423, 426, 437, 441, 444, 447, 451, 452, 454, 455, 462, 471, 486, 490, 500, 501, 509, 513, 514, 533, 537, 539, 544, 552, 553, 578, 584, 586, 587, 588, 612, 613, 615 numaralı hüvdiler, çocuğu övmek için söylenen hüvdilerdir.

Türkmen annesi kız çocuğunun hünerli olduğunu dile getirir. Türkmenistan'ın dünyaca şöhretli halıları Türkmen gelin-kızlarının el emeğidir. Türkmen kızları halı dokumacılığındaki hünerleriyle övülmektedir. 8, 293, 301, 501 numaralı hüvdilerde hünerli ellere övgü vardır.

Aylar gızım almalı,
Ayda dokar bir halı,
Halısınıñ kenarı,
On barmagıñ hünäri.(8)

Hüvdilerde erkek çocukları güçlü, kuvvetli olmaları, yiğitlikleri ile övülürler.

Ballım batırgay, alçak,
Yap suvları bulançak, (423)

Allalasam, han oglan,
Deryada guş kän, oglan,
Kesgir gılıç bilinde,
Uruşda pälvan oglan.(57)

Allan-allan aldıran,
Atına mahmal saldıran,
Otursa goyun öldüren,
Tursa gala saldıran. (90)

"Atlan-atlan" diylende,
Öñi bilen atlanar.
"Batır saylan" diylende,
Nayzasına dayanar.(133)

Bu ballım pälvan yıkar,
Gızlarıñ için yakar,
Ulalanda at bakıp,
At boynuna cañ dakar. (178)

Anne, oğlunun uslu bir çocuk olduğunu, yaramazlık yapmadan oynadığını övgüyle anlatır.

Ballım gider, at getir,
At üstünde bek otır.
Gızlar bilen oynasa,
Betlik etmez, dek otır. (553)

Meniñ ballım at getir,
At üstünde bek otır,
Atası atın bermese,
Lam-cim bolup dek otır! (612)

Anne, oğlunun güzel sesiyle de övünür.

Sallançagıñ batlıdır,
Eceñ gözel datlıdır,
Isıñ güllere meñzär,
Sesiñ bilbile meñzär,
Sözüñ eşiden gızlar,
Däli-porhana meñzär. (344)

Annenin, çocuğunu överken dile getirdiği hususlardan biri de cömertliği, gönül zenginliği ve hünerli oluşudur.

Çarva käri göçmekdir,
Gül mıradı gaçmakdır,
Didäm toylara barsa,
İşi pullar seçmekdir. (382)

Meniñ cigim sarıdır,
Sarı yagdan durudur,
İş gutulmaz golundan,
Çın çeperiñ biridir. (587)

Hüvdilerde bebeğin güzelliği övülmektedir. Anneye göre kendi bebeği güzellikte dünyada eşsizdir.

Boyuñ meñzär çınara,
Gül yüzüñ alma-nara,
Seniñ kimin bir oglan
İnmez yagtı cahana.(173)

Gızıl güle gül diysem,
Atır güle ogşamaz.
Hemme gıza gız diysem,
Öz bibime ogşamaz.(211)

Elleri ellerinde,
Billeri billerinde,
Çökderiñ çöllerinde,
Munun yalı hoş surat,
Asla bolmaz illerde. (393)

Ballım ayıñ bölegi,
Ballım sazıñ tabagı,
Şondan soñkı bolanlar
Kümüş bilen galayı. (152)

Anneye göre oğlu güzelliğiyle kızların gönlünü yakmaktadır.

Toydan toya gezende,
Gızlar saña zar bolar. (73)

Gül gibi güzel ve taze kızının güzel sesi de annenin övgü kaynağıdır. Diğer taraftan annenin kızının bir an önce dillenmesini de bu övgü dolu hüvdilerde dilediği görülür. 179 numaralı hüvdide Türkmen gelin-kızlarına ait önemli bir geleneğe yer verilir. Burada bizdeki “mâni söyleme” karşılığında “läle kakmak” deyimini kullanan Türkmenlerde mâni söyleme geleneği gelin-kızlar arasında yaygındır.

Bägül gızım, gül gızım,
Saçları sümmül gızım,
Gızlar läle kakanda,
Ovazı bilbil gızım. (179)

Meniñ gülüm ay yalı,
Aya-güne tay yalı,
Agzına bir söz alsa,
Gant atılan çay yalı. (288)

Anne çocuğunun yüz güzelliğini överken her bir uzvunun güzelliğini sıralar. Bu gibi hüvdilerde çocuğun ağzı, gözü, burnu, kaşları … ile ilgili benzetmelere yer verilir.

Agzı hemyan haltası,
Pullar salmaga yagşı.
Burnı Eyran nohudı,
Aşa salmaga yagşı.
Yañagı yaz alması,
Isgap yatmaga yagşı.
Gözleri suvlı çeşme,
Süzüp içmäge yagşı.
Gaşları galam kimin,
Hatlar yazmaga yagşı.
Alnı ahal meydanı,
Atlar çapmaga yagşı.(1)

Yorga yabı yörişli,
Bedev atlı turuşlı,
Meniñ didäm bal Gurban,
Uzın boylı, yörişli. (403)

Çocuğun zekâsı da övülmektedir. Çocuğun okuldaki başarısı ile anne gurur duyar.

Oglum okuv yaşında,
Zehini bar başında,
Eline kitap alsa,
Hemme oglan daşında.(447)

Aylanar-a, aylanar,
Klasında saylanar, (410)

Meniñ cigim gılıklı,
Boynı gızıl yaglıklı,
İrden mekdebe baryar,
Depderi dört, bäşlikli. (441)

Çocuğu övmek için söylenen hüvdiler içerisinde çocuğunun paylaşma duygusu içerisinde olduğu anlatılır.

Ballım-ballım balaşar,
Akca köynek yaraşar.
Önüñde alma goysañ,
Dostı bilen paylaşar. (544)

Ballım gelyär Hıvadan,
Yanı dolı miveden.
Deñi-duşı gelende,
Paylap berer miveden. (552)

Çocuğu övmek için söylenen hüvdilere genel olarak baktığımız zaman, annenin çocuğunun yüz güzelliğini, başarısını ve zekasını övdüğü görülür. Bunların yanı sıra bu tür hüvdilerin bazılarıyla anne çocuğa ahlâkî bir ders vermeyi, gelenek ve görenekleri öğretmeyi istediği de anlaşılır. İşini doğru yapma, uslu durma, paylaşma, cömert olma gibi güzel huylar çocuğa aşılanmaya çalışılır. Bu hususlar hüvdinin terbiye edici yönünü ortaya koyar.

1.1.2.3. Çocuğa Güvenme Duygusunu İfade Eden Hüvdiler

31, 34, 65, 169, 184, 214, 244, 351, 352, 446, 478 numaralı hüvdiler çocuğa güvenme duygusunu ifade eden hüvdilerdir.

Türkmenler arasında söylenen "*Oglanlı öy bazar, oglansız öy mazar"* sözü çocuğun gelecek için ne kadar önemli olduğunu vurgular. Çocuk, anne ile babanın gelecekteki güvencesidir. Anne, çocuğunu demirden kale gibi görür.

Allay-allay allası,
Daşımıñ demir galası,(31)

Dermanım, demir galam (478)

Çocuk, annenin düşmana karşı silahıdır; aynı zamanda dost yanında da ona muhtaç olduğunu dile getirir. Yaban ellerde ona dostluk, yoldaşlık edecektir.

…
Yagı gelse – yaragım,
Ulı gelse – geregim, (34)
…

…
Yat illerde yaranım,
Yarak itden goranım. (65)
…

Bu gruba giren hüvdilerde hayatın anlamının, yaşama sevincinin çocuğun varlığıyla var olduğu anlatılır.

Sen gövnümiñ hoşı sen,
Ömrümiñ yoldaşı sen,
Durmuşımıñ säheri,
Arzuvlarıñ guşı sen.(351)

Hayata yeni gözlerini açan çocuk, anneye muhtaçtır. Anne; çocuğu uyutacak, besleyecek, büyütecektir. Anne, yaşlılığında çocuğunun bakımına muhtaç olacağını hüvdisinde dile getirir.

…
Mätäç bolan ınsana,
Baran yerniñ sayası. (169)

Dagdan dişli daragım,
Arkadagım, geregim, (214)

Yörer bolsam kuvvatım,
Uçar bolsam ganatım,
Öy içinde oynasañ,
Sen bolarsıñ kuvvatım. (244)

1.1.2.4. Çocuğu Koruma Amacıyla Söylenen Hüvdiler

6, 9, 67, 80, 82, 96, 102, 110, 116, 139, 219, 228, 277, 290, 324, 342, 522, 604 numaralı hüvdiler çocuğu koruma amacıyla söylenen hüvdilerdir.

Çocuğa bakıp, onu besleyen, büyüten annedir. Ona zarar gelmesinden korkar. Dileği, duası yavrusunu güvende görmektir.

Ay gızım, alma gızım,
Hiç haçan ölme, gızım,
Sensiñ eneñ bägüli,
Hiç vagt solma, gızım. (6)

…
Öz gızıma degeniñ
Gözlerine toprakdır.(9)

Anne, çocuğunu dertten ve beladan uzak tutmak ister. Onu belaya karşı uyarır. Dertlerin ve belaların ondan uzak olması için hüvdilerde dua eder.

…
Allay allay alla nur,
Gelmiş bela gayra dur.(604)

Allan-allan, ay Paşca,
Derdu-belañ dag-daşa,
Duşmanlarıñ gırılsın,
Ilahım sen yüz yaşa!(67)

Çocuk sağlıklı büyümesi için hastalıktan korunmalıdır. Anne çocuğu hastalansın istemez. Salıncağında üşütüp hastalanmasından korktuğu için üzerini sıcak tutmaya çalışır.

Allan-allan apayın,
Üstüñe mahmal yapayın,
Begres, mahmal üşetse,
Yüpek yorgan yapayın.(116)

…
Gözüm-başım diymesin,
Ballım başına dönsek.(139)

Derdiñi alan bolayın,
Yüregme salan bolayın,
Diyme "kelläm agıryar",
Özüñe gurban bolayın.(219)

Annenin gözü her an çocuğunun üzerindedir. Canı olan bebeğinin üzerine titrer.

Allan-allan al hana,
Gözlesin gülgün hana,
Ayaklarıñ agırsa,
Götereyin arkama. (102)

Mömin guşuñ balası,
Kaydan gözlär enesi,(324)

…
Sayam üstiñde bolsın,
Öyiñde aylanayın.(522)

Kimsenin çocuğunun canını acıtmasına, onu incitmesine, kırmasına gönlü razı olmaz.

…
Her kim seni ıncıtsa,
İçi dolsun sancıdan. (110)

Meniñ ballım şalıkdan,
Ballım akdır balıkdan,
Deñ-duşları, ıncatmañ,
Bir gül yolsun baglıkdan. (277)

1.1.3. Sevinç İfade Eden Hüvdiler

Çalışmamızdaki 431, 435 numaralı hüvdiler sevinç ifade eden hüvdilerdir.

Yokarı zıñdım almanı,
Agam süryär "Volganı",
Barıñ aydıñ dünyäme,
Çaldırsın laññaranı. (431)

İşigimizden suv akdı,
Çölleri suva yakdı,
Cigim oña guvanıp,
Kenarına gül ekdi. (435)

1.1.4. Şikâyet, Üzüntü ve Kaygı İfade Eden Hüvdiler

Çalışmamızdaki 4, 24, 26, 32, 38, 44, 217, 286, 299, 305, 324, 346, 364, 365, 373, 374, 409, 470, 495, 518, 519, 521, 525, 526, 556, 563, 570, 596 numaralı hüvdiler şikâyet, üzüntü ve kaygı ifade eden hüvdilerdir.

Annenin evde olmadığı zamanlarda çocuğu uyutan büyük anne ya da büyük kardeştir. Annesinin yokluğundan dolayı huzursuzlanan çocuğu susturmaya çalışan kişi, anneden şikâyetçidir.

Aglama, balam, aglama,
Şetdalı kakıp bereyin.
Sallah eceñ ayagnı,
Yüpe dakıp bereyin. (4)

Allay-allay, ak bäbek,
Sallançakda yat, bäbek!
Geçi sagsañ süydi yok,
Süytli eneñ öyde yok. (26)

…
Oba giden eceñi –
Nirden gözläp tapayın? (38)

Çocuk yetiştirmek zor bir iştir. Çok fazla emek ister. Anne bu zorlu dönemde pek çok sıkıntıyla karşılaşır. Çocuk yetiştirmenin kaygısını taşır.

Allay-allay allası,
Gayada gız enesi,
Gayañ başın yel alsa,
Gaygılanar enesi.(32)

Hüvdi guşıñ balası,
Gayadadır enesi;
Gaya başın yel alsa,
Gaygıdadır enesi. (519)

Aylananım kiçikdir,
Boynundakı moncukdır,
Sen gidersiñ okuva,
Eneñ halı niçikdir. (409)

Ninni söylemenin ilk amacı çocuğu uyutmak olmakla birlikte, ninni söyleyicisi bakımından düşünülürse bazı ninnilerin annenin çocuğuyla konuşması ve dertleşmesi; bilgi, duygu ve düşüncelerini paylaşması amacıyla söylendiği görülmektedir. Bu bakımdan hüvdiler yalnızca çocuğun dünyasını yansıtmakla kalmayıp, annenin de iç dünyasını ihtiva eder.

Hüv diydim, hüvdi yandı,
Ömrüm beyhuda yandı,
Meniñ çeken ahımdan,
Balıklar suvda yandı. (365)

Aşağıda verilen iki hüvdide anne, kocasından şikâyet eder. Yalnızlığını yavrusuyla paylaşır.

Huvva-huvva, ay balam,
Senden gövnim cay balam!
Atañ gelen bir töhmet,
Başıma düşdi, balam... (518)

Eneñ içi yalındır,
Atañ sähne bolandır,
İçim bagrım ot alıp,
Ömrim hazan çalandır. (525)

Bu grupta yer alan hüvdilerden 470 numaralı dikkat çekicidir. Bu hüvdide annenin şikâyette bulunduğu kişi yengedir.

İnisi bar, agası,
Geñeş etsin barısı.
Hemmesi bilsin şunı, –
Şermendedir yeññesi. (470)

1.1.5. Ayrılık, Gurbet, Özlem ve Kavuşma İfade Eden Hüvdiler

Çalışmamızın hüvdi metinleri bölümündeki 66, 84, 114, 132, 270, 311, 368, 375, 404, 534, 535, 564 numaralı hüvdiler bu grupta incelenebilir.

Hüvdiler, anne ile çocuk arasında bir paylaşım aracıdır. Hüvdiler çocuktan çok, annenin dünyasını bize yansıtır.

Doğup büyüdüğü şehirden uzakta olan anne hüvdisinde gurbeti anlatır. Ayrılığın verdiği acı ve üzüntü bu tür hüvdilerde görülebilir.

Ördek göllerde bolar
Laçın çöllerde bolar
Adamzat garıp düşse
Gözi yollarda bolar. (534)

Bu gruptaki hüvdilerde ayrılığın anneye verdiği acı yanında, uzaktaki sevdiklerine özlem de dile gelir. 270 numaralı hüvdide anne, kendi babasına özlem duyar. 564 numaralı hüvdide annenin kardeşine duyduğu özlem görülmektedir.

Meniñ ballım Garaca,
Babasına baraca,
Toklı berse almasa,
Tana berse derece. (270)

Bar hatım-a,bar,hatım,
Can doganı görüp gel,
Can doganmıñ dilinden,
Bize salam alıp gel. (564)

Ayrılığı anlatan hüvdilerdeki hüzünlü hava, kavuşmaları anlatan hüvdilerde yerini kavuşma sevincine bırakır. Bu gruptaki hüvdilerde daha çok uzak yollara gönderilen babanın eve gelmesinin sevinci vardır.

Gelyän navıñ içinde
Dädesi bar balamıñ. (66)

Allan, bäbek, uklama,
Kakañ münen at geldi. (84)

Atañ gıratlı geler,
Yanı sovgatlı geler, (132)

Agaçlar bar getirsin,
Guşlar habar getirsin,
Arma giden kakanı,
Şu gün bize yetirsin. (404)

Sallançakdan sallayın
Dädeñ Mekgä yollayın
Dädeñ Mekgeden gelse
Mekge yüzük paylayın. (535)

Bu başlık altında yer alan hüvdilerde babaya kavuşma ifade eden hüvdilerden sonra daha çok anne tarafının akrabalarına duyulan özlem dile getirilir. Anne, uzaktaki kardeşlerinin özlemini duymaktadır. Onlara kavuşmak için can atar. Çocuğunu uyuturken dayı özlemini, teyze özlemini çocukla paylaşır.

…
Çık köçäniñ başına,
Dayıñ gelyän çagıdır. (114)

…
Marı yalı yerlerden,
Dayzasını getirsin. (311)

…
Çık üçege, bak yola,
Dayıñ gelcek vagtıdır. (368)

Hüvdi, hüvdisi gelsin,
Yatsa ukusı gelsin,
Ukusından oyansa,
Dayı-dayzası gelsin. (375)

1.1.6. Akrabalarla İlgili Hüvdiler

Çalışmamızdaki 33, 81, 95, 124, 176, 190, 233, 263, 355, 356, 397, 416, 430, 442, 469, 470, 567, 570, 591, 594 numaralı hüvdiler akrabaları konu etmektedir.

Aile, insan neslinin devamını sağlayan, ilişkilerin belli bir biçimde düzenlendiği, anne-baba ve çocuklar arasında içten sıcak ve güven verici ilişkilerin kurulduğu, ekonomik etkinliklerin belli bir ölçüde yer aldığı en küçük toplumsal kurumdur. [69]

Aile kurumu, toplumun temel taşıdır. Tarih boyunca büyük küçük değişimler geçirmekle beraber, varlığını bugüne kadar korumuştur. Aile kurumunun yerini başka hiçbir kurum dolduramaz.

Türk boylarında aile kurumuna büyük değer verilir; aile yapısının sağlam olmasına, korunmasına dikkat edilir.

Çocuğun yetiştirilmesinde, eğitilmesinde, sosyal hayata hazırlanmasında ilk ve en önemli sorumluluk aileye aittir. Buna bağlı olarak hüvdilerde aileye, aile ilişkilerine ve akrabalara yer verilir. Çocuğun dünyaya gelmesinde, yetişmesinde ve eğitiminde en büyük görevi anne ile baba üstlenir. Çalışmamızdaki bazı hüvdilerde çocuğun anne ve babası konu edilir. Anne ve babanın gençlikleri ve güzelliklerinden bahsedilir.

Allan-allan allası,
Gül yassıkda kellesi,
Ak pamıkdan enesi,
Gül cäcekden dädesi. (95)

---

[69] Durmuş TATLILIOĞLU, "*Din Sosyolojisi Açısından Türkmen Ailesi ve Kuruluşu Düğün, Nikâh ve Boşanma*", Akademik Araştırmalar Dergisi, S.9-10, (İstanbul, Mayıs-Ekim 2001), 215.

Altın aşık sakası,
Darayı donuñ yakası,
Yaş yigitden kakası,
Yaş gelinden ecesi. (124)

Hüvdilere konu olan aile üyelerinden biri de çocuğun ağabeyidir. Çocuğun ağabeyi ya da ağabeyleri yiğitliğiyle, yaptığı meslekle övülür.

Suv başında suv atı,
Agam müner Gıratı,
Ata münüp ugranda,
Göroglı beg sıratı. (355)

Allan-allan yagşıdır,
Al palasıñ nagşıdır,
Bir agası tüydükçi,
Bir agası bagşıdır. (81)

Tut başı pudar-pudar,
Kölgesi durman gider,
Agañ kosmonavtlardan
Duşmanlar heder eder. (591)

Anne hüvdisinde çocuğunun babasını ve dayısını da övmektedir.

Meniñ ballım gerekli,
Eli petir çörekli,
Atası arslan yürekli,
Dayısı ile gerekli. (263)

Diğer taraftan babadan şikâyet eden hüvdilere de rastlarız.

Allan-allan, elguşı,
Gapımız mermer daşı,
Kakañ diysek, gelişmez –
Agañ seniñ yolbaşçı. (570)

Hüvdiler içerisinde annenin övüldüğü hüvdiler de vardır. Anne, hünerli oluşuyla takdir görür.

Enarı-ha, enarı,
Oynap barsam kenarı,
Başındakı börügi,
Ecesiniñ hünäri. (397)

1.1.7. Korkutma ve Tehdit Mahiyetindeki Hüvdiler

Çalışmamızdaki 363 numaralı hüvdi bu grupta yer almaktadır.

Çocuğun eğitiminde iki genel yol izlenebilir. Birincisinde iyilikle, nasihat vererek, tatlı sözler kullanarak, iyi ve kötü kavramlarını doğru biçimde açıklayarak, kendi davranışlarıyla ona örnek olarak ve gelenekler öğretilerek izlenen yol. Bu yol çocuğun gelişimi açısından olumludur. İkinci yol ise, "cennetten çıkmayla" (dayak), korkuyla (babası ve büyüklerle korkutarak), azarlayarak, … [70] izlenen yoldur ki, çocuğun gelişimi açısından olumsuzluklar da doğurabilmektedir. Yine de çocuk terbiyesinde ikinci yola başvurma mecburiyetinde kalınmaktadır.

---

[70] Sedat Veyis ÖRNEK, Geleneksel Kültürümüzde Çocuk, (Ankara, 1979), 285.

Aşağıdaki hüvdide anne çocuğunu uyutmaya çalışır. Uyumadığı taktirde çocuğu dayakla tehdit ettiği görülür.

Huvva-huvva, hüvväsi,
Hüvdülesin enesi.
Hüvdülämde yatmasa,
Kötek islär kellesi. (363)

363 numaralı hüvdide uyumayan çocuğu dayakla tehdit eden anlayışa karşın, 158 ve 290 numaralı hüvdiler çocuğu dayakla terbiyeye karşı bir anlayışı savunur. Bu iki hüvdide çocuğu dövmenin günah olduğu söylenir.

Meniñ gülüm näzikdir,
Urmak, sögmek yazıkdır, (290)

1.1.8. Nasihat Mahiyetindeki Hüvdiler

Çalışmamızın hüvdi metinleri bölümündeki 210, 370, 405, 424, 457, 503, 538, 597 numaralı hüvdiler bu sınıflandırma içindedir.

Hüvdilerin işlevleri arasında çocuk terbiyesi başta gelir. Çocuk terbiyesinde olumlu yaklaşımlardan biri de nasihat gelir. Anne ve babanın çocuk karşısındaki görevleri sadece çocuğun beslenmesi, uyuması, büyümesi, korunması gibi temel bakım ihtiyaçlarıyla sınırlı değildir. Ebeveynlerin çocuk karşısındaki görevlerinden biri de onun terbiyesini sağlamaktır. Ana kucağı, baba ocağı ilk terbiyenin alındığı kurumdur. Çocuk terbiyesi bu denli önemli olduğu için, hüvdilerde çocuğun ahlâkî terbiyesi, kişilik terbiyesi de yer alır.

Annenin çocuğa nasihatleri arasında onun annesine, babasına, dünyaya geldiği eve vefalı olması gelir.

Gızıl gül hana-hana,
Hanası dolı däne,
İsleseñ dost tapılar,
Tapılmaz ata-ene. (210)

…
Nirde bolsañ unutma,
Garıp eceñ ocagın! (538)

Annenin diğer bir nasihati değer verme üzerinedir.

Allay allay ad yagşı
Bir gaygıdan şad yagşı
Gadır bilmez garnaşdan
Gadırlıca yad yagşı. (597)

Vatan ve millet koruması, vatana ve millete vefalılık da nasihatler arasında görülür.

Aylanayın aklıña,
Vepalı bol halkıña, (405)

Eceñ pendin al, balam,
İrden turup gel, balam,
Gül Vatanı goralı,
Avtomatıñ al, balam. (457)

Çocuğunun ahlâkî gelişimine önem veren Türkmen annesi yavrusunu zararlı alışkanlıklara karşı ikaz eder. Anne çocuğunun uyuşturucu gibi kötü alışkanlıkların vereceği zararlardan sakınmasını ister.

Tir'ekkeşe seretmäñ,
Boluşın höves etmäñ,
Bir gün tapsa, bäş gün yok.
Atarlıgın kem etmäñ. (503)

1.1.9. Yeme-İçme ve Yiyecek-İçeceklerin Konu Edildiği Hüvdiler

Çalışmamızdaki 37, 86, 98, 142, 164, 165, 170, 237, 238, 245, 256, 265, 285, 466, 467, 527, 540, 549, 614 numaralı hüvdiler bu başlık altında değerlendirilebilir.

Çocuğun büyüyüp gelişmesi için iyi beslenmesi gerekir. Doğumundan itibaren çocuğun ilk besin kaynağı anne sütüdür. İlk altı ayda anne sütü çok önemlidir. Çocuğunun sağlıklı olmasının ilk şartının iyi beslenmesi olduğunu iyi bilen anne çocuğunun beslenmesine özen gösterir.

Ukusından oyansa,
Akca mämeden emer. (236)

Yatakda sıgır sagarın,
Añrı dur, bala, degerin,
Hovlukma, öyde otur,
Camıña süyt guyarın. (527)

…
Ballar bilen bakayın,
Süytden suva yakayın (205)

….
Oynap-gülüp gelende,
İydigi süyt gaymagı. (170)

Allay etsem has kişi,
Tomus serer kişmişi,
Kişmişden cübä salsa,
Asla bolmaz teşvişi. (98)

Bazı hüvdilerde anne; çocuğun babasının ya da dayısının gittikleri yerden yiyecekle dönmesini diler.

…
Eceñ çay içip derlär,
Dayıñ getirse gandı. (86)

…
Kakañ bazara gitse,
Äkelcekdir kän tüvi. (285)

Allay-allay alhanda,
Daysı gider Hovhanda;
Getir nohut-kişmişi,
Goyyar payın talhanda. (466)

Bir palava atmaga,
Dayılañdan döş gelse,
Palav tayın bolanda,
Dost-coralar düş bolsa. (467)

Bu başlık altında incelenen hüvdilerde dikkati çeken önemli bir husus da, bu hüvdilerin çocuğa ahlâk terbiyesi verdiği ve gelenekleri yaşattığıdır. 164, 165, 237 numaralı hüvdilerde lokmasını paylaşan bir zihniyet hâkimdir.

Başıña gurban, başıña,
Ballar goşayın aşıña,
Okarañı doldurıp,
Berseñ deñi-duşuña. (164)

Başıñdan-a, başıñdan,
Guvanayın daşıñdan.
Deñ-duşuña gısganman,
Alıp bereyin aşıñdan. (165)

Cigim-cigim cigirdek,
Yagdan çıkan govurdak,
Govurdagı kim iycek?
Cigim ikimiz iycek. (237)

Hüvdilerde Türkmenlere has gelenekleri bulmak mümkündür. Türkmen kültüründe misafir ağırlamak çok önem verilen bir husustur. Türkmenlerde misafiri ağırlamak için hayvan kesilir. Misafire kesilen bu hayvana *"sövüş"* adı verilir. Türkmenlerde düğünlerde de yeme içmeye, misafiri iyi ağırlamaya önem verilir. Türkmen düğünlerinde mutlaka *"çelpek"* (yufka) yapılır.

Mañgışlagıñ mañ goynı,
Sövüş geler gızıma.
Asiyanıñ ak unı,
Çelpek geler gızıma, (256)

Türkmen Türkçesi'nde *"kesmek"*, yemeğin kazanın dibinde kalan en sona kalan kısmıdır. Yemeğin en tatlı kısmı kesmektir. 540 numaralı hüvdide anne, çocuğu için 'kesmek' ister. Bu hüvdide annenin çocuğuyla ilgili gizli bir dileği dikkati çeker. Anne yavrusuna kesmek verilmesini isterken, aslında henüz dişleri çıkmamış yavrusunun dişlerinin sağlam çıkmasını dilemektedir.

…
Kesmek beriñ ballıma,
Gazan dolı ak aşdan. (540)

1.1.10. Giyim-Kuşamla İlgili Hüvdiler

Çalışmamızın hüvdi metinleri bölümündeki 51, 53, 112, 141, 224, 266, 397, 453, 517, 609 numaralı hüvdiler bu grupta incelenebilir.

Anne, kıymetli çocuğuna her şeyin en iyisini lâyık görür. Ona en güzel giysileri yakıştırır, en güzel elbiseleri kendi elleriyle dikip giydirmeyi diler.

Allalasam yaraşar,
Gulpak bagı çolaşar,
Gulpak bagı çig yüpek
Öz läläme yaraşar. (51)

Allalar etsem yaraşar,
Boyuña güller dolaşar,
Gül dolaşan boylarıña,
Zerbap donlar yaraşar. (53)

Allan-allan edeyin,
Akca balak edeyin,
Agızcıgnı keşdeläp,
Acayıp zat edeyin. (112)

Dogancıgım hopba etsem,
Altın zerli gupba etsem,
Yaşıl-gızıl mahmaldan,
Öz ballıma güpbi etsem. (224)

Enarı-ha, enarı,
Oynap barsam kenarı,
Başındakı börügi,
Ecesiniñ hünäri. (397)

Bu gruba giren hüvdilerde Türkmenlerin çok zengin giyim-kuşam kültürüne dair bilgileri bulmak mümkündür.

1.1.11. Çiftçilikle İlgili Hüvdiler

Çalışmamızın hüvdi metinleri bölümündeki 110, 149, 157, 215, 222, 267, 295, 376, 394, 415, 429, 432, 434, 524, 550, 551, 552, 555, 557 numaralı hüvdiler çiftçilikle ilgili hüvdilerdir.

Türkmenistan'da tarım ekonomik kaynakların başında gelir. Türkmenlerin büyük çoğunluğu çiftçilikle geçimini sağlar. Bu gruba dahil ettiğimiz hüvdilerden Türkmenlerin pamukçuluk, meyve yetiştiriciliği, buğday, mısır, susam tarımı yaptığı anlaşılmaktadır.

Ballım gelyär küncüden,
Cübsi dolı hüncüden, (157)

Didäm gelyär iymişden,
Gol düvmesi kümüşden, (222)

Meniñ dünyäm balaca,
Ilgap gider palaca,
Palaçda bir gız görse,
Düyrläp dıkar sanaca. (295)

Cigimiñ ak golları,
Asfal't düşek yolları,
Maşınlı pagta çekse,
Ruldadır elleri. (434)

Ekin ekse, beyik bolsın çilleri,
Orak orsa, agırmasın billeri.
Halta diyip, darayıdan tikeyin,
Suvsyan diyse, bal suvına yakayın. (524)

Ballım canıñ harmanı,
Bugdayı il dermanı.
Balam söyüp gız alsa,
Şonda galmaz armanı. (557)

1.1.12. Hayvancılıkla İlgili Hüvdiler

Çalışmamızın hüvdi metinleri bölümündeki 215, 304, 309, 318, 331, 506, 527 bu grupta incelenebilir.

Türkmenlerin genellikle göçebe halde yaşadığı tarihî bir gerçektir. Günümüzde de yerleşik hayata geçen insanların sosyal hayatında göçebe kültürünün izleri mevcuttur. Örneğin, evlerde hâlâ çok fazla eşya yoktur, çoğunlukla gıda olarak et ve süt ürünlerinin tüketilir, sıvı yağ pek az tüketilir, kentte yaşayan birçok ailenin bile hayvanı vardır. Hayvancılığın, göçebe hayat tarzının parçası olduğu görülmektedir. Hüvdilerde de hayvan yetiştiriciliği konu edilmiştir.

Oglanım ovlak bakar,
Ovlagnıñ alnı sakar,
Günortan sürüp gelip,
Çeşmeden suva yakar. (331)

Meniñ cigim ovlak bakar,
Ovlacıgnıñ alnı sakar.
Sıgırıpcık suva yakar
Yakasından möcek çakar. (506)

1.1.13. Avcılıkla İlgili Hüvdiler

Çalışmamızın hüvdi metinleri bölümündeki 2, 77, 92, 134, 137, 180, 195, 296, 313, 316, 319, 321, 323, 338, 378, 579, 583, 585 numaralı hüvdiler avcılıkla ilgilidir.

Türklerin hayatında çok eski dönemlerden itibaren avın önemli bir yeri olduğu bilinmektedir. Dede Korkut hikayelerinde av, savaş kadar büyük önem taşır. Hikâyelerde Oğuz beylerini sık sık atlanıp sürek avlarına çıktıkları görülür. Sürek avına çıkmak Dede Korkut Kitabı'nda "av avlamak, kuş kuşlamak" deyimiyle ifade edilir. Türk kültüründe böylesine önemli yeri olan avcılık Türkmen hüvdilerine de konu olmuştur.

Kuşlardan çalgançak, yeşilbaş ördek, suna, turna, sülün, karga; diğer hayvanlardan tavşan, geyik, kulan, balık gibi hayvanlar hüvdilerde av hayvanları olarak yer alır.

Allan-allan algançak,
Atıp urgun çalgançak,
Çalgançak guş tapmasañ,
Urgun yaşılbaş ördek. (92)

Atlanıp ava gider,
Tovşanlı daga gider.
Tovşan asar yanına,
Ganı damar donuna,
Arıp avdan gelende,
Ecesi gurban canına. (134)

Meniñ canım turupdır,
İki sülgün urupdır.
Urancası horazdır,
Uruşdırıp durupdır. (296)

Meniñ oglum at getir,
At üstünde bek otır,
Atlanıp ava gitse,
Keyik, gulan köp getir. (319)

Hüvdi, hüvdi hüvlener,
Suvda balık kövlener,
Balık diyip tutanım,
Yılan bolup tovlanar. (378)

Hüvdilerde sürek avlarından da bahsedilir. Anne, oğlunun ava giderken öncü olmasını, peşine seksen yiğit, seksen yardımcı almasını ister.

Meniñ oglum goç yigit,
Eker bagında çigit,
Atlanıp ava gitse,
Izında segsen yigit,
Segsen yigit nökeri, (321)
…

Avcılıkla ilgili hüvdilerde av dönüşü evde misafir olması dilenir. Türkmenler avdan elde ettikleri eti misafirleriyle, komşularıyla paylaşırlar. Bu davranış bizi Türklerde "avdan pay verme" geleneğine götürür. Pek çok Türk boyunda görülen avdan pay verme geleneği hâlâ Türkiye'de Doğu Anadolu

bölgesinde ve Azerbaycan Türklerinde yaşar. [71]

Kebabıñ şirin bolsun,
Uranıñ gulan bolsun,
Avdan gelen vagtıñda,
Öyüñde mıhman bolsun. (583)

Meniñ cigim guş ursun,
Ecesi guş bişirsin,
Goñşuları gelende,
Saçak bilen süyşürsin. (585)

1.1.14. Halıcılıkla İlgili Hüvdiler

Çalışmamızdaki 8, 293, 301, 501 numaralı hüvdiler bu başlık altında incelenebilir.

Türkmen halısının ünü dünyaya yayılmıştır. Halıcılık Türkmen kültürünün geçmişten bugüne taşıdığı değerlerinden, gurur kaynaklarından biridir.

Türkmen hayatının her ânında halı yer alır. Öyle ki, Türkmen bayrağına beş büyük Türkmen boyunun halı motifleri sembol olarak yansımıştır. Bu boylar Teke, Ersarı, Yomut, Sarık, Salır boylarıdır. [72]

Halı, toy geleneklerinin de ayrılmaz parçalarından biridir. Nişan bohçası içerisine dokuz halı bulunur. Düğün alanı halılarla süslenir. Türkmen düğünlerinin vazgeçilmezlerinden biri güreştir. Güreşte dereceye girenlere

---

[71] Orhan Şaik GÖKYAY, Dedem Korkudun Kitabı, (İstanbul, 2004), CCCXII.
[72] Durmuş TATLILIOĞLU, "*Din Sosyolojisi Açısından Türkmen Ailesi ve Kuruluşu Düğün, Nikâh ve Boşanma*", Akademik Araştırmalar Dergisi, S.9-10, (İstanbul, Mayıs-Ekim 2001), 215.

verilen hediyeler arasında Türkmen halısı vardır. Gelin, evinden (eşikten) halı üzerinde dışarıya çıkartılır.

Halı dokuma hâlâ Türkmen kadını için vazgeçilmez bir hünerdir. Türkmen hayatında böyle önemli bir yere sahip olan halı, Türkmen çocuklarına söylenen hüvdilerin de konuları arasındadır. Hüvdilerde Türkmen halısı, kız çocuklarının hüneri olarak telâkki edilir.

Aylar gızım almalı,
Ayda dokar bir halı,
Halısınıñ kenarı,
On barmagıñ hünäri. (8)

Meniñ gülüm alhanı,
Ayda dokar bir halı,
Halısınıñ gırası,
Öz öylerniñ töresi. (293)

Meniñ cigim gül yalı,
Ayda dokar bir halı,
Halısınıñ bitimi,
Yüz ellidir çitimi. (301)

Meniñ gülim elhalı,
Ayda dokar bir halı;
Halısınıñ gıragı,
Yüz ellidir daragı. (501)

1.1.15. Atın Konu Edildiği Hüvdiler

Çalışmamızdaki 88, 150, 155, 170, 178, 250, 262, 317, 338, 355, 357, 485, 516, 545, 569, 612 numaralı hüvdilerde at konu edilmektedir.

Tabiatla her ân iç içe olan Türklerin sözlü gelenekte yaşattığı bütün anlatmalarda hayvanlar konu edilir ya da motif olarak kullanılır. Bu yüzden atın konu edildiği hüvdileri ayrı bir başlık altında incelemek gerek.

At, Türk hayatında her şeyden evvel hızlılık, çeviklik ifadesidir. Eski Türk tarihinde uzak diyarları keşfetme, yeni yeni topraklar fethetme at üstünde gerçekleşmiştir.

Türk kültüründe atın yeri başka hiçbir varlıkla ölçülemeyecek kadar büyüktür. Türk için at, sadece bu dünyada bir silah arkadaşı olduğu için değil, ölümden sonrası için her yönden kensinden faydalanılacağı için eşsiz bir değerdedir.[73] Bu bakımdan sözlü gelenekle yaşayagelen destanlarda, efsanelerde, hikâyelerde, deyimlerde, atasözlerinde, … at motifi sıkça karşımıza çıkar.

Dede Korkut Destanı'nın "Kam Büre Oğlu Bamsı Beyrek Boyunu Beyân Eder" başlıklı üçüncü hikâyesinde Bamsı Beyrek zindandan çıkıncaya dek kendisini on altı yıl bekleyen atına:

"At demezem sana
Kardeş direm
Kardaşımdan ileri" [74]

diyerek atın, Türk'ün gözünde ve gönlündeki yerini vurgular.

---

[73] Orhan Şaik GÖKYAY, Dedem Korkudun Kitabı, (İstanbul, 2004), CDXXVI.
[74] Orhan Şaik GÖKYAY, Dedem Korkudun Kitabı, (İstanbul, 2004), CDXXVI.

Yüzyılları aşarak kollar ve daireler hâlinde Türk boylarının sözlü edebiyatlarında zamanımıza ulaşan Köroğlu Destanı'nda baş kahraman Köroğlu'nun en büyük yardımcısı olağanüstü hususiyetlere sahip olan *kırat*'ıdır. [75] Kırat, Köroğlu'nun sadece bir at olmaktan çıkıp, bir arkadaş olmuştur. Sadakati, namusu ve itibarıdır.

Türkmenistan'ın Ahal Teke atları dünyaca meşhur atlar olarak bilinir. Ayrıca Türkmenlerde devletin ana sembollerinden biri attır. Türkmen yaşayışının içinde bu denli büyük bir yeri olan atlar hüvdilerin de konusunu teşkil eder.

Türkmen hüvdilerinde at, erkek çocuklarının ayrılmaz bir parçasıdır.

Allan-allan eycecik,
Okı-yayı inçecik,
Münen atı tayçanak,
Düşen yeri gök yılak. (88)

Anne, oğlunun atının en hızlı, en güzel, en iyi at olmasını diler.

Ballım, ballım bal başdan,
Atları ozar guşdan, (150)

Ballım, atıñ baş bolsın,
Ganatı kümüş bolsın, (485)

Atın konu edildiği hüvdilerde ok, yay gibi savaş araç-gereçleri atla bir arada anılır. At, bir bakıma bir yiğitlik, güç ve itibar sembolüdür. Çok atı olan

[75] İsa ÖZKAN, "Köroğlu Destanı'nda Kahraman ve Atının Doğuşu İle İlgili Motiflerin Tahlili" , Türk Dili, 549, (Eylül 1997), 229.

kendini düşmana karşı güvende hisseder.

Ballım-ballım han oglan,
Han teññesi kän oglan.
Ok-yaragın dakınıp,
Çap atıñ heryan oglan. (545)

Bu ballım pälvan yıkar,
Gızlarıñ için yakar,
Ulalanda at bakıp,
At boynuna cañ dakar. (178)

Meniñ cigim ışınsın,
Turup bilin guşansın,
Müñ tümenlik atı bar.
Duşman ondan üyşensin. (317)

At, avların ayrılmaz bir unsuru olarak görülür.

Recep cana atlanar,
Atına ganat beklener,
Atıp guşun alyança,
Bedev atı saklanar. (338)

Teşekkül devri ve teşekkül yeri kesin olarak bilinmeyen, bu sebeple Türk boylarının ortak eseri olarak kabul ettiğimiz Köroğlu Destanı, Türkmen sözlü edebiyatının da ayrılmaz abidevî eseridir. Atla ilgili hüvdilerde Köroğlu'nun değerli atı 'kırat' da geçmektedir. 338 numaralı hüvdide Kırat'a binip yola çıkan ağabeyi Köroğlu'na benzetilir.

Suv başında suv atı,
Agam müner Gıratı,
Ata münüp ugranda,
Göroglı beg sıratı. (338)

Karga, kırlangıç,
Allan-allan akcadır,
Bagda biten bakcadır,
Garga diyip tutanı,
Uçup baryan zakcadır. (77)

1.1.16. Misafirperverlikle İlgili Hüvdiler

Çalışmamızın hüvdi metinleri bölümündeki 135, 175, 300, 341, 402, 583, 585 numaralı hüvdiler bu gruba dahildir.

Türkmen depdessurlarına(ananelerine) göre mıhman (misafir) atadan uludur. Eve gelen misafir kim olursa olsun en güzel izzet-i ikramla karşılanır.

Atlı gelsin toyuña,
Mıhman gelsin öyüñe,
Bile gezen deñ-duşuñ,
Gatanç bersin toyuña. (135)

Sadaga sadık bolaylı,
Aşıña gatık bolaylı,
Öyüñe mıhman gelende,
Hezzet edip duraylı. (341)

1.1.17. Düşmanla Mücadele, Kahramanlık, Vatanseverlik ve Hürriyet Duygusunu Aşılayan Hüvdiler

Çalışmamızdaki 161, 286, 317, 320, 405, 411, 421, 422, 446, 455, 456, 457, 480, 526, 554, 572 numaralı hüvdiler bu başlık altında incelenebilir.

Göçebe Türk hayat tarzı, Türk toplum yapısının ordu-millet şeklinde düzenlenmesini gerekli kılmıştır. Türk boylarında vatan ve millet sevgisi, hürriyet ve kahramanlık duyguları çok kuvvetlidir.

Üzerinde yaşadığı vatanına saldıran düşmana karşı savunmak için her daim hazırdır. Anne çocuğuna vatan korumasının gereğini hüvdilerde anlatır. Onu hüvdilerde cesaretlendirir.

Meniñ doganım Aman,
Duşmana salyar duman,
Yolumız hak bolansoñ,
Yeñcegmize yok güman. (446)

Ballım, şondan tur-da gel,
Okuñ-yayıñ gur-da gel,
Aşakda şa deresi,
Duşmanları gır-da gel. (161)

Vatan savunmasının kutsal bir görev olduğunu anne söylediği hüvdilerde çocuğuna hissettirir. Oğlundan “Gül Vatan”ı korumasını ister. Milletine vefalı bir evlat yetiştirmek arzusudur.

Eceñ pendin al, balam,
İrden turup gel, balam,
Gül Vatanı goralı,
Avtomatıñ al, balam. (457)

Aylanayın aklıña,
Vepalı bol halkıña,
Veyran eder duşmanı,
Münse polat maşına. (405)

Türk milleti tarih boyunca hürriyeti için savaşlar vermiştir. Hiçbir milletin kendisi üzerinde hükmetmesine izin vermez. Hürriyeti için her ân mücadele vermeye hazırdır.

Ballımıñ mele gözi,
Nabatdan süyci sözi,
Parahatlık ugrunda,
Elmıdam tayyar özi. (421)

Vatanseverlik, hürriyet, kahramanlık duyguları daha ana kucağındaki, salıncaktaki çocukta Türkmen gelin-kızlarının söylediği hüvdiler yoluyla uyandırılmaya çalışılır. Bu yönüyle hüvdiler, muhatabı olduğu çocukta millî şuuru uyandırma görevini de üstlenmiştir diyebiliriz.

1.1.18. Kan Davası, Kin, Düşmanlık İfade Eden Hüvdiler

Çalışmamızda bu başlık altında incelenebilecek bir tek metne rastlanmıştır. 76 numaralı hüvdi bu başlık altında incelenmelidir.

Allan-allan, ay bäbek,
Ecesine pay bäbek,
Tur, ganımıñ gözün oy,
Batır bolgun, ey bäbek.
Huvva-huv! (76)

Anneler çocuklarını uyuturken ona güzel dileklerinden, gelecekle ilgili düşünce ve hayallerinden, çocuğa karşı hislerinden söz ederler. Bununla birlikte anne, çocuğunu dert ortağı bilir; onunla acısını, kaygısını, kederini de paylaşır. Bu grupta incelediğimiz hüvdide anne çocuğunu kanını alacak kişi olarak görür ve bunu hüvdisinde dillendirir.

1.1.19. Mekânları Konu Alan Hüvdiler

406 ve 581 numaralı hüvdilerin konusu Türkmenistan'ın Karakum çölüdür.

Ak guş bolup uç balam,
Garagumda duş balam,
Garagum kanalından,
Gana-gana iç balam. (406)

Garagumuñ etegi,
Goyun-guzıñ yatagı.
Yel degende yellener
İymişi alma-bugı. (581)

Türkmenistan topraklarının beşte dördünü Karakum çölü kaplar. Türkmenistan akarsu yönünden fakir bir ülkedir. Tecen ve Murgap adlı akarsuları Karakum çölü içinde kaybolur. Ancak su ihtiyacının karşılanması için 900 km uzunluğundaki Karakum kanalı yapılmıştır. Karakum kanalının Türkmenler için ne kadar önemli olduğu hüvdilere konu olmasından da anlaşılmaktadır.

1.1.20. Salıncakla İlgili Hüvdiler

Çalışmamızdaki 30, 118, 143, 423, 515 numaralı hüvdiler salıncakla ilgili söylenen hüvdilerdir.

Türkmen hayatının geçmişten getirdiği maddî kültür miraslarından biri salıncaktır. Asırlarca göçebe hayatıyla ve kültürüyle yoğrulmuş Türkmenler, çocuklarını salıncakta uyutup büyütmüşlerdir.

Türkmenlerde beşik yerine salıncağın görülmesinin sebebi, konargöçer hayat tarzıdır. Zira bir yerde bir yere göç ederken, beşiği taşımak zahmetli görünmektedir. Oysa salıncak kurmak için bir ip, iki tahta parçası yeterlidir.

Ballım batırgay, alçak,
Yap suvları bulançak,
Govaçalar boy alar,
Şahası bor sallançak. (423)

Çocuk kutsaldır. Salıncak da kutsaldır. Bu sebeple eskiden salıncak yapımında kullanılan ipler ve ağaçlar özel olarak seçilmiştir. İlk zamanlar Türkmenler salıncak yapımında “alaca yüp” adını verdikleri bir ip; “dağdan” adını verdikleri bir ağacı tercih etmişlerdir. Bu tercihin altında çocuğu nazardan korumak yatar.

Allay-allay algançak,
Suvlar akar bulançak,
Altı ganat ak öyüñ,
Gelişigi sallançak. (30)

Allan-allan allançak,
Akar suvlar bulançak,
Keymir Körüñ balası,
Her dulunda sallançak. (118)

Çocukların yetişmesinde hüvdiler kadar salıncağın da yeri büyüktür.

Sallançak çaga meñzär,
Almalı baga meñzär,
Almasından yolanda,
Bagbanlı baga meñzär. (515)

1.1.21. Diğer Konularda Söylenen Hüvdiler

Çalışmamızın hüvdi metinleri bölümündeki 183, 475, 512, 574, 616 numaralı hüvdiler bu başlık altında değerlendirilebilir.

Gapıda cañlar düññürdär,
Düypde gelin şaññırdar,
Bövürde oglan oynar,
Ocakda gazan gaynar. (183)

Allan-allan alaca,
Gızlar oynar bilece.
Gızlarıñ can ecesi,
Goyber gızıñ şu gice. (475)

Men seni nirde gördim?
_Dukanda durda gördim
Sakar atıñ üstinde
Darayı-donda gördim. (512)

Gunçalar açdı bahar,
Çemenler akdı şar-şar,
Ertir yene yüzüñe
Güneş şöhlesin saçar. (574)

Suva gitdim moncuklu,
Moncuğum salpançaklı,
Ala göz börünçekli,
Tur didäme su guyber. (616)

Konularına göre yirmi bir başlık altında incelediğimiz hüvdiler, çocuğun doğumundan itibaren hayatının her safhasının özetidir. Sözlü geleneğin en başında ele alınması gereken türü olan hüvdilerde çocuğun ihtiyaçları, çocuk için iyi dilekler ve dualar, çocuktan beklentiler vurgulanmıştır. Öncelikli işlevi çocuğun tatlı uykuya dalmasını sağlamak olan hüvdilerin çocuk açısından bir diğer ve önemli bir işlevi, çocuk terbiyesidir. Annesinin sıcak sesinden, tatlı sözlerinden dinlediği dünyayı tanımaya çalışan bebeğin ilk okulu, annesidir. Bu okuldaki ilk derslerini hüvdiler oluşturur.

Çocuğu hayata hazırlamakla ilgili ilk ve en öncelikli görevi üstlenen annenin söylediği hüvdilerin yeri çok önemlidir. Diğer taraftan bize hayatın her dönemiyle ilgili pek çok bilgiyi sunan hüvdilerde; Türkmen yaşayışının, kültürünün, edebiyatının unsurlarını bulmak mümkündür. Sözlü gelenekle eski zamanlardan başlayarak nesilden nesile aktarılmış olan hüvdilerde Türk kültürünün en eski dönemine ait izleri; Türk'ün inanç dünyası, dünya görüşü, ahlâk anlayışı, maddî ve manevî varlığı bugüne taşınmıştır.

1.2. Çocuğun Cinsiyetine Göre Hüvdiler

Hüvdileri, hüvdi söylenen çocuğun cinsiyetine göre sınıflandırmak mümkündür. Hüvdiler çocuğun cinsiyetine göre iki alt başlık altında incelenmektedir:

1.2.1. Kız Çocukları İçin Söylenen Hüvdiler

Çalışmamızdaki 5, 6, 8, 9, 14, 23, 32, 50, 56, 64, 78, 123, 126, 132, 162, 179, 205, 207, 208, 211, 236, 253, 254, 256, 274, 288, 289, 291, 293, 301, 310, 428, 453, 493, 501, 532 numaralı hüvdiler kız çocuk için söylenen hüvdilerdir.

6, 8, 9, 23, 132, 179, 256, 274 numaralı hüvdilerde çocuğun cinsiyeti "gızım" kelimesi kullanılarak açıkça belirtilmektedir.

Bägül gızım, gül gızım,
Saçları sümmül gızım,
Gızlar läle kakanda,
Ovazı bilbil gızım. (179)

162, 205, 288, 289, 291, 293, 493, 501 numaralı hüvdilerde "gülüm" kelimesi kullanılmıştır. Hüvdilerde narin ve nazlı kız çocukları güzelliğinden ve kokusundan dolayı güle benzetilir.

Gülüm, gülüm gül övser,
Güller bilen serbeser,
Ballar bilen bakayın,
Süytden suva yakayın. (205)

301 numaralı hüvdide çocuk hem güle benzetiliyor, hem de halı dokumadaki hüneriyle övülüyor.

Meniñ cigim gül yalı,
Ayda dokar bir halı,
Halısınıñ bitimi,
Yüz ellidir çitimi. (301)

64 numaralı hüvdide çocuğun cinsiyeti hüvdide geçen giyim kuşamla ilgili kelimelerden anlaşılmaktadır. Bu hüvdide yer alan “tomaga”, “otaga” kelimeleri kızların başlığının tepesinde takılan süslerdir.

Allan-allan agası,
Başında tomagası,
Depesi altın gupbalı,
Ülpüllär otagası. (64)

310 numaralı hüvdide geçen “kecebe” kelimesi, gelin alma sırasında gelini deveye bindirmek için ağaçtan yapılan üstü ve dört tarafı kapalı çadıra benzer bir nesnedir. Dolayısıyla 310 numaralı hüvdi kız çocukları için söylenen hüvdilerdendir.

Meniñ cigim ovadan,
Suv çekerler govadan,
Kecebesin bek gurañ,
Yıkılmasın mayadan. (310)

Bazı hüvdilerde anne doğrudan doğruya çocuğuna adıyla hitap eder. Aknabat(14), Alma(50), Annacemal (126), Aycan (453), Aycemal (123), Gülcan (208), Gülkamar (236), Bibim (211), Läle (207, 253, 254, 532) numaralı hüvdilerde Türkmen kızlarına verilen adlar görülmektedir.

Türkmenlerde kız çocuklarına Gülkamar, Gülcan, Bägül gibi, Läle gibi nârin ve güzel kokulu çiçekleri ad olarak vermek yaygındır. Bunun yanında bitki adları, meyve, ay, güneş gibi adlar çoğunlukla kullanılan adlar arasındadır.

Cigim adı Gülkamar,
Yüz-gözüñden nur damar,
Ukusından oyansa,
Akca mämeden emer. (236)

Läle can aya meñzär,
Gant guylan çaya meñzär,
Öz Lälämiñ toyunda,
Kakası baya meñzär. (254)

1.2.2. Erkek Çocukları İçin Söylenen Hüvdiler

Çalışmamızdaki 1, 11, 19, 20, 31, 34, 52, 55, 57, 60, 70, 71, 72, 73, 76, 82, 88, 89, 91, 93, 97, 104, 112, 119, 130, 133, 134, 136, 137, 140, 141, 147, 155, 157, 160, 167, 170, 173, 178, 182, 184, 186, 195, 213, 215, 220, 221, 225, 226, 234, 240, 243, 251, 259, 262, 267, 271, 275, 276, 280, 284, 287, 295, 296, 297, 304, 305, 306, 308, 314, 315, 316, 317, 319, 320, 321, 323, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 338, 340, 344, 353, 357, 360, 367, 376, 377, 379, 380, 381, 383, 385, 386, 387, 398, 399, 402, 403, 417, 419, 438, 446, 447, 451, 452, 457, 463, 465, 468, 476, 480, 484, 485, 490, 491, 492, 495, 509, 511, 516, 517, 528, 545, 553, 554, 557, 560,

568, 573, 584, 586, 588, 601, 608, 612, 613, 615 numaralı hüvdiler erkek çocuklar için söylenen hüvdilerdir.

1, 11, 70, 319, 320, 321, 326, 332, 333, 367, 438, 447, 451 numaralı hüvdilerde çocuğun cinsiyeti “oglum” kelimesi kullanılarak doğrudan belirtilmektedir.

Oglum okuv yaşında,
Zehini bar başında,
Eline kitap alsa,
Hemme oglan daşında. (447)

Aynı şekilde 57, 173, 327, 328, 329, 330, 331, 340, 376, 377, 476, 511, 545, 615 numaralı hüvdilerde “oglan” kelimesi kullanılarak çocuğun cinsiyeti belirtilmiştir.

Oglanım ovlak bakar,
Ovlagnıñ alnı sakar,
Günortan sürüp gelip,
Çeşmeden suva yakar. (331)

608 numaralı hüvdide çocuk ‘doğanım’, ‘şahinim’ diye sevilmektedir. Erkek çocuğa söylenen hüvdilerde çocuk güçlü kuşlara benzetilir.

Allay allay apanım,
Yıparlayın ısganım,
Elimdeki el guşum,
Golumdaki şunkarım. (608)

Bazı hüvdilerde geçen giyim-kuşamla ilgili kelimeler çocuğun cinsiyeti hakkında bilgi verir. “balak” (112), “galpak” (225), “telpek” (304), “şahı aladan don” (517) numaralı hüvdiler buna örnek olarak verilebilir.

Meniñ cigim Balkandır,
Telpecigni silkendir,
Gumlarda goyun baksa,
Ayagında yelkendir. (304)

Çocuk anne ve babanın en kıymetli varlığıdır. Anne babanın en büyük dileği en kıymetli varlığının, çocuğunun mutluluğunu görmektir. Hüvdilerde annelerin çocuğun mürüvetini görme temennilerini gözlemleyebiliriz. 19, 52, 55, 89, 104, 119, 240, 243, 251, 259, 275, 284, 295, 308, 353, 398, 402, 492, 528, 557 numaralı hüvdilerde hüvdi söyleyicisinin temennisi çocuğunu evlendirmektir.

Söyüp-söyüp otursam,
Söygülerin yetirsem,
Söyünhan atlı obadan,
Söygüli gelin getirsem. (353)

60, 344, 383, 385, 399, 509, 588, 613 numaralı hüvdilerde kızların hüvdi söylenen erkek çocuğa hayran olduğu dile getirilerek çocuk övülmektedir.

Meniñ obam cahana,
Dişi meñzär dürdäne.
Sallanıp köçä çıksa,
Gızlar deli-divana. (509)

Bazı hüvdilerde cinsiyeti açıkça belirtilmemekle birlikte, erkek çocuklara has bazı özellikler–yiğitlik, ok-yay-at kullanma, at bakma, tüfek-kılıç-mızrak kullanma, sefere çıkma, ava gitme, bıyık bırakma, askerlik–dile getirilir. 31, 34, 71, 72, 73, 76, 88 ,133, 134, 220, 155, 157, 160, 167, 170, 178, 195, 221, 226, 234, 251, 262, 267, 271, 276, 280, 287, 296, 297, 305, 306, 315, 316, 317, 323, 357, 360, 386, 387, 419, 452, 457, 463, 468, 484, 485, 495, 516, 553, 560, 573, 584, 586, 612 numaralı hüvdiler bu gruba dahildir.

Dükür-dükür at gelyär,
Çıkıñ, gızlar, kim gelyär?
Sekil atın säkdirip,
Sarı murtun ıkdırıp,
Meniñ ballım can gelyär.(226)

Meniñ cigim Melece,
Atın baglar agaca,
Özi gider söveşe,
Biz goyar endişä. (306)

Arça bar-a, arça bar,
Arça üstünde serçe bar,
Meniñ cigim ulalsa,
Gahrıman esgerçe bar. (419)

Çalışmamızdaki erkek çocuklar için söylenen hüvdilerde geçen Türkmen erkek adları şöyledir: Akmırat (380), Alı (379), Allayar (465), Aman (446, 601), Arslan (91), Ata (480), Bayram (136, 137, 140, 141, 417), Çarı (82, 314), Eziz (20, 130, 334, 381), Gurban (93, 403, 490, 491), Mämmet (215), Nurmämmet (184), Recep (338), Vepa (97, 147, 186).

Hüvdi, hüvdi, hüv Alı,
Sen-ä dünyäniñ malı,
Seniñ çekgäñ ısgasam,
Gülleriñ ısı yalı. (379)

Gadırlı gara dagım,
Miveli alma bagım,
Gicesine çıragım,
Nurmämmet can, huvva-huv. (184)

Türkmenler çocuğa ad verme konusunu çok önemli görürler. Çocuğa verilen adın hayattaki başarısını etkileyeceğine inanılır. Anne babalar çocuklarına ad verirken Allah'ın onu hayatî tehlikelerden koruması dilek ve temennilerinde bulunurlar.[76]

Hüvdilerde geçen erkek adlarının büyük bir kısmı İslâm kültürünü yansıtan adlardır. Erkek çocuğa verilen Allayar adı "Çocuğa Allah yar olsun, yardımcı olsun!" dileğini taşır. Türkmenler peygamber efendimizin, din büyüklerinin adını da oğullarına vermektedirler: Mämmet (215), Nurmämmet (184), Alı (379). Müslümanlar için kutsal gün olan cuma günü de cuma günü doğan Türkmen çocuklarına verilen adlardandır: Annacemal (126). Çocuk Kurban bayramında dünyaya gelmişse "Bayram" ya da "Gurban" adı verilir. Türkmen Türklerinin dinî inançlarını şahıs adlarında yaşattıkları görülmektedir.

Türkmenler için İslamiyetle ilgili adlar mukaddes olduğu kadar, bizi dünyaya getiren ve büyüten anne ve baba da mukaddestir. Türkmen anne babalar çocuklarına anne veya babalarının adlarını verirler. Çocuğa

---

[76] Durmuş TATLILIOĞLU, *"Türkmenistan'da Hayatın Çeşitli Safhalarıyla İlgili İnanç ve Uygulamalar"*. Akademik Araştırmalar Dergisi 1999, S:2, (İstanbul, Ekim 1999), 19.

dedesinin adı verilmişse ona “Atacan”, “Ata”, “Atamırat”, “Kaka”, “Dediş”, “Dedebay” diye hitap edilir. Ancak kimliğinde gerçek adı kayıtlıdır. [77]

1.3. Söyleyicilerine Göre Hüvdiler

1.3.1. Annenin Söylediği Hüvdiler

Çalışmamızdaki hüvdilerin çoğu anne tarafından söylenmektedir. 6, 24, 25, 32, 39, 75, 76, 86, 128, 134, 163, 174, 176, 177, 261, 289, 324, 336, 337, 346, 361, 363, 389, 395, 409, 473, 519, 525, 526, 535, 538, 559 numaralı hüvdilerin anne tarafından söylenen hüvdiler olduğu kesindir.

Annenin çocuğa hitap ederken türlü kelimeler kullanır. Hüvdilerde daha çok “balam”, “ballım”, “bäbek”, “bäbegim”, “çağam” kelimeleri geçer.

Anne, kız çocuğuna seslenirken “gızım”, “gülüm/gülim”, “läläm”, “käbäm”, “bibim”, “bägül” gibi güzel sözler kullanır ya da doğrudan adını zikreder. Erkek çocuğa hitap ederken “oglum”, “oglan”, “han oglan”, “has yigit”, “goç yigit”, “soltan” gibi sözler kullanır veya doğrudan adını söyler. Kız çocukları gül, lale gibi zarif ve hoş kokulu çiçeklere, bülbül, papağan, suna gibi kuşlara, aya, güneşe, elmaya, benzetilir. Erkek çocuklar elguş, şuñkar gibi yırtıcı kuşlara, arslana, kuzuya benzetilir. Görülüyor ki, kız çocuklarına yönelik kullanılan hitaplarla, erkek çocuklarına yönelik kullanılan hitaplar farklılaşmaktadır. Kız çocuklarını narin, nazik ve güzel nesnelere; erkek çocuklarını ise güçlü ve yırtıcı nesnelere benzetme meyli vardır.

Anne hüvdi söylerken çocuğuna hitapta kullandığı ifadeler annenin çocuğa duyduğu sevgi, şefkat, güven, koruma duygularını taşır.

---

[77] Durmuş TATLILIOĞLU, *"Türkmenistan'da Hayatın Çeşitli Safhalarıyla İlgili İnanç ve Uygulamalar"*. Akademik Araştırmalar Dergisi 1999, S:2,21.

Balam, seni söyeyin,
Gırmızı güle boyayın,
Gırmızı gül ısından,
Isgap-ısgap doyayın. (145)

Aralıga alanım,
Dalaşıklı söyenim,
Datlı gören bäbegim,
    Allalasın ecesi,
    Hüvdülesin ecesi. (128)

Meniñ gülüm bir yagşı,
Gızıl çuvalıñ nagşı,
Daglarıñ yaşılbaşı,
Ecesiniñ totı guşı. (289)

Anne çocuğu için dua eder. Onu her türlü kötülükten, düşmandan, kötü gözden, kötü sözden sakınır.

Ay gızım, alma gızım,
Hiç haçan ölme, gızım,
Sensiñ eneñ bägüli,
Hiç vagt solma, gızım. (6)

Öyiñ ak bolsun, balam,
Duşman yok bolsun, balam,
Saña kast eden zalım,
Sermenip galsın, balam. (335)

Onun için her tür fedakârlığa hazırdır. Gece uykusunu feda eder.

Ellerinde el yaglık,
Billerinde bil baglık,
Gice yatmaz ecesi,
Elmıdama oyalık. (395)

Anne çocuğu için kendini de kurban etmeye hazırdır.

…
Arıp avdan gelende,
Ecesi gurban canına. (134)

Allan-allan adıñdan,
Sallançagıñ badıñdan,
Sallançaga gireñde,
Eceñ gurban adıñdan. (75)

Bazı hüvdilerde anne en kıymetli varlığı çocuğuyla dertleşir. Onu üzen olayları çocuğuyla paylaşır. Kimseye söyleyemediği dertleri, içindeki kederi ona yoldaşlık eden çocuğuna hüvdilerde anlatır. Yalnızlığını bu şekilde giderir.

Eneñ içi yalındır,
Atañ sähne bolandır,
İçim bagrım ot alıp,
Ömrim hazan çalandır. (525)

Eneñ taması köpdir,
Yetiş, göz yaşım köpdir... (526)

1.3.2. Anne Dışındaki Kişiler Tarafından Söylenen Hüvdiler

Çocuğun bakımıyla ilgilenen onu dünyaya getiren annedir. Bununla birlikte anne meşgul olduğu zaman ya da evde olmadığı zaman çocuğun bakımını anne dışında biri üstlenir. Bu kişi ya büyük anne ya da büyük kardeş, yani abladır. Türkmenistan sahasında ninni söyleyicileri arasında erkeklere rastlanmaz. Bu tür, *"Türkmen gelin gızların şahırana halk döredicilig"* olarak ifade edilmektedir, yalnızca kadınlara mahsus bir yaratma olduğu vurgulanmaktadır.

Çalışmamızdaki 4, 20, 26, 29, 38, 49, 99, 168, 183, 186, 187, 192, 196, 223, 224, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 243, 250, 260, 269, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 315, 316, 317, 318, 367, 369, 376, 377, 394, 410, 411, 418, 419, 432, 433, 434, 435, 441, 443, 444, 445, 446, 461, 462, 482, 504, 505, 506, 516, 517, 566, 571, 579, 584, 585, 587, 588 numaralı hüvdiler anne dışında bir büyük tarafından söylenen hüvdilerdir.

99, 186, 187, 192, 461, 523 numaralı hüvdiler büyük anne tarafından söylenmiştir. Büyük anne hüvdisinde torununa olan sevgisini dile getirir.

Allan-allan allası,
Senden geler gül ısı,
Söyse söysün maması,
Söygüli gelin balası. (99)

Büyük anne torununu severken geliniyle arasındaki sorunu da söylemekten geri kalmaz.

Şetdalınıñ şänigi
Beyle acı bolarmı?
Duşman gelin balası
Beyle süyci bolarmı? (523)

20, 196, 223, 224, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 243, 250, 260, 269, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 315, 316, 317, 318, 394, 410, 418, 419, 432, 433, 434, 435, 441, 443, 444, 445, 446, 462, 482, 504, 505, 506, 516, 517, 566, 571, 579, 584, 585, 587, 588 numaralı hüvdilerde söyleyici çocuğun büyük kardeşidir.

Bu hüvdilerde çocuğun ablası “cigim”, “dogan”, “doganım” gibi sözlerle hitap eder. Abla uyutmaya çalıştığı kardeşinden asla şikâyet etmez. Ona karşı sevgi besler, onun için iyi dileklerde bulunur. Onun okumasını, okulda başarılı olmasını, evlenmesini temenni eder. Ayrıca onu güzelliğiyle, hüneriyle, yiğitliğiyle över.

Meniñ cigim bal yalı,
Sayrayar bilbil yalı,
Okuv bilen başagay,
Bir eycecik gül yalı. (443)

Açılmadık ak sandıgıñ açarı sen, doganlar.
Tutulmadık ak öylerin söyesi sen, doganlar.
Minilmedik gır atlarıñ guvbası sen, doganlar.
Biçilmedik çille donıñ yakası sen, doganlar.
Yukardakı top yıldızıñ topcagı sen, doganlar.
Aşakdakı gelin-gızıñ islegi sen, doganlar. (482)

Alma bersem al, cigim,
Dadıp görsem bal cigim,
Yedi yaşa barañda,
Okamaga bar, cigim. (418)

Meniñ cigim ovadan,
Suv çekerler govadan,
Kecebesin bek gurañ,
Yıkılmasın mayadan. (310)

Meniñ cigim sarıdır,
Sarı yagdan durudur,
İş gutulmaz golundan,
Çın çeperiñ biridir. (587)

223 numaralı hüvdide abla, üvey kardeşine hüvdi söylemektedir. Bu hüvdide abla, üvey annesinden şikâyet eder, üveyliğinin onda doğurduğu üzüntüyü dile getirir.

Doganım-a, doganım,
Sarımsakdan soganım,
Cähennem eceñ yat bolsa,
Kakañ meniñ doganım. (223)

Anne dışında bir büyük tarafından söylenen hüvdilerde annenin söylediği hüvdilerdeki sevgi, şefkat, alaka gibi samimi duyguların bulunması dikkat çekicidir.

II. BÖLÜM

HÜVDİLERİN DİL VE ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

1.1. Hüvdilerin Dil Özellikleri

Çalışmamıza konu olan hüvdi metinlerinde Türkmen Türkçesinde ünlü ve ünsüzlerle ilgili özellikler aşağıda sıralanmıştır:

1. Kelime başındaki /k/ foneminin /g/ya dönüşmesi:

Almadakı ak **g**uşum,
Golumdakı şuñkarım.(49)

Gumlarda **g**oyun baksa,(304)

2. Kelime başındaki /t/ foneminin /d/ye dönüşmesi:

.

Depesi altın gupbalı,(64)
Dagdan dişli **d**aragım,(214)
Eceñ gözel **d**atlıdır,(344)

3. “Var, varmak, vermek” kelimelerinin başında bulunan /v/ fonemi, Türkmen Türkçesinde /b/ye dönüşür.

Mergen **b**arıp tutanda.(2)
Elmıdama **b**arından,(120)
Gatanç **b**ersin toyuña.(135)

4. Kelime başındaki /b/ foneminin /m/ye dönüşmesi:

“Ben, bin, binmek, boncuk” kelimeleri ile “ben” kelimesinin ek almış şekillerinde /b/ fonemi, Türkmen Türkçesinde /m/ olur.

Men balama öy tutsam,(189)
Sensin **m**eniñ geregim.(203)
Boynundakı **m**oncukdır.(289)
Minilmedik gır atlarıñ guvbası sen, doganlar.(482)

5. Eklerde yer alan /t/ foneminin /d/ye dönüşmesi:

Türkiye Türkçesinde /t/ ve /d/ ile başlayan ekler, Türkmen Türkçesinde sadece /d/ ile başlar.

Kerven git**d**i gamışa,(109)
Süyt**d**en süyci görenim,(350)
Çak**d**ı meni dil bilen,(129)
Çanak**d**a ayran gurban,(181)

6. Kelime içi /st/ ünsüz çiftinin /ss/ye dönüşmesi:

Gızıl gülüñ de**ss**esi,
Sarı yagıñ mesgesi,
Meñ gülümi söymedik,
Yedi yılıñ ha**ss**ası.(294)

Tecende bo**ss**an bolar,(455)

Başıñ ya**ss**ıkda bolsın,(510)

7. Arapça ve Farsçadan alınan kelimelerdeki /f/ foneminin /p/ye dönüşmesi:

Gözüñ günüñ ş**a**pagı,(247)
Her sa**p**ara gideñde,(485)
Sa**p** gızıldan şay tutuñ.(543)

8. Arapça kökenli kelimelerdeki “ayın”ın Türkmen /g/ fonemine dönüşmesi:

Okap mu**g**allım bolsa,(448)
Sa**g**at bäş bolanda,(459)
Gabul bolsun do**g**ası.(605, 606)

9. Kelime içindeki /ğ/ foneminin /v/ye dönüşmesi:

Avıya dönderer men, (217)
Sovuk sallatlardan, (610)

10. İkinci hecedeki dar ünlüler /ı/, /i/, /u/, /ü/, bazen /a/, /e/ye dönüşür:

Dokma dok**a**nlar gurban,
Kitap ok**a**nlar gurban.(181)
Gül ayagı yör**e**p dur,(185)

1.2. Hüvdilerin Şekil Özellikleri

Çalışmamızdaki hüvdilerin çoğu dörtlükler hâlindedir. Bazı hüvdiler 5, 6, 7, 8, 9, 12 mısralı oluşmaktadır. Bununla birlikte tespit edilen hüvdilerde mısra sayıları iki ile on altı arasında değişmektedir demek mümkündür. (125), (194), (602) numaralı hüvdiler iki mısralı; (126), (128), (172), (184), (188), (199), (220), (242), (245), (247), (249) numaralı hüvdiler üç mısralı; (15), (105), (172), (226), (264), (369), (393) numaralı hüvdiler beş mısralı; (7), (11), (35), (65), (71), (101), (134), (160), (200), (225), (227), (255), (267), (294), (314), (344), (420), (436), (482), (485), (499) numaralı hüvdiler altı mısralı; (14), (29), (463) numaralı hüvdiler yedi mısralı; (3), (34), (63), (131), (186), (218) numaralı hüvdiler sekiz mısralı; (216) numaralı hüvdi dokuz mısralı; (182), (192), (284), (321) numaralı hüvdiler on mısralı; (474) numaralı hüvdi on bir mısralı; (1), (167) numaralı hüvdiler on iki mısralı; (25), (181) numaralı hüvdiler on üç mısralı; (256) numaralı hüvdi on altı mısralıdır.

Türkmenistan sözlü edebiyatındaki hüvdilerin büyük bir bölümü “läle” şeklindedir. Läle, bizdeki “mâni” nazım şeklinin Türkmen halk edebiyatındaki karşılığıdır. Läle, genellikle hece vezninin 7’li veya 8’li kalıbyla ve dörtlükler halinde söylenir. Kafiye düzeni mânide olduğu gibi a/a/b/a şeklindedir.

1.2.1. AHENK

Şiiri nesirden farklı kılan en önemli unsur ahenktir. Ahenk, şiire müzikalite katan unsurdur. Şiirde ahenkten anlaşılması gereken ilk husus uyumdur. Bu uyumdur ki şifahi gelenek ürünü olan ninniye birlik ve bütünlük katar.

Şiirde ahengi sağlayan unsurlar; kafiye, redif, tekrar, asonans, aliterasyon ve vezindir.

1.2.1.1. Kafiye

Kafiye, nazımda genellikle mısra sonlarında bulunan ses bakımından aynı, anlam (fonksiyon-işlev-görev) bakımından ayrı olan ses veya hecelerdir. Yarım, tam, zengin ve cinaslı olmak üzere dört çeşidi vardır. Yarım kafiye tek bir ses benzerliğine dayanan kafiye çeşididir. Kafiyenin sözlü gelenekte söylenen şiirlerde en sık rastlanan şeklidir. Benzerliği iki sese dayanan kafiyeye tam kafiye denir. Zengin kafiye, ikiden fazla ses benzerliğinin meydana getirdiği kafiyedir. Sesleri aynı, anlamları farklı olan kelime veya kelime grupları arasındaki kafiyeye ise cinaslı kafiye denilmektedir.

Hüvdilerin çoğunda kafiye düzeni, mâni tipinde a / a / b / a şeklindedir. a / a / a / a, a / a / a / b, a / b / a / b, a / b / b / a, a / a / b / c, a / b / c / b şeklinde kafiyelenen hüvdiler de bulunmaktadır.

Hüvdiler, kafiye özelliklerine göre aşağıdaki gibi gruplandırılabilir:

Yarım Kafiye

Ayıñ, günüñ ar**a**sı,	a
Ekme narıñ han**a**sı,	a
Namanganıñ alm**a**sı,	b
Bagdatlarıñ hurm**a**sı. (16)	a

Almalardan a**l** balam,	a
Bagıñdan gül yo**l** balam,	a
Kimiñ gızın halasañ	b
Goluñ boyna sa**l** balam. (119)	a

1, 3, 5, 12, 15, 16, 19, 22, 23, 24, 29, 34, 35, 39, 43, 44, 50, 51, 53, 57, 60, 61, 62, 63, 65, 67, 68, 70, 72, 73, 79, 82, 83, 88, 90, 91, 92, 96, 97, 100, 102, 113, 115, 119, 121, 125, 126, 129, 130, 134, 135, 137, 138, 145, 148, 149, 150, 152, 153, 154, 155, 158, 160, 161, 164, 166, 171, 172, 173, 177, 178, 179, 182, 183, 186, 191, 194, 195, 207, 209, 214, 215, 217, 220, 221, 222, 225, 226, 229, 231, 232, 236, 237, 240, 242, 243, 245, 246, 251, 255, 258, 268, 271, 275, 276, 278, 279, 281, 284, 289, 290, 293, 298, 302, 304, 306, 308, 309, 311, 312, 313, 314, 315, 317, 319, 321, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 333, 336, 339, 342, 345, 348, 349, 351, 353, 354, 357, 361, 363, 369, 371, 374, 376, 378, 380, 382, 384, 387, 393, 399, 402, 403, 409, 412, 414, 415, 417, 422, 425, 428, 431, 432, 433, 434, 435, 439, 440, 441, 443, 444, 448, 449, 450, 452, 457, 458, 459, 467, 473, 485, 486, 491, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 502, 505, 508, 513, 514, 517, 520, 524, 525, 526, 530, 531, 532, 534, 537, 541, 543, 544, 545, 547, 548, 553, 561, 562, 566, 567, 570, 573, 575, 579, 580, 581, 583, 585, 591, 595, 604, 606, 607, 612, 615, 616 numaralı hüvdilerde yarım kafiye vardır.

Kafiye düzeni 16, 24, 90, 191, 246, 309, 495, 532, 567 numaralı hüvdilerde a / a / a / a şeklinde; 22, 23, 62, 121, 129, 130, 137, 183, 231, 237, 289, 293, 302, 306, 308, 327, 329, 339, 354, 357, 494, 497, 505, 508, 514, 517, 524, 543, 607 numaralı hüvdilerde a / a / b / b şeklinde; 61, 115, 215, 616 numaralı hüvdilerde a / a / a / b şeklinde; 12, 44, 209, 328, 374, 428 numaralı hüvdilerde a / b / a / b şeklinde; 19, 177, 251, 417, 467 numaralı hüvdilerde a / b / c / b şeklinde; 96 numaralı hüvdide a / b / c / a şeklinde; 271 numaralı hüvdide a / b / b / c şeklinde; 325, 384, 449 numaralı hüvdilerde a / a / b / c şeklinde; 5, 50 numaralı hüvdilerde a / b / c / c şeklindedir. Diğer dörtlüklerde a / a / b / a şeklindedir. 125, 194 numaralı hüvdilerde a / a şeklinde; 220, 242, 245 numaralı hüvdilerde a / a / a şeklinde; 226, 369 numaralı hüvdilerde a / a / b / b / a şeklinde; 172 numaralı hüvdide a / a / a / b / b şeklinde; 393 numaralı hüvdide a / a / a / b / c

şeklinde; 160 numaralı hüvdide a / a / b / b / c / c şeklinde; 225 numaralı hüvdide a / a / a / b / b / c şeklinde; 314 numaralı hüvdide a / a / b / b / a / a şeklinde; 186 numaralı hüvdide a / a / b / b / c / c / d / c şeklinde; 182 numaralı hüvdide a / a / b / b / c / c / d / d / e / e şeklinde; 284 numaralı hüvdide a / a / b / a / a / c / d / d / e / e şeklinde; 321 numaralı hüvdide a / a / b / a / c / d / e / e / f / e şeklindedir.

Tam Kafiye

Ala dagıñ ar**ça**sı,	a
Mavut, begres par**ça**sı,	a
Atañ, eneñ gül bolsa,	b
Sen olarıñ gun**ça**sı. (21)	a

Yagtı dünyäniñ y**ar**ı,	a
Yalan dünyäniñ b**ar**ı,	a
Gızlarıñ hırıd**ar**ı,	a
Gara gözli balam, huv. (398)	b

4, 7, 9, 11, 20, 21, 30, 33, 34, 36, 38, 45, 47, 52, 55, 56, 58, 59, 62, 65, 69, 75, 84, 86, 88, 89, 93, 99, 101, 103, 106, 107, 108, 109, 111, 114, 116, 127, 130, 131, 132, 133, 136, 143, 144, 147, 156, 159, 160, 162, 163, 165, 170, 174, 180, 184, 197, 198, 199, 205, 206, 208, 209, 210, 212, 219, 241, 244, 249, 253, 254, 256, 261, 265, 267, 274, 285, 286, 288, 296, 299, 301, 303, 305, 306, 316, 320, 332, 337, 343, 344, 347, 350, 355, 356, 358, 362, 364, 366, 372, 381, 385, 386, 398, 401, 405, 408, 413, 416, 420, 421, 430, 437, 447, 453, 455, 456, 460, 462, 463, 465, 474, 488, 489, 490, 503,

504, 515, 516, 524, 536, 539, 540, 546, 554, 558, 565, 568, 569, 571, 574, 577, 578, 582, 584, 596, 597, 599, 601, 611, 613 numaralı hüvdilerde tam kafiye bulunmaktadır.

Kafiye düzeni 33, 99, 159, 208 numaralı hüvdilerde a / a / a / a şeklinde; 62, 69, 130, 205, 241, 301, 303, 305, 306, 347, 350, 358, 362, 488, 489, 504, 524, 578, 582 numaralı hüvdilerde a / a / b / b şeklinde; 133, 209, 571 numaralı hüvdilerde a / b / a / b şeklinde; 56, 253, 337, 356, 366 numaralı hüvdilerde a / a / b /c şeklinde; 4, 210 numaralı hüvdilerde a / b / c / b şeklinde; 398 numaralı hüvdide a / a / a / b şeklinde; 59 numaralı hüvdide a / b / c / a şeklinde; diğer dörtlüklerde ise a / a / b / a şeklindedir. 184 ve 249 numaralı hüvdilerde a / a / a şeklinde; 7 numaralı hüvdide a / a / b / b / c / a şeklinde; 11, 267, 420 numaralı hüvdilerde a / a / b / a / c / c şeklinde; 65, 160 numaralı hüvdilerde a / a / b / b / c / c şeklinde; 101 numaralı hüvdide a / a / b / c / c / c şeklinde; 344 numaralı hüvdide a / a / b / b / c / b şeklinde; 463 numaralı hüvdide a / a / b / a / c / d / c şeklinde; 34 numaralı hüvdide a / a / b / b / c / c / d / d şeklinde; 131 numaralı hüvdide a / b / a / b / a / b / a /b şeklinde; 256 numaralı hüvdide a / b / a / b / c / b / d / b / e / f / g / f / h / f / i / f şeklindedir.

Zengin Kafiye

Boyunı can, b**oyun**ı,	a
Ballım söyer **oyun**ı,	a
Deñ-duşları gelende,	b
Öldir semiz g**oyun**ı. (175)	a

Meniñ ballım ge**rek**li,	a
Eli petir çö**rek**li,	a
Atası arslan yü**rek**li,	a
Dayısı ile ge**rek**li. (263)	a

8, 10, 11, 13, 22, 34, 35, 37, 42, 54, 63, 64, 65, 71, 77, 81, 98, 118, 142, 146, 169, 175, 182, 183, 189, 193, 201, 205, 213, 216, 223, 225, 231, 233, 247, 250, 252, 259, 260, 263, 267, 270, 277, 280, 284, 289, 291, 292, 295, 297, 301, 307, 310, 318, 321, 331, 339, 347, 357, 367, 368, 373, 379, 391, 397, 404, 407, 423, 428, 442, 446, 466, 469, 476, 484, 488, 489, 499, 501, 505, 506, 508, 509, 510, 511, 528, 538, 542, 543, 555, 557, 563, 572, 576, 578, 582, 588, 590, 598, 603, 607 numaralı hüvdilerde zengin kafiye vardır.

Kafiye düzeni 77, 263, 506, 563 numaralı hüvdilerde a / a / a / a şeklinde; 8, 13, 22, 37, 183, 205, 213, 231, 233, 289, 291, 301, 339, 347, 357, 488, 489, 501, 505, 508, 543, 578, 582, 607 numaralı hüvdilerde a / a / b / b şeklinde; 270, 469, 538 numaralı hüvdilerde a / a / b / c şeklinde; 367, 373, 476 numaralı hüvdilerde a / b / c / b şeklinde; 201 numaralı hüvdide a / b / b / a şeklinde; 428 numaralı hüvdide a / b / a / b şeklinde; 484 numaralı hüvdide a / b / c / a şeklinde; 603 numaralı hüvdide a / a / a / b şeklinde; diğer dörtlüklerde a / a / b / a şeklindedir. 247 numaralı hüvdide a / a / a şeklinde; 11, 71, 35 numaralı hüvdilerde a / a / b / a / c / c şeklinde; 65 numaralı hüvdide a / a / b / b / c / c şeklinde; 267 numaralı hüvdide a / a / b / a / c / c şeklinde; 499 numaralı hüvdide a / a / b / b / c / b şeklinde; 225 numaralı hüvdide a / a / a / b / b / c şeklinde; 34, 63 numaralı hüvdilerde a / a / b / b / c / c / d / d şeklinde; 216 numaralı hüvdide a / a / b / a / c / c / c / d / d şeklinde; 182 numaralı hüvdide a / a / b / b / c / c / d / d / e / e şeklinde; 284 numaralı hüvdide a / a / b / a / a / c / d / d / d / d şeklinde; 321 numaralı hüvdide a / a / b / a / c / d / e / e / f / e şeklindedir.

1.2.1.2. Redif

Halk şiirinde kafiye ile birlikte ahengi sağlayan temel unsurlardan biri de rediftir. Redif şiirde, aynı anlama gelen, kelime veya aynı görevde kullanılan ek tekrarlarıdır(Şahıs ekleri, hâl ekleri, zaman ekleri, olumsuzluk eki, soru eki vb.). Redif, kafiyeden sonra gelir. Halk şiirinde redif çok çeşitli şekillerde görülür. Genellikle mısranın ilk kelimesi kafiye, geri kalan kelimeler ve ekler redif olabilir. Örneğin:

Alla**sı bar balamıñ,**
Tılla**sı bar balamıñ,**
Gelyän navıñ içinde
Däde**si bar balamıñ.** (66)

Sag**lık dilän oglanım,**
Beg**lik dilän oglanım,**
Gelnecesine gelip,
Yag**lık dilän oglanım.** (340)

Çalışmamızda verilen hüvdilerde görülen redifler aşağıda liste hâlinde verilmiştir:

-a: (146), (364), (383), (405), (607)
-a/-e: (495)
-a/-e/-ä: (305)
-a gidende: (29)
-a gidendir: (369)
-a gider: (134)
-a/-e gider: (330)
-a meñzär: (254), (515)

-a/-e meñzär: (344)
-alı/-eli/-äli: (140)
-an/-en: (246)
-an/-en gızıl gül: (201)
-anda: (2), (180)
-anım: (347), (402)
-anım/-enim: (34), (50), (350), (514)
-anıña/ -eniñe döneyin: (360)
-ap/-äp/-üp yör: (444)
-ar: (55), (133), (178), (385)
-ar/-er: (243), (361), (412), (432), (438), (459), (579), (614)
-ar/-er/-är otır maması: (192)
-ar/-är: (396)
-ar gızları: (383)
-arın/-erin: (527)
-arlar: (103)
-ar otır ecesi: (176)
-atmaz: (160)
Aycemal: (123)
-ayın: (38), (80), (116), (205), (342), (388)
-ayın/-eyin: (40), (145), (232), (400), (524), (580)
-ayın/-äyin: (275), (522)
-aylı: (341)
bagı: (218)
balam: (119), (371), (406), (454), (456), (457), (518)
bar: (14), (138), (419), (436)
bardır: (474)
bäbegim: (13)
bäbek: (26), (27), (28), (29), (76), (283), (369)
bilen: (129), (437)
bir güldür: (328)
biten: (468)

biter: (43), (415)
bolar: (63), (72), (73), (194), (281), (411), (455), (479), (499), (531), (613)
bolarmı: (523)
bolayın: (219)
boldı: (430)
bolmaz: (97)
bolsa: (25), (44), (321)
bolsın: (474), (485), (492), (502), (504)
bolsun: (200), (221), (278), (306), (583)
bor: (420)
-ca: (153), (270)
-ca/-ce: (475)
-cakdır/-cekdir: (566)
-cak diyip: (428)
can gelyär: (358)
cigim: (418), (571)
-cik: (88), (262)
-çak: (30), (118)
-da/-de: (586)
-dadır: (265)
-dadır enesi: (519)
-da/-de döneyin: (167)
-da/-de gördim: (512)
da gel: (161)
-dan: (23), (150), (182), (277), (284), (306), (504), (540), (549)
-dan/-den: (12), (110), (157), (172), (202), (552), (609)
-dandır/-dendir: (257)
-dan gelyär: (137), (240)
-dar meñ balam: (19)
-dedir: (513)
-dek: (494)

-dek/-dak: (237), (238), (239), (241)
-den: (182), (222), (550), (551)
-de oynar: (63), (291)
-derer men: (217)
-dı: (129)
-dı/-di: (315), (435)
-dılar/-dular: (300)
-dım: (148)
-dıp gelyändir: (251)
-dır: (9), (77), (81), (158), (259), (297), (298), (308)?, (326), (407), (442), (510), (511), (525), (601), (611)
-dır/-dir: (151), (290), (304), (328), (409), (526)
-dır/-dir/-dur: (587)
-dıran: (89)
-dıran/-düren: (90)
-dırar/-durar/-dürer: (220)
-dırıp/-dirip: (226)
-dırıpdır/-durıpdır: (497)
-dırma/-dirme: (155)
-di: (554)
-dir: (18)
-dir/-dur/-dür: (327)
-dir/-dür maña: (348)
-dirdim/-dürdim: (242)
-diren/-düren: (182)
diyr men: (352)
diysem: (211)
-e: (248), (370)
ecesi: (177)
eder: (39)
edeyin: (111), (112), (172)
ediñ: (46), (141), (266)

eken: (286), (541)
-e ogşamaz: (211)
-er: (37), (130), (195), (427)
-erin: (491)
etsem: (224)
-eyin: (414), (478), (569)
geldi: (5), (84)
geler: (47)
geler gızıma: (256)
gelyär: (85), (208), (226)
gerek: (589)
getir: (29)
gızım: (6), (179)
goymuşam: (245)
gurban: (181), (204), (334)
hemişe: (272)
Heniz azdır gaytarıñ: (227)
Heniz azdır gızıma: (256)
Heyya, balam, heyya-hey: (436)
-ı: (63), (65), (71), (163), (170), (176), (247), (255), (256), (280), (289), (294), (332), (355), (356), (398), (417), (488), (489), (501), (505), (516), (557), (572), (578)
-ı/-i: (3), (8), (17), (18), (86), (191), (271), (339), (357), (397), (451), (508), (532), (581)
-ı bar: (517)
-ı/-i bar: (91)
-ı bardır balamıñ: (386)
-ıdır: (114), (249), (368)
-ıdır/-idir: (308)
-ıdır/-udır: (389)
-ılan: (578)
-ılsın/-ilsin/-ulsın: (87)

-ılsın/-ulsın: (200)
-ım: (34), (127), (184), (188), (223), (244)
-ım/-im: (34), (65), (128), (214), (425), (477)
-ım/-im/-um: (49)
-ım/-um: (608)
-ımız: (420)
-ım sen: (41), (197)
-ı sen: (351), (490)
-ı/-i sen: (439)
-ı/-i sende: (452)
-ın: (367)
-ına: (362)
-ına/-una: (134), (137)
-ında: (11), (142), (162), (234), (274), (401), (446)
-ında/-unda: (113), (115), (284)
-ında/-ünde: (433)
-ında bol: (372)
-ından: (120)
-ını: (571)
-ıña/-uña: (164)
-ıñ bolsın: (463)
-ıñdan: (75), (165), (343), (463), (582)
-ıñdan/-iñden: (7), (62), (186), (225), (231)
-ıñdan/-uñdan: (13), (602)
-ıñ/-iñ bolsun: (333)
-ıp/-ip: (167)
-ıp/-üp gel: (564)
-ıp bereyin: (4)
-ıpdır: (497), (565)
-ıpdır/ -ipdir: (74), (273)
-ıpdır/-üpdir: (166)
-ıya: (131)

-i: (22), (216), (337), (354), (387), (421), (537), (539)
-im: (13), (193), (203), (582)
-im/-üm: (121)
-imi: (301)
-imizde/-ümizde: (450)
-inde: (399)
-inden/-ünden: (390)
-iñ: (538)
-iñden: (486)
-işiñden/-üşiñden: (167)
-işli/-uşlı: (403)
iycek: (237)
küncek: (362)
-lanan/-lenen: (345)
-lanar: (11), (276), (287), (410), (462), (533)
-lanar/-lener: (338), (378)
-landı: (160), (471),
-landı/-lendi: (480)
-lansın: (174)
-lar/-ler: (374)
-lar/-lär: (374)
-larda/-lerde: (349)
-larda/-lerde bolar: (534)
-lardan: (52), (216)
-lardan/-lerden: (610)
-lardır: (261)
-ları/-leri: (384), (392), (434), (530), (595)
-larıñdan: (358), (546)
-lar nirde gışlar: (521)
-lasa: (473)
-lası/-läsi geler: (422)
-layar: (596)

-layın: (535)
-lenenñe döneyin: (167)
-lener: (593)
-ler: (481), (536)
-lerden: (458), (548)
-leri: (524)
-lerinde: (393), (394)
-lıca: (130), (299)
-lan diylende: (133)
-läli: (303)
-län: (517)
-läsi geler: (558)
-lı/-li: (61), (121), (126), (182), (186), (192), (302), (303), (309), (329), (441)
-lı/-li/-lu: (616)
-lı geler: (132)
-lık: (395)
-lık/-lik dilän oglanım: (340)
-lı: (212), (213)
-lıdır: (344), (584)
-li: (37), (263), (391)
-li ballım: (408)
-lim meniñ: (448)
-maga/-mäge: (25)
-maga/-mäge yagşı: (1)
-makdır/-mekdir: (382)
-malı: (56), (100), (147), (264), (416), (460), (599)
-malı/-meli: (96), (122), (500), (600)
-masa/-mese: (255)
-masın/-mesin: (258), (562)
-masın-a/-mesin-ä: (322)
-maz: (325)

-meli: (104), (282), (314)
meñzär: (507)
-mäge: (44)
-mäñ: (503)
-mı/-mi: (229)
mıdam: (68)
-nı: (215), (431)
-ñürdär/-ñırdar: (183)
oglan: (57), (376), (377), (545), (547), (615)
oglum: (424)
ovlak: (514)
oynar: (268)
-p: (429)
-pdır: (60)
-p dur: (185)
pence: (101)
-r: (183)
-r men: (241)
-sa/-se: (78), (467)
-sak/-sek: (139)
-sam/-sem: (353)
-sañ/-señ: (323)
-saydı: (472)
sen, doganlar: (482)
seni: (69), (366)
-sı: (16), (21), (35), (64), (82), (83), (169), (189), (347), (469), (489), (568), (577)
-sı/-si: (31), (32), (94), (95), (124), (168), (186), (187), (190), (196), (216), (233), (235), (239), (255), (293), (294), (324), (346), (461), (470), (483), (487), (555), (559), (592), (594), (605), (606)
-sı geler: (48)
-sı/-si bar balamıñ: (65)

-sı/-si gelsin: (375)
-sın: (359), (445), (496)
-sın/-sin: (228), (279), (311), (312), (380)
-sın/-sin/-sun: (560)
-sına/-sine ogşasa: (131), (317)
-sın/-sun: (573)
-sın/-sun balam: (335)
-sına/-sine meñzese: (218)
-sında: (453)
-si: (267), (336), (363), (493)
-sin: (404)
-sin/-sun: (585)
-sin/-sün: (561)
-sin Aknabat: (14)
-şar: (51), (53), (154), (544)
-şsalar: (474)
tutuñ: (543)
-ulan/-ülen: (329)
-ulsın/-ülsin: (269)
-um: (209)
-uña: (198), (135)
-uña/-üñe: (171), (575)
-updır: (296), (320)
-üñe: (106), (107), (199)
yagşı: (597)
yalak: (70)
yalı: (230), (288), (426), (443)
-yança: (28), (105)
-yança/-yänçä: (117)
-yandı: (365)
-yar: (428)
-ydı: (79)

-yın/-yin: (464), (494), (529)
yok: (26)
yüpek: (125)

1.2.1.3. Tekrarlar

Nakarat

Genellikle hüvdilerin sonuna eklenen nakarat, ezgi açısından değer taşır. Nakaratlar hüvdi söyleyen kişiler tarafından her metnin sonuna getirilebilir.

125, 194, 602 numaralı hüvdiler üç mısradan oluşmuş, nakaratlar eklenerek dörtlüğe tamamlanmıştır. Bu nakaratlar "Hüvdülesem men seni,/Allalasam men seni."(125), "Huvva, balam, huvva-huv,/Hüvdi, balam, hüvdi-hüvdi."(194), "Alalasam men seni/Hüvdülesem men seni"(602) biçimindedir.

Gökde goysam ıs bolar,
Yerde goysam pos bolar,
Huvva, balam, huvva-huv,
Hüvdi, balam, hüvdi-hüvdi.

126, 128, 199, 220, 242, 245, 247, 249 numaralı hüvdiler üç mısralıdır; nakaratlar eklenerek dörtlüğe/beş mısraya tamamlanmıştır. Bu nakaratlar "Gerekli balam, huvva-huv!"(126, 249), "Allalasın ecesi,/Hüvdülesin ecesi."(128), "Huvva, balam, huvva-huv!"(199), "Hüvdi, balam, hüvdi-hüv."(220), "Allalayın käbäm seni,/Hüvdüläyin balam seni."(242), "Alla, balam, alley-alley."(245), "Huvva, balam, huv-huv!"(247) şeklinde birbirinden farklı nakaratlardır.

Aralıga alanım,
Dalaşıklı söyenim,
Datlı gören bäbegim,
Allalasın ecesi,
Hüvdülesin ecesi.

Hüvdilerde en çok rastlanan nakarat dörtlüklerin sonuna getirilen "Huvva-huv" nidasıdır. 6, 13, 24, 29, 50, 65, 67, 76, 163, 172, 182, 327, 328, 352, 376, 420, 431, 454, 460, 566, 574, 582 numaralı hüvdilerin sonlarında yer almaktadır.

Aylanayın adıñdan,
Dolanayın donuñdan,
Adı yagşı geregim,
İçimdäki yüregim.
Huvva-huv! (13)

Bazı hüvdilerde nakaratlar çocuğun cinsiyetini belli etmektedir: "Huvva, oglum, huvva-huv"(1), "Huvva-huv, oglum, huv"(417), "Huvva, gızım, huvva-huv"(577). Bazılarında ise çocuğun cinsiyeti açıkça belirtilmemekle birlikte, hangi cinsiyetin kastedildiği nakaratta geçen birtakım kelimelerle anlaşılmaktadır: "Pälvan balam, huvva-huv."(213), "Eziz balam, huvva-huv."(284), "Batır balam, huvva-huv"(387) nakaratlarının yer aldığı hüvdilerin erkek çocuklar için söylendiği açıkça anlaşılmaktadır.

Hüvdilerde yer alan tek mısradan ibaret nakaratlar şöyledir:

"Huvva, balam, huvva-huv" (5, 17, 34, 48, 167, 199, 210), "Huvva-huv, balam,/Huv-huv!"(117), "Huvva, balam, huv-huv."(181, 247), "Huvva-huvva, huv-huv."(359, 419), "Huvva, huv-huv"(35), "Huvva, ballım, huvva-huv"(205), "Huvva, balam, huv."(186), "Huvva, balam, hüv-hüv"(25), "Hüvvä, balam, hüvvä."(124), "Huvva-huv, canım, huv"(589), "Heyya-hey"(576, 596), "Allay-

allay.”(78), “Allay, balam, allay.”(216), “Alley, balam, alley-ey.”(321), “Allay, balam, huvva-huv”(63).

Hüvdilerde yer alan iki mısradan oluşan nakaratlar aşağıda verilmiştir:

“Allalasam men seni,/Hüvdülesem men seni”(111, 114), “Hüvdülesem men seni,/Allalasam men seni.”(281, 378), “Hüvdülesem gelişer,/Allalasam yaraşar.”(276), “Allalayın, bal käbäm,/Hüvdüläyin, can balam.”(339).

Çalışmamızda hüvdilerde yer alan üç mısradan oluşan ve dört mısradan oluşan birer nakarat bulunmaktadır:

“Hüvdülesem balamı,
Allalasam guzımı,
Hüvdi, balam, huvva-huv.”(279)

“Huvva-huvva, huv-huv.
Hüvdülesin ecesi,
Alla, alla, al guzım,
Allalasın ecesi.”(227)

Yukarıda dörtlük biçiminde olduğunu belirttiğimiz hüvdi metni içerisinde yer alan bir mısranın 2., 4. ve 6. mısralarda tekrarlanması da bu mısranın bir nakarat olduğunu düşündürmektedir:

Yeññesine yel maya,
Heniz azdır, gaytarıñ.
Dayısına dal bedev,
Heniz azdır, gaytarıñ.
Agasına ak telpek,
Heniz azdır, gaytarıñ.

Yine 436 numaralı hüvdide benzer bir durum görülmektedir:

İşigimizde derek bar,
Heyya, balam, heyya, hey,
Saçagmızda çörek bar,
Heyya, balam, heyya, hey.
Gapımızda maşın bar,
Heyya, balam, heyya, hey.
Şofyor bolup sürüber,
Heyya, balam, heyya, hey.

Hüvdilerde çok çeşitli biçimlerde görülen nakaratlar Türk halk edebiyatındaki ninnilerde yer alan nakaratlarla benzerlik göstermektedir.

Kelime Tekrarları

Hüvdilerde kelime tekrarları daha çok ilk mısrada görülmektedir. İlk mısra bir bakıma çocuğa hitap etmek maksadıyla söylendiğinden kelime tekrarları ilk mısrada yoğunlaşmaktadır. İlk mısrada en çok tekrar edilen kelimeler şunlardır:

“Allan-allan” ile başlayanlar: 64, 65, 67, 68, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 417, 460, 469, 471, 473, 475, 476, 477, 478, 570;“Allay-allay” ile başlayanlar: 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 46, 54, 55, 59, 60, 61, 62, 63, 412, 413, 414, 415, 416, 461, 464, 465, 466, 468, 528, 597, 599, 600, 604, 605, 606, 607, 608; “Alla-alla” ile başlayanlar: 22, 58, 411.

“Hüvdi-hüvdi” ile başlayanlar:

“Hüvdi, hüvdi-hüv”(371, 373, 374, 376, 377, 379, 520, 521), “Hüvdi-hüvdi, hüvdüsi”(592), “Hüvdi-hüvdi, hüvlener”(378, 593), “Hüvdi-hüvdi, hüvlensin”(380), “Hüvdi-hüvdi, hüvläyin”(522), “Hüvdi-hüvdisi”(375).

“Huvva-huvva” ile başlayanlar:

“Huvva-huvva, hüvväsi,” (363), “Huvva-huvva, yat, balam,” (456), “Huvva-huvva, ay balam,” (518).

“Ballım-ballım” ile başlayanlar:

“Ballım-ballım, bal başdan,” (149, 150, 540), “Ballım, ballım balaca,” (153), “Ballım, ballım bal yagşı,” (159), “Ballım-ballım balayın” (529), “Ballım-ballım bal eken,” (541), “Ballım-ballım, bal harman,” (542), “Ballım-ballım bal yalcak,” (543), “Ballım-ballım balaşar,” (544), “Ballım-ballım han oglan,” (545).

Birinci mısradaki diğer tekrarlar şöyledir:

“Aglama, balam, aglama,”(4), “Ay gızım, alma gızım,”(6), “Ala gar-a, ala gar,”(20), “Almalıdır, almalı,” (122), “Atlan-atlan” diylende,” (133), “Balam, balam balası,” (144), “Başıña gurban, başıña,” (164), “Başıñdan-a, başıñdan,” (165), “Boyuña can, boyuña,” (171), “Bägül gızım, gül gızım,” (179), “Gara gözümiñ garası,” (187), “Garası gara dagım,” (188), “Garalıdır, garalı,” (192), “Geregim-ä, geregim,” (193), “Gülüm, gülüm, gül kişi,” (206), “Daglardan-a, daglardan,” (216), “Doganım-a, doganım,” (223), “Canım-canım can yalı,” (230), “Cigim-cigim cigirdek,” (237, 238, 239, 241, 494), “Kel kövser-ä, kel kövser,” (252), “Sonam, Sonam sollarda,” (349), “Söyüp-söyüp otursam,” (353), “Hay künceg-ä, hay küncek,” (362), “Çarıgma bak, çarıgma,” (383), “Elinden-ä, elinden,” (390), “Elleri-hä, elleri,” (392), “Elleri ellerinde,” (393, 394), “Enarı-ha, enarı,” (397), “Yaşında-ha yaşında,” (401), “Aylanar-a, aylanar,”(410, 462), “Arça bar-a, arça bar,” (419), “Guşagım-a, guşagım,” (425), “Ellerden-ä, ellerden,” (458), “Balasınıñ balası,” (483), “Bar hatım-a,bar,hatım,” (564).

Aglama, balam, **aglama,**
Şetdalı kakıp bereyin. (4)

Gülüm, gülüm gül övser,
Güller bilen serbeser,(205)

Bägül **gızım**, gül **gızım**,
Saçları sümmül **gızım**, (179)

Bar hatım-a,**bar,hatım,**
Can doganı görüp gel, (564)

Bazı kelime tekrarları mısra başında görülür. “alma” (515), “atañ, eneñ” (29), “atıñ” (569), “bag” (79, 111), “balam” (342), “ballım” (151, 152, 154, 157, 550, 562), “başına” (141), “Bayram” (140), “beyle” (523), “bilbil” (327), “bir agası” (81, 442), “bir şahası” (192), “bu guşlar” (373), “can dogan” (564), “canım” (232), “cigim” (235, 237), “dädeñ” (535), “didäm” (222), “dogan” (516), “dünyä” (348), “ecesi” (416), “eneñ, atañ” (29), “Garagum” (406), “gaya” (32, 519), “gırmızı gül” (145), “gızıl gül” (565), “gızlar” (475), “gözi” (322), “gulpak bagı” (51), “gül” (95), “gülüm” (206), “hiç” (6), “hüvdüle-“ (363), “kerven” (109), “köñli” (259), “Läläm” (532), “meniñ gülüm” (292, 294, 499), “meylis” (334), “näme” (14), “öz” (347), “sadaga” (514), “sallançag” (75, 460, 599), “säher” (358), “sen” (144), “sonam” (349), “söver” (177), “söygü” (353), “süytden” (350), “tovşan” (134, 137), “toyda” (11), “yag” (241), “yaş” (124), “yaşıl” (284).

Söver yarı gelinçä,
Söver otır ecesi.
Söver yarı gelensoñ,
Sövlep gider ecesi. (177)

…
Ballım ayıñ bölegi,
Ballım sazıñ tabagı, (152)

Ballım gelyär küncüden,
Cübsi dolı hüncüden,
Ballım atdan düşyänçä,
Duşman ölsün sancıdan. (157)

…
Bilbil diyen bir guşdur,
Bilbil ovazı hoşdur. (327)

…
Bir agası tüydükçi,
Bir agası bagşıdır. (81)

Bayramcanı hopba ediñ,
Başına gurama topbı ediñ,
Agası ekini kän alsa,
Başına gızıl gupba ediñ. (141)

Allalasam yaraşar,
Gulpak bagı çolaşar,
Gulpak bagı çig yüpek
Öz läläme yaraşar.(51)

Garalıdır, garalı,
Garar otır maması.
Bir şahası däneli,
Däner otır maması.

Bir şahası almalı,
Alar otır maması.
Bir şahası gızıl gül,
Güllär otır maması.
Bir şahası peyvendi,
Peylär otır maması. (192)

“aylanar” (11), “alma nar” (212), “aglak” (298), “boynagı” (170), “çalgançak” (92), “döneyin” (167), “gamış” (24), “gılıç” (213), “gırat” (357), “govurdak” (237, 239), “gunduzlı” (186), “guşlar” (373, 521, 598), “halı” (501), “hana” (210), “kişmiş” (98), “moncuk” (616), “pudak” (42, 54), “palaç” (295), “sagdan sola” (364), “segsen yigit” (71, 267, 321), “ukusı” (592) numaralı hüvdilerde kelime tekrarları bir mısranın sonu ile onu izleyen mısranın ilk kelimesindedir.

Allan-allan algançak,
Atıp urgun **çalgançak**,
Çalgançak guş tapmasañ,
Urgun yaşılbaş ördek. (92)

Hüv diydim, düşdüm yola,
Bakmanam **sagdan sola**,
Sagdan sola bakanlar,
Dönüp gelmez bu yola. (364)

Hüvdi-hüvdi, hüvdüsi,
Yatsa, geler **ukusı**,
Ukusından oyansa,
Geler gülleriñ ısı. (592)

“ala” (7), “alma” (497), “at” (437), “aşık” (123), “bal” (149, 541), “ballım” (277), “başında” (318), “bendi” (86), “berse” (270), “biten” (201), “bolsun” (538), “ –daşım sen” (485), “dolaş-” (53), “dünyäniñ” (398), “galmanı” (200), “geler olanlar” (449), “gelse” (34), “gelsin” (135), “geyip” (345), “goysam” (63, 194, 499), “gunduz” (231), “guş” (585), “guşlar” (521), “gül” (120, 209), “Gülcan” (208), “güle” (211), “günler” (430), “hana” (576), “içiniñ” (3, 18, 22, 354), “mahmal” (116), “Mekge” (535), “övrener şu” (454), “öyünde” (59), “perde” (563), “saçıñ” (125), “ukusı” (47, 375), “yaz” (268), “yerde” (63), “yıl” (209), “yigdiñ” (267) numaralı hüvdilerde tekrarlar birbirini takip eden iki mısrada yer alan kelimeler arasında yapılmıştır.

İl **galmanı** yıgılsın,
Goç **galmanı** soyulsın,(200)

Gızıl **güle** gül diysem,
Atır **güle** ogşamaz.(211)

San **övrener şu balam,**
Hat **övrener şu balam,** (454)

Meniñ **ballım** şalıkdan,
Ballım akdır balıkdan, (277)

…
Yatsa **ukusı** gelsin,
Ukusından oyansa,
… (375)

Sallançakdan sallayın
Dädeñ **Mekgä** yollayın
Dädeñ **Mekge**den gelse
Mekge yüzük paylayın. (535)

“balam” (105), “dolagna” (383), “giç” (31), “hem” (15, 590, 611), “ir” (100), “ısgap” (145), “ısı” (151), “perde” (563) numaralı hüvdilerde tekrar aynı mısrada yer alan kelimeler arasındadır.

Eziz **balam**, ey **balam**, (105)

Dolagna bak, **dolagna**, (383)

Gırmızı gül ısından,
Isgap-ısgap doyayın. (145)

Ballım adam tüyslüdir,
Isı güller **ısı**dır, (151)

Bunların dışında “adam” (151), “apbagım” (127), “at” (84, 319, 612), “baga” (515), “bak” (383), “ballım” (258, 448, 555, 559, 609, 611), “barıp” (180), “cigim” (269, 517), “dolı” (615), “geler” (592), “gelsin” (198), “geysin” (14), “gezer” (349), “gızım” (274), “gökde” (63), “gül” (541), “gülim” (507), “kümüş” (222), “miveden” (552), “otır” (553), “saña” (228), “söysem” (69), “urgun” (92), “yaman” (607), “yigit” (267) numaralı hüvdilerde kelimeler farklı şekillerde tekrar edilmiştir.

Ballım **adam** tüyslüdir,
Isı güller ısıdır,
Ballıma at dakanıñ,
Özi **adam** pisidir. (151)

Ballım guşuñ balası,
Bakcadadır enesi,
Ak pagtanı köp yıgar,
Şu **ballım**ıñ enesi. (555)

Allan-allan algançak,
Atıp **urgun** çalgançak,
Çalgançak guş tapmasañ,
Urgun yaşılbaş ördek. (92)

Ek Tekrarları

Yalnızca mısra sonlarında değil, şiirin herhangi bir yerinde de ek tekrarlarına rastlanır. Hüvdi içerisinde aynı ekin tekrar edilmesi hüvdiye ayrıca bir ahenk katar. Hüvdilerde yer alan ek tekrarların tespiti eklerin aynı görevde kullanılmaları esas tutularak yapılmıştır.

Hüvdilerde en çok tekrar edilen ek "-ñ/ -ıñ / -iñ / -uñ / -üñ / -nıñ / -niñ / -nuñ / -nüñ" ekidir. "toyunıñ-kendirigiñ-üstüniñ-yüzüniñ-kecebäñ-suvuñ"(3), "halısınıñ-barmagıñ" (8), "bägüliñ- gülüñ" (14), "günüñ-narıñ-Namanganıñ-Bagdatlarıñ" (16), "suvuñ-günüñ-atıñ-yigidiñ" (17), "alaçanıñ-sovsanınıñ" (45), "ayıñ-sazıñ" (152), "okuñ-yayıñ" (161), "atıñ-donuñ" (167), "agacıñ-gelniñ-almañ-Pervanalañ" (168), "dagıñ-çölüñ-yerniñ" (169), "boynuñ-etegiñ" (172), "goynuñ-arvananıñ-tüys mayanıñ" (191), "atıñ-yüküñ-yoldaşıñ" (221), "boyuñ-dişiñ-ayaklarıñ" (229), "dürüñ-sıgrıñ" (235), "govurdagıñ-geliniñ" (239), "yüzüñ-boyuñ-gaşıñ" (246), "Yüzüñ aynañ-Boynuñ almañ-Gözüñ günüñ" (247), "Mañgışlagıñ- Horasanıñ" (255), "çuvalıñ-daglarıñ-ecesiniñ" (289), "gülümiñ-gülüñ-yagıñ-yılıñ" (294), "bolanıñ-palasıñ" (339), "hanıñ-oglanlarıñ" (356), "bagıñ-yapragıñ" (366), "atañ-eneñ" (369,525), "şetdalınıñ-nahalıñ" (387), "ecesiniñ-köyneginiñ" (389), "medeniyetiñ-çagañ-gülüñ" (439), "eceñ-kakañ" (473), "guzıñ-begleriñ-illeriñ" (490), "toyıñ-yarıñ" (492), "ayıñ-sazıñ;Hıvañ- aynañ" (532), "ayıñ-guşuñ" (539), "kölüñ-dogramanıñ" (559), "ayıñ-eceñ-atañ" (567), "dagıñ-donuñ-biziñ" (568), "düybüniñ-geymiñ-yanınıñ" (577), "Yüzüñ aynañ-boynuñ almañ" (578), "Garagumuñ-guzıñ" (581), "kebabıñ-uranıñ" (583).

Ay**ıñ**, gün**üñ** arası,
Ekme nar**ıñ** hanası,
Namanga**nıñ** alması,
Bagdatlar**ıñ** hurması. (16)

Ballım ay**ıñ** bölegi,
Ballım saz**ıñ** tabagı, (152)

Men**iñ** gülüm bir yagşı,
Gızıl çuval**ıñ** nagşı,
Daglar**ıñ** yaşılbaşı,
Ecesi**niñ** totı guşı. (289)

Bunun dışında tekrar edilen ekler şunlardır:

-a / -e

“Sallançaga - Daga-daşa” (80), “sapara-yola” (155), “avıya-dayıña” (217), “düşege-uka” (273).

-an / -en

“münen-düşen” (88,262), “biçen-söyen” (97), “yıgan-iyen” (101), “münen-gezen” (160), “guma-daga” (201), “minen-geyen” (303).

-ar / -er

“aylanar-dolanar” (11), “asar-damar” (134, 137), “akar-döker” (142), “geler-yayrar” (144), “berer-geler” (215), “gider-dıkar” (295), “biter-müner-oynar” (357), “kovar-dolandırar” (383), “barar-alar” (437), “baglar-goyar” (554), “uçar-açar” (571), “aydar-becär” (586).

-ar / -er bolsam

“yörer bolsam-uçar bolsam” (244).

-ayın / -eyin

“aylanayın-övrüleyin” (12), “aylanayın-dolanayın” (13, 602), “alayın-sorayın” (52), “guvanayın-bereyin” (165).

-ca

“garaca-buyraca” (225).

-da / -de

“deryada-uruşda” (57), “gayrada-ilerde; yerde-gökde” (63), “bagımda-taganda” (121), “gökde-yerde” (194), “gayrada-ilerde” (159), “çölde-suvda” (160), “gapıda-düypde-bövürde-ocakda” (183), “Tecende-dagda-işde,ceñde” (455).

-dadır / -dedir

“asmandadır-mekdepdedir” (420).

-dakı / -deki

“almadakı-golumdakı” (49), “yukardakı-aşakdakı” (482), “elimdeki-golumdakı” (608).

-dan / -den

“toydan-süytden” (34), “pamıkdan-cäcekden” (95), “almalardan-bagıñdan” (119), “yigitden-gelinden” (124), “gözüñden-ukusından-mämeden” (236), “nurdan-sımdan-aydan” (246), “sakgıçdan-yaprakdan” (329), “samandan-madiyandan-käseden” (614).

-dı

“açdı-akdı” (574).

-dım / -dim / -dum / -düm
“tutdum-geydim” (202), “diydim-düşdüm” (364).

-dır / -dir
“gülgünedir-akdır” (207).

-dırmaz
“yazdırmaz-galdırmaz” (255).

-eli / -äli
“biçäli-öldüreli” (146).

-ene
“gidene-gelene” (182,300).

-ı / -i
“yaşılbaşı-guşı” (2), “adı-ısı” (12), “agı-gögi” (45), “okı-yayı-atı-yeri” (88, 262), “gulpagı-otı-gavunı-odunı-geyeni” (101), “meni-yeri” (129), “Bayramcanı-yüzüni-kimi” (140), “el bagcıgı - gözi-gaşı” (153), “hovası-atı-yeri” (160), “serpigi-gazıgı-azıgı” (182), “özi-canı-ayagı-dili” (185), “yañagı-gözi” (264), “köynecigi-eycecigi” (282), “goynı-toyı” (321), “boynı-dişi” (339), “käri-mıradı” (382), “yüzi-gaşı” (426), “donı-dili-bili” (508), “gılıcı-tüfeñi-sözleri” (531), “okı-yayı” (543).

-ılmadık / -ilmedik / -ulmadık
“açılmadık-tutulmadık-minilmedik-biçilmedik” (482).

-ımıñ / -ümiñ
“gövnümiñ-ömrümiñ-durmuşımıñ” (351).

-ıp / -ip / -up / -üp
“bukup-barıp” (2), “alıp-yatıp-turup” (100), “oynap-gülüp” (170, 496),

“diyip-bolup” (378), “okap-gülüp” (449), “çıkıp-alıp” (494), “saylap-seçip” (549), “arladıp-övrenip” (571), “gayıp-yayıp-şaññırdap” (579).

-ın / in

“atın-murtun” (226), “atın-donun” (303), “okun-yayın” (320).

-ında / -inde

“çäyneginde-tabagında” (37), “gışlagında-yazlagında” (108), “içinde-işiginde” (533).

-ıña / -uña

“başıña-gaşıña-duşuña” (204).

-lar / -ler

“allalar-güller-donlar” (53), “güller-toylar” (78), “vahaylar-tokarlar-dokanlar-okanlar-atlar-keyikler-balıklar” (181), “durnalar-sonalar” (195), “agaçlar-guşlar” (404), “günler-gızlar” (427), “gunçalar-çemenler” (574).

-larda / -lerde

“illerde-daglarda” (65).

-ları / -leri

“elleri-kiseleri” (33), “oglanları-düyeleri” (302).

-larıñ / -leriñ

“erikleriñ-baglarıñ-zergärleriñ” (216).

-layın

“allalayın-apalayın” (49).

-lerimiñ

“gözlerimiñ-sözlerimiñ” (196).

-lerinde

“ellerinde-billerinde” (395).

-lı / -li

“gadırlı-miveli” (184), “atlı-boylı” (403), “almalı-bagbanlı” (515).

-lık

“pälvanlık-azatlık-şadıyanlık” (452).

-m / -ım / -im / -um / -üm

“gözüm-başım-ballım” (139), “ballım-ecem-kakam” (260), “ballım-atam-enem” (283) “gözüm-çıragım” (352).

-man / -män

“iymän-goman” (242).

-maz / -mez

“yatmaz-batmaz” (18).

-mıñ / -miñ

“arkacıgmıñ-depämiñ” (35), “elmiñ-başımıñ” (83), “arkamıñ-depämiñ” (347).

-sa / -se

“otursa-tursa” (90), “otursa-atlansa” (130), “ekse-orsa-diyse” (524).

-sam / -sem

“allalasam-söysem-gışlasam” (69), “girsem-görsem-görmesem” (138), “bersem-görsem” (418).

-sı / -si

“kecebesi-kölegesi” (63, 291), “gapısı-köynekçesi” (182), “garası-

sayası” (188), “atası-dayısı” (263), “atası-gabsası-torbası-köynekçesi” (284), “yatası-kakası” (459).

-sın / -sin / -sun

“gelsin-degsin” (107), “yıgılsın-gelsin” (171), “göreşsin-oynaşsın” (481), “bolsın-agırmasın” (524), “gelsin-bolsun-depsin” (575).

-sınıñ / -siniñ

“kakasınıñ-ecesiniñ” (249).

Ses Tekrarları

Aliterasyon

Aliterasyon şiir ve nesirde uyum sağlamak için söz başlarında ve ortalarında aynı ünsüzün tekrarlanmasıdır. Çalışmamızdaki hüvdilerde en çok tekrar edilen ünsüzler “l, g, m, n, s” dir. Bunlar haricinde az da olsa “k, r, t, v, y, ç, d, p, ş, z” ünsüzleriyle de aliterasyon oluşturulduğu görülür.

A**ll**ay-a**ll**ay a**l**gançak,
Suv**l**ar akar bu**l**ançak,
A**l**tı ganat ak öyüñ,
Ge**l**işigi sa**ll**ançak. (30)

E**ll**eri e**ll**erinde,
Bi**ll**eri bi**ll**erinde,
Çökderiñ çö**ll**erinde,
Munun ya**l**ı hoş surat,
As**l**a bo**l**maz i**ll**erde. (393)

Allay allay ad ya**g**şı
Bir **g**ay**g**ıdan şad ya**g**şı
Gadır bilmez **g**arnaşdan
Gadırlıca yad ya**g**şı. (597)

Ballı**m**-ballı**m**, bal har**m**an,
Sesiñ derdi**m**e der**m**an.
Her ki**m** seni söy**m**ese,
Ölinçä çeker ar**m**an. (542)

Alması**n**da**n**, **n**arı**n**da**n**,
Elmıdama barı**n**da**n**,
Güli açıldı bagı**n**ıñ,
Yolsu**n** gül pudagı**n**da**n**. (120)

Bo**s**aga**s**ı tutdandır,
Tutar otır ece**s**i.
Altın a**s**ık ı**s**ırga,
A**s**ar otır ece**s**i. (176)

Ballım, yaşıñ uza**k**dır,
Urma**k**, sö**k**me**k** yazı**k**dır, (158)

Meniñ canım tu**r**updı**r**,
İki sülgün u**r**updı**r**.
U**r**ancası ho**r**azdı**r**,
U**r**uşdı**r**ıp du**r**updı**r**. (296)

Meniñ ballım a**t** ge**t**ir,
A**t** üs**t**ünde bek o**t**ır,
A**t**ası a**t**ın bermese,
Lam-cim bolup dek o**t**ır! (612)

Hu**vv**a-hu**vv**a, hü**vv**äsi,
Hü**v**dülesin enesi. (363)

Allan-allan **y**at**y**ança,
Otırın a**y** bat**y**ança,
Eziz balam, e**y** balam,
Yıldızları sanar men,
Sen kemala **y**et**y**änçäñ. (105)

Ar**ç**a bar-a, ar**ç**a bar,
Ar**ç**a üstünde ser**ç**e bar, (419)

Hüv **d**iy**d**im, hüv**d**i yan**d**ı,
Ömrüm beyhu**d**a yan**d**ı,
Meniñ çeken ahım**d**an,
Balıklar suv**d**a yan**d**ı. (365)

A**p**bagım-a, ya**p**bagım,
Gül **p**udakda ya**p**ragım, (127)

Meniñ ballım ya**ş**ında,
Ya**ş**ıl tahya ba**ş**ında,
Ya**ş**ıl kürteli ya**ş** gelin
Köp aylansın da**ş**ında. (284)

Oglan atıñ dü**z**dedir,
Tanancıgı bi**z**dedir.
Öyde bir yagşı gı**z** bar._
Heni**z** gö**z**i si**z**dedir. (513)

Asonans

Asonans bir veya birkaç mısra içinde aynı ünlünün tekrarlanmasıdır. Hüvdilerde en çok tekrarlanan ünlü “a” dır. Bazı hüvdilerde “i” ve “u” ünlülerinin de tekrar edildiği görülür.

All**a**y-**a**ll**a**y, **a**l h**a**n**a**,
Gözleriñ cıl**a**v h**a**n**a**,
Gül **a**y**a**gıñ **a**gırs**a**,
Hopb**a** edeyin **a**rk**a**m**a**.
Ark**a**cıgmıñ hopb**a**sı,
Süyr depämiñ gupb**a**sı. (35)

All**a**n-**a**ll**a**n **a**lm**a**lı,
S**a**ll**a**nç**a**g**a** s**a**lm**a**lı
S**a**ll**a**nç**a**kd**a** y**a**tm**a**s**a**,
Golımız**a** **a**lm**a**lı. (460)

…
Bag **i**çin**i**ñ b**i**r gül**i**,
Öñ **i**çin**i**ñ bilb**i**l**i**. (22)

Men**i**ñ c**i**g**i**m bägüld**i**r,
Bagda sayrar b**i**lb**i**ld**i**r,
Y**i**g**i**tl**i**ge yetende,
Mertl**i**g**i**n **i**le b**i**ld**i**r. (307)

Meniñ canım t**u**r**u**pdır,
İki sülgün **u**r**u**pdır.
Urancası horazdır,
Ur**u**şdırıp d**u**r**u**pdır. (296)

Hüvdilerde görülen kelime, ek ve ses tekrarları uyumlu bir bütünlük sağlamaktadır. Bu bütünlük içerisinde annenin söylediği hüvdi yalın bir ifadeyle birlikte çocuğa uyuması için dinginlik verici bir ritme ve ahenge ulaşır. Tekrarların hüvdilerde değişik şekillerde ve çokça yer almasının temelinde de hüvdinin özel bir ezgiye bağlı olarak söylenmesi yatar. Zira tekrarlar hem bir müzikalite doğuracak, hem de hatırlamayı kolaylaştıracaktır.

1.2.1.4.Vezin

Şiirde ahengi sağlayan dış unsurlardan biri de vezindir. Türk şiirinde vezin; hece vezni, aruz vezni ve serbest vezin olmak üzere üç çeşit vezin vardır. Hüvdiler sözlü edebiyat ürünü olduklarından, millî veznimiz olan hece vezni ile söylenmiştir. Hece vezniyle söylenen şiirlerde mısralar “durak” adı verilen bölümlere ayrılır. Durak şiire uyum bakımından katkı sağlar. Ayrıca duraklar sayesinde hüvdi söyleyicisi hüvdiyi söylerken dinlenme, nefes alma imkânı bulur. Duraklar şiirde genellikle gelişigüzel yerde bulunmazlar, divan şiirinde olduğu gibi kelimeleri bölmezler. Mutlaka kelimenin ve anlamın tamamlandığı yerde bulunurlar.

Çalışmamızdaki hüvdilerin büyük bir kısmı 7’li hece vezniyle söylenmiş ve 4+3 ya da 3+4 şeklinde duraklara ayrılmıştır.

Ballım, yaşıñ / uzakdır,	4+3
Urmak, sökmek / yazıkdır,	4+3
Alkımıñdan / ısgasam,	4+3
Altı aylık / azıkdır. (158)	4+3

Ayrıca 8'li hece ölçüsüyle, 11'li hece ölçüsüyle(517, 524) ve 15'li hece ölçüsüyle(482) söylenmiş hüvdiler de vardır.

Allay-allay / hopba ediñ, 4+4
Pereñ çitden / güpbi ediñ, 4+4
Yaradan malı kän berse, 4+4
Gızıldan bir / gupba ediñ. (46) 4+4

Ekin ekse, / beyik bolsın / çilleri, 11
Orak orsa, / agırmasın / billeri. 11
Halta diyip, / darayıdan / tikeyin, 11
Suvsyan diyse, / bal suvına / yakayın. 11
(524)

Tal düybinden / tal çıkarla / körpelän, 11
Meniñ cigim / ahal gider / öykelän. 11
Şol ahalıñ / otuz iki / yolı bar, 11
Meñ cigimiñ / şahı-aladan / donı bar. 12
(517)

Açılmadık / ak sandıgıñ / açarı sen, / doganlar. 15
Tutulmadık / ak öylerin / söyesi sen, / doganlar. 15
Minilmedik / gır atlarıñ / guvbası sen, / doganlar. 15
Biçilmedik / çille donıñ / yakası sen, / doganlar. 15
Yukardakı / top yıldızıñ / topcagı sen, / doganlar. 15
Aşakdakı / gelin-gızıñ / islegi sen, / doganlar. 15
(482)

Çalışmamızdaki bazı hüvdilerde mısralar vezin ve durak açısından düzensizdir. Bu hüvdilerde yer alan vezin ve durak farklılıkları ahengi bozmaktadır. Bu durumun nedeni hüvdilerin sözlü gelenekte yaşayan bir tür olmasıdır. Hüvdi söyleyicisi, hüvdisini söylerken unuttuğu kelimeleri başka kelimelerle doldurmaktadır. Hüvdilere yeni kelimelerinin eklenmesi hüvdilerde vezin, durak, kafiye, redif gibi şekil özelliklerinde de değişiklikler olmasına yol açmaktadır.

Annacemal haybatlı,	7
Münen düyesi sovgatlı,	8
Al-yaşıldan köymetli,	7
Gerekli balam, huvva-huv! (126)	8

Gara kersen gaymagı,	7
Boz goynuñ bövregi,	6
Arvananıñ ogşugı,	7
Tüys mayanıñ köşegi. (191)	7

Bayramcanı hopba ediñ,	8
Başına gurama topbı ediñ,	10
Agası ekini kän alsa,	9
Başına gızıl gupba ediñ. (141)	9

III. BÖLÜM

HÜVDİ METİNLERİ

1*

Agzı hemyan haltası,
Pullar salmaga yagşı.
Burnı Eyran nohudı,
Aşa salmaga yagşı.
Yañagı yaz alması,
Isgap yatmaga yagşı.
Gözleri suvlı çeşme,
Süzüp içmäge yagşı.
Gaşları galam kimin,
Hatlar yazmaga yagşı.
Alnı ahal meydanı,
Atlar çapmaga yagşı.
Huvva, oglum, huvva-huv!

2

Avçı bukup yatanda,
Yaşılbaşı atanda,
Uran guşı gagıldar,
Mergen barıp tutanda.

* İlk 464 metin Amanmırat BAYMIRADOV: Yedigenim Yedi Yıldız. Türkmen Hüvdüleri, Matalları, Sanavaçları, Yañıltmaçları.Birinci Kitap. (Aşgabat: Türkmenistan Neşriyatı, 1989), 18-106 adlı eserde yer almaktadır.

3

Aga toyunıñ sıratı,
Kendirigiñ ak gerdi,
Süyt üstüniñ gaymagı,
Yag yüzüniñ köñügi,
Sök içiniñ sülügi,
Süñk içiniñ yiligi,
Ak kecebäñ halçası,
Akar suvuñ balıgı.

4

Aglama, balam, aglama,
Şetdalı kakıp bereyin.
Sallah eceñ ayagnı,
Yüpe dakıp bereyin.

5

Agzı oymak, burnı pisse,
Onı yasan çeper ussa.
Ussasından uz geldi,
Ogul yerne gız geldi,
Huvva, balam, huvva-huv!

6

Ay gızım, alma gızım,
Hiç haçan ölme, gızım,
Sensiñ eneñ bägüli,
Hiç vagt solma, gızım.
Huvva-huv!

7

Aylanayın adıñdan,
Sallançagıñ badıñdan,
Kerki ala köynegiñden,
Gızıl ala yelegiñden,
Bezenip ata çıksañ,
Çıkarmagın yadıñdan.

8

Aylar gızım almalı,
Ayda dokar bir halı,
Halısınıñ kenarı,
On barmagıñ hünäri. [78]

9

Aylar gızım ap-akdır,
Ak gülleri yaprakdır,

[78] Aynı dörtlük şu kaynaklarda da bulunmaktadır:
GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 11; http://www.edebiyat-we-sungat.com/menu/ml/t3/huwdi.htm;www.tkm.8m.net/huwdiler.htm: Son mısra *"On barmagnıñ hünäri"* şeklindedir.
Dörtlüğün son mısrası http://www.turkmens.com/Dersat/mysal-1.htm, GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 15; Mehmet KILIÇ: Türkmen Folkloru:Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri, (Bursa, 1996); Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi. Türkmenistan Türk Edebiyatı1, (C.10) (Ankara:Kültür Bakanlığı Yayınları, 1993), adlı kaynaklarda *"On barmagınıñ hünäri"* biçimindedir.

Öz gızıma degeniñ
Gözlerine toprakdır. [79]

10

Ay yüzünde el halıñ,
Bardır agzıñda balıñ,
Baldan süyci bal balam,
Saña gurban bolalıñ. [80]

11

Aylar, günler aylanar,
Toyda gızlar şaylanar,
Toydakı şaylı gızlar,
Oglum daşında aylanar.
Aylanar aylagında,
Dolanar yaylagında. [81]

12

Aylanayın adıñdan,
Adı yagşı, bäbegim.

---

[79] Dörtlüğün ikinci mısrası GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 25. adlı eserde *"Her gülleri yaprakdır"* şeklindedir.

[80] Dörtlüğün ilk mısrası GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 15. adlı eserde *"Ay yüzinde al halıñ"* şeklindedir.

[81] Metnin dördüncü mısrası GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 20. adlı eserde *"Meñ oglıma aylanar"* biçimindedir.

Övrüleyin men senden,
Isı govı, bäbegim. [82]

13

Aylanayın adıñdan,
Dolanayın donuñdan,
Adı yagşı geregim,
İçimdäki yüregim.
Huvva-huv! [83]

14

Ak bägüliñ agı bar,
Sarı gülüñ näsi bar?
Kiri yuvup bolyançam,
Näme geysin Aknabat,
Näme iysin Aknabat?
Ak biyz geysin Aknabat,
Bägül tirsin Aknabat.

---

[82] Metnin dördüncü mısrası GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 5. adlı eserde *"Badı yagşı bäbegim"* şekilnde ve *"Huvva-huv"* nakaratıyla son bulmaktadır. Aynı eserde (s.14) ise son mısra *"Isı govı oglanım"* olarak kaydedilmiştir.

[83] Dörtlüğün ikinci mısrası GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 14. adlı eserde *"Dolanayın donından"* şeklindedir ve dörtlük *"Hüvvä-hüv"* ile bitmektedir.

Dörtlüğün son mısrası Mehmet KILIÇ: Türkmen Folkloru:Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri, (Bursa, 1996), 92. adlı eserde *"Gursagımda yüregim"* şeklindedir.

15

Ayım, günüm ak Totı-ay,
Sen aglama, gulak goy.
Hem garasar, hem torgay,
Uçup baryan ak guşlar,
Saña sadaga bolgay.

16

Ayıñ, günüñ arası,
Ekme narıñ hanası,
Namanganıñ alması,
Bagdatlarıñ hurması.

17

Akar suvuñ tolkunı,
Ayıñ, günüñ yalkımı,
Bedev atıñ uyanı,
Beg yigidiñ yegeni,
Huvva, balam, huvva-huv! [84]

[84] Dörtlüğün son mısrası Mehmet KILIÇ: Türkmen Folkloru:Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri, (Bursa, 1996), 90. adlı eserle künyesini belirleyemediğimiz eserde(s.28) *"Goç yigidiñ yegeni"* biçimindedir.

18

Ay içiniñ arslanı,
Gün içiniñ gövheri,
Yerde yatmaz mercendir,
Küle batmaz cövherdir. [85]

19

Akca çarbag içinde,
At oynadar meñ balam,
Yedi yeññe goyberip,
Gız sayladar meñ balam.

20

Ala gar-a, ala gar,
Ala kürtäñ yeñi dar,
Meniñ cigim Eziz can,
Gözel gıza hırıdar.

21

Ala dagıñ arçası,
Mavut, begres parçası,
Atañ, eneñ gül bolsa,
Sen olarıñ gunçası. [86]

---

[85] Dörtlüğün üçüncü mısrası Mehmet KILIÇ: Türkmen Folkloru:Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri, (Bursa, 1996), 92. adlı eserle künyesini belirleyemediğimiz eserde (s.27) *"mercendir"* yerine *"gövherdir"* kelimesi yer almaktadır.

[86] Mehmet KILIÇ: Türkmen Folkloru:Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri, (Bursa, 1996), 90. adlı eserde ikinci mısradaki *"begres"* kelimesi yerine *"donuñ"* kelimesi yer almaktadır. Ayrıca üçüncü ve

22

Alla-alla Analı,
Gülli baga baralı,
Bag içiniñ bir güli,
Öñ içiniñ bilbili.

23

Alla gızım, Alıca,
Atları uçar guşça,
Zerleri gızıldan,
Gupbası gövher daşdan.

24

Alla canım hemişe,
Guşlar gonar gamışa,
Gamış başı gayrılsa,
Garıp eneñ gaygıda.
Huvva-huv!

25

Alla-hüvvä etmäge,
Käşge elim boş bolsa,
Hopba edip gitmäge,
Mamañ öyi daş bolsa,
Yagda govrup iymäge,

---

dördüncü mısra *"Sensiñ biziñ öymüziñ/Täze açılan gunçası"* şeklindedir.

Gapırga bilen
Döş bolsa.
Yuvup içine guymaga,
Çuval-çuval
Mäş bolsa.
Arzuv-hıyal etmäge,
Mıssık çörek
Bol bolsa.
Huvva, balam, hüv-hüv!

26

Allay-allay, ak bäbek,
Sallançakda yat, bäbek!
Geçi sagsañ süydi yok,
Süytli eneñ öyde yok.

27

Allay-allay, ak bäbek,
Sallançakda yat, bäbek!
Her kim seni söymese,
Yakasından tut, bäbek! [87]

28

Allay-allay, ak bäbek,
Eneñ goyun sagyança,
Kakañ ocak gazyança,
Sallançakda yat, bäbek! [88]

---

[87] Dörtlüğün üçüncü mısrasındaki *"söymese"* kelimesi GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 16. adlı eserde *"sövmese"* şeklindedir.

29

Allay-allay, ak bäbek,
Eneñ öyde yok, bäbek,
Atañ ava gidende,
Eneñ suva gidende
Sallançakda yat, bäbek!
Atañ avdan et getir,
Eneñ sagıp süyt getir.
Huvva-huv! [89]

30

Allay-allay algançak,
Suvlar akar bulançak,
Altı ganat ak öyüñ,
Gelişigi sallançak. [90]

---

[88] Aynı metin GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 17. adlı eserde *"Allay-allay ak bäbek,/Sallançakda yat, bäbek!/Eneñ goyun sagyança,/Kakañ ocak gazyança."* yer almıştır.

[89] Aynı metin GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 17. adlı eserle künyesini belirleyemediğimiz eserde de(s.28) yer almaktadır. Bu eserlerde yedinci mısra *"Eneñ suvdan süyt getir"* olarak görülmektedir.

[90] Dörtlük Amanmırat BAYMIRADOV: Yedigenim Yedi Yıldız. Türkmen Hüvdüleri, Matalları, Sanavaçları, Yañıltmaçları.Birinci Kitap. (Aşgabat:Türkmenistan Neşriyatı, 1989),34. adlı eserde şu şekilde de yer almıştır*: "Allan-allan allançak,/Akar suvlar bulançak,/Altı ganat ak öyüñ,/Yaraşıgı sallançak."*

Aynı dörtlük şu kaynaklarda da bulunmaktadır:

GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948),17. adlı eserde *"Allay-allay allançak,/Suvlar akar bulançak,/Altmış başlı ak öyiñ,/Gelişigi sallançak."* şeklindedir.

Mehmet KILIÇ: Türkmen Folkloru:Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri, (Bursa, 1996), 91. adlı *eserde "Allay-allay allançak,/Suvlar akar bulançak,/Altmış başlı ak öyüñ,/Gelişigi sallançak."* şeklindedir.

Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi. Türkmenistan Türk Edebiyatı 1, (C.10) (Ankara:Kültür Bakanlığı Yayınları, 1993), 39. ve http://www.turkmens.com/Dersat/mysal-1. htm kaynaklarında *"Allay-allay, allançak,/ Akar suvlar bulançak,/Altı ganat ak öyüñ/Yaraşıgı sallançak."* biçimindedir.

http://www.edebiyat-we-sungat.com/menu/ml/t3/huwdi.htm; www.tkm.8m.net/huwdiler.htm adlı kaynaklarda *"Alma gözlim aylançak,/Akar suvlar bulançak,/Altmış başlı ak öyüñ,/Gelişigi*

31

Allay-allay allası,
Daşımıñ demir galası,
Giç geler-de, giç gider,
Goç yigitleñ seresi.

32

Allay-allay allası,
Gayada gız enesi,
Gayañ başın yel alsa,
Gaygılanar enesi. [91]

33

Allay-allay edeli,
Ak elleri kädili,
Yanı goşa yeññeli,
Kiseleri teññeli. [92]

---

sallançak." biçiminde yer almaktadır.

Dörtlük künyesini belirleyemediğimiz eserde de *"Allay-allay allançak,/Suvlar akar bulançak./Altmış başlı ak öyüñ/Gelişigi sallançak."* biçimindedir.

[91] Dörtlüğün son mısrasındaki *"gaygılanar"* kelimesi, GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948),17-18. adlı eserde *"gaygılaşar"* şeklinde kaydedilmiştir.

[92] Dörtlüğün ilk mısrasındaki *"edeli"* kelimesi, GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948),16. adlı eserde *"adılı"* şeklindedir.

34

Allay-allay, al hanım,
Bal goşulan talhanım,
Yagı gelse – yaragım,
Ulı gelse – geregim,
Toydan süyci görenim,
Süytden gaymak süzenim,
Aya-güne bakanım,
Adına Almaz dakanım…
Huvva, balam, huvva-huv! [93]

35

Allay-allay, al hana,
Gözleriñ cılav hana,
Gül ayagıñ agırsa,
Hopba edeyin arkama.
Arkacıgmıñ hopbası,
Süyr depämiñ gupbası.
Huvva, huv-huv! [94]

36

[93] Metnin ilk dört mısrası, künyesini belirleyemediğimiz eserde(s.29) aynen yer almaktadır.

[94] Metin şu eserlerde de yer almaktadır:
GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948),5. adlı eserde *"Allay-allay avhana,/Gözleri cılavhana,/Gül ayagıñ agırsa,/Götereyin arkama./ Arkalarım hopbası,/Depelerim gupbası."* şeklindedir. Aynı eserde (18) *"Allay-allay alhana,/Gözleriñ cılavhana,/Gül ayagıñ agırsa,/Hopa edeyin arkama. /Arkacıgmıñ hopbası,/Süyr depämiñ gubbası./Hüv, hüv, hüv!"* olarak da yer almıştır.

Allay-allay Allayar,
Cülgelere yagdı gar.
Sen sövdagär parçası,
Biz bolalı hırıdar. [95]

37

Allay-allay äynekli,
Eli goşa çäynekli,
Çäyneginde çay içer,
Tabagında pay iyer.

38

Allay-allay apayın,
Üstüñe mahmal yapayın,
Oba giden eceñi –
Nirden gözläp tapayın? [96]

39

---

[95] Dörtlüğün üçüncü ve dördüncü mısrası GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948),18. adlı eserde *"Sen Suvarıñ parçası/Hemme kişi hırıdar."* şeklindedir.

[96] Aynı dörtlük şu eserlerde de bulunmaktadır:

GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 7. adlı eserde *"Apayına apayın,/Üstiñe mahmal yapayın./Seniñ ıkma eceñi /Men nireden tapayın!"* şeklindedir. Aynı eserde *"Allay-allay apayın,/Üstiñe mahmal yapayın,/Oba giden eneñi/ Nirelerden tapayın?"* (18-19) ve *"Apayın-a apayın,/Üstiñe mahmal yapayın./Oba giden eceñi /Nireden gözläp tapayın/Allalasam men seni,/Hüvdilesem men seni."* (32) olarak da yer almaktadır.

Mehmet KILIÇ: Türkmen Folkloru:Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri, (Bursa, 1996), 91. adlı eserde *"Allay-allay afayın/Üstüñe mahmal yafayın/Ertir giden eceñi/Mamañlardan tafayın"* şeklindedir.

Künyesini belirleyemediğimiz eserde *"Allay-allay, apayın,/Üstüñe mahmal yapayın, /Oba giden eceñi/ Nirelerden tapayın?"*(29) şeklindedir.

Doğan KAYA, Anonim Halk Şiiri, (Ankara 1999), 398. ; Doğan KAYA, *"Ninni"*.Pertev Naili Boratav'a Armağan, (Ankara:Kültür Bakanlığı Yayınları, 1998), 513. adlı eserlerde dörtlüğün son iki mısrası *"Nirek giden eneñi/Mamañlardan tapayın"* olarak kayıtlıdır.

Allay-allay saz eder,
Bilbiller ovaz eder,
Her kimiñ öz çagası,
Ecesine näz eder.

40

Allay-allay edeyin,
Sensiz neneñ yatayın,
Sen gül bolup açılsañ,
Men sayañda yatayın. [97]

41

Allay-allay canım sen,
Köynek biçsem yanım sen,
Toyda tumar bagım sen,
Günde gülüstanım sen. [98]

42

Allay-allay adaga,
Guşlar gonar pudaga,
Pudakdakı gızıl gül,
Şu balama sadaga. [99]

---

[97] Dörtlüğün ilk mısrası GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 19. ve Mehmet KILIÇ: Türkmen Folkloru:Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri, (Bursa, 1996), 91. adlı eserlerle künyesini belirleyemediğimiz eserde *"Allay-allay atayın"* biçimindedir. Ayrıca künyesini belirleyemediğimiz eserde *"Allan-allan, atalı,/Sensiz neneñ yatalı?/Sen bir gül bolup açıl,/Biz sayanda yatalı."* olarak da kaydedilmiştir.

[98] Aynı dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 19. adlı eserle künyesini belirleyemediğimiz eserde de bulunmaktadır.

43

Allay-allay el biter,
Nar agaca gül biter,
Üç yaşına baranda,
Sayrap duran gül biter. [100]

44

Allay-allay etmäge,
Käşki elim boş bolsa,
Otla münüp gitmäge,
Dayılarıñ daş bolsa. [101]

---

[99] Dörtlüğün ikinci mısrasında geçen *"gonar"* kelimesi GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 16. adlı eserle künyesini belirleyemediğimiz eserde *"gonsın/gonsun"* şeklindedir. Son mısradaki *"balama"* kelimesi ise *"ballıma"* şeklindedir.

Yine GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 16. adlı eserde *"Allalasam adaga,/Guş gonmasın pudaga./Pudakdakı gızıl gül/Şu ballıma sadaga."* şeklindedir.

[100] Aynı dörtlük, www.tkm.8m.net/huwdiler.htm; http://www.edebiyat-we-sungat.com/menu/ml/t3/huwdi.htm kaynaklarında aynen yer almaktadır.

Dörtlük, şu eserlerde de bulunmaktadır:

GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 19. ; Mehmet KILIÇ: Türkmen Folkloru:Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri, (Bursa, 1996), 91.; Âmil ÇELEBİOĞLU, Türk Ninniler Hazînesi, (İstanbul:Ülker Yayınevi,1982), 363. ve künyesini belirleyemediğimiz eser. Bu eserlerde son mısradaki *"gül"* kelimesi *""dil"* şeklindedir.

[101] Dörtlüğün ikinci mısrasındaki *"boş"* kelimesi GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 19. adlı eserde *"bäş"* şeklindedir. Üçüncü mısradaki *"münüp"* kelimesi de *"minip"* şeklindedir.

45

Alaçanıñ agı bar,
Sovsanınıñ gögi bar,
Gırmız donı söymeseñ,
Näme geycek, Allayar? [102]

46

Allay-allay hopba ediñ,
Pereñ çitden güpbi ediñ,
Yaradan malı kän berse,
Gızıldan bir gupba ediñ. [103]

47

Allan–allası geler,
Yatsa ukusı geler,
Ukusından turanda,
Bägüliñ ısı geler [104]

---

[102] Aynı dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 15. adlı eserde de bulunmaktadır.

[103] Dörtlüğün ikinci mısrasındaki *"güpbi"* kelimesi GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 29. adlı eserde *"küpbi"* biçimindedir. Ayrıca bu eserde üçüncü ve son mısra *"Huday malı kän berse,/Bir gızıllı gupba ediñ."* şeklindedir.

[104] Aynı dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 31. adlı eserde yer almaktadır. İkinci mısradaki *"ukusı"* kelimesi, *"ukısı"* şeklinde; son mısradaki *"ısı"* kelimesi de *"isi"* şeklinde kaydedilmiştir.

48

Allay–allası geler,
Yatsa ukusı geler,
Uzak-yakın yollardan
Dayı-dayzası geler,
Huvva, balam, huvva-huv! [105]

49

Allalayın apagım,
Apalayın yegenim,
Almadakı ak guşum,
Golumdakı şuñkarım.

50

Allalayın men seni,
Adı yagşı bäbegim.
Adıña Alma dakanım,
Gözüne sürme çekenim.
Huvva-huv! [106]

---

[105] Aynı dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 20. adlı eserde yer almaktadır. Bu eserde dörtlüğün ikinci mısrasındaki *"ukusı"* kelimesi, *"ukısı"* şeklindedir. Üçüncü mısradaki *"uzak-yakın"* ifadesi ise *"uzak-uzak"* olarak değişmektedir. Dörtlüğün sonunda yer alan *"Huvva, balam, huvva-huv!"* nakaratı bu eserde yoktur.

Dörtlük, Âmil ÇELEBİOĞLU, Türk Ninniler Hazînesi,(İstanbul:Ülker Yayınevi, 1982), 363. adlı eserde de bulunmaktadır. Bu eserde dörtlüğün ikinci mısrasındaki *"ukusı"* kelimesi, *"ukısı"* şeklindedir. Üçüncü mısradaki *"uzak-yakın"* ifadesi *"uzın uzın"* şeklindedir. *"Huvva, balam, huvva-huv!"* nakaratı bu eserde yer almamaktadır.

[106] Dörtlük; GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 20. adlı eserde yer almaktadır. Bu eserde ikinci mısra *"Arzıdakı bäbegim."* şeklindedir. Son mısradaki *"gözüne"* kelimesi *"gözine"* şeklindedir.

51

Allalasam yaraşar,
Gulpak bagı çolaşar,
Gulpak bagı çig yüpek
Öz läläme yaraşar. [107]

52

Allalasam aylardan,
Suv alayın çaylardan,
Kelle, köymet göterip,
Gız sorayın baylardan. [108]

53

Allalar etsem yaraşar,
Boyuña güller dolaşar,
Gül dolaşan boylarıña,
Zerbap donlar yaraşar. [109]

54

Âmil ÇELEBİOĞLU, Türk Ninniler Hazînesi, (İstanbul:Ülker Yayınevi, 1982), 363. adlı eserde ilk mısra *"Allalasam men seni";* ikinci mısra *"Arzıdakı bäbegim."* biçimindedir. Son mısra *"Gözüne sürme dakanım"* biçimindedir.

[107] Dörtlük; GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 22. adlı eserde yer almaktadır. Eserde üçüncü mısradaki *"çig"* kelimesi *"çil"* olarak görülmektedir. Son mısradaki *"Öz läläme"* ifadesi *"Meñ gülime"* biçiminde kaydedilmiştir.

[108] Dörtlük; Mehmet KILIÇ: Türkmen Folkloru:Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri, (Bursa, 1996), 91. adlı eserde bulunmaktadır. Dörtlüğün ikinci mısrasındaki *"alayın"* kelimesi bu eserde *"alaylıñ"* şeklinde; üçüncü mısradakı *"kelle"* kelimesi ise *"kellä"* şeklindedir. Son mısradaki *"sorayın"* kelimesi yerine *"alaylıñ"* kelimesi kullanılmıştır.

[109] Aynı dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 20-21. adlı eserde bulunmaktadır. Dörtlüğün ikinci mısrasındaki *"boyuña"* kelime bu eserde *"boyıña"* şeklindedir.

Allay-allay otaga,
Guşlar gonar pudaga,
Pudakdakı gızıl gül,
Şu balama sadaga. [110]

55

Allay-allay gol aşar,
Köynek geyse yaraşar,
Ak keçäniñ üstünde,
Gelni bilen dalaşar.

56

Allalasam almalı,
Alıp goyna salmalı,
Sakakları som altın,
Sadranç oynar elleri. [111]

57

Allalasam, han oglan,
Deryada guş kän, oglan,
Kesgir gılıç bilinde,
Uruşda pälvan oglan. [112]

---

[110] Dörtlüğün son iki mısrası GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 19. adlı eserde *"Ähli obañ gızları/Şu ballıma sadaga."* biçimindedir.
[111] Aynı dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 21. adlı eserde bulunmaktadır. Dörtlüğün ikinci mısrası *"Alsam, koyna salmalı."* biçimindedir.

58

Alla-alla, aldı yar,
Tutdı cülgeleri gar,
Sen sövdagär parçası,
Biz bolalı hırıdar. [113]

59

Allay-allay hemişe,
Atın baglar gamışa,
Yaz öyünde yazlagan,
Gış öyünde menevşe. [114]

60

Allay-allay arapdır,
At tutmana yarapdır,
Ayagında gülli corap,
Gız-gelinler halapdır.

---

[112] Dörtlük aynı eserde *"Allalasam han oglan,/Deryada guş sen oglan,/Kesgir gılıç bilinde,/Uruşda bolgan oglan."*(31) olarak da kaydedilmiştir.

Aynı dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 21.adlı eserde ve künyesini belirleyemediğimiz eserde de bulunmaktadır:

Üçüncü mısradaki *"bilinde"* kelimesi GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 12. adlı eserde *"biliñde";* son mısradaki *"uruşda"* kelimesi ise *"uruşa"* şeklindedir.

[113] Aynı dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 15. adlı eserde de bulunmaktadır.

[114] Aynı dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 15-16. adlı eserde ve künyesini belirleyemediğimiz eserde(40) bulunmaktadır. İlk mısradaki *"Allay-allay"* ifadesi,GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 15-16. adlı eserde *"Alla-alla"* biçimindedir. Üçüncü mısra *"Yaz öyinde yazlagın"* olarak, son mısradaki *"öyünde"* kelimesi *"öyinde"* şeklinde verilmiştir. Künyesi belirlenemeyen eserde de *"yazlagan"* yerine *"yazlagın"* kelimesi kullanılmış; *"menevşe"* kelimesi *"melevşe"* olarak kaydedilmiştir.

61

Allay-allay ak ballı,
Sayrasa bilbil dilli,
Yakası gızıl gülli,
Gülleriñe döneyin.

62

Allay-allay adıñdan,
Sallançagıñ badıñdan,
Gırmızı gulpagıñdan,
Gunduzlı telpegiñden. [115]

63

Allay-allay-ha yagşı,
Gızıl çuvalıñ nagşı,
İlerde yüzük nagşı,
Gayrada keyik başı.
Kecebesi gökde oynar,
Kölegesi yerde oynar,
Yerde goysam pos bolar,
Gökde goysam ıs bolar,
Allay, balam, huvva-huv!

[115] Metin şu eserlerde de yer almaktadır:
GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 16. ve Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi. Türkmenistan Türk Edebiyatı 1, (C.10) (Ankara:Kültür Bakanlığı Yayınları, 1993), 39. Bu eserlerde ve künyesi belli olmayan eserde(40) ikinci mısradaki *"sallançagıñ"* kelimesi yerine *"sallançakda"* kelimesi verilmiştir. Ayrıca künyesi belli olmayan eserde dörtlük sonuna *"Arkacıgmıñ hopbası,/Süyr depämiñ gupbası./Huv, huv, huv!"* mısraları eklenmiştir.

64

Allan-allan agası,
Başında tomagası,
Depesi altın gupbalı,
Ülpüllär otagası.

65

Allan-allan aldıgım,
Al darayı köynegim,
Yat illerde yaranım,
Yarak itden goranım.
Daglarda yovşan başı,
Ellerde yüzük gaşı,
Huvva-huv!

66

Allası bar balamıñ,
Tıllası bar balamıñ,
Gelyän navıñ içinde
Dädesi bar balamıñ. [116]

[116] Dörtlük Mehmet KILIÇ: Türkmen Folkloru:Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri, (Bursa, 1996), 91. adlı eserde de bulunmaktadır. Bu eserde redif olarak görülen *"balamıñ"* kelimesi yerine *"ballımıñ"* kelimesi kullanılmıştır.

67

Allan-allan, ay Paşca,
Derdu-belañ dag-daşa,
Duşmanlarıñ gırılsın,
Ilahım sen yüz yaşa!
Huvva-huv!

68

Allan-allan elmıdam,
Yañakları gül mıdam,
Yañagıñ gızıl güli,
Gış günleri bal mıdam. [117]

69

Allalasam ay seni,
Söysem gövnüm cay seni,
Gış gışlasam yaz seni,
Günde söysem az seni. [118]

---

[117] Aynı dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri,(Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir,1948), 30. adlı eserde bulunmaktadır.

[118] Aynı dörtlük şu kaynaklarda da yer almaktadır:
GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948),21. Bu eserde *"gövnüm"* kelimesi *"gövnim"* olarak kaydedilmiştir.
http://www.edebiyat-we-sungat.com/menu/ml/t3/huwdi.htm;www.tkm.8m.net/ huwdiler. htm ve künyesi belirlenemeyen eser.

70

Allalasam bal yalak,
Her gulagı el yalak,
Öz oglumı söyende
Bir yaşacık gül yalak. [119]

71

Allalasam has yigit,
Eker bagında çigit,
Atlanıp ava gitse,
Nökeri segsen yigit.
Segsen yigdiñ serdarı,
Öz öyümiñ mıdarı. [120]

---

[119] Dörtlük, Âmil ÇELEBİOĞLU, Türk Ninniler Hazînesi, (İstanbul:Ülker Yayınevi, 1982), 362. adlı eserde bulunmaktadır. Bu eserde üçüncü mısra *"Öz ballımı söyemde"* şeklindedir.

[120] Metin şu eserlerde de bulunmaktadır:

GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 10. Bu eserde *"öyümiñ"* kelimesi *"öymiziñ"* şeklindedir. Ayrıca *"Mıdarı canım, mıdarı."* mısrası eklenmiştir.

GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 21. Bu eserde metnin yalnızca ilk dört mısrası yer almaktadır.

Mehmet KILIÇ: Türkmen Folkloru:Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri, (Bursa, 1996), 91. Metnin dördüncü mısrasında geçen *"nökeri"* kelimesi yerine bu eserde *"yanında"* kelimesi yer almıştır. Beşinci mısradaki *"yigdiñ"* kelimesi *"yigidiñ"* biçimindedir. Son mısradaki *"öyümiñ"* kelimesi de *"öymüziñ"* şeklindedir.

Metin, künyesini belirleyemediğimiz eserde de(30) yer almaktadır. Burada da metnin dördüncü mısrasında geçen *"nökeri"* kelimesi yerine *"yanında"* kelimesi; son mısrasındaki yer alan *"öyümiñ"* kelimesi de *"öymüziñ"* şeklindedir.

Âmil ÇELEBİOĞLU, Türk Ninniler Hazînesi, (İstanbul:Ülker Yayınevi, 1982), 363. adlı eserde ilk dört mısra aynı biçimde verilmiştir.

72

Allalasam är bolar,
Her elinde nar bolar,
Yortup öyden çıkanda,
Duşman gözi kör bolar. [121]

73

Allalasam är bolar,
Maymın gözi dar bolar,
Toydan toya gezende,
Gızlar saña zar bolar.

74

Allalasam yatıpdır,
Gül yassıga batıpdır,
Oyandırmañ, yeññesi,
Yañca uka gidipdir. [122]

---

[121] Aynı dörtlük şu eserlerde de aynı biçimde bulunmaktadır:

GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 22.; Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi. Türkmenistan Türk Edebiyatı 1, (C.10) (Ankara:Kültür Bakanlığı Yayınları, 1993), 39. ve künyesini belirleyemediğimiz eser(41).

[122] Dörtlük; GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 22. ile künyesini belirleyemediğimiz eserde(41) aynı şekilde yer almaktadır.

Mehmet KILIÇ: Türkmen Folkloru:Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri, (Bursa, 1996), 91. adlı eserde *"Allay balam yatıpdır/Gül yassıgına batıpdır/Oyandırmañ yeññesi/Yañca yadap yatıpdır"* biçimindedir.

Aynı dörtlük, Âmil ÇELEBİOĞLU, Türk Ninniler Hazînesi,(İstanbul:Ülker Yayınevi, 1982), 363. adlı eserde mevcuttur. Bu eserde son mısra *"Yanıca uka gidiptir."* şeklindedir. Ayrıca bu dörtlük bu eserde şu biçimde yer almaktadır: *"Allay ballım yatıpdır,/Gül yassıga batıpdır,/Oyandırma yeññesi,/Yañca uklap yatıpdır."*

Doğan KAYA, Anonim Halk Şiiri, (Ankara 1999), 397. ; Doğan KAYA, *"Ninni"*.Pertev Naili Boratav'a Armağan, (Ankara:Kültür Bakanlığı Yayınları, 1998), 513. adlı eserlerde *"Allay balım yatıpdır/Gül yassıga batıpdır/Oyandırma yeññesi/Yañca uklap yatıpdır"* şeklindedir.

75

Allan-allan adıñdan,
Sallançagıñ badıñdan,
Sallançaga gireñde,
Eceñ gurban adıñdan. [123]

76

Allan-allan, ay bäbek,
Ecesine pay bäbek,
Tur, ganımıñ gözün oy,
Batır bolgun, ey bäbek.
Huvva-huv!

77

Allan-allan akcadır,
Bagda biten bakcadır,
Garga diyip tutanı,
Uçup baryan zakcadır. [124]

78

Allan-allan ak maysa,
Öñüne güller yaysa,
Izından ogul bolsa,

---

[123] Dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 23-24. ve künyesini belirleyemediğimiz eserde(41) aynı biçimde bulunmaktadır.
[124] Aynı dörtlük GARRIEV, B.A.:Türkmen Hüvdileri,(Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 24. adlı eserde yer almıştır.

Kakası toylar berse.
Allay-allay. [125]

79

Allan-allan alaydı,
Bagıñ gülün yolaydı,
Baglarda gızıl gül dek,
Gızlar bilen oynaydı. [126]

80

Allan-allan alayın,
Sallançaga salayın,
Saña gelen belanı
Daga-daşa kovayın. [127]

81

Allan-allan yagşıdır,
Al palasıñ nagşıdır,
Bir agası tüydükçi,
Bir agası bagşıdır. [128]

---

[125] Dörtlük; GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 24. adlı eserde yer almaktadır. Bu eserde ikinci mısradaki *"öñüne"* kelimesi yerine *"öyiñe"* kelimesi kullanılmıştır. Ayrıca dörtlüğün sonundaki *"Allay-allay"* ifadesi bu eserde yoktur.

[126] Dörtlük; GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 24. adlı eserde yer almaktadır. Dörtlüğü ikinci mısrasındaki *"gülün"* kelimesi *"gülin"* olarak geçmektedir.

[127] Dörtlük; Mehmet KILIÇ: Türkmen Folkloru:Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri, (Bursa, 1996), 91. adlı eserde bulunmaktadır. Bu eserde *"Allay-allay allayın /Sallançakdan sallayın/Saña gelen belanı/Daga-daşa yollayın"* şeklinde görülmektedir.

82

Allan-allan allası,
Demirdendir galası,
Barsın duşman canına,
Çarı canıñ belası.

83

Allan-allan alası,
Demirdendir galası,
Elmiñ kümüş hasası,
Başımıñ altın cıgası. [129]

84

Allan-allan at geldi,
Uzak yerden hat geldi,
Allan, bäbek, uklama,
Kakañ münen at geldi.

85

---

[128] Bu dörtlük aynı eserde şu şekilde de yer almaktadır: *"Meniñ cigim yagşıdır,/Al palasıñ nagşıdır,/Bir agası tüydükçi,/Bir agası bagşıdır."*

Dörtlük ayrıca şu kaynaklarda da aynı biçimde kayıtlıdır:

GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948),31.; Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi. Türkmenistan Türk Edebiyatı 1, (C.10) (Ankara:Kültür Bakanlığı Yayınları, 1993), 39. ; künyesini belirleyemediğimiz eser(31); http://www.turkmens.com/Dersat/mysal-1.htm.

[129] Dörtlüğün üçüncü mısrasındaki *"elmiñ"* kelimesi, Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi. Türkmenistan Türk Edebiyatı 1, (C.10) (Ankara:Kültür Bakanlığı Yayınları, 1993), 39. adlı eserde *"golmuñ"* olarak kayıtlıdır.

Allan-allan al gelyär,
Sallançagña gün gelyär,
Haçan yatıp turanda
Senden gülli ıs gelyär.

86

Allan-allan al bendi,
Saçıñ deryalar bendi,
Eceñ çay içip derlär,
Dayıñ getirse gandı. [130]

87

Allan-allan emilsin,
Ukla, gözüñ yumulsın,
Ukıña päsgel bercek
Duşman barı gırılsın. [131]

88

Allan-allan eycecik,
Okı-yayı inçecik,
Münen atı tayçanak,
Düşen yeri gök yılak. [132]

89

---

[130] Dörtlük; künyesini belirleyemediğimiz eserde(41) aynı biçimde mevcuttur.

[131] GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948),31. adlı eserde *"Allan-allan emilsin,/Uklap, gözler yumulsın./Eger ukıñ gelmese,/Duşmanlarıñ gömülsin."* biçimindedir.

[132] Aynı dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir,1948),30. adlı eserde ve künyesi belli olmayan eserde(31) yer almaktadır. Üçüncü mısradaki *"münen"* kelimesi bu eserlerde *"minen"* biçimindedir.

Allan-allan aldıran,
Atına mahmal saldıran,
Yeññelerni iberip,
Söyen gızın aldıran.

90

Allan-allan aldıran,
Atına mahmal saldıran,
Otursa goyun öldüren,
Tursa gala saldıran.

91

Allan-allan agı bar,
Gayışdan bil bagı bar,
Arslan canıñ köynegini,
Art etegniñ çägi bar.

92

Allan-allan algançak,
Atıp urgun çalgançak,
Çalgançak guş tapmasañ,
Urgun yaşılbaş ördek.

93

Allan-allan allançak,
Yüpek yorgan, sallançak,

Gurban canıñ toyunda,
Kırk müñ öyli atlancak. [133]

94

Allan-allan allası,
Gül yassıkda kellesi,
Ukudan oyananda,
Geler şunuñ dayısı. [134]

95

Allan-allan allası,
Gül yassıkda kellesi,
Ak pamıkdan enesi,
Gül cäcekden dädesi.

96

Allan-allan övmeli,
Öñ yakası düvmeli,
Saña gelen belanı,
Daga-daşa kovmalı. [135]

97

---

[133] Dörtlük; künyesini belirleyemediğimiz eserde(30) aynı biçimde mevcuttur.

[134] Aynı dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948),25. adlı eserde bulunmaktadır. Üçüncü mısradaki *"ukudan"* kelimesi bu eserde *"ukıdan"* şeklindeyken, son mısradaki *"şunuñ"* kelimesi yerine *"hanıñ"* kelimesi kullanılmıştır.

[135] Dörtlüğün ilk mısrası aynı eserin bir başka yerinde *"meniñ ballım"*(69) şeklinde başlamaktadır.

Dörtlük; http://www.edebiyat-we-sungat.com/menu/ml/t3/huwdi.htm; www.tkm.8m.net/huwdiler.htm kaynaklarında aynen yer almaktadır.

İlk mısra; Mehmet KILIÇ: Türkmen Folkloru:Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri, (Bursa, 1996), 94. adlı eserde *"meniñ gızım"* şeklinde başlatılmıştır. Son mısradaki *"kovmalı"* kelimesi bu eserde *"kavmalı"* biçimindedir.

Allalasam ar bolmaz,
Biçen donum dar bolmaz,
Vepamıñ söyen gızı,
Ömürbakı hor bolmaz. [136]

98

Allay etsem has kişi,
Tomus serer kişmişi,
Kişmişden cübä salsa,
Asla bolmaz teşvişi.

99

Allan-allan allası,
Senden geler gül ısı,
Söyse söysün maması,
Söygüli gelin balası. [137]

100

Allan-allan almalı,
Alıp goyna salmalı,
İr yatıp, irden turup,
Göz-gaşını sılmalı. [138]

---

[136] Dörtlük; Mehmet KILIÇ: Türkmen Folkloru:Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri, (Bursa, 1996), 91. adlı eser ve künyesine ulaşamadığımız eserde *"Allay etsem"* şeklinde başlamaktadır. Üçüncü mısradaki *"Vepamıñ"* kelimesi bu kaynaklarda yerini *"Ballımıñ"* kelimesine bırakmıştır. Son mısrada geçen *"hor bolmaz"* ifadesi de *"har bolmaz"* biçimindedir.

[137] Aynı dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948),25. adlı eserde bulunmaktadır. Üçüncü mısradaki *"söysün"* kelimesi bu eserde *"söysin"* şeklindedir.

101

Allan-allan al pence,
Her gulpagı bir pence,
Yıgan otı yorunca,
İyen gavunı zamça,
Yıgan odunı omça,
Geyeni yüpek parça. [139]

102

Allan-allan al hana,
Gözlesin gülgün hana,
Ayaklarıñ agırsa,
Götereyin arkama. [140]

103

Allan-allan aparlar,
Toyunda at çaparlar,
Yarıñ geler vagtında,
Üyşüp çelpek yaparlar. [141]

---

[138] Aynı dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri,(Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948),25. adlı eserde bulunmaktadır. Üçüncü mısradaki *"turup"* kelimesi bu eserde *"turar"* olmuştur. Son mısra ise bu eserde *"Gözi gaşı sürmeli"* biçimindedir.

[139] Metin şu eserlerde de yer almaktadır:

GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 25. adlı eserde ve künyesi belli olamayan eserde(30) aynı biçimde verilmiştir.

Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi. Türkmenistan Türk Edebiyatı 1, (C.10) (Ankara:Kültür Bakanlığı Yayınları, 1993), 39. adlı eserle künyesini belirleyemediğimiz eserde(42) ilk iki mısra *"Allan-allan, al desse,/Her gulpagı gül desse"* şeklindedir ve metin *"Huvva-huv!"* nakaratıyla bitirilmiştir. Künyesi belirlenemeyen eserde beşinci mısrada *"yıgan"* kelimesinin yerini *"tiren"* kelimesi almıştır.

[140] Dörtlüğün üçüncü mısrası GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 25. adlı eserde *"Gel, ayagıñ agırsa"* şeklindedir.

104

Allan-allan övmeli,
Ayakları düvmeli,
Saña bir gelin gerek,
Gara gözi sürmeli.[142]

105

Allan-allan yatyança,
Otırın ay batyança,
Eziz balam, ey balam,
Yıldızları sanar men,
Sen kemala yetyänçäñ.

106

Allan-allan özüñe,
Ukı gelmez gözüñe,
Satın alıp bazardan,
Sürme çalsam gözüñe.

---

[141] Dörtlüğün ikinci mısrasında geçen *"toyunda"* kelimesi GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 25. adlı eserde *"toyında"* biçimindedir. Üçüncü mısradaki *"yarıñ"* kelimesi yerine *"yarı"* kelimesi görülmektedir.

[142] Aynı dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 28. ; Mehmet KILIÇ: Türkmen Folkloru:Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri, (Bursa, 1996), 91. ve künyesi belli olmayan eserde(31) mevcuttur.

Mehmet KILIÇ: Türkmen Folkloru:Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri, (Bursa,1996), 91. adlı eserinde iki metin kaydedilmiştir. Bunlardan biri *"Allay-allay övmeli"* mısrasıyla başlamaktadır.

107

Allan-allan özüñe,
Ukı gelsin gözüñe,
Saña nazar salanıñ,
Sözen degsin gözüñe. [143]

108

Allan-allan hemişe,
Boyı meñzär gamışa,
Gışlagında gül bitse,
Yazlagında melevşe. [144]

109

Allan-allan hemişe,
Kerven gitdi gamışa,
Kervenimiz alman gelse,
Seni tutsak kümüşe.

110

---

[143] Aynı dörtlük şe eserlerde de bulunmaktadır:
GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 28. ; Mehmet KILIÇ: Türkmen Folkloru:Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri, (Bursa, 1996), 91. GARRIEV'in eserinde *"özüñe"* kelimesi *"öziñe", "gözüñe"* kelimesi *"göziñe"* şeklindedir. KILIÇ'ın eserinde *"özüñe"* kelimesi *"özüne", "gözüñe"* kelimesi *"gözüne"* şeklindedir.

[144] Aynı dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 28-29. ; Mehmet KILIÇ: Türkmen Folkloru:Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri, (Bursa, 1996), 91. adlı eserlerde bulunmaktadır. Dörtlüğün son mısrasındaki *"yazlagında"* kelimesi GARRIEV'in eserinde *"yavlagında"* şeklinde; KILIÇ'ın eserinde *"yazlıgında"* şeklindedir. Dörtlüğün üçüncü mısrasındaki *"gışlagında"* kelimesi KILIÇ'ın eserinde *"gışlıgında"* şeklindedir.

Allan-allan hüncüden,
Börügi dolı küncüden,
Her kim seni ıncıtsa,
İçi dolsun sancıdan. [145]

111

Allan-allan edeyin,
Baga sallan edeyin,
Bagıñ gızıl gülüni,
Saña derman edeyin.
Allalasam men seni,
Hüvdülesem men seni. [146]

112

Allan-allan edeyin,
Akca balak edeyin,
Agızcıgnı keşdeläp,
Acayıp zat edeyin. [147]

---

[145] Dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 29. adlı eserde *"Allan-allan hinciden,/Börügi dolı künciden./Her kim saña söz diyse,/İçi dolsın sancıdan."* şeklinde yer almaktadır.

[146] Dörtlük şu kaynaklarda yer almaktadır:

GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 6, 29. Dörtlüğün üçüncü mısrasındaki *"gülüni"* kelimesi bu eserde *"gülini"* şeklindedir; son mısradaki *"derman"* kelimesi yerine *"gurban"* kelimesi kaydedilmiştir. Ayrıca s.29'daki metinde *"Allalasam men seni,/Hüvdülesem men seni."* nakaratı da yer almaktadır.

Mehmet KILIÇ: Türkmen Folkloru:Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri, (Bursa, 1996), 91.; Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi. Türkmenistan Türk Edebiyatı 1, (C.10) (Ankara:Kültür Bakanlığı Yayınları, 1993), 38. adlı eserlerle künyesi belli olmayan eserde(31) son mısradaki *"derman"* kelimesi *"gurban"* olarak verilmiştir. Ayrıca Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi'nde *"Allalasam men seni,/Hüvdülesem men seni."* nakaratı da yer almaktadır.

http://www.edebiyat-we-sungat.com/menu/ml/t3/huwdi.htm; www.tkm.8m.net/ huwdiler.htm kaynaklarında ilk mısra "Allay-allay edeyin" şeklindedir.

113

Allan-allan yaşında,
Yaşıl tahya başında,
Agası öynüñ duşunda,
Ak öy guruñ balama. [148]

114

Allan-allan çagıdır,
Goynuñ cennet bagıdır,
Çık köçäniñ başına,
Dayıñ gelyän çagıdır.
Allalasam men seni,
Hüvdülesem men seni. [149]

115

Allan-allan yaşında,
Yaşıl tahya başında,
Agasınıñ duşunda,
Ak öyleri gümmürdär. [150]

---

[147] Dörtlük, Âmil ÇELEBİOĞLU, Türk Ninniler Hazînesi, (İstanbul:Ülker Yayınevi, 1982), 363. adlı eserde *"Allay allay, edeyin,/Akca köynek edeyin,/Agızcıgın keştelep,/Acap bir zat edeyin."* biçimindedir.

[148] Dörtlük; GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 52. adlı eserde *"Meniñ ballım yaşında,/Yaşıl tahya başında./Atası öyniñ duşında/Ak öy tutıñ ballıma."* biçimindedir.

[149] Dörtlüğün ikinci mısrasında geçen *"goynuñ"* kelimesi GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 29. adlı eserde *"goynıñ"* şeklindedir. Bu eserde nakarat bölümüne yer verilmemiştir.

[150] Dörtlüğün üçüncü mısrasında geçen *"duşunda"* kelimesi, GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 31. adlı eserde *"duşında"* biçimindedir. Yine aynı eserde

116

Allan-allan apayın,
Üstüñe mahmal yapayın,
Begres, mahmal üşetse,
Yüpek yorgan yapayın.

117

Allan-allan atyança,
Otırın dañ atyança,
Gara bagrım gan bolar,
Şu kemala gelyänçä,
Huvva-huv, balam,
Huv-huv! [151]

118

Allan-allan allançak,
Akar suvlar bulançak,
Keymir Körüñ balası,
Her dulunda sallançak. [152]

---

dörtlük *"Cigim can-a yaşında,/Yaşıl tahya başında;/Gümmürdeşer ak öyli/Agalarnıñ duşında."*(46) şeklinde de yer almıştır.

[151] Aynı dörtlük künyesini belirleyemediğimiz eserde de mevcuttur. Son mısradaki *"gelyänçä"* kelimesi yerine bu eserde *"yetyänçä"* kelimesi kullanılmıştır.

[152] Aynı dörtlük Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi. Türkmenistan Türk Edebiyatı 1, (C.10) (Ankara:Kültür Bakanlığı Yayınları, 1993), 38. adlı eserde ve künyesi belirlenemeyen eserde(30) aynı biçimde yer almaktadır.

119

Almalardan al balam,
Bagıñdan gül yol balam,
Kimiñ gızın halasañ
Goluñ boyna sal balam. [153]

120

Almasından, narından,
Elmıdama barından,
Güli açıldı bagınıñ,
Yolsun gül pudagından. [154]

121

Alma gızım gül yüzli,
Gül börügi gunduzlı,
Bagımda açılan gülüm,
Taganda dessembilim.

---

[153] Aynı dörtlük şu eserlerde de yer almaktadır:
GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 32. adlı eserde "*Almadan algıl balam!/Bagından yolgıl, balam!/Kimiñ gızıñ halasañ,/Gol boyna salgıl, balam!"* şeklindedir.
Dörtlüğün son mısrası Mehmet KILIÇ: Türkmen Folkloru:Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri, (Bursa, 1996), 91. adlı eserde *"Goluñ, boynuna sal balam"* biçimindedir.
Künyesi belirlenemeyen eserde *"Almadan algın, balam,/Bagından yolgun, balam!/Kimiñ gızın halasañ,/Gol boyna salgın, balam!"*(31) olarak verilmektedir.

[154] Dörtlüğün son mısrasındaki *"yolsun"* kelimesi GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 30. adlı eserde *"yolsın"* şeklindedir.

122

Almalıdır, almalı,
Alın baga salmalı,
Ertir agşam görmeli,
Şamı-säher söymeli.

123

Altın aşık, Aycemal,
Kümüş aşık, Aycemal,
Suratıñdan suv içsem.
Mährim doymaz, Aycemal.

124

Altın aşık sakası,
Darayı donuñ yakası,
Yaş yigitden kakası,
Yaş gelinden ecesi.
Hüvvä, balam, hüvvä.

125

Alın saçıñ al yüpek,
Depe saçıñ çil yüpek,
Hüvdülesem men seni,
Allalasam men seni.
Huvva-huv!

126

Annacemal haybatlı,
Münen düyesi sovgatlı,
Al-yaşıldan köymetli,
Gerekli balam, huvva-huv! [155]

127

Apbagım-a, yapbagım,
Gül pudakda yapragım,
Söymedikler otursın,
Özüm söycek apbagım.

128

Aralıga alanım,
Dalaşıklı söyenim,
Datlı gören bäbegim,
Allalasın ecesi,
Hüvdülesin ecesi. [156]

---

[155] Dörtlüğün ilk mısrasında yer alan *"Annacemal"* ismi GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 32. adlı eserde *"Annacamal"* şeklindedir. İkinci mısrada yer alan *"münen"* kelimesi *"minen"* biçimindedir. Son mısradaki *"huvva-huv"* nidası ise *"hüvvä-hüv"* şeklinde verilmiştir.

[156] Aynı dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 64. adlı eserde bulunmaktadır. Bu eserde *"Hüvdülesin ecesi"* mısrası yoktur.

129

Arı tutdum el bilen,
Çakdı meni dil bilen,
Çakan yeri avadı,
Ballım barmak sanadı.

130

Eziz canım atlıca,
Goltukları hatlıca,
Otursa gürrüñ düzer,
Atlansa oba gezer. [157]

131

Atasına ogşasa –
Kesgir gılıç bilbagıya.
Enesine ogşasa –
Merverdendir yaşmagıya.
Yeññesine ogşasa –
Yüpekdendir saç bagıya.
Dayısına ogşasa –
Düyrme gılıç bilbagıya.

[157] Dörtlük; GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 32. adlı eserde ve künyesi belli olmayan eserde(32) bulunmaktadır. Bu eserlerde ilk mısra *"Ata canım atlıca"* şeklindedir.

132

Atañ gıratlı geler,
Yanı sovgatlı geler,
Gızım seni gucaklap
Otursam datlı geler. [158]

133

"Atlan-atlan" diylende,
Öñi bilen atlanar.
"Batır saylan" diylende,
Nayzasına dayanar. [159]

134

Atlanıp ava gider,
Tovşanlı daga gider.
Tovşan asar yanına,
Ganı damar donuna,
Arıp avdan gelende,
Ecesi gurban canına. [160]

---

[158] Dörtlüğün ilk mısrasında geçen *"gıratlı"* kelimesi GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 33. adlı eserde *"sed atlı"* olarak; ikinci mısradaki *"yanı"* kelimesi *"sañа"* olarak; üçüncü mısradaki *"gızım"* kelimesi *"guzım"* olarak değişmektedir.

Dörtlüğün ikinci mısrasında geçen *"sovgatlı"* kelimesi Mehmet KILIÇ: Türkmen Folkloru:Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri, (Bursa, 1996), 91. adlı eserde *"savgatlı"* şeklindedir. Ayrıca üçüncü mısra "guzım" kelimesiyle başlamaktadır.

[159] Aynı dörtlük künyesi belirlenemeyen eserde(32) bulunmaktadır.

[160] Metin şu eserlerde yer almaktadır:

Metnin dördüncü mısrasındaki *"donuna"* kelimesi GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 11; 33. adlı eserde *"donına"* şeklinde, beşinci mısrasındaki *"avdan"* kelimesi *"yadap"* şeklinde kaydedilmiştir.

Mehmet KILIÇ: Türkmen Folkloru:Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri, (Bursa, 1996), 91. adlı eserde *"tovşan"* kelimesi yerine *"tavşan"* kullanılmıştır.

Metnin beşinci mısrasındaki *"avdan"* kelimesi yerine Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi. Türkmenistan Türk Edebiyatı 1, (C.10) (Ankara:Kültür Bakanlığı Yayınları, 1993), 38. adlı eserde ve künyesi belli olmayan eserde(32) *"yadap"* kelimesi kullanılmıştır.

135

Atlı gelsin toyuña,
Mıhman gelsin öyüñe,
Bile gezen deñ-duşuñ,
Gatanç bersin toyuña. [161]

136

Bayramcan-a bir kişi,
Elinde demir çişi,
Cuvaz aylap yag alsa
Bolar cahıllar başı. [162]

137

Bayramcan handan gelyär?
Tovşanlı gırdan gelyär.
Tovşan asar yanına,
Ganı damar donuna. [163]

---

[161] Aynı dörtlük künyesi belli olmayan eserde(32) aynen yer almaktadır. Ayrıca şu eserlerde de bulunmaktadır:

Dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 33. adlı eserde *"Atlı gelsin toyıña,/Mıhman gelsin öyiñe./Bile gezen deñ duşıñ /Gatanç bersin toyıña."* şeklindedir.

Mehmet KILIÇ: Türkmen Folkloru:Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri, (Bursa, 1996), 91. adlı eserde üçüncü mısra *"Bile gezen deñ-duşlañ"* biçimindedir.

[162] Dörtlüğün ilk mısrası GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 34. adlı eserde ve künyesi belli olmayan eserde(33) *"Baba can-a bir kişi"* şeklindedir.

Mehmet KILIÇ: Türkmen Folkloru:Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri, (Bursa, 1996), 93. adlı eserde ilk mısra *"Kakacan-a bir kişi"* biçimindedir.

138

Baga girsem bahar bor,
Yüzün görsem nahar bor,
Bir gün yüzün görmesem,
Dünyä maña zäher bor. [164]

139

Bazardan ballar alsak,
Biline şallar alsak,
Gözüm-başım diymesin,
Ballım başına dönsek. [165]

140

Bayramcanı aralı,
Gül yüzüni göräli,
Bayram kimi halasa,
Şonı alıp bereli. [166]

141

---

[163] Dörtlüğün ilk mısrası GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 34-35. adlı eserde *"Baba can handan gelyär"* biçimindedir. Üçüncü mısrasında yer alan *"asar"* kelimesi yerine bu eserde *"asıp"* kelimesi kullanılıştır. Son mısradaki *"donuna"* kelimesi *"donına"* şeklindedir.

[164] Aynı dörtlük künyesini belirleyemediğimiz eserde(33) mevcuttur.
Dörtlük; Mehmet KILIÇ: Türkmen Folkloru:Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri, (Bursa, 1996), 92. *"Baga girsem bahardır/Yüzüñ görsem nahardır/Bir gün yüzüñ görmesem/Dünya maña zäherdir"* biçimindedir.

[165] Dörtlüğün üçüncü mısrasındaki *"diymesin"* kelimesi yerine GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 35. adlı eserde *"diymäni"* kelimesi bulunmaktadır.

[166] Dörtlük; GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 35. adlı eserde *"Bayram canım aralı,/Gül yüzine döneli,/Bayram kimi halasa,/Şonı alıp beräli."* biçimindedir.

Bayramcanı hopba ediñ,
Başına gurama topbı ediñ,
Agası ekini kän alsa,
Başına gızıl gupba ediñ. [167]

142

Bal akar bacagında,
Yag döker bucagında,
Mıdama aş bişyändir,
Didämiñ ocagında. [168]

143

Ballım derdiñe yancak,
Ovazıñ bilbil yalcak,
Altı ganat öy diksem,
Şonda etcek sallançak.

---

[167] Dörtlüğün üçüncü mısrasındaki *"kän"* kelimesi yerine GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 35. adlı eserde *"köp"* kelimesi kullanılmıştır; son mısradaki *"gızıl"* kelimesi yerine ise *"gızıllı"* kelimesi yer almaktadır.

[168] Aynı dörtlük şu eserlerde de bulunmaktadır:
GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 35.; Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi. Türkmenistan Türk Edebiyatı 1, (C.10) (Ankara:Kültür Bakanlığı Yayınları, 1993), 39. ; künyesi belli olmayan eser(33).

144

Balam, balam balası,
Senden geler gül ısı,
Seni bagrıma bassam,
Elime yayrar ısı. [169]

145

Balam, seni söyeyin,
Gırmızı güle boyayın,
Gırmızı gül ısından,
Isgap-ısgap doyayın. [170]

146

Ballım gelyär oyuna,
Don biçäli toyuna,
Sürüde goyun goyman,
Öldüreli toyuna. [171]

---

[169] Dörtlüğün son mısrası GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 35. adlı eserde *"Äleme yayrar ısı"* biçimindedir. Künyesi belli olmayan eserde *"Äleme iyrar ısı"* (33) şeklindedir.

[170] Aynı dörtlük şu eserlerde de bulunmaktadır:
GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 36.; Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi. Türkmenistan Türk Edebiyatı 1, (C.10) (Ankara:Kültür Bakanlığı Yayınları, 1993), 40. ; künyesi belli olmayan eser(33).

[171] Aynı eserde dörtlük *"Cigim gelyär oyuna,/Don biçeyli boyuna,/Sürüde goyun goyman,/Öldüreyin toyuna."*(60) biçiminde de verilmiştir.
Dörtlük şu eserlerde de bulunmaktadır:
GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 37.: "*Ballım gelyär oyuna,/Don biçäli boyına./Süride goyun goyman,/Öldüreyin toyına."* ; Mehmet KILIÇ: Türkmen Folkloru:Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri, (Bursa, 1996), 92.: *"Ballım gider*

147

Ballım ele almalı,
Agzına gaymak çalmalı.
Vepa canıñ toyunda
Dutar, gıcak çalmalı.

148

Ballım, seni yatırdım,
Gızıl güle batırdım,
Ukudan gansın diyip,
Başucunda oturdım. [172]

149

Ballım, ballım bal başdan,
Bal däl, gızıl gül eken,
Elcagazna alsa pili,
Atır gülli ıs eken.

---

oyuna/Don biçeyliñ boyuna/Sürüde goyun goyman/Öldüreyliñ toyuna" ; künyesi belirlenemeyen eser *"Ballım gelyär oyuna,/Don biçäli boyuna,/Sürüde goyun goyman/Öldüräli toyuna."*(34).

[172] Dörtlük şu eserlerde bulunmaktadır:

GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 38. Bu eserde üçüncü mısradaki *"ukudan"* kelimesi *"ukıdan"* biçiminde, son mısradaki *"başucunda"* kelimesi *"baş ucında"* biçiminde kayıtlıdır.

Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi. Türkmenistan Türk Edebiyatı 1, (C.10) (Ankara:Kültür Bakanlığı Yayınları, 1993), 40.

Türkmen Dili. No:33, 2005-nci Yılıñ Alp Arslan Ayınıñ 10-ı, s.4.

Künyesi belirlenemeyen eser(35).

150

Ballım, ballım bal başdan,
Atları ozar guşdan,
Eyerleri gızıldan,
Gupbası gövher daşdan. [173]

151

Ballım adam tüyslüdir,
Isı güller ısıdır,
Ballıma at dakanıñ,
Özi adam pisidir. [174]

152

Ballım ayıñ bölegi,
Ballım sazıñ tabagı,
Şondan soñkı bolanlar
Kümüş bilen galayı.

153

Ballım, ballım balaca,
El bagcıgı alaca,

---

[173] Dörtlük şu eserlerde de bulunmaktadır:
KILIÇ: Türkmen Folkloru:Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri, (Bursa, 1996), 92.; Türkmen Dili. No:32, 2005-nci Yılıñ Alp Arslan Ayınıñ 3-i, s.4. Bu kaynakta ikinci mısradaki *"ozar"* kelimesi yerine *"uçar"* kelimesi kulanılmıştır.

[174] Aynı dörtlük şu eserlerde de yer almaktadır:
GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 36. İlk mısradaki *"tüslüdir"* kelimesi bu eserde *"tüysidir"* şeklinde; ikinci mısradaki *"ısı"* kelimesi *"isi"* şeklindedir.
Türkmen Dili. No:32, 2005-nci Yılıñ Alp Arslan Ayınıñ 3-i, s.4. Bu eserde *"tüyslüdir"* kelimesi yerine *"tüysüdir"* kelimesi kullanılmıştır.

Yaşı yeten goç yigit
Gözi-gaşı garaca.

154

Ballım, ballım dalaşar,
Ballıma don yaraşar,
Elindäki almanı
Dost-yarları paylaşar.

155

Ballım, atıñ säkdirme,
Sekiz mıhın kakdırma,
Her sapara gideñde,
Yarıñ yola bakdırma. [175]

156

Ballım, adıñ Övelek,
Ilgap yıgsañ kömelek,
Yarışa gideniñde,
Adıñ bolar yüvürek. [176]

---

[175] Dörtlük; GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948). adlı eserde birtakım farklılıklarla üç ayrı yerde verilmiştir: *"Ballım, atıñ säkdirme,/Segsen nalıñ kakdırma./Her sapara gidende,/Yarıñ yola bakdırma."*(36-37); *"Ballım, atıñ säkdirme,/Sekiz mıhıñ kakdırma./Her sapara gideñde,/Gelniñ yola bakdırma."*(37); *"Oglım, atıñ säkdirme,/Sekiz mıhıñ kakdırma./Her sapara gideñde,/Gelniñ yola bakdırma."*(61). Dörtlük künyesi belli olmayan eserde de bulunmaktadır. Son mısrasında *"yarıñ"* kelimesi yerine *"gelniñ"* kelimesi verilmiştir.

[176] Dörtlüğün ikinci ve üçüncü mısrası Türkmen Dili. No:32, 2005-nci Yılıñ Alp Arslan Ayınıñ 3-i, s.4. adlı kaynakta *"Yüvrüp çöplär kömelek./Söveşe gideniñde,"* şeklindedir.

157

Ballım gelyär küncüden,
Cübsi dolı hüncüden,
Ballım atdan düşyänçä,
Duşman ölsün sancıdan. [177]

158

Ballım, yaşıñ uzakdır,
Urmak, sökmek yazıkdır,
Alkımıñdan ısgasam,
Altı aylık azıkdır. [178]

159

Ballım, ballım bal yagşı,
Gızıl çuvalıñ nagşı,
Gayrada keyik başı,
İlerde yüzük gaşı. [179]

---

[177] Aynı dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 9, 37. adlı eserde birtakım farklılıklarla iki ayrı yerde verilmiştir. Bu eserde *"küncüden"* kelimesi, *"künciden"* şeklinde; *"hüncüden"* kelimesi *"hünciden"* şeklindedir. 37. sayfada *"cübsi"* kelimesi *"cübisi"* olarak verilmiştir. Son iki mısra *"Ballım atdan düşinçe,/Gızlar ölsin sancıdan"* biçimindedir.

Mehmet KILIÇ: Türkmen Folkloru:Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri, (Bursa, 1996), 92. adlı eserle künyesini belirleyemediğimiz eserde(34) *"cübsi"* kelimesi *"cübüsi"* olarak kaydedilmiştir. Son dörtlük *"Gızlar öler sancıdan"* şeklindedir.

Dörtlük, Âmil ÇELEBİOĞLU, Türk Ninniler Hazînesi,(İstanbul:Ülker Yayınevi, 1982), 363-364. adlı eserde yer almaktadır. Bu eserde ilk mısradaki *"küncüden"* kelimesi *"hancıdan";* ikinci mısradaki *"hüncüden"* kelimesi *"künciden"* şeklindedir. Son mısra *"Yüz gız ölsin sancıdan"* biçimindedir.

[178] Aynı dörtlük künyesini belirleyemediğimiz eserde(35) bulunmaktadır.

[179] Aynı dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 37. adlı eserde bulunmaktadır.

160

Ballım şundan atlandı,
Hovası bulutlandı,
Münen atı tay-gulan,
Gezen yeri gök çemen,
Çölde keyik oynatmaz.
Suvda gävmiş yaynatmaz. [180]

161

Ballım, şondan tur-da gel,
Okuñ-yayıñ gur-da gel,
Aşakda şa deresi,
Duşmanları gır-da gel. [181]

162

Bakcasında, bagında,
Yılıñ bahar çagında,
Bilbiller sayraşarlar,
Gülümiñ otagında. [182]

---

[180] Aynı dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 38. adlı eserde bulunmaktadır. Bu eserde beşinci mısradaki *"suvda"* kelimesi, *"kentde"* kelimesi olarak görülmektedir.

[181] Dörtlük; Türkmen Dili. No:33, 2005-nci Yılıñ Alp Arslan Ayınıñ 10-ı, s.4. adlı kaynakta *"Ballım, bahım tur-da gel,/Okuñ-yayıñ gur-da gel,/Aşakda erkin iliñ,/Duşmanlarñı gır-da gel!"* şeklindedir.

[182] Dörtlüğün son mısrasındaki *"gülümiñ"* kelimesi GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 63. adlı eserde *"gül bagıñ"* biçimindedir.

163

Başımıñ täcidarı,
Gızlar köñül mıdarı,
Bir zaman eceñ sensiz,
Yetmez sabrı-kararı.
Huvva-huv! [183]

164

Başıña gurban, başıña,
Ballar goşayın aşıña,
Okarañı doldurıp,
Berseñ deñi-duşuña. [184]

165

Başıñdan-a, başıñdan,
Guvanayın daşıñdan.
Deñ-duşuña gısganman,
Alıp bereyin aşıñdan. [185]

---

[183] Aynı dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 38. adlı eserde mevcuttur. Bu eserde *"Huvva-huv!"* nidası yer almamıştır.

[184] Türkmen Dili. No:32, 2005-nci Yılıñ Alp Arslan Ayınıñ 3-i, s.4. adlı eserde dörtlük, *"Ballar-ballar başıña,/Bal gatılsın aşıña./Okarañı doldurıp,/Aş bergin deñ-duşuña."* biçimindedir.

Aynı dörtlük, künyesi belli olmayan eserde(35) mevcuttur. Burada ikinci mısra *"Bal goşayın aşıña"* şeklindedir.

[185] Dörtlük; GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 38-39. adlı eserde *"Başıñdan-a başıñdan,/Bal goşayın aşıñdan,/Deñ-duşıña doldurıp,/Alıp bercek aşıñdan."* şeklindedir.

166

Bir eyyäm gün yaşıpdır,
Gara dagdan aşıpdır,
Meñ ballımıñ üstüne,
Ay yagtısı düşüpdir. [186]

167

Bedev atıñ bökdürip,
Bellenenñe döneyin.
Darayı donuñ sapcadıp,
Sallananña döneyin.
“Öylendir, däde” diyip,
Dillenenñe döneyin.
Döneyin dönüşiñden,
Pıyada yörişiñden,
Elim işde, döneyin,
Agzım aşda döneyin,
Bu gün elim degmese,
Erte giçde döneyin.
Huvva, balam, huvva-huv!

[186] Aynı dörtlük künyesini belirleyemediğimiz eserde mevcuttur. Dörtlüğün üçüncü mısrasındaki *“üstüne”* kelimesi yerine burada *“yüzüne”* kelimesi kullanılmıştır.

168

Beyik agacıñ mivesi,
Söygüli gelniñ balası,
Üzülmez almañ sapagı,
Pervanalañ balası.

169

Beyik dagıñ gayası,
Sähra-çölüñ mayası,
Mätäç bolan ınsana,
Baran yerniñ sayası.

170

Boz atınıñ boynagı,
Boynagı gız oynagı,
Oynap-gülüp gelende,
İydigi süyt gaymagı. [187]

171

Boyuña can, boyuña,
İl yıgılsın toyuña,
Bir menzilden gıgırıp,
Çapar gelsin öyüñe. [188]

---

[187] Dörtlüğün ikinci mısrasındaki *"gız"* kelimesi GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 39. adlı eserde *"gaz"* olarak verilmiştir. Son mısra *"Dodagı süyt gaymagı"* şeklindedir.

[188] Aynı eserde *"Boyuña can, boyuña,/İl yıgnanar toyuña, /Bir menzilden gıgırıp,/Maşın geler toyuña."*(97) şeklinde de yer almaktadır.

172

Boynuñ uzın gamışdan,
Etegiñ dolı iymişden,
Sagat bagıñ kümüşden,
Cigim allay edeyin,
Baga sallan edeyin.
Huvva-huv.

173

Boyuñ meñzär çınara,
Gül yüzüñ alma-nara,
Seniñ kimin bir oglan
İnmez yagtı cahana. [189]

174

Boyuñ uzın saylansın,
Eneñ senden aylansın,
Erte seniñ toyuñda
Bedev atlar şaylansın. [190]

Dörtlük şu eserlerde yer almaktadır:

GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 39.: *"Boyıña, can boyıña, /İl yıgılsın toyıña, /Bir mezilden gıgırıp, /Maşın gelsin öyiñe"*; KILIÇ: Türkmen Folkloru:Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri, (Bursa, 1996), 92. : *"Boyuna can boyuna/İl yıgılsın toyuna/Bir mezilden gıgırıp/Çapar gelsin öyüne"*; künyesi olmayan eser *"Boyuña can, boyuña!/İl yıgılsın toyuña,/Bir menzilden gıgırıp,/Maşın gelsin öyüñe!"*(35).

[189] Aynı dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 39. adlı eserde yer almaktadır. Burada ilk mısradaki *"boyuñ"* kelimesi, *"boyıñ"; "yüzüñ"* kelimesi, *"yüziñ"* biçimindedir.

[190] Dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 39. adlı eserde "*Boyıñ uzap saylansın,/Eneñ senden aylansın!/Erte seniñ toyıñda/Bedev atlar taylansın"* şeklinde verilmektedir.

175

Boyunı can, boyunı,
Ballım söyer oyunı,
Deñ-duşları gelende,
Öldir semiz goyunı. [191]

176

Bosagası tutdandır,
Tutar otır ecesi.
Altın asık ısırga,
Asar otır ecesi. [192]

177

Söver yarı gelinçä,
Söver otır ecesi.
Söver yarı gelensoñ,
Sövlep gider ecesi. [193]

178

Bu ballım pälvan yıkar,
Gızlarıñ için yakar,
Ulalanda at bakıp,
At boynuna cañ dakar.

---

[191] Aynı dörtlük künyesi bilinmeyen eserde(35) mevcuttur.
[192] Aynı dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 39. adlı eserde verilmektedir.
[193] Aynı dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 40. adlı eserde yer almaktadır.

179

Bägül gızım, gül gızım,
Saçları sümmül gızım,
Gızlar läle kakanda,
Ovazı bilbil gızım. [194]

180

Burkut barıp atanda,
Yaşılbaşlar yatanda,
Şemal çıkar bir yana,
Mergen barıp atanda. [195]

---

[194] Dörtlüğün ikinci mısrasındaki *"sümmül"* kelimesi; Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi. Türkmenistan Türk Edebiyatı 1, (C.10) (Ankara:Kültür Bakanlığı Yayınları, 1993), 39.; http://www.turkmens.com/Dersat/mysal-1.htm kaynaklarında *"sünbül"* şeklindedir. Son mısrası Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi. Türkmenistan Türk Edebiyatı 1, (C.10), (Ankara:Kültür Bakanlığı Yayınları, 1993), 39. adlı eserde *"Ovazañ bilbil gızım"* şeklindedir.

[195] Dörtlük; GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 65. adlı eserde *"Bukup barıp atanda,/Yaşılbaşlar yatanda,/Şemal çıkar bir yaka,/Mergen barıp tutanda."* şeklinde yer almaktadır.

181

Vahay-vahaylar gurban,
Akca tokarlar gurban,
Dokma dokanlar gurban,
Kitap okanlar gurban.
Odunda omça gurban,
Gavunda zamça gurban,
Düyede duluç gurban,
Dayısı Gılıç gurban,
Çanakda ayran gurban,
Dayzası Aycan gurban,
Teblede atlar gurban,
Çölde keyikler gurban,
Suvda balıklar gurban…
Huvva, balam, huv-huv. [196]

182

Gapısı galayıdan,
Serpigi darayıdan,
At torbası arbapdan,
Köynekçesi zerbapdan,
At gazıgı kümüşden,
Yol azıgı iymişden,
Gidene at mündüren,

[196] Tekerlemeyi andıran bu metnin bazı mısraları dörtlük olarak şu kaynakta yer almaktadır:
GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 40. *"Vahay, vahaylar gurban,/Akca tokaylar gurban./Odunda omça gurban,/Gavunda zamça gurban."; "Düyede duluç gurban,/Dayısı Gılıç gurban./Çanakda ayran gurban,/Dayzası Bayram gurban."*

Gelene don geydiren.
Yola gitse yorgalı,
Üsti çadır kölgeli.
Huvva-huv! [197]

183

Gapıda cañlar düññürdär,
Düypde gelin şaññırdar,
Bövürde oglan oynar,
Ocakda gazan gaynar.

184

Gadırlı gara dagım,
Miveli alma bagım,
Gicesine çıragım,
Nurmämmet can, huvva-huv. [198]

185

Gara gözi gaynap dur,
Şirin canı oynap dur,
Gül ayagı yörep dur,
Bilbil dili sayrap dur. [199]

---

[197] Metnin bazı mısraları GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 52-53. adlı eserde yer almaktadır: "*Gabsası galayıdan,/Serpigi darayıdan,/At torbası erbapdan,/Köynekçesi zerbapdan.*"

Metin; Mehmet KILIÇ: Türkmen Folkloru:Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri, (Bursa, 1996), 92. adlı eserde *"Gafısı galayıdan/Serfigi darayıdan/At torbası arbapdan/Köynekçesi zerbapdan/At gazıgı kümüşden/Yol azıgı iymişden/Gidene at mindiren/Gelene don geydiren/Yola gitse yorgalı/Üstü çadır kölgeli."* olarak verilmiştir.

[198] Dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 40. adlı eserde yer almaktadır. Bu eserde üçüncü mısra *"Garañkı gice çıragım*" biçimindedir.

186

Gara gözli, gül yüzli,
Gül börügi gunduzlı.
Gunduzlı gulpagıñdan,
Şırmayı telpegiñden.
Söygüli gelniñ balası,
Söyüp gider maması.
İki yaşlı Vepa can,
Öz öyümiñ seresi.
Huvva, balam, huv. [200]

187

Gara gözümiñ garası,
Garamıklar dänesi,
Körpe oglumıñ balası,
Söyüp gider maması. [201]

188

Garası gara dagım,
Sayası giñ eyvanım,
Didarı dünyä malım,
Dünyä malım, huvva-huv. [202]

---

[199] Aynı dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 40-41. adlı eserde bulunmaktadır.

[200] Metnin ilk dört mısrası GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 41. adlı eserde aynı biçimde yer almaktadır.

[201] Dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 41. adlı eserde iki ayrı biçimde verilmektedir: *"Gara gözim garası,/Garımıklar dänesi./Söygili gelniñ balası,/Söyüp geler maması."*; *"Gara gözim garası,/Garımıklar dänesi,/Söygili gelniñ balası,/Söyüp gider maması."*

189

Garadır gandırası,
Elinde tamdırası,
Men balama öy tutsam,
Süri doganıñ çırası. [203]

190

Gara göz gazan garası,
Gök biyz geyer balası,
Dessembil dek ecesi,
Takırıñ güli kakası.

191

Gara kersen gaymagı,
Boz goynuñ bövregi,
Arvananıñ ogşugı,
Tüys mayanıñ köşegi.

192

Garalıdır, garalı,
Garar otır maması.
Bir şahası däneli,
Däner otır maması.

---

[202] Dörtlük; GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 42. adlı eserde bulunmaktadır. İkinci mısradaki *"sayası"* kelimesi burada *"sayalı"* olarak görülmektedir.
[203] Aynı dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 23. adlı eserde bulunmaktadır.

Bir şahası almalı,
Alar otır maması.
Bir şahası gızıl gül,
Güllär otır maması.
Bir şahası peyvendi,
Peylär otır maması.

193

Geregim-ä, geregim,
Çayım bilen çöregim,
Ak mayanıñ üstünde,
Oba gezer geregim. [204]

194

Gökde goysam ıs bolar,
Yerde goysam pos bolar,
Huvva, balam, huvva-huv,
Hüvdi, balam, hüvdi-hüvdi.

195

Gökde durnalar gezer,
Suvda sonalar yüzer,
Eli goşa tüpeñli,
Mergen kastında gezer. [205]

---

[204] Dörtlük, GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 42. adlı eserde "*Geregim-ä geregim,/Çayım bile çöregim./Ak mayanıñ üstinde/Yaşıl gülli elegim.*" biçiminde bulunmaktadır.

[205] Aynı eserde(85) ve GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 65. adlı eserde *"Hovada gazlar gezer,/Suvda sonalar yüzer,/Eli goşa tüpeñli,/Mergen kastında(kasdında) gezer."* biçiminde de yer almaktadır.

Mehmet KILIÇ: Türkmen Folkloru:Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri, (Bursa, 1996),

196

Gözlerimiñ garası,
Sözlerimiñ seresi,
Cigim yüpek don geyse,
Geler hemmäñ göresi.

197

Gözlerimde agım sen,
Özüñ yürek yagım sen.
Armanım yok dünyäde,
Çar dereli bagım sen. [206]

198

Guvanayın boyuña,
Hemme gelsin toyuña,
Dayılarıñ ilinden,
Dayzañ gelsin toyuña.

199

Gurban bolsam özüñe,
Saz-söhbetli sözüñe,
Seni allalar edeyin,
Huvva, balam, huvva-huv! [207]

---

93. adlı eserde son iki mısra *"Eli goşa tüfeñli/Mergen dädesi gezer"* şeklindedir.

[206] Dörtlük künyesini belirleyemediğimiz eserde(35) mevcuttur. Bu eserde ilk mısra *"Gözellerde agım sen"* şeklindedir. Üçüncü mısradaki *"yok"* kelimesi ise bu eserde *"sen"* olarak görülmektedir.

200

Gurbanıñ goyun bolsun,
Goçacık toyuñ bolsun,
İl galmanı yıgılsın,
Goç galmanı soyulsın,
Nusayın giñ düzünde
Düzzüm-düzzüm oynalsın. [208]

201

Guma biten gızıl gül,
Daga biten dessembil,
Säherde sayran bilbil,
Bagda açılan gızıl gül. [209]

202

Guşlar tutdum serçeden,
Geyim geydim parçadan,
Ballıma bir öy tutsam,
Cünevütden, arçadan. [210]

---

[207] Dörtlük; GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 43. adlı eserde *"Gurban bolsam öziñe,/Aynı-aynı söziñe,/Saz-söhbetli diliñe,/Seni allalar edeyin."* şeklindedir.

[208] Dörtlük; GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 43. adlı eserde *"Gurbanıñ goyun bolsın,/Ullakan toyıñ bolsın,/İl galmasın yıgılsın,/Goç galmasın gırılsın,/Nusayıñ giñ düzinde/Tılladan öyiñ bolsın."* şeklindedir.

[209] Aynı dörtlük, GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 42-43. adlı eserde yer almaktadır. Burada, ikinci mısrada yer alan *"dessembil"* kelimesi *"dessemmil"* olarak verilmiştir.

[210] Aynı dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 43. adlı eserde bulunmaktadır. İlk mısradaki *"tutdum"* kelimesi *"tutdım"* şeklindedir.

203

Güller yalı görenim,
Gülap suvun berenim,
Eziz balam, Bahar can,
Sensin meniñ geregim. [211]

204

Gül başıña men gurban,
Galam gaşıña gurban,
Yeke saña diymäyin,
Deñi-duşuña gurban. [212]

205

Gülüm, gülüm gül övser,
Güller bilen serbeser,
Ballar bilen bakayın,
Süytden suva yakayın,
Huvva, ballım, huvva-huv! [213]

---

[211] Dörtlüğün son iki mısrası GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 44. adlı eserde *"Gülälek eziz balam,/Seni hüvdi ederin"* biçimindedir. Dörtlüğün ikinci mısrasındaki *"suvun"* kelimesi *"suvın"* olarak verilmiştir.

[212] Aynı dörtlük künyesi belli olmayan eserde(42) bulunmaktadır.

Dörtlüğün son iki mısrası GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 43. adlı eserde "*Yeke saña diymeyän, /Deñ-duşına-da gurban!"* biçimindedir.

[213] Aynı dörtlük aynı eserde(74) ilk mısrası *"Meniñ cigim gül övser"* şeklinde de verilmektedir. Burada nakarat bölümü yer almamıştır.

Dörtlük; GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 43-44. adlı eserle künyesini belirleyemediğimiz eserde de nakaratsız olarak bulunmaktadır. Bu eserlerde ilk mısra *"gülbeser"* kelimesi ile bitmektedir.

206

Gülüm, gülüm, gül kişi,
Gülüm badam iymişi,
Dagda bir maral gördüm,
Öz gülümiñ yörüşi. [214]

207

Gülgünedir köynegim,
Gardan akdır bilegim,
Ala zerbap yelekli,
Şu lälecan gereklim.

208

Gül güli Gülcan gelyär,
Nagışlı Gülcan gelyär,
Ertire keştan gelyär,
Gayın öyden nışan gelyär.

209

Gızıl gül düzüm-düzüm,
Güle barabar boyum,
Bu yıl bere bilmesem,
Gelen yıl birin toyum. [215]

---

[214] Aynı dörtlük aynı eserde(74) ilk mısrası *"Meniñ cigim gül kişi"* şeklinde de verilmektedir. Son mısradaki *"yörüşi"* kelimesi, *"yörişi"* şeklindedir.

Dörtlük; GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 53. adlı eserde *"Meniñ gülim gül kişi,/Gülüp oynap yörişi./Dagda bir maral gördim/Öz gülimin yörişi."* biçimindedir.

210

Gızıl gül hana-hana,
Hanası dolı däne,
İsleseñ dost tapılar,
Tapılmaz ata-ene.
Huvva, balam, huvva, huv. [216]

211

Gızıl güle gül diysem,
Atır güle ogşamaz.
Hemme gıza gız diysem,
Öz bibime ogşamaz.

212

Gış güni lälezarlı,
Elmıdam alma, narlı,
Alma, nar cemalıñdan,
Gucagı söver yarlı. [217]

---

[215] Dörtlüğün ilk mısrası GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 44. adlı eserde *"Gızıl gül öyüm-öyüm"* biçimindedir. Ayrıca bu eserde *"boyum"* kelimesi *"boyım"*; *toyum"* kelimesi *"toyım"* olarak verilmiştir.

[216] Mehmet KILIÇ: Türkmen Folkloru:Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri, (Bursa, 1996), 93. adlı eserde dörtlüğün son iki mısrası *"İsleseñ yar tafılar/Tapdırmaz ata-eñe"* şeklindedir. Burada nakarat bölümüne yer verilmemiştir.

Aynı dörtlük, künyesi belli olmayan eserde(36) de mevcuttur. Üçüncü mısradaki *"isleseñ"* kelimesi burada *"işleseñ"* olarak verilmiştir.

[217] Aynı dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 30. adlı eserde yer almaktadır. Dörtlüğün üçüncü mısrasındaki *"cemalıñdan"* kelimesi burada *"kemalında"* olmuştur.

213

Gırmıl-gırmıl yörüşli,
Yanı gara gılıçlı,
Gılıçları gılavlı,
Nayzaları cılavlı,
Pälvan balam, huvva-huv. [218]

214

Dagdan dişli daragım,
Arkadagım, geregim,
Şu balamı söymesem,
Çatlap baryar yüregim. [219]

215

Dagdan getir omçanı,
Malna berer zamçanı,
Mämmet canıñ halanı,
Böküp geler yanına. [220]

---

[218] Aynı dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 30. adlı eserde *"Gırmıl-gırmıl yörişli,/Yanı gora gılıçlı,/Gılıçları gılavlı,/Nayzaları yalavlı."* şeklinde yer almaktadır.

[219] Dörtlük Mehmet KILIÇ: Türkmen Folkloru:Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri, (Bursa, 1996), 92. adlı eserde aynı biçimde yer almaktadır.

[220] Aynı dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 44. adlı eserde bulunmaktadır.

216

Daglardan-a, daglardan,
Bir gül üzdüm baglardan,
Deregini sorasam,
Aslıyeti hanlardan,
Erikleriñ novçası,
Baglarıñ gül gunçası,
Gül melevşe dessesi,
Zergärleriñ kişmişi,
Maşcan canıñ iymişi,
Allay, balam, allay.

217

Dagları inderer men,
Avıya dönderer men,
Şu gün bir gurgun atlı
Dayıña gönderer men. [221]

218

Dayısına meñzese,
Kesgir gılıç, bil bagı.
Dayzasına meñzese,
Dürli yüpek saç bagı.

[221] Dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 45. adlı eserde yer almaktadır.

Yeññesine meñzese,
Darayı köynek, ala don,
Ecesine meñzese,
Hüyr-perizat balası. [222]

219

Derdiñi alan bolayın,
Yüregme salan bolayın,
Diyme "kelläm agıryar",
Özüñe gurban bolayın. [223]

220

Demir gala saldırar,
İçine oba doldurar,
On bäş goyun öldürer,
Hüvdi, balam, hüvdi-hüv.

221

Didäm atıñ boz bolsun,
Yüklän yküñ hoz bolsun.
Her sapara gideñde,
Yan yoldaşıñ gız bolsun

---

[222] Aynı metin GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 33. adlı eserde bulunmaktadır. Burada, ikinci mısradaki *"kesgir"* kelimesi *"keser"* olarak; altıncı mısradaki *"darayı"* kelimesi ise *"darañı"* olarak verilmiştir.

[223] Dörtlük; GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 45. adlı eserde *"Derdiñ alan bolayın,/Yüregime salayın./Diyme:"Kalläm agıryar"./Derdiñi men alayın."* şeklinde bulunmaktadır.

222

Didäm gelyär iymişden,
Gol düvmesi kümüşden,
Didäme bir öy tutuñ,
Bagı belli kümüşden. [224]

223

Doganım-a, doganım,
Sarımsakdan soganım,
Cähennem eceñ yat bolsa,
Kakañ meniñ doganım. [225]

224

Dogancıgım hopba etsem,
Altın zerli gupba etsem,
Yaşıl-gızıl mahmaldan,
Öz ballıma güpbi etsem. [226]

---

[224] Dörtlük aynı eserde şu şekilde de mevcuttur*: "Oglum gelyär iymişden,/Gol düvmesi kümüşden,/Öz ogluma öy tutcak,/Bolan bagı kümüşden."*(78)

Aynı dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 45. adlı eserde bulunmaktadır. Üçüncü mısrasındaki *"tutuñ"* kelimesi burada *"tutıñ"* şeklindedir.

[225] Aynı dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 45. ; künyesi belirlenemeyen eserde(37) bulunmaktadır. Künyesi belli olmayan eserde ikinci mısra *"Sarımsakdır soganım"* şeklindedir.

Mehmet KILIÇ: Türkmen Folkloru:Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri, (Bursa, 1996), 92. adlı eserde *"eceñ"* kelimesi yerine *"eneñ"; "kakañ"* kelimesi yerine *"dädeñ"* kelimesi yer almaktadır.

[226] Dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 45. adlı eserde *"Dogancıgmı hopba etsem,/Yüz gırandan gupba etsem,/Yaşıl-gızıl mahmaldan/Doganıma küpbi(güpbi) etsem."* şeklindedir.

225

Döneyin dönüşiñden,
Pıyada yörüşiñden,
Sadapdan ak dişiñden,
Garaca gulpagıñdan.
Buyraca galpagıñdan,
Aylanayın, can balam. [227]

226

Dükür-dükür at gelyär,
Çıkıñ, gızlar, kim gelyär?
Sekil atın säkdirip,
Sarı murtun ıkdırıp,
Meniñ ballım can gelyär.

227

Yeññesine yel maya,
Heniz azdır, gaytarıñ.
Dayısına dal bedev,
Heniz azdır, gaytarıñ.
Agasına ak telpek,
Heniz azdır, gaytarıñ.
Huvva-huvva, huv-huv.
Hüvdülesin ecesi,
Alla, alla, al guzım,
Allalasın ecesi.

[227] Künyesi belli olmayan eserde metin *"Döneyin dönüşinden,/Pıyada yörüşinden,/Garaca gulpagıñdan,/Buyraca telpegiñden,/Aylanayın, can balam!"* şeklindedir.

228

Yorga atıñ derlesin,
Dövlet saña ornasın,
Saña gelen belalar,
Daga-daşa yayrasın. [228]

229

Zıba boyuñ gamışmı,
Ballım, dişiñ kümüşmi,
Ayaklarıñ eycecik,
Ya sen bir uçar guşmı?

230

Canım-canım can yalı,
Altın, kümüş cam yalı,
Suvsap çölden gelende,
Imırganan çal yalı. [229]

231

Canım, gözüm Karkara,
Saçı gunduzdan gara,
Gunduzı gulpagıñdan,
Çakmagı telpegiñden.

---

[228] Aynı dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 34. adlı eserde mevcuttur.

[229] Aynı dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 34. adlı eserde mevcuttur. Üçüncü mısradaki *"gelende"* kelimesi *"gelemde"* şeklindedir.

232

Canım-gözüm diyeyin,
Canım girev goyayın,
Gara gözmüñ rövşeni,
Käkil goyup söyeyin.

233

Cigim canı övmeli,
Öñ yakası düvmeli,
Cahıl adam kakası,
Çepekli gelin ecesi. [230]

234

Cigim cana yaşında,
Yaşıl tahya başında,
Merdemsidir Berdili,
Agalarnıñ yanında.

235

Cigim dürüñ dänesi,
Aş yayamda hanası,
Cigim bilen oynaşar,
Mele sıgrıñ tanası.

---

[230] Aynı dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 46. adlı eserde *"Cigim can-a övmeli,/Öñ yakası düvmeli,/Cahıl adam kakalı,/Çeçekli gelin eceli."* şeklindedir.

236

Cigim adı Gülkamar,
Yüz-gözüñden nur damar,
Ukusından oyansa,
Akca mämeden emer. [231]

237

Cigim-cigim cigirdek,
Yagdan çıkan govurdak,
Govurdagı kim iycek?
Cigim ikimiz iycek.

238

Cigim-cigim cigirdek,
Dag başında govurdak,
Her tabakda bir däne,
Atañ aldı, dur bäbek.

239

Cigim-cigim cigirdek,
Yagdan çıkan govurdak,
Govurdagıñ dänesi,
Yaş geliniñ balası.

[231] Dörtlük künyesi belli olmayan eserde(37) bulunmaktadır. Üçüncü mısrasındaki *"oyansa"* kelimesi yerine *"oyanıp"* kelimesi kullanılmıştır.

240

Cigim can hondan gelyär,
Gızlar bagından gelyär,
Haysı gız gözel bolsa,
Şonuñ yanından gelyär.

241

Cigim-cigim cigirdek,
Yaga bişen govurdak,
Yagdan çıksa yalar men,
Gırmızı dona dolar men. [232]

242

İymän-iymän iydirdim,
Şahır goyman söydürdim,
Gırmızı donlar geydirdim,
Allalayın käbäm seni,
Hüvdüläyin balam seni.

243

İlerde erik bişer,
Düybüne alma düşer,
Meniñ körpe doganım,
Gızıñ govsuna duşar. [233]

---

[232] Aynı dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 48. adlı eserde mevcuttur.

[233] Dörtlük künyesi belirlenemeyen eserde(38) yer almaktadır. Burada son dörtlük *"Gızıñ perveyne duşar."* biçimindedir.

244

Yörer bolsam kuvvatım,
Uçar bolsam ganatım,
Öy içinde oynasañ,
Sen bolarsıñ kuvvatım.

245

Yük üstünde aş goymuşam,
Yanında labaş goymuşam,
Sag tarapnı boş goymuşam,
Alla, balam, alley-alley.

246

Yüzüñ nurdan dokalan,
Boyuñ sımdan çekilen,
Gaşıñ aydan yasalan,
Gövherden görk çayılan.

247

Yüzüñ aynañ gapagı,
Boynuñ almañ sapagı,
Gözüñ günüñ şapagı,
Huvva, balam, huv-huv!

248

Kakañ gitsin Tecene,
Kak getirsin eceñe,
Uzak yaşıñ görmeklik
Nesip etsin eceñe.

249

Kakasınıñ hanıdır,
Ecesiniñ canıdır,
Ulı iliñ soltanıdır,
Gerekli, balam, huvva-huv!

250

Kiçi atı çaparlar,
Üstüne mahmal yaparlar,
Eziz bala, cigim can,
Ayış beren tapılar.

251

Kiçicik çarbag üstünde,
At oynadıp gelyändir.
Yedi yeññeni iberip,
Gız sayladıp gelyändir.

252

Kel kövser-ä, kel kövser,
Beyik dagdan yel övser,
Cahıllarıñ içinde,
Meniñ dünyäm gül övser.

253

Läle adıñ Gırmızı,
Saçıñ derya gunduzı,
Patrak dogan yıldızım,
Naşıca gözüm sendedir.

254

Läle can aya meñzär,
Gant guylan çaya meñzär,
Öz Lälämiñ toyunda,
Kakası baya meñzär.

255

Mañgışlagıñ mañ goynı,
Gapımızda ölmese,
Horasanıñ ak unı,
Saña köymet bolmasa,
Dil yazdırmaz ecesi,
Baş galdırmaz kakası.

256

Mañgışlagıñ mañ goynı,
Sövüş geler gızıma.
Asiyanıñ ak unı,
Çelpek geler gızıma,
İncikleri bir tutam,
Bugra geler gızıma.
Sargısında suv duran,
Yorga geler gızıma.
Yeññesine yel maya,
Heniz azdır gızıma.
Agasına dal bedev,
Heniz azdır gızıma.
Gürrüñçisine guş guşak,
Heniz azdır gızıma.
Savçısına bek “duşak”.
Heniz azdır gızıma.

257

Meniñ balam baldandır,
Pıyalası dürdendir,
Munuñ aslın sorasañ,
Aslı gızıl güldendir. [234]

[234] Dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 49. adlı eserde mevcuttur. Burada üçüncü mısra *“Munıñ aslını sorsañ,”* şeklindedir.

258

Meniñ ballım yatmasın,
Bivagt uka gitmesin,
Ballımı yeke taşlap,
Dostı yoldan ötmesin.

259

Meniñ balam Balkandır,
Köñli ışka galkandır,
Alma bilen gız ursa,
Köñli şoña galkandır. [235]

260

Meniñ ballım ak şeker,
Eker bagında şeker,
Ecem suva gidende,
Kakam näzini çeker. [236]

261

Meniñ ballım ballardır,
Ak yüzünde hallardır,
Eceñ söyüp suvsasa,
Ogşap doyar ballardır. [237]

---

[235] Aynı dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 49. adlı eserle künyesini belirleyemediğimiz eserde(39) mevcuttur.
[236] Künyesini belirleyemediğimiz eserde(39 *"Meniñ ballım ak şeker,/Bagında şeker eker,/Ecem işe gidende,/Kakam näzini çeker."* şeklindedir.

262

Meniñ ballım kiçicik,
Okı-yayı inçecik,
Münen atı tay gulan,
Düşen yeri gök yılak. [238]

263

Meniñ ballım gerekli,
Eli petir çörekli,
Atası arslan yürekli,
Dayısı ile gerekli.

264

Meniñ balam almalı,
Ak yañagı burmalı,
Gara gözi sürmeli,
Elden ele almalı,
Posalak düzden sormalı. [239]

265

---

[237] Aynı dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 49. adlı eserde bulunmaktadır. İlk mısradaki *"ballım"* kelimesi yerine burada *"balam"* kelimesi kullanılmıştır. İkinci mısradaki *"yüzünde"* kelimesi ise, *"yüzinde"* şeklindedir.

[238] Aynı dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 49-50. adlı eserde bulunmaktadır. İlk mısradaki *"ballım"* kelimesi yerine burada *"balam"* kelimesi kullanılmıştır. Üçüncü mısradaki *"gulan"* kelimesi burada *"gulak"* biçimindedir.

[239] Dörtlük, GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 51. adlı eserde *"Meniñ ballım almalı,/Ak ayagı burmalı,/Gara gözi sürmeli,/Elden ele almalı,/Özin gözlep sormalı."* biçimindedir.

Aynı dörtlük, Mehmet KILIÇ: Türkmen Folkloru:Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri, (Bursa, 1996), 93. adlı eserde bulunmaktadır. Ancak bu eserde son mısra yer almamaktadır.

Meniñ balam dagdadır,
Köñül hoşı bagdadır,
Bagdan alma-nar gelse,
Deñ-duş iyen çagdadır. [240]

266

Meñ balamı hopba ediñ,
Ovadan çitden güpbi ediñ,
Atasınıñ pulı kän bolsa,
Sap gızıldan gupba ediñ.

267

Meniñ balam has yigit,
Eker bagında çigit,
Atlansa ava gider,
Yanında segsen yigit,
Segsen yigdiñ seresi,
Togsan yigdiñ töresi. [241]

---

[240] Dörtlük, aynı biçimde GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 49. adlı eserde mevcuttur.

Dörtlüğün ikinci mısrasındaki *"köñül"* kelimesi Mehmet KILIÇ: Türkmen Folkloru:Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri, (Bursa, 1996), 93. adlı eserde *"gövün"* şeklindedir. Üçüncü mısradaki *"bagdan"* kelimesi yerine burada *"dagdan"* kelimesi verilmiştir.

[241] Aynı dörtlük, Mehmet KILIÇ: Türkmen Folkloru:Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri, (Bursa, 1996), 93. adlı eserde bulunmaktadır. Burada son iki mısrada geçen *"yigdiñ"* kelimesi *"yigidiñ"* şeklinde verilmiştir.

268

Meniñ ballım yaz oynar,
Yaz oynamaz, güz oynar,
Şu ballımıñ toyunda,
Otagalı gız oynar. [242]

269

Meniñ cigim övülsin,
Näkes gözi kövülsin,
Cigime toy edilse –
On üç goyun soyulsın. [243]

270

Meniñ ballım Garaca,
Babasına baraca,
Toklı berse almasa,
Tana berse derece.

271

Meniñ ballım han kişi,
Balkan dagınıñ guşı,
Bagı cennet iymişi,
Seni huvva edeyin. [244]

---

[242] Aynı dörtlük, Mehmet KILIÇ: Türkmen Folkloru:Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri, (Bursa, 1996), 94. adlı eserde bulunmaktadır.

[243] Dörtlük, Mehmet KILIÇ: Türkmen Folkloru:Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri, (Bursa, 1996), 93. adlı eserde yer almaktadır. Burada ilk mısradaki *"cigim"* kelimesi *"balam";* üçüncü mısradaki *"cigime"* kelimesi *"ballıma"* olmuştur.

272

Meniñ ballım hemişe,
Barmagı meñzär gamışa,
Yaylagında yaz bolsa,
Gızlar gezer hemişe. [245]

273

Meniñ ballım yatıpdır,
Per düşege batıpdır,
Oyatmañ, deñ-duşları,
Yañı uka gidipdir. [246]

274

Meniñ gızım yaşında,
Yaşıl öyme başında,
Gızıma bir öy tutsam,
Sekiz yabıñ başında. [247]

---

[244] Dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 50. adlı eserde yer almaktadır. Burada ilk mısradaki *"ballım"* kelimesi yerine *"balam"* kelimesi yer almıştır. Son mısra *"Seni huvva ederin"* biçimindedir.

[245] Aynı dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 50. adlı eserde bulunmaktadır. İlk mısradaki *"ballım"* kelimesi yerine *"balam"* kelimesi kullanılmıştır.

[246] Dörtlük, GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 50. adlı eserde mevcuttur. İlk mısradaki *"ballım"* kelimesi burada *"balam"* olarak verilmiştir. Bu eserde son mısra *"Oynap gelip yatıpdır."* biçimindedir.

Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi. Türkmenistan Türk Edebiyatı 1, (C.10) (Ankara:Kültür Bakanlığı Yayınları, 1993), 39. adlı eserde *"Meniñ ballım yatıpdır,/Gızıl güle batıpdır./Oyandırmañ ballımı,/Yañı uka gidipdir."* şeklindedir.

[247] Dörtlük, GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 51. adlı eserde *"Meniñ balam yaşında,/Yaşıl öyme başında;/Gızıma bir öy tutsam/Segiz yabıñ başında."* biçimindedir.

Dörtlük, Mehmet KILIÇ: Türkmen Folkloru:Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri, (Bursa, 1996), 94. adlı eserde de yer almaktadır. Son mısradaki *"yabıñ"* kelimesi burada *"yoluñ"* olmuştur.

275

Meñ ballımı alayın,
Sallançaga salayın,
Haysı gızı halasa,
Menem şonı belläyin. [248]

276

Meniñ ballım atlanar,
Atları haybatlanar,
Gül yüzüne gün düşse,
Hovası bulutlanar.
Hüvdülesem gelişer,
Allalasam yaraşar. [249]

277

Meniñ ballım şalıkdan,
Ballım akdır balıkdan,
Deñ-duşları, ıncatmañ,
Bir gül yolsun baglıkdan.

---

[248] Dörtlük; GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 51. adlı eserde *"Meniñ ballım, allayın,/Sallançakdan sallayın,/Haysı gızı halasañ,/Men-de şonı belläyin."* şeklindedir.

[249] Dörtlük; GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 51. adlı eserde verilmiştir. Bu eserde dörtlüğün üçüncü mısrası *"Ballım ava gidende"* şeklindedir. Yine aynı sayfada *"Meniñ ballım atlandı,/Atları haybatlandı./Gül yüzine gün düşse,/Hovası bulutlandı."* şekliyle verilmiştir.

Aynı dörtlük Mehmet KILIÇ: Türkmen Folkloru:Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri, (Bursa, 1996), 93. adlı eserde de aynı biçimde yer almaktadır.

278

Meniñ ballım bar bolsun,
İki elinde nar bolsun,
Toydan toya gidende,
Duşmanları kör bolsun. [250]

279

Meniñ ballım otursın,
Eline yüzük ötürsin,
Söver yarın görende,
Akıl-huşun yitirsin.
Hüvdülesem balamı,
Allalasam guzımı,
Hüvdi, balam, huvva-huv. [251]

280

Meniñ ballım çın-çını,
Cübüsinde tal çını,
Giç geler, gice gider,
Yigitleriñ laçını. [252]

---

[250] Aynı dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 52. adlı eserde bulunmaktadır. Burada *"bolsun"* kelimesi *"bolsın"* olarak verilmiştir.

Dörtlük Mehmet KILIÇ: Türkmen Folkloru:Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri, (Bursa, 1996), 94. adlı eserde de yer almaktadır. Bu eserde ikinci mısradadki *"iki"* kelimesi yerine *"her"* kelimesi getirilmiştir.

[251] Metnin yalnızca dörtlük kısmı şu eserlerde verilmektedir:

GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 52. ; Mehmet KILIÇ: Türkmen Folkloru:Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri, (Bursa, 1996), 94. GARRIEV'in eserinde ikinci mısradaki *"eline"* kelimesi *"elne"* şeklinde yer almıştır.

[252] Dörtlük; GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 52. adlı eserde *"Meniñ ballım çın-çını,/Cübisinde dalçını,/Giç gider, gice geler/Yigitleriñ laçını"* biçimindedir.

281

Meniñ ballım är bolar,
Her elinde nar bolar,
Toydan toya gezende,
Duşman gözi kör bolar.
Hüvdülesem men seni,
Allalasam men seni. [253]

282

Meniñ ballım övmeli,
Köynecigi düvmeli,
Yeñseden gulpak goyup,
Eycecigi söymeli.

283

Meniñ ballım, bal bäbek,
Böküp bärik gel bäbek,
Atam-enem göreni,
Saygar agı-garanı.

284

Meniñ ballım yaşında,
Yaşıl tahya başında,
Yaşıl kürteli yaş gelin
Köp aylansın daşında.
Atası öynüñ duşunda,

[253] Metin aynı biçimde GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 52. adlı eserde yer almaktadır.

Ak öy tutuñ balama.
Gabsası galayıdan,
Serpigi darayıdan,
At torbası erbapdan,
Köynekçesi zerbapdan,
Eziz balam, huvva-huv. [254]

285

Meniñ balam bir govı,
Amıderyanıñ suvı,
Kakañ bazara gitse,
Äkelcekdir kän tüvi.

286

Meniñ balam ay eken,
Dakıncagam şay eken,
Vatana çozan duşmanlar,
Bu gün başagay eken.

287

Meniñ guzım atlanar,
Atları kuvvatlanar,
Yetip avun alanda,
Derveze guluplanar. [255]

---

[254] Metnin ilk dört mısrası künyesi belli olmayan eserde(44) mevcuttur: *"Meniñ cigim yaşında,/Yaşıl papak başında,/Yaşıl kürte, yaş gelin/Köp aylansın daşında."*

[255] Aynı dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 53. adlı eserde yer almaktadır. Üçüncü mısradaki *"avun"* kelimesi burada *"avın"* olarak verilmiştir.

288

Meniñ gülüm ay yalı,
Aya-güne tay yalı,
Agzına bir söz alsa,
Gant atılan çay yalı. [256]

289

Meniñ gülüm bir yagşı,
Gızıl çuvalıñ nagşı,
Daglarıñ yaşılbaşı,
Ecesiniñ totı guşı.

290

Meniñ gülüm näzikdir,
Urmak, sögmek yazıkdır,
Yañagından ogşasañ,
Altı aylık azıkdır. [257]

---

[256] Aynı dörtlük Mehmet KILIÇ: Türkmen Folkloru:Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri, (Bursa, 1996), 94. adlı eserde aynı şekilde yer almaktadır.

GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 53. adlı eserle künyesini belirleyemediğimiz eserde(41) bulunan dörtlüğün son iki mısrası *"Agzından bir söz alsañ/Şeker atlan çay yalı."* biçimindedir.

[257] Dörtlük, şu kaynaklarda yer almaktadır:

GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 53-54. (İlk mısradaki *"gülüm"* kelimesi *"gülim"* olarak verilmiştir. Üçüncü mısradaki *"ogşasañ"* kelimesi *"ogşasam"* olarak verilmiştir.); Mehmet KILIÇ: Türkmen Folkloru:Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri, (Bursa, 1996), 94. (Üçüncü mısradaki *"ogşasañ"* kelimesi *"ogşasam"* olarak verilmiştir.); künyesi belirlenemeyen eser(40) (İkinci mısradaki *"sögmek"* kelimesi *"sökmek"* olarak verilmiştir. Üçüncü mısradaki *"ogşasañ"* kelimesi *"ogşasam"* olarak verilmiştir.); http://www.edebiyat-we-sungat.com/menu/ml/t3/huwdi.htm ; www.tkm.8m.net/ huwdiler.htm (İkinci mısradaki *"sögmek"* kelimesi *"sökmek"* olarak verilmiştir. Üçüncü mısra *"Her yañagın ısgasañ"* şeklindedir.)

291

Meniñ gülüm ovadan,
Suv döküler govadan,
Kecebesi gökde oynar,
Kölegesi yerde oynar. [258]

292

Meniñ gülüm ovadan,
Suv çekerler govadan,
Meniñ gülüm söymedik
Çıksın gitsin obadan. [259]

293

Meniñ gülüm alhanı,
Ayda dokar bir halı,
Halısınıñ gırası,
Öz öylerniñ töresi.

294

Meniñ gülümiñ yalkımı,
Derya düşer tolkunı,
Gızıl gülüñ dessesi,
Sarı yagıñ mesgesi,

---

[258] Dörtlük; GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 54. adlı eserde bulunmaktadır. İlk mısradaki *"gülüm"* kelimesi *"gülim"* olarak verilmiştir. İkinci mısra *"Suv dökülmez govadan."* biçimindedir.

[259] Aynı eserde metin şu şekilde de yer almaktadır: *"Ovadan-a, ovadan,/Suv çekerler govadan,/Her kim şunı söymese,/Çıkıp gitsin obadan."*

Dörtlük, Mehmet KILIÇ: Türkmen Folkloru:Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri, (Bursa, 1996), 94. adlı eserde *"Meniñ gülüm ovadan/Suvlar akar novadan/Meñ gülümi söymedik/Çıkıp gitsin obadan"* şeklindedir.

Meñ gülümi söymedik,
Yedi yılıñ hassası. [260]

295

Meniñ dünyäm balaca,
Ilgap gider palaca,
Palaçda bir gız görse,
Düyrläp dıkar sanaca. [261]

296

Meniñ canım turupdır,
İki sülgün urupdır.
Urancası horazdır,
Uruşdırıp durupdır. [262]

297

Meniñ cigim Arapdır,
At bakmaga yarapdır,
Ayakları yöryänçä,
Ayagı gülli corapdır. [263]

---

[260] Metin şu eserlerde yer almaktadır:

GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 54-55. *"Meniñ gülmiñ yalkımı,/Derya düşer tolkumı;/Gızıl güliñ dessesi,/Sarı yagıñ mesgesi;/Meniñ gülmi söymedik/Yedi yılıñ hassası."*; Mehmet KILIÇ: Türkmen Folkloru:Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri, (Bursa, 1996), 94. *"Meñ gülümiñ yalkımı/Derya düşer tolkunı/Gızıl gülüñ dessesi/Sarı yagıñ mesgesi"*; Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi. Türkmenistan Türk Edebiyatı 1, (C.10) (Ankara:Kültür Bakanlığı Yayınları, 1993), 40. *"Gızıl gülüñ dessesi,/Sarı yagıñ mesgesi,/Meniñ gülümi söymedik/Yedi yılıñ hassası."*

[261] Aynı dörtlük, GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 55. adlı eserde mevcuttur. Son mısradaki *"dıkar"* kelimesi burada *"tıkar"* şeklindedir.

[262] Aynı dörtlük, GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 55. adlı eserde ve künyesini belirleyemediğimiz eserde(40) yer almaktadır. İlk mısradaki *"canım"* kelimesi künyesini belirleyemediğimz eserde *"gülüm"* olarak değişmektedir.

298

Meniñ cigim aglakdır,
Aglak däldir, ıncıkdır,
Suva giden gızlarıñ
Boynundakı moncukdır. [264]

299

Meniñ cigim Ballıca,
Köñüli hıyallıca,
Köñlüñdäki hıyalın
Ayda bilmez Ballıca. [265]

300

Meniñ cigim aldılar,
Halısını yaydılar,
Gidene halat geydirip,
Gelene sövüş soydular. [266]

---

[263] Dörtlük aynı biçimde GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 56. adlı eserde bulunmaktadır.

[264] Dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 55. adlı eserde bulunmaktadır. Son mısradaki *"boynundakı"* kelimesi *"boyunları"* biçimindedir.

[265] Dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 56. adlı eserde bulunmaktadır. Son mısradaki *"ballıca"* kelimesi yerine bu eserde *"hallıca"* kelimesi kullanılmıştır.

[266] Dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 55. adlı eserde *"Meniñ cigim aydırar,/Halısını yaydırar./Gidene halat geydirer,/Gelene sövüş soydurar."* biçimindedir.

301

Meniñ cigim gül yalı,
Ayda dokar bir halı,
Halısınıñ bitimi,
Yüz ellidir çitimi. [267]

302

Meniñ cigim mazalı,
Izı goşa tazılı,
Oglanları uşaklı,
Düyeleri köşekli. [268]

303

Meniñ cigim Köşekli,
Kiseleri tıllalı,
Minen atın belläli,
Geyen donun elläli. [269]

---

[267] Aynı dörtlük künyesi belli olmayan eserde(43) mevcuttur.
[268] Dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 57-58. adlı eserde bulunmaktadır. Dörtlüğün ilk mısrasındaki *"mazalı"* kelimesi burada *"mazılı"* şeklinde verilmiştir.
[269] Dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 55-56. adlı eserde yer almaktadır. Burada ilk mısra *"Meniñ cigim Allalı"* biçimindedir. Son mısradaki *"donun"* kelimesi *"donın"* biçiminde verilmiştir.

304

Meniñ cigim Balkandır,
Telpecigni silkendir,
Gumlarda goyun baksa,
Ayagında yelkendir. [270]

305

Meniñ cigim Melece,
Atın baglar agaca,
Özi gider söveşe,
Biz goyar endişä.

306

Meniñ cigim baş bolsun,
Münen atı guş bolsun,
At torbası manatdan,
Atınıñ iymi nabatdan.

307

Meniñ cigim bägüldir,
Bagda sayrar bilbildir,
Yigitlige yetende,
Mertligin ile bildir.

---

[270] Dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 56. adlı eserde ve künyesini belirleyemediğimiz eserde(42) yer almaktadır. Künyesi belli olmayan eserde ilk mısradaki *"cigim"* kelimesi yerine *"ballım"* kelimesi verilmiştir.

308

Meniñ cigim Sarıdır,
Sarı yagdan durudır,
Özi köpüñ biridir,
Ovadan gızıñ yarıdır.

309

Meniñ cigim apaklı,
Ayagı gayış çepekli,
Izı atlı, köşekli,
Elleri goyun tayaklı.

310

Meniñ cigim ovadan,
Suv çekerler govadan,
Kecebesin bek gurañ,
Yıkılmasın mayadan. [271]

311

Meniñ cigim otursın,
Elin bala batırsın,
Marı yalı yerlerden,
Dayzasını getirsin. [272]

---

[271] Dörtlüğün son iki mısrası GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 58. adlı eserde *"Yıkılmasın mayadan;/Aman gelsin obadan."* biçimindedir.

[272] Dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 58. adlı eserde yer almaktadır. Burada ikinci mısradaki *"elin"* kelimesinin yerini *"barmagın"* kelimesine bıraktığını görüyoruz.

312

Meniñ cigim otursın,
Eline yüzük ötürsin,
Akca keçäñ üstünde,
Gayma gayap otursın. [273]

313

Meniñ cigim alganak,
Çalıp tutar çalganak,
Çalganak guş tutmasañ,
Tutgun yaşılbaş ördek.

314

Meniñ cigim övmeli,
Yakaları düvmeli,
Çagır obadan çakılık,
Sayrap duran käkilik,
Käkiligi bermeli,
Çarı canı söymeli. [274]

---

[273] Aynı eserde dörtlüğün *"Otursın-a, otursın,"*(79-80) mısrasıyla başlayan metninini de görüyoruz. Dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 58. adlı eserde ve künyesi belli olmayan eserde de yer almaktadır. Üçüncü mısradaki *"üstünde"* kelimesi GARRIEV'in eserinde *"üstinde"* olarak verilmiştir. İkinci mısradaki *"eline"* kelimesi künyesi belli olmayan eserde *"elne"* biçimindedir.

[274] Metin, şu eserde birtakım farklılıklarla yer almaktadır: GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 58.: *"Meniñ cigim övmeli,/Yakaları düvmeli;/Çar obadan çakılık,/Sayrap duran käkilik."*; GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 59-60. : *"Meniñ oglım övmeli,/Öñ yakası düvmeli./Çarbaglıkda çakılık,/Sayrap duran käkilik."*

315

Meniñ cigim küşgürdi,
Bir ullakan guş urdı,
Oglı gelyänçä oynap,
Ecesi onı bişirdi. [275]

316

Meniñ cigim çapak-çapak,
Bilinde cövher pıçak,
Ovadan gız göz gıpsa,
Derleri burçak-burçak. [276]

317

Meniñ cigim ışınsın,
Turup bilin guşansın,
Müñ tümenlik atı bar.
Duşman ondan üyşensin. [277]

---

[275] Dörtlük; GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 59. adlı eserde bulunmaktadır. İlk mısrası bu eserde *"Meniñ cigim hüşürdi"* biçimindedir. Üçüncü mısra ise *"Oglı gezip gelyänçä"* şeklindedir.

[276] Aynı dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 59. adlı eserle künyesini belilrleyemediğimiz eserde(44) bulunmaktadır. Bu eserlerde son mısradaki *"derleri"* kelimesi *"derleyer/derleyär"* biçimindedir.

[277] Aynı dörtlük şu kaynaklarda yer almaktadır:

GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 59.; www.tkm.8m.net/huwdiler.htm; http://www.edebiyat-we-sungat.com/menu/ml/t3/huwdi.htm. Bu kaynaklarda ilk mısradaki *"ışınsın"* kelimesi *"ışansın"* şeklindedir.

318

Meniñ cigim keykeren,
Keyiklerni kökeren,
Suv başında coñkaran,
Aş başında keykeren.

319

Meniñ oglum at getir,
At üstünde bek otır,
Atlanıp ava gitse,
Keyik, gulan köp getir. [278]

320

Meniñ oglum turupdır,
Okun-yayın gurupdır,
Gazaba çıkan duşmanıñ
Gursagından urupdur. [279]

---

[278] Aynı dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 59.(Bu eserde ilk mısradaki *"oglum"* kelimesi *"oglım"* biçimindedir. İkinci mısradaki *"üstünde"* kelimesi *"üstinde"* şeklindedir.); Mehmet KILIÇ: Türkmen Folkloru:Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri, (Bursa, 1996), 94.; künyesi belli olamayan eserde(45) bulunmaktadır.

[279] Dörtlük, GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 60.: *"Meniñ oglım turupdur./Okın, yayın geripdir./Gazaba çıkan duşmanıñ/Gursagından urupdur.";* Mehmet KILIÇ:Türkmen Folkloru:Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri,(Bursa, 1996), 94. adlı eserlerde mevcuttur.

321

Meniñ oglum goç yigit,
Eker bagında çigit,
Atlanıp ava gitse,
Izında segsen yigit,
Segsen yigit nökeri,
Çeker cülge yokarı,
Vekil dayısı bolsa,
Bir süri goynı bolsa,
Çendiriñ düz yerinde,
Bir yıllık toyı bolsa,
Alley, balam, alley-ey.

322

Meñ canımıñ ayagna,
Yolda tiken urmasın-a.
Gözi gara bendeleriñ,
Gözi şuña degmesin-ä.

323

Mergen bolup guş ursañ,
Dagdan keyik düşürseñ,
Düyä yükläp getirseñ,
Kebap edip bişirseñ. [280]

[280] Aynı eserde başka bir sayfada metin şu şekilde de mevcuttur: *"Mergen bolup guş ursañ,/Dagdan keyik düşürseñ,/Düyä yükläp getirip,/Kebap edip bişirseñ,/Mergen balam, huvva-huv."*
Dörtlük ayrıca şu kaynaklarda yer almaktadır:

324

Mömin guşuñ balası,
Kaydan gözlär enesi,
Gayañ başı garalsa,
Gaygıdadır enesi.

325

Müynsüziñ müyni bolmaz,
Günüliñ gövni galmaz,
Öz günüm ötmek üçin,
Günüm oglı, huvva-huv. [281]

326

Oglum adı Yakupdır,
Daglar bärsin bakıpdır,
Yarıñ beren yüzügin,
Barmagına dakıpdır. [282]

---

http://www.edebiyat-we-sungat.com/menu/ml/t3/huwdi.htm;www.tkm.8m.net/ huwdiler.htm; künyesi belirlenemeyen eser(41). Bu kaynaklarda üçüncü mısradaki *"getirseñ"* kelimesi *"getirip"* şeklindedir.

[281] Metnin benzeri GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 60. adlı eserde bulunmaktadır: *"Müynsüziñ müyni bolmaz,/Gülimiñ gövni galmaz,/Öz gülim ötmek üçin,/Gülim oglı, huvva-huv!"*

[282] Aynı dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 61. adlı eserde(İlk mısradaki *"oglum"* kelimesi *"oglım"* şeklindedir.) ve künyesi belirlenemeyen eserde(45) bulunmaktadır.

327

Oglan diyen bir güldür,
Güle gonan bilbildir,
Bilbil diyen bir guşdur,
Bilbil ovazı hoşdur.
Huvva-huv. [283]

328

Oglan diyen bir güldür,
Şamu-säher bilbildir,
Atañ-eneñ bir güldür,
Gullıgına kayıldır.
Huvva-huv.

329

Oglan bolan her tüysli,
Dessembil, gavun ıslı,
Ak sakgıçdan sorulan,
Gül yaprakdan örülen.

330

Oglanım goşa gider,
Agası işe gider,
Goşdan yadap gelensoñ,
Gözläp deñ-duşa gider. [284]

---

[283] Dörtlüğün ilk mısrası Mehmet KILIÇ: Türkmen Folkloru:Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri, (Bursa, 1996), 93. adlı eserde *"Gızım diysem bir güldür"* şeklindedir.

331

Oglanım ovlak bakar,
Ovlagnıñ alnı sakar,
Günortan sürüp gelip,
Çeşmeden suva yakar. [285]

332

Oglum, oglum, al tanı,
Yigitleriñ soltanı,
Öz yarını görende,
Bolsun onuñ gurbanı.

333

Oglum, uşagıñ bolsun,
Kendir guşagıñ bolsun,
Başga malıñ bolmasa,
Birce eşegiñ bolsun.

---

[284] Aynı dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 9. adlı eserde bulunmaktadır.

[285] Dörtlük şu kaynaklarda yer almaktadır:
http://www.edebiyat-we-sungat.com/menu/ml/t3/huwdi.htm;www.tkm.8m.net/huwdiler.htm;
GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 10. (İkinci mısradaki *"ovlagnıñ"* kelimesi yerine *"ovlagıñ"* kelimesi kullanılmıştır.); künyesi belirlenemeyen eser(45) (İkinci mısradaki *"ovlagnıñ"* kelimesi yerine *"ovlagınıñ"* kelimesi kullanılmıştır.)

334

Oturıp turana gurban,
Meylis gurana gurban,
Meylisiniñ içinde,
Eziz cana men gurban. [286]

335

Öyiñ ak bolsun, balam,
Duşman yok bolsun, balam,
Saña kast eden zalım,
Sermenip galsın, balam. [287]

336

Öz ilimiñ eyesi,
Öymüñ kümüş söyesi,
Söver yarı gelinçä,
Söyer otır enesi.

337

Peyvent erik şänigi,
Enesiniñ läligi,
Gara gözüm, Dovran can,
Seni huvva edeyin. [288]

---

[286] Dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 61-62. adlı eserde mevcuttur. Bu eserde dörtlüğün ilk mısrası *"Oturan-turana gurban"* şeklindedir. Son mısra *"Eziz cana men gurban"* yerine *"Ata cana men gurban"* şeklindedir.

[287] Aynı dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 68. adlı eserde yer almaktadır. İlk iki mısra sonundaki *"bolsun"* kelimeleri *"bolsın"* şeklindedir.

338

Recep cana atlanar,
Atına ganat beklener,
Atıp guşun alyança,
Bedev atı saklanar. [289]

339

Sag bolanıñ bir yagşı,
Halı-palasıñ nagşı,
Boynı Buhar gamışı,
Dişi Ürgenç kügmüşi,
Allalayın, bal käbäm,
Hüvdüläyin, can balam.

340

Saglık dilän oglanım,
Beglik dilän oglanım,
Gelnecesine gelip,
Yaglık dilän oglanım. [290]

---

[288] Dörtlüğün ikinci ve üçüncü mısrası GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 62. adlı eserde *"Enesiniñ mäligi./Gara gözim Gurban can!"* biçimindedir.

[289] Dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 62.adlı eserde *"Recep can atlandı,/Atına ganat beklendi;/Çalıp guşın alyança,/Bedev atı saklandı."* şeklindedir.

[290] Aynı dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 62. adlı eserde yer almaktadır.

341

Sadaga sadık bolaylı,
Aşıña gatık bolaylı,
Öyüñe mıhman gelende,
Hezzet edip duraylı. [291]

342

Sallançaga salayın,
Balama gurban bolayın,
Balam, başıñ agırsa,
Derdiñi özüm alayın.

343

Sallançagıñ bagıñdan,
Tomaşalı çagıñdan,
Aylanıp baga girseñ,
Gül açılsın sagıñdan. [292]

344

Sallançagıñ batlıdır,
Eceñ gözel datlıdır,
Isıñ güllere meñzär,
Sesiñ bilbile meñzär,

---

[291] GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 11,16.adlı eserde iki yerde benzer metin geçmektedir. *"Sadaga sadık bolayın,/Aşıña gatık bolayın,/Öyiñe mıhman gelende,/Toklı bolup öleyin."*(11); *"Sadaga sadık bolaylı,/Aşıña gatık bolaylı;/Öyiñe mıhman gelende,/Toklı bolup öleyli."*

[292] Dörtlüğün son iki mısrası GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 63. adlı eserde *"Aylanıp baga girse,/Menevşeli bagından."* biçimindedir.

Sözüñ eşiden gızlar,
Däli-porhana meñzär. [293]

345

Sarı geyip sallanan,
Begres geyip bellenen,
“ – Yigit çıkdım, ine” diyp,
Kakasına dillenen. [294]

346

Sayyat guşlar balası,
Gayadadır enesi,
Dag başını yel alsa,
Gider gayga enesi. [295]

347

Sen arkamıñ hopbası,
Süyr depämiñ gupbası,
Öz bagrıma basanım,
Öz boynumdan asanım. [296]

---

[293] Metin GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948),70. adlı eserde mevcuttur. Burada dördüncü mısradaki *“sesiñ”* kelimesi yerine *“söziñ”* kelimesi yer almaktadır. Beşinci mısra *“Sesiñ eşidende gızlar”* şeklindedir.

[294] Dörtlük Mehmet KILIÇ: Türkmen Folkloru:Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri, (Bursa, 1996), 94. adlı eserde bulunmaktadır. Burada son iki mısra *“Yigit çıkdım menä diyip/Ecesine dillenen”* biçimindedir.

[295] Aynı dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948),63. adlı eserde mevcuttur.

[296] Aynı dörtlük şu eserlerde bulunmaktadır:

GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948),63. (Son mısradaki *“boynumdan”* kelimesi *“boynımdan”* şeklindedir.); Mehmet KILIÇ: Türkmen Folkloru:Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri, (Bursa, 1996), 94. (İkinci mısradaki *“depämiñ”* kelimesi *“defämiñ”* biçimindedir.); künyesi belirlenemeyen eser(42).

348

Sen dursañ besdir maña,
Dünyä dürsdür maña,
Sen bolmasañ, can balam,
Dünyä hebesdir maña. [297]

349

Sonam, Sonam sollarda,
Sonam gezer çöllerde,
Saçları arkasında,
Yüzüp gezer köllerde. [298]

350

Süytden süyci görenim,
Süytden gaymak süzenim,
Aya, güne bakanım,
Adına alma dakanım. [299]

---

[297] Aynı dörtlük künyesini belirleyemediğimiz eserde bulunmaktadır. İlk mısradaki *"dursañ"* kelimesi yerine *"bolsañ"* kelimesi kullanılmıştır. İkinci mısradaki *"dürsdür"* kelimesi yerine *"dürüsdir"* kelimesi getirilmiştir.

[298] Aynı dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948),63-64. adlı eserde yer almaktadır. Burada ilk mısra *"Sonam-sonam, sonamdır"* şeklindedir.

[299] Aynı dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948),63-64. adlı eserde aynı biçimde yer almaktadır.

http://www.edebiyat-we-sungat.com/menu/ml/t2/folk.htm adlı kaynakta dörtlüğün son mısrası *"Adı Alma dakanım"* biçimindedir.

351

Sen gövnümiñ hoşı sen,
Ömrümiñ yoldaşı sen,
Durmuşımıñ säheri,
Arzuvlarıñ guşı sen. [300]

352

Sen meniñki diyr men,
Gaş bilen gözüm diyr men,
Garañkı gicelerde,
Sönmez çıragım diyr men.
Huvva-huv. [301]

353

Söyüp-söyüp otursam,
Söygülerin yetirsem,
Söyünhan atlı obadan,
Söygüli gelin getirsem. [302]

---

[300] Dörtlük aynı şekilde künyesi belli olmayan eserde bulunmaktadır.
[301] Aynı dörtlük künyesini belirleyemediğimiz eserde(46) mevcuttur. Bu eserde ilk mısra *"Seni men özüm diyr men"* şeklindedir.
[302] Dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948),64. adlı eserde yer almaktadır. Bu eserde ikinci mısradaki *"söygülerin"* kelimesi *"söygileriñ"* biçiminde; son mısradaki *"söygüli"* kelimesi *"söygili"* biçiminde yazılmıştır.

354

Suv içiniñ sülügi,
Süñk içiniñ yiligi,
Ay içiniñ arslanı,
Gün içiniñ gövheri. [303]

355

Suv başında suv atı,
Agam müner Gıratı,
Ata münüp ugranda,
Göroglı beg sıratı.

356

Suvda biter suv atı,
Durdı hanıñ suratı,
Agşam gidip, giç geler,
Oglanlarıñ kakası.

357

Suvda biter suv otı,
Ballım müner Gıratı,
Gıratınıñ säkili,
Münse oynar käkili. [304]

---

[303] Dörtlük; Mehmet KILIÇ: Türkmen Folkloru:Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri, (Bursa, 1996), 94.(İlk mısradaki *"sülügi"* kelimesi yerne *"sülgüni"* kelimesi kullanılmıştır.) adlı eserde ve künyesini belirleyemediğimiz eserde(47) yer almaktadır.

[304] Dörtlük Mehmet KILIÇ: Türkmen Folkloru:Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri, (Bursa, 1996), 94.(Bu eserde *"müner"* kelimesi *"miner"* şeklinde; *"münse"* kelimesi *"minse"* şeklinde yazılmıştır. Ayrıca üçüncü mısradaki *"säkili"* kelimesi *"sekili"* şeklindedir.); künyesi belirlenemeyen eser(46) (Bu eserde *"säkili"* kelimesi *"sekili"* şeklinde; *"käkili"* kelimesi *"kekili"* şeklindedir.)

358

Säher sayak can gelyär,
Alma yañak can gelyär,
Säher sayaklarıñdan,
Yel ursun gabaklarıñdan.

359

Toy tutgun, il yıgılsın,
Atañ saña guvansın,
Garıp eneñ daşıñdan,
Yedi yola aylansın,
Huvva-huvva, huv-huv. [305]

360

Tokayda at baglap,
At alanıña döneyin,
Duşman kellesin kesip,
Belleneniñe döneyin. [306]

---

[305] Dörtlük, nakarat bölümü hariç olarak şu eserlerde yer almaktadır:
GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 65. ; künyesini belirleyemediğimiz eser(47) (Bu iki eserde ilk mısra *"Toy tutgın il yıgnansın"* biçimindedir.); Mehmet KILIÇ: Türkmen Folkloru:Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri, (Bursa, 1996), 94. : *"Toy tutuñ il yıgılsın/Atañ saña guvansın/Garıp eceñ daşıñdan/Yedi kere aylansın"*.

[306] GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 12, 65. bu eserin belirtilen sayfalarında dörtlük iki değişik biçimde verilmiştir: *"Tokaylarda at baglap,/Ad alanña döneyin,/Duşmandan kelle kesip,/Ar alanña döneyin."*(12); *"Tokaylarda at baglap,/Ad alanña döneyin!/Duşmandan kelle kesip,/Bellenenñe döneyin."*

361

Ukusından oyanar,
"Ece" diyip käyiner,
Enesi elne alsa,
Gül dek bolup söyüner. [307]

362

Hay künceg-ä, hay küncek,
Münen atı tay küncek,
Basım yeter yaşına,
Goşun yıgnap daşına.

363

Huvva-huvva, hüvväsi,
Hüvdülesin enesi.
Hüvdülämde yatmasa,
Kötek islär kellesi. [308]

---

[307] Aynı dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 65. adlı eserde ve künyesi belli olmayan eserde mevcuttur. GARRIEV'in eserinde dörtlüğün ilk mısrasında *"ukusından"* şeklinde değil, *"ukısından"* şeklindedir. Künyesi belli olmayan eserde ikinci mısradaki *"käyiner"* kelimesi "*käyyaner"* biçimindedir.

[308] Dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 66. adlı eserde *"Huvva-huvva, huv seni,/Huvdılasın enesi./Huvdılamda yatmasa,/Kötek istär kellesi."* şeklindedir.

364

Hüv diydim, düşdüm yola,
Bakmanam sagdan sola,
Sagdan sola bakanlar,
Dönüp gelmez bu yola. [309]

365

Hüv diydim, hüvdi yandı,
Ömrüm beyhuda yandı,
Meniñ çeken ahımdan,
Balıklar suvda yandı. [310]

366

Huvva-huvva, huv seni,
Arık saklar suv seni,
Haysı bagıñ güli sen,
Gül yapragıñ sovsanı. [311]

---

[309] Dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 66. adlı eserde yer almaktadır. İlk mısrası bu eserde *"Huv diydim, düşdim yola"* biçimindedir.

Dörtlüğün ilk iki mısrası Mehmet KILIÇ: Türkmen Folkloru:Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri, (Bursa, 1996), 93. adlı eserde *"Hüvdi diydim düşdüm yola/Bakmanam saga-sola"* şeklindedir.

[310] Aynı dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 66. adlı eserde yer almaktadır. Bu eserde ilk mısradaki *"hüvdi"* kelimesi *"hüvde"* şeklindedir.

[311] Dörtlük Mehmet KILIÇ: Türkmen Folkloru:Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri, (Bursa, 1996), 93. adlı eserde *"Hüvdi-hüvdi huv seni/Käse saklar suv seni/Haysı bagıñ güli sen/Gül yapragınıñ savsanı"* şeklindedir.

367

Huvva-huvva, can oglum,
Huvvalapcık yatırın,
Eceñ işden gelyänçä,
Özüm üvräp otırın. [312]

368

Huvvalasam vagtıdır,
Sınan soltan tagtıdır,
Çık üçege, bak yola,
Dayıñ gelcek vagtıdır.

369

Huvvaläyin ak bäbek,
Arzuvlarıñ päk bäbek,
Atañ ava gidendir,
Eneñ suva gidendir,
Tä gelyänçä yat bäbek.

370

Hüvdi diysem özüñe,
Ukı gelsin gözüñe,
Ukudan oyananıñda,
Gulak goygun sözüme. [313]

---

[312] Aynı dörtlük künyesini belirleyemediğimiz eserde(47) yer almaktadır.
[313] Aynı dörtlük şu eserlerde bulunmaktadır:
GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 66.(Bu eserde *"özüñe"* kelimesi *"öziñe"* şeklinde; *"gözüñe"* kelimesi *"göziñe"* şeklindedir. Son iki mısra *"Ukıdan oyanañda,/Gulak goygıl sözime."* biçimindedir.); Mehmet KILIÇ: Türkmen

371

Hüvdi, hüvdi, hüv balam,
El-yüzüñi yuv balam,
Yuvnup akca bolsañ,
Bolarsıñ ak guv balam.

372

Hüvdiniñ bagında bol,
Aylanıp sagında bol,
Gış günleriñ yaz bolar,
Yarıñ gucagında bol. [314]

373

Hüvdi, hüvdi, hüv guşlar,
Bu guşlar kayda gışlar?
Bu guşlarıñ enesi,
Barıp Bagdatda gışlar. [315]

Folkloru:Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri, (Bursa, 1996), 93. adlı eserde son iki mısra *"Ukıdan oyananda/Gulak goyuñ sözüne"* şeklindedir; künyesi belli olmayan eserde(48) üçüncü mısra *"Ukıdan oyanañda"* şeklinde değişmektedir.

[314] Aynı dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 67. adlı eserde mevcuttur.

[315] Dörtlük Mehmet KILIÇ: Türkmen Folkloru:Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri, (Bursa, 1996), 93. adlı eserde *"Hüvdi-hüvdi huv guşlar/Deryadan gelyän guşlar/Şu guşlarıñ enesi/Barıp Bagdatda gışlar"* biçiminde verilmiştir.

374

Hüvdi, hüvdi, hüv guşlar,
Guşlar nirede gışlar?
Adını bilmez dervüşler,
Säher turup hüvdülär.

375

Hüvdi, hüvdisi gelsin,
Yatsa ukusı gelsin,
Ukusından oyansa,
Dayı-dayzası gelsin. [316]

376

Hüvdi, hüvdi, hüv oglan,
Turup harman döv oglan,
Eceñ arıp gelende,
"Arma!" diygin, hüv oglan.
Huvva-huv.

377

Hüvdi, hüvdi, hüv oglan,
Tur ayaga, yör oglan,
Eneñ yadap gelipdir,
Al-da, suvdan ber oglan.

---

[316] Dörtlük şu eserlerde bulunmaktadır:
GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 67. (İkinci mısradaki *"ukusı"* kelimesi *"ukısı"* şeklinde değişmektedir. Üçüncü mısra bu eserde *"Balamıñ ırakdakı"* şeklindedir.); Mehmet KILIÇ: Türkmen Folkloru:Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri, (Bursa, 1996), 93. (İkinci mısradaki *"ukusı"* kelimesi *"ukısı"* şeklinde değişmektedir. Üçüncü mısradaki *"ukusından"* kelimesi *"ukısından"* şeklindedir.)

378

Hüvdi, hüvdi hüvlener,
Suvda balık kövlener,
Balık diyip tutanım,
Yılan bolup tovlanar,
Hüvdülesem men seni,
Allalasam men seni. [317]

379

Hüvdi, hüvdi, hüv Alı,
Sen-ä dünyäniñ malı,
Seniñ çekgäñ ısgasam,
Güllerіñ ısı yalı.

380

Hüvdi, hüvdi hüvlensin,
Akar suvlar bulansın,
Meniñ oglum Akmırat,
Yarıñ zülpi tovlansın. [318]

---

[317] Metin aynı biçimde GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 67. adlı eserde bulunmaktadır.

Metin dörtlük halinde Âmil ÇELEBİOĞLU, Türk Ninniler Hazînesi, (İstanbul:Ülker Yayınevi,1982), 364. adlı eserde yer almaktadır. Bu eserde ilk mısra *"Hudi hudi hulener"* şeklindedir. Ayrıca ikinci mısradaki *"suvda"* kelimesi *"suda"* biçiminde verilmiştir.

[318] Dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 68. adlı eserde bulunmaktadır. Bu eserde üçüncü mısradaki "*oglum"* kelimesi *"oglım"* şeklindedir.

381

Çay başı çakmak daş.
Altın yürek, gövher gaş,
Eziz balam, Eziz can,
Nesip etsin uzak yaş.

382

Çarva käri göçmekdir,
Gül mıradı gaçmakdır,
Didäm toylara barsa,
İşi pullar seçmekdir. [319]

383

Çarıgma bak, çarıgma,
Çayda kovar gızları,
Dolagna bak, dolagna,
Dolandırar gızları.

384

Çapak-çapak elleri,
Agırmasın golları,
Agırsa-da agırsın,
Agasınıñ toyunda.

[319] Aynı dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 68. adlı eserde bulunmaktadır.

385

Çeşmelerden suv akar,
Didäm atını yakar,
Obalarıñ gızları,
Şoña ogrınça bakar. [320]

386

Şayı bardır balamıñ,
Tayı bardır balamıñ,
Gülden näzik golunda,
Yayı bardır balamıñ.

387

Şetdalınıñ şänigi,
Gül nahalıñ gämigi,
Atlanıp derrev tutar,
Garakçını, dönügi,
Batır balam, huvva-huv! [321]

---

[320] Aynı dörtlük şu eserlerde bulunmaktadır: Künyesi belirlenemeyen eser(48); GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 68. (Son mısradaki *"ogrınça"* kelimesi burada *"ogrınca"* şeklindedir.); Mehmet KILIÇ: Türkmen Folkloru:Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri, (Bursa, 1996), 92.: *"Çeşmelerden suv akar/Balam atını yakar/Obamızıñ gızları/Oña ogrınça bakar"*.

[321] Aynı dörtlük künyesi belli olmayan eserde bulunmaktadır.

388

Işgıñda at çapayın,
Toyuña çelpek yapayın,
Han toyları tutdurıp,
Altın gabak atayın.

389

Ecesiniñ canıdır,
Köyneginiñ yanıdır,
Toyda tumar bagıdır,
Gışda geycek donudır. [322]

390

Elinden-ä, elinden,
Elindäki pilinden,
Aylap tutan çilinden,
Ecesi aylansın özünden. [323]

391

Eli epmek çörekli,
Daşı halı yürekli,
Meniñ ballım, ak lälik,
Hemme ile gerekli. [324]

---

[322] Aynı dörtlük Mehmet KILIÇ: Türkmen Folkloru:Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri, (Bursa, 1996), 92. adlı eserde mevcuttur. Son mısradaki *"donudır"* kelimesi bu eserde *"donıdır"* biçimindedir.

[323] Aynı dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 69. adlı eserde bulunmaktadır. Son mısradaki *"özünden"* kelimesi bu eserde *"özinden"* şeklindedir.

392

Elleri-hä, elleri,
Agırmasın golları,
Agaları toy etse,
Hızmat etcek günleri. [325]

393

Elleri ellerinde,
Billeri billerinde,
Çökderiñ çöllerinde,
Munun yalı hoş surat,
Asla bolmaz illerde.

394

Elleri ellerinde,
Sınları billerinde,
Meniñ cigim suv tutsa,
Yañgalañ düzlerinde.

---

[324] Aynı dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 69. adlı eserde yer almaktadır.
[325] Dörtlük Mehmet KILIÇ: Türkmen Folkloru:Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri, (Bursa, 1996), 92. adlı eserde aynı biçimde mevcuttur.

395

Ellerinde el yaglık,
Billerinde bil baglık,
Gice yatmaz ecesi,
Elmıdama oyalık. [326]

396

Elimden iymiş alar,
Arkamdan yüküm alar,
On-on bäş yaşa barsa,
Bir gün alnımdan dirär. [327]

397

Enarı-ha, enarı,
Oynap barsam kenarı,
Başındakı börügi,
Ecesiniñ hünäri. [328]

398

Yagtı dünyäniñ yarı,
Yalan dünyäniñ barı,
Gızlarıñ hırıdarı,
Gara gözli balam, huv. [329]

---

[326] Aynı dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 69. adlı eserde yer almaktadır. Bu eserde son mısradaki *"oyalık"* kelimesi *"oyaglık"* şeklindedir.

[327] Aynı dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 69. adlı eserde bulunmaktadır. İlk mısradaki *"iymiş"* kelimesi bu eserde *"işim"* olarak değişmektedir. İkinci mısradaki *"yüküm"* kelimesi *"yükim"* şeklindedir.

[328] Dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 70. adlı eserde yer almaktadır. Bu eserde ikinci mısradaki *"barsam"* kelimesinin yerine *"barsın"* kelimesi kullanılmıştır.

399

Yagşı sözler dilinde,
Gızıl alma elinde,
Didämi gören gızıñ,
Yaglıcagı bilinde. [330]

400

Yat, yanıña yeteyin,
Mahmal düşek yapayın,
Uklasana, bal guzım,
Seni huvva edeyin.

401

Yaşında-ha yaşında,
Yaşıl tahya başında,
Agası öy tutanda,
Yeññeleri daşında. [331]

402

Yaşlıkdan yaş bolanım,
Öyne mıhman bolanım,
İlde halan gızını,
Öz eline alanım. [332]

---

[329] Dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 70. adlı eserde bulunmaktadır. Bu eserde son mısra *"Gara gözim, alla hüv!"* şeklindedir.

[330] Aynı dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 71. adlı eserde bulunmaktadır.

[331] Aynı dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 71. adlı eserde yer almaktadır.

403

Yorga yabı yörişli,
Bedev atlı turuşlı,
Meniñ didäm bal Gurban,
Uzın boylı, yörişli. [333]

404

Agaçlar bar getirsin,
Guşlar habar getirsin,
Arma giden kakanı,
Şu gün bize yetirsin. [334]

405

Aylanayın aklıña,
Vepalı bol halkıña,
Veyran eder duşmanı,
Münse polat maşına.

---

[332] Dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 71. adlı eserde bulunmaktadır. Burada ilk iki mısra *"Yaşlıkda yaş bolanım,/Öyne mıhman salanım"* şeklindedir.

[333] Dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 45-46. adlı eserde *"Yorga yabılı yörişli,/Bedev atlar turuşlı./Meniñ didam bal Gurban/Uzın boylı gerişli."* biçimindedir.

[334] Dörtlük künyesini belirleyemediğimiz eserde(27) mevcuttur. Bu eserde üçüncü mısra *"Gullukdakı kakanı"* şeklindedir.

406

Ak guş bolup uç balam,
Garagumda duş balam,
Garagum kanalından,
Gana-gana iç balam. [335]

407

Akca ballım yagşıdır,
Yürecigmiñ nagşıdır.
Radioda kakası,
Aydım aydyan bagşıdır. [336]

408

Akca bilekli ballım,
Hurma yelekli ballım,
Okap incener bolsa,
Hemmä gerekli ballım.

409

Aylananım kiçikdir,
Boynundakı moncukdır,
Sen gidersiñ okuva,
Eneñ halı niçikdir.

---

[335] Dörtlük künyesi belli olmayan eserde(18) *"Ak guş bolup uç, balam,/Garaguma düş, balam!/Garagumda kanaldan/Gana-gana iç, balam!/Huvva-huv!"* biçimindedir.
[336] Aynı dörtlük künyesini belirleyemediğimiz eserde(28) bulunmaktadır.

410

Aylanar-a, aylanar,
Klasında saylanar,
Meniñ eziz doganım,
Sapaga tayyarlanar. [337]

411

Alla-alla ar bolar,
Boynı goşa nar bolar,
Meniñ cigim Cerencik,
Ulalsa gahrıman bolar.

412

Allay-allay alaşar,
Akca köynek yaraşar,
Ballım şähere barsa,
Rus dilinde sözleşer. [338]

413

Allay-allay allançak,
Suv kenarı taygançak,
Ballım mugallım bolsa,
Ähli oba guvancak.

---

[337] Dörtlük aynı biçimde künyesi belli olmayan eserde(27) mevcuttur.
[338] Dörtlük künyesi belli olmayan eserde(31) *"Alley-alley, alışar,/Akca köynek yaraşar,/Ballım şähere barsa,/Ors dilinde soraşar."* şeklinde bulunmaktadır.

414

Allay-allay edeyin,
Sensiz nirä gideyin,
Ballım bilen işden soñ,
Baga gezim edeyin.

415

Allay-allay el biter,
Garagumda gül biter,
Ballım bilin guşasa,
Ekin eker, bol biter. [339]

416

Allay-allay almalı,
Ecesin işe salmalı,
Ecesi işden gelende,
Ballıñ gövnün almalı.

417

Allan-allan al peri,
Açılar asman sırı,
Bayram can aya uçanda
Yansın duşmanıñ bagrı.
Huvva-huv, oglum, huv! [340]

---

[339] Aynı dörtlük künyesi belli olmayan eserde(27) mevcuttur. Bu eserde ilk mısradaki *"el"* kelimesi *"al"* olmuştur.

[340] Dörtlük künyesi belli olmayan eserde(30) yer almaktadır. Burada ikinci mısradaki *"açılar"* kelimesi *"açılyar"* olarak görülmektedir. Üçüncü mısra *"Geldi can hem uçanda"* şeklindedir.

418

Alma bersem al, cigim,
Dadıp görsem bal cigim,
Yedi yaşa barañda,
Okamaga bar, cigim.

419

Arça bar-a, arça bar,
Arça üstünde serçe bar,
Meniñ cigim ulalsa,
Gahrıman esgerçe bar.
Huvva-huvva, huv-huv. [341]

420

Asmandadır ayımız,
Mekdepdedir payımız,
Birce çüyi tovlasak,
Tayıncakdır çayımız,
Meniñ cigim alım bor,
Öz işine gayım bor.
Huvva-huv! [342]

---

[341] Dörtlük künyesi belirlenemeyen eserde(32) mevcuttur. Burada dördüncü mısradaki *"bar"* kelimesinin *"bor"* olarak değiştiğini görüyoruz.
[342] Aynı dörtlük künyesi belirlenemeyen eserde(35) bulunmaktadır.

421

Ballımıñ mele gözi,
Nabatdan süyci sözi,
Parahatlık ugrunda,
Elmıdam tayyar özi. [343]

422

Ballım işläsi geler,
Arman, uşlası geler,
İslenmedik duşmanıñ
Garnın çişläsi geler.

423

Ballım batırgay, alçak,
Yap suvları bulançak,
Govaçalar boy alar,
Şahası bor sallançak. [344]

424

Bilim alıp gelcekde,
Alım bol-da ös, oglum,
Ihlas bilen işleseñ,
Bolar gövnüm hoş, oglum.

---

[343] Aynı dörtlük künyesi belli olmayan eserde(35) bulunmaktadır.
[344] Dörtlük; Türkmen Dili. No:32, 2005-nci Yılıñ Alp Arslan Ayınıñ 3-i, s.4. adlı kaynakta bulunmaktadır. Bu kaynakta ikinci mısra *"Yabıñ suvı bulançak"* şeklindedir. Son mısradaki *"bor"* kelimesi yerine *"bolar"* kelimesi bulunmaktadır.

425

Guşagım-a, guşagım,
Yüpekdendir guşagım,
Mekdep vagtıñ bolupdır,
Al bukcanı köşegim.

426

Güler yüzi ay yalı,
Gara gaşı yay yalı,
Paraşyutlı asmanda,
Balam yagyan gar yalı.

427

Günler öter, ay öter,
Gızlar bipervay geçer,
Ballım mekdebe gatnap,
Dillerinden dür seçer. [345]

428

Gızlar dokma dokayar,
"Pombarhat alcak" diyip,
Meniñ Dünyäm okayar,
"Kosmonavt bolcak" diyip. [346]

---

[345] Dörtlük künyesi belli olmayan eserde(36) "Günler öter, ay geçer,/Gızlar bipervay geçer./Ballım mekdebe gitsin,/Dilinden dürler seçer." şeklindedir.

[346] Dörtlük künyesi belli olmayan eserde(36) mevcuttur. Burada ikinci mısradaki *"pombarhat"* kelimesi *"pombarhıt"* şeklinde; *"diyip"* kelimesi *"diyp"* şeklindedir.

429

Dañ atanda yalbırap,
Otururın saç darap,
Yıgıma gitcek çagım,
Ballımam gidyär yöräp.

430

Yovuz günler yat boldı,
Gamlı günler şat boldı,
Meñ balamıñ agası,
Dünyäde ussat boldı. [347]

431

Yokarı zıñdım almanı,
Agam süryär "Volganı",
Barıñ aydıñ dünyäme,
Çaldırsın laññaranı,
Huvva-huv! [348]

432

Cigim gızıl gül eker,
Suvarar-da çil çeker,
Yetişdiren gülüni,
Bayramda alıp çıkar.

---

[347] Dörtlük künyesi belli olmayan eserde(38) bulunmaktadır. Bu eserde üçüncü mısra *"Balamıñ agaları"* biçimindedir.
[348] Dörtlük künyesi belli olmayan eserde(38) aynı biçimde yer almaktadır. Bu kaynakta *"Huvva-huv!"* nidası yer almamaktadır.

433

Cigim okuv yaşında,
Tahyası bar başında,
Gündiz bagda oynasa,
Kitap okar düyşünde.

434

Cigimiñ ak golları,
Asfal't düşek yolları,
Maşınlı pagta çekse,
Ruldadır elleri. [349]

435

İşigimizden suv akdı,
Çölleri suva yakdı,
Cigim oña guvanıp,
Kenarına gül ekdi. [350]

436

İşigimizde derek bar,
Heyya, balam, heyya, hey,
Saçagmızda çörek bar,
Heyya, balam, heyya, hey.
Gapımızda maşın bar,

[349] Dörtlük künyesi belli olmayan eserde(37) *"Cigimiñ zor golları,/Asfalt gidyän yolları,/ Traktorlı pagta çekse,/Rul tutar elleri."* şeklindedir.
[350] Dörtlük künyesi belli olmayan eserde(38) bulunmaktadır. Bu eserde üçüncü mısradaki *"çölleri"* kelimesi *"çöllermiz"* kelimesi yer almaktadır.

Heyya, balam, heyya, hey.
Şofyor bolup sürüber,
Heyya, balam, heyya, hey. [351]

437

İşe barar at bilen,
Abray alar at bilen,
Bol hasılı gazanıp,
Tanalar şöhrat bilen. [352]

438

Yıl dolanar, ay geçer,
Meniñ oglum ulalar,
Şonda Gagarin bolup,
Kosmos taya yol salar. [353]

439

Medeniyetiñ nurı sen,
Bagtlı çagañ biri sen,
Azat bolan halkımda,
Solmaz gülüñ biri sen. [354]

---

[351] Metin, künyesi belli olmayan eserde(37) "Gapımızda maşın bar,/Heyyä, balam, sen, heyyä!/Şofyor bolup sürüber,/Heyyä, balam, sen, heyyä!" şeklindedir.
[352] Aynı dörtlük künyesi belli olmayan eserde(38) mevcuttur. İlk mısradaki *"at"* kelimesi bu eserde *"bat"* olmuştur. Ayrıca bu eserde *"Huvva, balam, huvva-huv!.."* şeklinde nakarat vardır.
[353] Dörtlük künyesi belli olmayan eserde(38) yer almaktadır. Bu eserde ilk mısra "*Yıl dolanıp, yıl geler"* biçimindedir. Ayrıca üçüncü mısrada *"bolup"* kelimesi yerine *"yalı"* kelimesi kullanılmıştır.
[354] Aynı dörtlük künyesini belirleyemediğimiz eserde(39) yer almaktadır.

440

Meniñ ballım at getir,
Ayrapılanda bek otır,
Yerden asmana uçsa,
Ayıñ suratın getir. [355]

441

Meniñ cigim gılıklı,
Boynı gızıl yaglıklı,
İrden mekdebe baryar,
Depderi dört, bäşlikli. [356]

442

Meniñ ballım yagşıdır,
Halı-palas nagşıdır,
Bir agası agronom,
Bir agası bagşıdır.

443

Meniñ cigim bal yalı,
Sayrayar bilbil yalı,
Okuv bilen başagay,
Bir eycecik gül yalı. [357]

---

[355] Aynı dörtlük künyesini belirleyemediğimiz eserde(39) bulunmaktadır.
[356] Dörtlük künyesini belirleyemediğimiz eserde(43) adlı eserde bulunmaktadır. Bu eserde son mısra *"Gün-günden artyar aklı"* biçimindedir.

[357] Dörtlük GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 57. adlı eserle künyesi belli olmayan eserde(43) aynı biçimde yer almaktadır.

444

Meniñ cigim okap yör,
Okadıkça bekäp yör,
Bäşlik bahanı alıp,
Hezil edip böküp yör. [358]

445

Meniñ cigim ulalsın,
Kosmosı ele alsın,
Gagarin, Komarov dek,
Yer şarına aylansın. [359]

446

Meniñ doganım Aman,
Duşmana salyar duman,
Yolumız hak bolansoñ,
Yeñcegmize yok güman.

447

Oglum okuv yaşında,
Zehini bar başında,
Eline kitap alsa,
Hemme oglan daşında. [360]

---

[358] Dörtlük künyesi belli olmayan eserde(44) bulunmaktadır. Bu eserde üçüncü mısradaki *"bahanı"* kelimesi yerine *"bahalar"* kelimesinin olduğunu görmekteyiz.

[359] Aynı dörtlük künyesi belli olmayan eserde(44) yer almaktadır. Bu eserde dördüncü mısradaki *"şarına"* kelimesi yerine *"daşına"* kelimesi bulunmaktadır.

[360] Aynı dörtlük şu eserlerde yer almaktadır:
GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 61. (Bu

448

Okasın ballım meniñ,
Bu şirin dillim meniñ,
Okap mugallım bolsa,
Begener ballım meniñ. [361]

449

Okap geler oglanlar,
Gülüp geler oglanlar,
Ballım öser boy alıp,
Her gün sapalı günler.

450

On bäş gızıl gülümizde,
Mekdepler kän ilimizde,
Övşün atıp ülpüldeşyär,
Gül dessesi elimizde.

451

Öz oglumıñ çıp-çını,
Cübüsinde dal çını,
Ulalıp mekdep gider,
Yakar duşman içini. [362]

---

eserde son iki mısra *"Eline kitap alar,/Hemme oglanlar daşında."* şeklindedir.); künyesi belli olmayan eser(42); http//:edebiyat-we-sungat.com/menu/ml/t2/folk.htm (Bu eserde son iki mısra "*Eline kitap alar,/Oglan barı daşında"* şeklindedir.)

[361] Aynı dörtlük künyesi belli olmayan eserde(45) yer almaktadır.

452

Pälvanlık sını sende,
Azatlık käni sende,
Şadıyanlık dünyäsi,
Şöhratı-şanı sende. [363]

453

Salmanıñ arkasında,
Gül eksem yakasında,
Övşün atsın nagışlar,
Aycanıñ yakasında.

454

San övrener şu balam,
Hat övrener şu balam,
Köçä çıkıp gezende,
Ecesi gurban balam.
Huvva-huv!

455

Tecende bossan bolar,
Dagda gülüstan bolar,
İşde edermen bolar,
Ceñde gahrıman bolar. [364]

---

[362] Aynı dörtlük künyesi belli olmayan eserde(45) bulunmaktadır.
[363] Dörtlük künyesi belli olmayan eserde(46) bulunmaktadır. Bu eserde ilk mısradaki *"sını"* kelimesi *"sanı"* olarak; üçüncü mısradaki *"dünyäsı"* kelimesi *"dünyänıñ"* olarak değişmektedir.

456

Huvva-huvva, yat, balam,
Gızıl güle bat, balam,
Eziz Vatan goynunda,
Ös hemişe şat, balam. [365]

457

Eceñ pendin al, balam,
İrden turup gel, balam,
Gül Vatanı goralı,
Avtomatıñ al, balam. [366]

458

Ellerden-ä, ellerden,
Başıña gısdır güllerden,
Ak mekdebe kän gatnap,
Övren ençe dillerden.

459

Yatsa yatası geler,
Yatıp ukusın alar,
Sagat bäş bolanda,
İşden kakası geler.

---

[364] Aynı dörtlük künyesini belirleyemediğimiz eserde(47) mevcuttur.
[365] Aynı dörtlük künyesi belli olmayan eserde(47) bulunmaktadır.

[366] Dörtlük künyesini belirleyemediğimiz eserde(43) mevcuttur. İlk mısradaki *"eceñ"* kelimesi *"eneñ"* olarak; son mısradaki *"avtomatıñ"* kelimesi *"bäşatarı"* olarak değişmektedir.

460 *

Allan-allan almalı,
Sallançaga salmalı
Sallançakda yatmasa,
Golımıza almalı.
Huvva-huv.

461

Allay-allay allası,
Gül yassıkda kellesi;
Öz söygili balasın
Söysin garrı enesi!

462

Aylanar-a aylanar,
Sapagında şaylanar.
Meniñ eziz doganım
Soragında saylanar.

463

Aylanayın adıñdan,
Sallançakda badıñdan,
Bezenip ata çıksañ,
Çıkarmagın yadıñdan.

* 460–527 arası GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 4 – 71. adlı eserden alınmıştır.

Yarıñ yaranıñ bolsın,
Golın boynıña salıp,
Deñ-duş ayalıñ bolsın. [367]

464

Allay-allay allayın,
Toyluk unıñ eläyin.
Gelnecem can gelende,
Ogul-bäbek diläyin.

465

Allay-allay Allayar,
Aldı cülgeleri gar.
Men seni saklap bilmen,
Saklasın perverdikär.

466

Allay-allay alhanda,
Daysı gider Hovhanda;
Getir nohut-kişmişi,
Goyyar payın talhanda.

---

[367] Metin, http://www.edebiyat-we-sungat.com/menu/ml/t3/huwdi.htm; www.tkm.8m.net/huwdiler.htm adlı kaynaklarda *"Aylanayın adıñdan /Sallançakda badıñdan/Bezenip ata çıksañ/Çıkarmagın yadıñdan/Huvva huv."* biçiminde; http//:www.edebiyat-we-sungat.com/menu/ml/t2/folk.htm adlı kaynakta *"Aylanayın adıñdan,/Sallançakda badıñdan, /Bezelip ata çıksañ,/Çıkarmagın yadıñdan."* biçimindedir.

467

Bir palava atmaga,
Dayılañdan döş gelse,
Palav tayın bolanda,
Dost-coralar düş bolsa.

468

Allay-allay är biten,
Gurı agaca gül biten.
Yaşı ikä yetende,
"Däde!" diyip dil biten.

469

Allan-allan agası,
Başında tomagası.
Barıñ aydıñ agasına –
Bolmaz diyip goybersin.

470

İnisi bar, agası,
Geñeş etsin barısı.
Hemmesi bilsin şunı, –
Şermendedir yeññesi.

471

Allan-allan aylandı,
Şemallara yollandı.
Ak yüzde gara zülpi
Yılan bolup tovlandı.

472

Çıragımız yansaydı,
Halka mälim bolsaydı.
Güller açılan çagda,
Bilbiller sayrasaydı.

473

Allan-allan aklasa,
Sallançakda uklasa;
Eceñ gezmäge gitse,
Kakañ gelip yoklasa.

474

Seniñ köñliñ çag bolsın,
Sag tarapıñ bag bolsın;
Bagıña seyre girseñ,
__ Yaradanıñ yar bolsın.
Gözimde ukı bardır;
Yar-yara duşan çagda,
Yürekde şovkı bardır,

Yar-yara tapışsalar,
Hal-ahval soraşsalar;
Elmıdam ahın çeker,
Sövgili ayrılşsalar.

475

Allan-allan alaca,
Gızlar oynar bilece.
Gızlarıñ can ecesi,
Goyber gızıñ şu gice.

476

Allan-allan övhanda,
Gözleriñ gül övsende.
Öziñ bir yagşı oglan,
Seniñ aglamañ geñde.

477

Allan-allan habıbım,
Yatsam, goymaz tebibim.
Göçemde, göçim gurban,
Gonamda kölgeligim.

478

Allan-allan edeyin,
Gül boyına döneyin,
Dermanım, demir galam –
Seni huvva edeyin.

479

Almaları nar bolar,
Her kim mähriban bolar,
Başga diyip yapışsa,
Ol hem söver yar bolar. [368]

480

Ata canım atlandı,
Hovalar bulutlandı,
Gitdi gala almaga
Dervezesi beklendi.

481

Göreşsin märekeler,
Oynaşsın gız-gelinler.
Yigitler äñedende,
Yaglık bular gelinler. [369]

482

Açılmadık ak sandıgıñ açarı sen, doganlar.
Tutulmadık ak öylerin söyesi sen, doganlar.
Minilmedik gır atlarıñ guvbası sen, doganlar.
Biçilmedik çille donıñ yakası sen, doganlar.
Yukardakı top yıldızıñ topcagı sen, doganlar.
Aşakdakı gelin-gızıñ islegi sen, doganlar.

[368] Dörtlük, künyesini belirleyemediğimiz eserde(32) yer almaktadır.
[369] Aynı dörtlük künyesi belli olmayan eserde(33) bulunmaktadır.

483

Balasınıñ balası,
Baldan şirin balası,
Guzısınıñ guzısın
Gotazladar enesi. [370]

484

Ballar kimin balaşa,
Düzde gezer hemişe.
Atlanıp seyle çıksa,
Münen atı alaşa. [371]

485

Ballım, atıñ baş bolsın,
Ganatı kümüş bolsın,
Her sapara gideñde,
Ärenler yoldaş bolsın.
Yoldaşım sen, geregim,
Sırdaşım sen, dermanım. [372]

---

[370] Dörtlük, Türkmen Dili. No:32, 2005-nci Yılıñ Alp Arslan Ayınıñ 3-i, s.4. adlı kaynakta yer almaktadır. Bu kaynakta ilk iki mısra *"Balasınıñ balasın,/Ekezleder enesi."* şeklindedir.

[371] Aynı dörtlük Türkmen Dili. No:32, 2005-nci Yılıñ Alp Arslan Ayınıñ 3-i, s.4. adlı kaynakta aynı biçimde bulunmaktadır. Dörtlüğün ilk mısrasındaki *"balaşa"* kelimesi Amanmırat BAYMIRADOV: Yedigenim Yedi Yıldız. Türkmen Hüvdüleri, Matalları, Sanavaçları, Yañıltmaçları.Birinci Kitap. (Aşgabat:Türkmenistan Neşriyatı, 1989), 43-44. adlı eserde *"balaca"* şeklinde; son mısrasındaki *"minen"* kelimesi *"münen"* şeklindedir.

[372] Dörtlük şu eserlerde yer almaktadır:

Yedigenim Yedi Yıldız. Türkmen Hüvdüleri, Matalları, Sanavaçları, Yañıltmaçları.Birinci Kitap. (Aşgabat:Türkmenistan Neşriyatı, 1989), 46. adlı eserde *"Ballım, atıñ boz bolsun,/Ganatı kümüş bolsun,/Her sapara gideñde,/Erenler yoldaş bolsun./Yoldaşım sen geregim,/Sırdaşım sen dermanım."* şeklindedir.

Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi. Türkmenistan Türk Edebiyatı 1, (C.10) (Ankara:Kültür Bakanlığı Yayınları, 1993), 40. adlı eserde *"Ballım, atıñ guş bolsun,/Ganatı kümüş*

486

Balıñdan hem güliñden,
Bilbil yalı diliñden,
İl aylansın her günde,
Sovsanlı sünbüliñden. [373]

487

Gara gözim garası,
Garımıklar dänesi,
Meñ hanımıñ belası
Barsın gızılbaşlara.

488

Gara gözim ışıgı,
Öymiziñ yaraşıgı,
Sarı käşir yapragı,
Datlı alma sapagı.

489

Gerekli käşir yapragı,
Giñ depeler topragı,
Badküyleriñ alması,
Bagdadlınıñ hurması.

---

bolsun,/Her sapara gidende,/Erenler yoldaş bolsun!" biçimindedir.

Türkmen Dili. No:32, 2005-nci Yılıñ Alp Arslan Ayınıñ 3-i, s.4. adlı kaynakta *"Ballım, atıñ yaş bolsun,/Münen atıñ guş bolsun./Her söveşe gideñde,/Erenler yoldaş bolsun."* biçimindedir.

[373] Dörtlük; Yedigenim Yedi Yıldız. Türkmen Hüvdüleri, Matalları, Sanavaçları, Yañıltmaçları.Birinci Kitap. (Aşgabat:Türkmenistan Neşriyatı, 1989), 47. adlı eserde *"Balıñdan hem gülüñden,/Bilbil yalı diliñden,/İl aylansa her günde,/Sovsanalı sümmüliñden."* biçimindedir.

490

Goç guzıñ gurbanı sen,
Begleriñ soltanı sen.
Söygili balam Gurban can!
İlleriñ soltanı sen.

491

Guzım seni söyerin,
Yaga bulap iyerin,
Sadagañ men Gurban can!
Saña huvva diyerin.

492

Gurbanıñ goyun bolsın,
Goçaçık toyıñ bolsın,
Yagşı gız yarıñ bolsın,
Gerekli balam, allalar.

493

Gülleriñ gül lälesi,
Gırmızınıñ dänesi.
Öyne barsañ näme biyr
Güliñ gayın enesi?

494

Cigim-cigim cigirdek,
Yagdan çıkıp govurdak.
Elime alıp yöreyin,
Gırmızı güle dolayın.

495

Meniñ balam, alaş-a
Atını baglar daşa,
Özi gider uruşa,
Meni goydı dövüşe.

496

Meniñ balam otursın,
Elin bala batırsın,
Deñ-duşları gelende,
Gülüp, oynap otursın. [374]

497

Meniñ balam üşäpdir,
Dagdan alma daşapdır,
Almasın aldırıpdır,
Gulpagın yoldurıpdır. [375]

---

[374] Dörtlük Amanmırat BAYMIRADOV: Yedigenim Yedi Yıldız. Türkmen Hüvdüleri, Matalları, Sanavaçları, Yañıltmaçları.Birinci Kitap. (Aşgabat:Türkmenistan Neşriyatı, 1989), 67. adlı eserde yer almaktadır. Bu eserde ilk mısradaki *"balam"* kelimesi *"ballım"*; kinci mısradaki *"elin"* kelimesi *"elini"* şeklindedir.

[375] Dörtlük; Amanmırat BAYMIRADOV: Yedigenim Yedi Yıldız. Türkmen Hüvdüleri, Matalları, Sanavaçları, Yañıltmaçları.Birinci Kitap. (Aşgabat:Türkmenistan Neşriyatı, 1989), 67. adlı eserde yer

498

Meniñ guzım ala göz,
Beyle sallan, beyle gez.
Alan yarıñ galmasın
Yikiñiz hem bile gez.

499

Gökde goysam, is bolar
Yerde goysam pos bolar,
Meniñ gülim ovadan,
Suv çekerler govadan.
Meniñ gülim söymedik
Çıksın gitsin obadan

500

Meniñ gülim övmeli,
Öñ yakası düvmeli.
Gapıdan gelen kovmalı,
Gapırgasın dövmeli!

---

almaktadır. Bu eserde ilk mısradaki *"balam"* kelimesi *"ballım"* olarak; üçüncü mısradaki *"almasın"* kelimesi *"almasını"* olarak; son mısradaki *"gulpagın"* kelimesi *"gulpagını"* olarak değişmektedir.

501

Meniñ gülim elhalı,
Ayda dokar bir halı;
Halısınıñ gıragı,
Yüz ellidir daragı.

502

Yelken bagıñ yüp bolsın,
Goyun-guzıñ köp bolsın,
Alla saña rähim edip,
Tir'ekkeşler çep bolsın.

503

Tir'ekkeşe seretmäñ,
Boluşın höves etmäñ,
Bir gün tapsa, bäş gün yok.
Atarlıgın kem etmäñ.

504

Meniñ cigim baş bolsın,
Minen atı yaş bolsın.
At torbası manatdan,
Atınıñ iymi nabatdan.

505

Meniñ cigim bir yagşı,
Halı-palasıñ nagşı.
Ölse, uçmanıñ guşı,
Ölmese, yigit başı.

506

Meniñ cigim ovlak bakar,
Ovlacıgnıñ alnı sakar.
Sıgırıpcık suva yakar
Yakasından möcek çakar.

507

Meñ gülim aya meñzär,
Şekerli çaya meñzär.
Meniñ gülim söymedik
Erbet gedaya meñzär.

508

Meniñ hanım kişmişi,
Geyen donı mämişi,
Dili Puhar kümüşi,
Bili Gürgen gamışı.

509

Meniñ obam cahana,
Dişi meñzär dürdäne.
Sallanıp köçä çıksa,
Gızlar deli-divana.

510

Meniñ hanım arbapdır,
Geyen donı zerbapdır,
Gelniñ ızından baranda,
Sınından it garbapdır.

511

Meniñ çagam oglandır,
"Enem!" diyip aglandır;
Enesi gitse seyile,
Izda aglan oglandır.

512

Men seni nirde gördim?
_Dukanda durda gördim
Sakar atıñ üstinde
Darayı-donda gördim.

513

Oglan atıñ düzdedir,
Tanapcıgı bizdedir.
Öyde bir yagşı gız bar._
Heniz gözi sizdedir.

514

Sadagası sar ovlak,
Gurbanlıgı gır ovlak.
Sadagalar bolanım,
Sagdagında gezenim.

515

Sallançak çaga meñzär,
Almalı baga meñzär,
Almasından yolanda,
Bagbanlı baga meñzär.

516

Suvdan çıkdı suv atı,
Dogan mindi gır atı.
Doganıñ barcak cayı
Gelin-gızıñ suratı.

517

Tal düybinden tal çıkarla körpelän,
Meniñ cigim ahal gider öykelän.
Şol ahalıñ otuz iki yolı bar,
Meñ cigimiñ şahı-aladan donı bar.

518

Huvva-huvva, ay balam,
Senden gövnim cay balam!
Atañ gelen bir töhmet,
Başıma düşdi, balam...

519

Hüvdi guşıñ balası,
Gayadadır enesi;
Gaya başın yel alsa,
Gaygıdadır enesi.

520

Hüvdi-hüvdi, hüv bäbek,
Elimde gülgun yalık,
Başıñ yassıkda bolsın,
Sen ukla mılayımlık.

521

Hüvdi-hüvdi hüv, guşlar,
Bu guşlar nirde gışlar,
Öyli öyne gidende,
Garıplar nirde gışlar?

522

Hüvdi-hüvdi, hüvläyin,
Sallançagıñ üvräyin.
Sayam üstiñde bolsın,
Öyiñde aylanayın.

523

Şetdalınıñ şänigi
Beyle acı bolarmı?
Duşman gelin balası
Beyle süyci bolarmı?

524

Ekin ekse, beyik bolsın çilleri,
Orak orsa, agırmasın billeri.
Halta diyip, darayıdan tikeyin,
Suvsyan diyse, bal suvına yakayın.

525

Eneñ içi yalındır,
Atañ sähne bolandır,
İçim bagrım ot alıp,
Ömrim hazan çalandır.

526

Eneñ taması köpdir,
Yetiş, göz yaşım köpdir...
Akıl-huşıña gelip,
Duşman goyanın tapdır!

527

Yatakda sıgır sagarın,
Añrı dur, bala, degerin,
Hovlukma, öyde otur,
Camıña süyt guyarın.

528 *

Allay-allay ovadan
Gelin alıñ hıvadan
Köcebesin bek gurañ
Yıkılmasın mayadan

* 528–536 arası Mehmet KILIÇ: Türkmen Folkloru:Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri, (Bursa, 1996), 91–94. adlı eserden alınmıştır.

529

Ballım-ballım balayın
Bal dodagıñı yalayın
Seni beren Allah'dan
Saña taylık diläyin

530

Çappa-çappa elleri
Agrımasın golları
Agasınıñ toyunda
Gızıl seçsin elleri

531

Gılıcı kesgir bolar
Tüfeñi atgır bolar
Meylis üyşen yerinde
Sözleri ötgür bolar [376]

532

Läläm ayıñ bölegi
Läläm sazıñ tabagı
Saçı Hıvañ yüfegi
Yüzi aynañ gafagı

[376] Aynı dörtlük künyesini belirleyemediğimiz eserde(32) bulunmaktadır. Bu eserde ikinci mısradaki *"tüfeñi"* kelimesinin *"tüpeñi"* şeklinde olduğunu görmekteyiz.

533

Meniñ ballım aylanar
İl içinde saylanar
Dayısınıñ gır atı
İşiginde tavlanar [377]

534

Ördek göllerde bolar
Laçın çöllerde bolar
Adamzat garıp düşse
Gözi yollarda bolar [378]

535

Sallançakdan sallayın
Dädeñ Mekgä yollayın
Dädeñ Mekgeden gelse
Mekge yüzük paylayın [379]

---

[377] Aynı dörtlük künyesi belirlenemeyen eserde(39) yer almaktadır. Dörtlüğün son mısrasındaki *"tavlanar"* kelimesi bu eserde *"tovlanar"* şeklindedir.

[378] Dörtlük künyesini belirleyemediğimiz eserde(45) aynı biçimde mevcuttur. Bu eserde ayrıca dörtlüğün sonunda *"Huvva-huv!"* nidası yer almaktadır.

Dörtlük; Amanmırat BAYMIRADOV: Yedigenim Yedi Yıldız. Türkmen Hüvdüleri, Matalları, Sanavaçları, Yañıltmaçları.Birinci Kitap. (Aşgabat:Türkmenistan Neşriyatı, 1989), 80. adlı eserde *"Ördek göllerde bolar/Laçın çöllerde bolar/ Gözi yollarda bolar/Huvva, balam, huvva-huv."* biçimindedir.

[379] Dörtlük, Doğan KAYA, Anonim Halk Şiiri, (Ankara 1999), 398. ; Doğan KAYA, *"Ninni".*Pertev Naili Boratav'a Armağan, (Ankara:Kültür Bakanlığı Yayınları, 1998), 513. adlı eserlerde de bulunmaktadır: *"Allay allay allayın/Kakañ Mekka yollayın/Kakañ Mekka'dan gelse/Mekka yüzük paylayın".*

536

Uzın-uzın cülgeler
Düybi savuk kölgeler
Ballım bilen oynasam
Arman çeker özgeler [380]

537 [*]

Baldan mazalı sözi,
Ot dek yanıp dur gözi.
Äleme şöhle salıp,
Aya bäs eder yüzi.

538

Ballar bolsun iycegiñ,
Yüpek bolsun geycegiñ.
Nirde bolsañ unutma,
Garıp eceñ ocagın!

539

Ballım ayıñ bölegi,
Şuñkar guşuñ yelegi.
Çın käseden çay içse,
Müññüldeşer eñegi.

---

[380] Dörtlük künyesi belli olmayan eserde(47) mevcuttur. Bu eserde ikinci mısradaki *"savuk"* kelimesi *"sovuk"* biçimindedir. Ayrıca son iki mısra *"Gel, cigim can, oynalı/Arman çeksin özgeler!"* şeklindedir.

[*] 537–547 arası Türkmen Dili. No:32, 2005-nci Yılıñ Alp Arslan Ayınıñ 3-i, s.4. adlı kaynaktan alınmıştır.

540

Ballım-ballım, bal başdan,
Aylansam degre-daşdan.
Kesmek beriñ ballıma,
Gazan dolı ak aşdan.

541

Ballım-ballım bal eken,
Bal däl, gızıl gül eken.
Seniñ eken gülleriñ,
Atır ıslı gül eken.

542

Ballım-ballım, bal harman,
Sesiñ derdime derman.
Her kim seni söymese,
Ölinçä çeker arman.

543

Ballım-ballım bal yalcak,
Okı-yayı bir gucak.
Dogar ayda toy tutuñ,
Sap gızıldan şay tutuñ.

544

Ballım-ballım balaşar,
Akca köynek yaraşar.
Önüñde alma goysañ,
Dostı bilen paylaşar. [381]

545

Ballım-ballım han oglan,
Han teññesi kän oglan.
Ok-yaragın dakınıp,
Çap atıñ heryan oglan.

546

Ballım, barmaklarıñdan,
Dalçın mıhaklarıñdan.
Kakañ metcitden gelse,
Ogşar yañaklarıñdan.

547

Ballım, bolma bet oglan,
Eneñe habar, gat oglan.
Eceñ işden gelyänçä,
Dıncıñ alıp, yat oglan.

---

[381] Dörtlük, Âmil ÇELEBİOĞLU, Türk Ninniler Hazînesi,(İstanbul:Ülker Yayınevi, 1982), 362. adlı eserde *"Allalasam yaraşa,/Ala donlar yaraşa,/Arada alma goysan,/Dostı bilen paylaşa."* biçimindedir.

548 *

Ballım geler illerden,
Tahyası dolı güllerden.
Allañ özi gorasın,
Yaman gözden, dillerden.

549

Ballım gelyär o dagdan,
Cübüsi dolı dagdandan,
Saylap-seçip gız alsa,
İymiti tüvi-yagdan. [382]

550

Ballım gelyär küncüden,
Cübüsi dolı hüncüden.
Ballım canıñ toyunda,
Sövüş gitsin inciden.

---

* 548–562 arası Türkmen Dili. No:33, 2005-nci Yılıñ Alp Arslan Ayınıñ 10-ı, s.4. adlı eserden alınmıştır.

382 Aynı dörtlük, Amanmırat BAYMIRADOV: Yedigenim Yedi Yıldız. Türkmen Hüvdüleri, Matalları, Sanavaçları, Yañıltmaçları.Birinci Kitap. (Aşgabat:Türkmenistan Neşriyatı, 1989), 44. adlı eserde bulunmaktadır.

Dörtlük; Mehmet KILIÇ: Türkmen Folkloru:Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri, (Bursa, 1996), 36. adlı eserde yer almaktadır. Dörtlüğün ikinci mısrası bu eserde ölçü gereği *"Cübüsi dolı dagdan"* şeklindedir.

551

Ballım gelyär, küncüden,
Dişcagazı hüncüden.
Eziz Allam gorasın,
Dert yamanı sancıdan.

552

Ballım gelyär Hıvadan,
Yanı dolı miveden.
Deñi-duşı gelende,
Paylap berer miveden.

553

Ballım gider, at getir,
At üstünde bek otır.
Gızlar bilen oynasa,
Betlik etmez, dek otır.

554

Meniñ balam Amaşa,
Atını baglar daşa,
Özi gider uruşa,
Gelnin goyar nalışa. [383]

[383] Bu dörtlük Amanmırat BAYMIRADOV: Yedigenim Yedi Yıldız. Türkmen Hüvdüleri, Matalları, Sanavaçları, Yañıltmaçları.Birinci Kitap. (Aşgabat:Türkmenistan Neşriyatı, 1989), 64. adlı eserde bulunmaktadır.

555

Ballım guşuñ balası,
Bakcadadır enesi,
Ak pagtanı köp yıgar,
Şu ballımıñ enesi.

556

Ballım, derdiñe yancak,
Ovazıñ bilbil sancak.
Altıganat öy diksem,
Şondan etcek sallançak.

557

Ballım canıñ harmanı,
Bugdayı il dermanı.
Balam söyüp gız alsa,
Şonda galmaz armanı.

558

Ballım işläsi geler,
Halal dişläsi geler.
Görip içigaranıñ,
Garnın çişläsi geler.

559

Ballım kölüñ sonası,
Dogramanıñ honası.
Şu ballıma söygüden,
Sargarıpdır enesi.

560

Ballım mekdebe barsın,
Tertip-düzgüni bilsin.
Esgerlige gidende,
Basım baştutan bolsun.

561

Ballım oynasın, yörsün,
At çapıp, gämi sürsün.
İşinde türgen bolup,
İline peşgeş bersin.

562

Ballım uzak yatmasın,
Säher uka batmasın.
Ballımı yeke taşlap,
Dostı yoldan ötmesin.

563 *

Dutarım perde-perde,
Her perdesi bir yerde,
Yagşı gız yaman yerde,
Men yanyarın bu derde.

564

Bar hatım-a,bar,hatım,
Can doganı görüp gel,
Can doganmıñ dilinden,
Bize salam alıp gel.

565 *

Meniñ ballım yatıpdır,
Gızıl güle batıpdır,
Gızıl gülüñ tikeni
Gül ayagına batıpdır.

566 **

Meniñ cigim yatcakdır,
Gızıl güle batcakdır.
Ulalanda köp okap,
Alımlıga yetcekdir.
Huvva-huv.

---

* 563. ve 564. metin http://www.turkmens.com/Dersat/mysal-1.htm adlı kaynaktan alınmıştır.
* Metin; www.tkm.8m.net/huwdiler.htm; http://www.edebiyat-we-sungat.com/menu/ml/t3/ huwdi.htm adlı kaynaklardan alınmıştır.

** Metin http://www.edebiyat-we-sungat.com/menu/ml/t2/folk.htm adlı kaynaktan alınmıştır.

567 ***

Ayıñ aydan yokarı,
Eceñ balıñ şekeri,
Atañ pagta ussadı,
Huv diydigim bal guzı,
Huvva-huv!..

568

Ala dagıñ arçası,
Mavut donuñ parçası,
Sensiñ biziñ öymüziñ
Täze açılan gunçası.

569

Allalayın gideyin,
Atıñ başın ideyin,
Atıñ depip goyberse,
Togalanıp gideyin.

570

Allan-allan, elguşı,
Gapımız mermer daşı,
Kakañ diysek, gelişmez –
Agañ seniñ yolbaşçı.

*** 567 – 596 arası künyesini belirleyemediğimiz eserden(28–48) alınmıştır.

571

Aya uçar meniñ cigim,
Arladıp polat atını,
Kosmosa yol açar cigim,
Övrenip asman gatını.

572

Ballım, balım permanı,
Öz öymüziñ dermanı,
Yaraglı çıkıp söveşe,
Biz-ä eñdik Girmanı!

573

Ballım mekdebe gelsin,
Tertip mañzına dolsun,
Goşunlarıñ içinde
Baş komandiri bolsun!

574

Gunçalar açdı bahar,
Çemenler akdı şar-şar,
Ertir yene yüzüñe
Güneş şöhlesin saçar.
Huvva-huv!..

575

"Volga" gelsin toyuña,
Mıhman bolsun öyüñe.
Bile gezen deñ-duşuñ
Küşt depsin toyuña.

576

Gızıl gül hana-hana,
Men aylansam şu hana.
Zähmetkeş, dayhan bolsan
Guvanar ata-ene.
Heyya-hey!

577

Dag düybüniñ arçası,
Yüpek geymiñ parçası,
Eneñ-atañ gül bolsa,
Sen yanınıñ gunçası,
Huvva, gızım, huvva-huv!

578

Yüzüñ aynañ gapagı,
Boynuñ almañ sapagı.
Yüzüñ aydan ayılan,
Endamña nur çayılan.

579

Garlavaç gayıp uçar,
Ganatın yayıp uçar,
Körpe cigimiñ gelip
Dula şaññırdap geçer.

580

Men balamı alayın,
Sallançaga salayın,
Haysı käri halasa,
Men hem şonı bileyin.

581

Garagumuñ etegi,
Goyun-guzıñ yatagı.
Yel degende yellener
İymişi alma-bugı.

582

Aylanayıñ adıñdan,
Sallançagıñ badıñdan,
Adı yagşı geregim,
İçimdäki yüregim.
Huvva-huv!

583

Kebabıñ şirin bolsun,
Uranıñ gulan bolsun,
Avdan gelen vagtıñda,
Öyüñde mıhman bolsun.

584

Meniñ cigim atlıdır,
Kiseleri hatlıdır,
Gıza bakar yılgırıp,
Şeyle mılakatlıdır.

585

Meniñ cigim guş ursun,
Ecesi guş bişirsin,
Goñşuları gelende,
Saçak bilen süyşürsin.

586

Meniñ ballım sekide,
Aydım aydar apıda,
Halkıñ vepalı oglı,
Maşın becär gapıda.

587

Meniñ cigim sarıdır,
Sarı yagdan durudur,
İş gutulmaz golundan,
Çın çeperiñ biridir.

588

Meniñ cigim hanana,
Guşlar çoksun dänäni,
Gırat münüp çıkanda,
Ulı gızlar divana.

589

Sarı sandık nä gerek?
Sabın salmaga gerek,
Ballım işden gelende,
Elin yovmaga gerek.
Huvva-huv, canım, huv!

590

Suv akar barga-barga,
Çagır dövletli garga,
Uzak yoldan toy tutsañ,
Hem at gerek, hem yorga.

591

Tut başı pudar-pudar,
Kölgesi durman gider,
Agañ kosmonavtlardan
Duşmanlar heder eder.

592

Hüvdi-hüvdi, hüvdüsi,
Yatsa, geler ukusı,
Ukusından oyansa,
Geler gülleriñ ısı.

593

Hüvdi-hüvdi hüvlener,
Suvda balık kövlener,
Ulalıp, esger gider,
Goşunda tertiplener.

594

Çayımızıñ neşesi,
Çıramızıñ çüyşesi,
Şaylı gelin ecesi,
Cahıl oglan kakası.

595

Çapak-çapak elleri,
Agırmasın golları,
Yeñiş günnün toyunda,
Kemput seçer elleri!

596

Çarhım tanap taşlayar,
Gözüm yaşa başlayar.
Huday, günülik gursun!
Günde uruş başlayar...
Heyya-hey!

597 *

Allay allay ad yagşı
Bir gaygıdan şad yagşı
Gadır bilmez garnaşdan
Gadırlıca yad yagşı [384]

598

Hudi ballım hu guşlar
Guşlar gayada düşler
Yaradana yalbarsam
Şu hallımı bagışlar [385]

---

* 597. ve 598. metinler Şükrü ELÇİN, Halk Edebiyatına Giriş, Ankara, 1993. adlı eserden alınmıştır.

384 Aynı dörtlük Âmil ÇELEBİOĞLU, Türk Ninniler Hazînesi,(İstanbul:Ülker Yayınevi, 1982), 363. adlı eserde de bulunmaktadır. Bu eserde üçüncü mısra *"Kadır bilmez karnaşdan"* biçimindedir.

Dörtlüğün üçüncü mısrasındaki *"garnaşdan"* kelimesi Doğan KAYA, Anonim Halk Şiiri, (Ankara 1999), 397. adlı eserde *"gardaşdan"* şeklinde kayıtlıdır.

599 *

Allay allay almalı
Sallançaga salmalı
Sallançakda dınmasan
Elimize almalı [386]

600

Allay allay almalı
Ala gözi sürmeli
Seher turup görmeli
Alın saçın örmeli [387]

601

Oglum adı Aman'dır
Daglar öni dumandır
Yarın beren yüzügi
Barmagında durandır [388]

---

[385] Dörtlük Âmil ÇELEBİOĞLU, Türk Ninniler Hazînesi, (İstanbul:Ülker Yayınevi, 1982), 364. adlı eserde bulunmaktadır. Son mısradaki *"hallımı"* kelimesi bu eserde *"ballımı"* şeklindedir.

[*] 599–602 arası KAYA, Doğan; *"Ninni"*.Pertev Naili Boratav'a Armağan, (Ankara:Kültür Bakanlığı Yayınları, 1998), 512-513. adlı eserden alınmıştır.

[386] Aynı dörtlük Âmil ÇELEBİOĞLU, Türk Ninniler Hazînesi, (İstanbul:Ülker Yayınevi, 1982), 363. ; Doğan KAYA, Anonim Halk Şiiri, (Ankara 1999), 398. ; Doğan KAYA, *"Ninni"*.Pertev Naili Boratav'a Armağan, (Ankara:Kültür Bakanlığı Yayınları, 1998), 512. adlı eserlerde bulunmaktadır.

[387] Dörtlük aynı biçimde Âmil ÇELEBİOĞLU, Türk Ninniler Hazînesi, (İstanbul:Ülker Yayınevi, 1982), 363.; Doğan KAYA, Anonim Halk Şiiri, (Ankara 1999), 398. ; Doğan KAYA, *"Ninni"*.Pertev Naili Boratav'a Armağan, (Ankara:Kültür Bakanlığı Yayınları, 1998), 512. adlı eserlerde yer almaktadır.

[388] Aynı dörtlük Âmil ÇELEBİOĞLU, Türk Ninniler Hazînesi, (İstanbul:Ülker Yayınevi, 1982), 364. ; Doğan KAYA, Anonim Halk Şiiri, (Ankara 1999), 398. ; Doğan KAYA, *"Ninni"*.Pertev Naili Boratav'a Armağan, (Ankara:Kültür Bakanlığı Yayınları, 1998), 513. adlı eserlerde kayıtlıdır.

602

Aylanayın adıñdan
Dolanayın donuñdan
Allalasam men seni
Hüvdülesem men seni
Huvva-huv huv huv [389]

603 [*]

Allalasam altanı,
Sen bar yigidiñ soltanı,
Ala yelek kürteni,
Günde gurar ecesi.

604

Allay allay alla nur,
Gelmiş bela gayra dur.
Şu ballımı söymeyen,
Yıl-ba-yıldan gayradır.

605

Allay allay allası,
Agrımasın kellesi,
Gapıdan gelen sayılıñ,
Gabul bolsun dogası.

---

[389] Metin aynı şekilde Doğan KAYA, Anonim Halk Şiiri, (Ankara 1999), 398. ; Doğan KAYA, *"Ninni"*.Pertev Naili Boratav'a Armağan, (Ankara:Kültür Bakanlığı Yayınları, 1998), 513. adlı eserlerde de bulunmaktadır.

[*] 603–616 arası Âmil ÇELEBİOĞLU, Türk Ninniler Hazînesi, (İstanbul:Ülker Yayınevi, 1982), 364. adlı eserden alınmıştır.

606

Allay allay allası,
Alla bolsun penası,
Gapıdan gelen sayılıñ,
Gabul bolsun dogası.

607

Allay allay amana,
Länet gelsin yamana,
Yagşılar yagşızade,
Yaman galar uyada.

608

Allay allay apanım,
Yıparlayın ısganım,
Elimdeki el guşum,
Golumdaki şunkarım. [390]

609

Allay ballım erçeden,
Guş içinde serçeden,
Kentden gelyen parçadan,
Çabıt edeyin ballıma.

---

[390] Dörtlük; GARRIEV, B.A.: Türkmen Hüvdileri, (Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948), 20. adlı eserde *"Allalayın, apayın,/Yıparlayın ısganım./Elimdeki elguşım,/Golımdakı şuñkarım"* olarak kaydedilmiştir.

610

Ballım gelyer illerden,
Cübsi dolı güllerden,
Sovuk saldatlardan,
Özün sakla can Huday.

611

Meniñ ballım apakdır,
Hem güldir hem yaprakdır,
Şu ballımı söymeyen,
Sol gözünde toprakdır!

612

Meniñ ballım at getir,
At üstünde bek otır,
Atası atın bermese,
Lam-cim bolup dek otır!

613

Meniñ ballım bar bolar,
Her elinde nar bolar,
Toydan toya gezende,
Gızlar hırıdar bolar.

614

Meniñ ballım han eker,
Samandan börek yasar,
Madiyandan bal yalar,
Çin käseden çay içer.

615

Meniñ ballım yaz oglan,
Cübsi dolı hoz oglan,
At bakmaga gidende,
Daşı dolı gız oglan!

616

Suva gitdim moncuklu,
Moncuğum salpançaklı,
Ala göz börünçekli,
Tur didäme su guyber.

SONUÇ

Ninni, sözlü gelenek içerisinde çok uzun bir geçmişe sahip olan, nesilden nesile aktarılarak günümüze ulaşmış önemli bir halk edebiyatı ürünüdür. Çocuğu rahatlatarak uyutmak, ağlayan çocuğu susturmak, çocuk sevgisini ifade etmek, onu terbiye etmek maksadıyla, belli bir ezgiye bağlı olarak söylenen, genellikle manzum sözlerden ibaret bir türdür.

Ninni, anne ile çocuk arasında bir iletişim vasıtası, bir bağdır. Annenin söylediği ninniler, birçok işleve sahiptir. Asıl amacı çocuğu uyutmak, rahatlatmak olan ninni, anne ile çocuğun yüreğinde bir köprü gibidir. Çocuğun dil ve kültür öğrenimini sağlar. Çocuğun ilk ve en önemli mektebi annedir. Anneden aldığı ilk dersler ise ninnilerdir.

Yazıdan önce söz hâkimdi. Sözün hâkim olduğu dönemlerin yaratmaları olan ninnilerin bir kısmında, zamanla unutulan kelime ve mısraların yerini başka kelimelerin ve mısraların alması nedeniyle şekil özellikleri yönünden aksaklıklar oluşmuştur.

Türkmenistan Sözlü Edebiyatında da çok sayıda hüvdi bulunmaktadır. Türkmenistan'da yayımlanan muhtelif kaynaklarda hüvdilere yer verilmiş, hatta hüvdiler hakkında derleme çalışmaları yapılmış, ancak kapsamlı olarak incelenmemiştir. Türkiye'de ise hüvdiler hakkında kapsamlı bir çalışma olmamakla birlikte, ninni konusunda yazılan kitap ve makalelerde bazı hüvdi örneklerine yer verildiği görülür. Hüvdilerle ilgili zengin bir metin incelemesi bugüne dek yapılmamıştır. Çalışmamızda künyesini belirleyemediğimiz kaynakla birlikte on beş ayrı kaynaktan alınan hüvdiler dâhil edilmiştir. Bu kaynakların bir kısmı Kiril harfleriyle, bir kısmı yeni Türkmen Türkçesi alfabesiyle, bir kısmı ise Lâtin harfleriyle yazılmıştır. Bu yüzden yazım konusundaki farklılıkları ortadan kaldırmak üzere farklı yazımlar dipnotlarda

belirtilerek metinlerin yazımı konusunda ortak bir transkripsiyon alfabesine bağlı kalındı ve transkripsiyon alfabesi çalışmamızın başına eklendi.

Çalışmamızın metin kısmında on beş ayrı kaynaktan mukayeseli olarak aldığımız 616 hüvdi metni bulunmaktadır. Metin mukayeselerinin sonuçları her bir metne dipnot olarak eklenmiştir.

Hüvdileri genel olarak ele aldığımız zaman, metinlerde ayrı ayrı duygu, düşünce ve dilekler konu olarak karşımıza çıkar. Konu bakımından zengin olan hüvdileri konularına göre yirmi bir başlık altında topladık. 616 hüvdi içerisinde 312 hüvdi çocukla ilgili duyguları ifade eden hüvdiler, 193 hüvdi dilek ifade eden hüvdilerdir. Bunların çoğu dua mahiyetindeki hüvdilerle, çocuk sevgisini ifade eden hüvdilerdir. Diğer taraftan Türkmen hüvdilerinde Türkmen kültürünün çok önemli unsurları konu edilmiştir. Bunların başında "Türkmen atı", halıcılık, misafirperverlik gibi konular gelir. Bu unsurları da ayrı başlıklar altında işledik. Hüvdilerde geleneksel Türkmen kıyafetlerine ve zengin Türkmen mutfağına ait bilgileri de bulabiliyoruz. Çalışmamızda salıncağın konu edildiği hüvdilere de rastladık. Türkmen gelin-kızlarının yarattığı hüvdileri Türkmen kültürünün en kıymetli unsurlarının, en üstün insanî duyguların saklandığı bir hazine sandığı olarak değerlendirmek yanlış olmaz.

Hüvdileri çocuğun cinsiyetine ve söyleyicilerine göre de tasnif ettik. Türkmen gelin-kızlarının şairane yaratıcılığı sayılan hüvdileri çoğunlukla anne söylerse de, anne dışında büyük anne ve abla da hüvdi söyler. Büyük annenin veya ablanın söylediği hüvdilerde annenin söylediği hüvdilerdeki gibi sevgi, şefkat, koruma, merhamet gibi samimi duyguları buluruz.

Çalışmamızdaki hüvdilerin dili oldukça sade bir halk dili, anlatımı yalın ve samimîdir. Bebeğine ilk dil eğitimini veren Türkmen annesi, hüvdisinde benzetmelerden de yararlanır, bebeğini çiçeğe, kuşa, şekere, bala, güneşe, aslana benzetir. Türkmen Türkçesinin bütün tabiîliği annelerin çocuklarıyla bir

tür iletişim vasıtası olan hüvdilerde yer almaktadır. Türkmen Türkçesine has dil özellikleri dikkat çekmektedir. Ayrıca bazı bölge farklılıklarından kaynaklanan ses değişimleri de görülür. Örneğin bazı hüvdilerde p > f değişimi vardır(yüpek>yüfek: 532).

Şekil bakımından hüvdilerin genel özelliği dörtlükler hâlinde ve yer yer nakaratlarla birlikte söylenmesidir. Hüvdilerin büyük bir bölümü “läle” (mâni) şeklindedir. Ancak hüvdilerde mısra sayısının iki ile on altı arasında değiştiği örnekler de görülür. Hüvdilerde kafiye olarak en çok yarım kafiye; kafiye şeması olarak a/a/x/a şekli kullanılmıştır. Ahenk unsuru olarak redifler de hüvdilerde çok kullanılmıştır.

Hüvdilerde ahenk unsurları arasında tekrarlar da bulunmaktadır. Nakaratlar hüvdi söyleyen kişiler tarafından her metnin sonuna getirilebilir. Hüvdilerde çok çeşitli biçimlerde nakaratlar görülmektedir. Hüvdilerin özelliği gereği ilk mısra çocuğa hitap etmek için söylendiğinden kelime tekrarları en çok ilk mısrada yapılır. Hüvdilerde en çok tekrar edilen ek ilgi hâli ekidir (-ñ/ -ıñ / -iñ / -uñ / -üñ / -nıñ / -niñ / -nuñ / -nüñ). Bu eklerin çok sık kullanılması hüvdilerde tamlamalara çok yer verildiğini gösterir. Çalışmamızdaki hüvdilerde en çok tekrar edilen ünsüzler “l, g, m, n, s”, en çok tekrarlanan ünlü “a” dır.

Hüvdiler çoğunlukla hece vezninin 7’li kalıbıyla (4+3 ya da 3+4) söylenir. Çalışmamızda 8’li, 11’li ve 15’li hece vezniyle söylenmiş hüvdiler de vardır. Çalışmamızdaki bazı hüvdilerde mısralar vezin ve durak açısından düzensizdir. Bunun sebebi şifahî gelenekte yaratılan hüvdilerde zamanla kelime değişiklikleri yapılmasıdır ya da yazıya aktarılırken bazı kelimelerin vezne uyma kaygısını taşımayıp doğru yazımının verilmeye çalışılmasıdır.

Türk halk edebiyatının en zengin ürünlerinden biri olan ninniler, Türk boylarının müşterek kültür hazinelerinden bir tanesidir. Hem sayı bakımından hem de muhteva zenginliği bakımından önemli bir yekûnu oluşturan ninnilerin

incelenmesi ile Türk kültürünün müşterek tarihine ve coğrafyasına ulaşılabilir kanaatindeyiz. Bu çalışma Türk kültür hazinelerini ortaya koymaya katkı sağlama yolunda atılan yalnızca küçük bir adımdır.

SÖZLÜK

-A-

abray : 1.İtibar, saygı, nüfuz. 2.Şan, şöhret, ün, tanınma.

acayıp : 1.Görkemli, muhteşem, debdebeli. 2.Mükemmel, şahane, enfes, çok iyi, çok güzel.

açar : Anahtar.

aga : 1.Ağabey. 2. Amca.

aglak : Ağlak, çok ağlayan.

agronom : Tarım uzmanı, tarımcı, ziraatçi.

Ahal : Yer adı. Türkmenistan'da beş büyük vilâyetten biri.

alaça : Bir çeşit yollu pamuklu kumaş.

alaşa : Vahşi binek hayvanı, ağır işlerde kullanılan at cinsi.

alçak : 1.Nazik, nezaketli. 2.Müşfik, şefkatli.

alım : Alim, bilgili, bilgi sahibi.

alkım : 1.Çene, gerdan. 2.Birinin yanı, yakını.

Alla : Allah.

Allayar : Şahıs adı. Erkek.

Alma : Şahıs adı. Kız.

Almaz : Şahıs adı. Erkek.

Aman : Şahıs adı. Erkek.

aman : 1.Sağ salim, sağ. 2.Sağlam, sıhhatli. 3.Yardım, imdat.

Amaşa : 1.Şahıs adı. Erkek. 2.Tayfa adı.

Amıderya : Irmak adı. Ceyhun.

Analı : Şahıs adı. Erkek.

añrı : 1.Öte, arka, geri. 2.Aşkın, fazla.

añsatlaş - : Kolaylaşmak, basitleşmek, hafifleşmek.

apala - : Çok sevmek, el üstünde tutmak, korumak, azizlemek.

ar - : Yorulmak.

arça : Çam.

arkadag : Himaye eden, koruyucu, koruyan, gözeten.

arla - : 1.Bağırmak. 2.Kükremek.

arm : Ordu.

arman : 1.Gerçekleşmemiş arzu, emel. 2.Ham hayal. 3.Kin, öfke, gazap. 4.Heyhat, yazık, eyvah!

arman çek - : Üzülmek, üzüntü duymak, ah çekmek.

arvana : Boz dişi deve.

Asiya : Yer adı. Asya.

aslıyet : Köken, asıl.

ata : Ata, büyük baba, baba tarafından dede.

at dak - : 1.Lâkap takmak. 2.Ad koymak, ad vermek, adlandırmak. 3.Uygun görmemek.

atgır : Vurucu silah, hedefini tam vuran silah.

atır : 1.Güzel koku, ıtır.

atlan - : 1.Atlanmak, ata binmek, ata binip gitmek. 2.Bir yere gitmek için yola düşmek, yola koyulmak.

ava - : Acımak, acı vermek, ağrımak.

avtomat : 1.Otomat. 2.Otomatik makine, silah.

Aycan : Şahıs adı.

aydım : Şarkı, türkü.

aydım ayt - : Şarkı söylemek, türkü söylemek/çağırmak.

aylan - : Dolanmak, etrafına dönmek, dolaşmak, gezmek, gezinmek.

ayrapılan : Uçak.

azatlık : Hürriyet, özgürlük, serbestlik.

-Ä-

ähli : Bütün, hep.

äkel - : Getirmek.

äñet - : 1. Bakmak. 2.Göz kulak olmak. 3.İncelemek, gözden geçirmek. 4.Bir tarafa bakıp durmak.

är : Erkek, eş.

äynek : Gözlük.

-B-

baba : Dede, annenin babası.

bacak : Çimen, çimenlik.

Badküy : Yer adı. Bakü.

bagşı : Ozan, halk şairi, saz şairi.

baha : 1.Fiyat, değer, kıymet. 2.Not.

balak : Pantolon.

Balkan : 1.Bölge adı. 2.Şahıs adı. Erkek.

barabar : 1.Beraber, birlikte. 2.Eşit.

barga-barga : Arık arık.

basım : 1.Çabuk, hızlı, tez. 2.Hemen, derhal, süratle.

baş komandir : Baş komutan.

baştutan : Baş, lider.

başagay : Aceleci, telaşlı, koşuşturan.

bat : 1.Bir işi yapmak için sarf edilen güç; kat edilen hız, sürat. 2.Heybet.

batlı : Şiddetli, güçlü, kuvvetli, baskın.

Bägül : Şahıs adı. Kız.

bägül : Kırmızı gül.

bärik : Beriye.

bäs : Üstünlük, galibiyet, yarış.

bäşatar : Tüfek.

bäşlik : 1.Beş. 2. Beş rublelik banknot. 3. Beş (ders notu).

bedev : Küheylân; soylu at, Arap atı, tulpar at.

begen - : Sevinmek.

begres : Yünlü kumaş, çuha, yeşil çuha.

beğen - : Sevinmek.

bek : Sağlam, sert.

beke - : Sertleşmek, katılaşmak; güçlenmek.

beklen - : 1. Kilitlenmek. 2.Kapatılmak, kapanmak. 3.Duvar yapılmak, duvar çekilmek.

berk : Sağlam, dayanıklı.

bes : Yeter, kâfi, daha iyi.

bet : 1.Kötü, fena. 2.Yaramaz, afacan.

Bibi : Şahıs adı. Kız.

bilen : İle.

bilim : 1.Tahsil, öğrenim. 2.İlim, bilim.

birce : Biricik.

bir eyyäm : Çoktan, çoktan beri.

bir näçe : 1.Birkaç. 2.Bazı.

boluş : Hareket, davranış, tavır, tarz.

bor : 'Olur'un kısaltması.

bosaga : Eşik, başlangıç, giriş.

boynak : Coşkun, hareketli, oynak, huysuz.

bök - : Atlamak, zıplamak, hoplamak, sekmek, sıçramak.

bölek : 1.Parça, cüz. 2.Bölge. 3.Bölük.

börük : Takke, börk.

börünçek : Başlığın ucundaki saçak.

Buhar : Yer adı. Buhara.

buk - : Gizlemek.

bukca : 1.Bohça. 2.Zarf (mektup için).

bula - : Sallamak.

bulançak : Bulanık.

buyra : Kıvırcık, bukleli.

-C-

cahıl: Delikanlı.

cañ : Çan, zil.

cenevüt: Ağaç türü.

cıga : Taç; kalkık saç, perçem.

cılav: Dizgin, yular.

cılav hana : Su birikintisi.

cigi: Küçük kardeş.

coñkar - : Oturma biçimi, her ân kalkmaya hazır hâlde oturmak.

cora: Arkadaş (kızlar/kadınlar birbirleri için kullanırlar).

cuvaz ayla - : Yayık yaymak.

cübi: Cep, kese.

cülge: Vadi.

-Ç-

çabıt : Kız çocuklarının üst giysisi.

çaga : Çocuk, yavru.

çak - : Sokmak, iğnesini batırmak, ısırmak.

çakılık : 1.Çağrı, davetiye. 2.Herhangi bir nedenle verilen yemek.

çal : Ak saçlı, yaşlı, ihtiyar.

çalgançak : Kuş türü.

çap - : 1.Koşmak. 2.Koşturmak.

çapak-çapak : bk. çappa-çappa.

çapar : 1.Ulak, kurye, haberci. 2.Müjdeci. 3.Atlı haberci.

çappa-çappa : Yumuk yumuk.

çarbag : Park alanı, havuzlu dinlenme yeri.

Çarı : Şahıs adı. Erkek.

çarva : Göçebe, göçeri, konar göçer.

çayıl - : 1.Örtünmek, bürünmek. 2.Örtülmek. 3.Kaplanmak, üzerine sürülmek.

çäk : 1.Elbisenin eteğine veya yakasına konan parça. 2.Sınır.

çäynek : Çaydanlık, demlik.

çekge : Elmacık kemiği, şakak.

çelpek : Yufka.

Çendir : Yer adı.

çep : 1.Sol. 2.Dost değil, düşman.

çepek : Üstü açık yazlık ayakkabı, terlik.

çeper : Mahir, usta, maharetli, hamarat.

çın : Hakikat, gerçek, doğru.

çigit : Çekirdek, tohum.

çit : Basma.

çitim : Halı dokunurken atılan düğüm.

çok - : Gagalamak, gagasıyla vurmak.

çolaş - : Dolaşmak.

çoz - : Atılmak, fırlamak, sıçramak, saldırmak.

Çökder : Yer adı.

çöple - : Toplamak, bir araya getirmek.

çüyşe : 1.Cam. 2.Şişe.

-D-

dağdan : Dağlarda yetişen büyük bir ağaç olan "dağdan"dan, gümüş ve benzeri şeylerden yapılan; kadınların boyunlarına taktıkları ziynet eşyası; kolye.

dalaş : 1.Tartışma, münakaşa, çekişme, rekabet, atışma. 2.Döğüş, kavga, dalaş.

d. et-: Çekişmek, dövüşmek, kavga etmek.

dalçın : Tarçın.

dam - : Damlamak.

darayı : Sık dokunmuş, kızıl ve yeşil renkli ince ipek kumaş.

daş-I : 1.Dış, dışarı, etraf, çevre. 2.Dış, dış görünüş, kılık kıyafet.

daş-II : 1.Uzak. 2.Ayrı.

dayhan : Çiftçi, rençber.

dayza : Teyze.

däde : Baba.

däli-porhan : Deli, aklını yitirmiş.

degre-daş : Çevre, etraf, civar.

deñ-duş : Yaşıt, akran.

dep bol - : Defolmak, savmak, öteye gitmek.

derek-I : Kavak.

derek-II : Yer, mukâbil, karşılık

derrev : 1.Derhâl, hemen. 2.Çabuk.

derveze : Kapı, avlu kapısı, giriş.

dessembil : Bir bitki adı.

dın - : Dinmek, durmak, rahatlamak, yatışmak, sakinleşmek.

dınç al - : Dinlenmek, istirahat etmek.

dil bit - : Konuşmaya başlamak, dillenmek, dile gelmek.

dire - : Desteklemek, destek vermek, destek koymak.

doga : Dua.

dogan : Kardeş.

dograma : Doğranmış et.

dolak : Ayakkabı giyerken çorap yerine ayağa dolanan bez parçası.

don : Elbise; palto şeklinde erkek elbisesi.

Dovran : Şahıs adı. Erkek.

dönük : Dönek, hain.

dukan : Dükkân.

dul : Evin içinin sağ veya sol yanı/köşesi.

duluç : Dişi deve.

Durdı han : Özel ad.

duş : 1.Yan, yakın, çevre, etraf. 2.Yaşıt, akran.

duş - : 1.Rastgelmek, karşılaşmak. 2.Uğramak, duçar olmak.

duşak : Köstek.

dükür-dükür : Tıkır tıkır.

düññürde - : Çınlamak, çıngırdamak.

düye : Deve.

düyrle - : Dürmek, katlamak.

düzüm-düzüm : Dizi dizi, saf saf.

-E-

ece : Anne.

edermen : Yiğit, kahraman, cesur.

elguş : Doğan, şahin.

elmıdam : Daima, sürekli, devamlı, hep.

enarı : Nar.

ençe : O kadar, bu kadar, bunca, birçok, nice.

endam : Beden, vücut.

ene : 1.Ana, anne. 2.Baba anne, büyük anne, nine.

eñ - : 1.İnmek. 2.Azalmak, inmek. 3.Hücum etmek, saldırmak, atılmak, yüklenmek. 4.Koşarak gitmek, acele gitmek.

eñek : Çene.

epmek : Yufka.

erbet: Kötü, fena.

erte : 1.Yarın, ertesi gün. 2.Sabah.

ertir : bk. erte.

eycecik : Şirin, cici.

Eziz : Şahıs adı. Erkek.

-G-

gabak : Göz kapağı.

gabsa: 1.Kapı. 2.Kanat (pencere).

gadırlı: 1.Hürmetli, saygılı. 2.Kıymetli, değerli.

gagılda - : Ötmek.

galpak: Küçük çocukların henüz kesilmemiş saçı.

gamış: Kamış, saz.

Ganca : Yer adı. Gence.

Garagum : Yer adı. Karakum.

garakçı : Haydut, yağmacı.

garamık : Çiçek hastalığı.

garasar : Bir kuş türü.

garba - : Kapmak, kavramak.

garlavaç : Kırlangıç.

garnaş : Kardeş; akraba, yakın.

garra - : Yaşlanmak.

gatanç : Katkı, pay, hisse.

gatna - : Bir yere sürekli gidip gelmek.

gay - : 1.Uçmak, dolaşmak. 2.Yüzmek, süzülmek.

gayra: 1.Kuzeydoğu. 2.Arka, geri, art, iz.

gaytar-: 1.Geri çevirmek, defetmek. 2.Geri koymak.

gämik : Filiz, sürgün; tohum, ekimden sonra çıkan ekin.

gävmiş : Manda.

gayım: 1.Dayanıklı, sağlam, sıkı. 2.Sebatlı, yılmaz. 3.Rahat. 4.Elverişli, uygun, müsait.

geday : Dilenci.

gelnece: Yenge.

gelişik: Yakışık, yaraşık, güzel görünüş.

geñ : Hayret verici, şaşırtıcı, tuhaf.

geñeş: Öğüt, nasihat, tavsiye, müşavere.

gıcak: Kemana benzeyen, perdesiz ve üç telli bir müzik aleti.

gıgır - : 1.Bağırmak. 2.Birini çağırmak. 3.Birine sesini yükseltmek.

gılavlı: Keskin, delici, sivri uçlu.

gılık: Davranış, huy, seciye, tıynet, karakter, görünüş.

gırmıl-gırmıl: Kıpır kıpır.

gısgan - : 1.Esirgemek, acımak, kıyamamak. 2.Kıskanmak.

gızıl I: Kırmızı, kızıl, al.

gızıl II: Altın.

gızılbaş : İranlı.

giñ : 1.Geniş, ferah (yer).

girev : Rehin, ipotek, depozito.

goş - : Katmak, eklemek; karıştırmak, bulaştırmak.

goşa : Çift, çifte.

goşul-: Katılmak, beraber olmak.

goşun : Ordu.

gotazlatmak :

govaça: Kendisinden pamuk toplanan bitki; pamuk.

govı: İyi, güzel, hoş.

govurdak : Kavurga.

goyber-: Serbest bırakmak, salıvermek.

görk : 1.Güzellik. 2. Süs, ziynet, güzel görünüş.

göter-: 1.Kaldırmak, yükseltmek, uçurmak. 2.Taşımak.

gövün: 1.Gönül, yürek. 2.Can.

gözle-: 1.Gözlemek, bakmak. 2.Aramak, izlemek.

gulluk: 1.Çalışma, iş, görev. 2.Hizmet. 3.Kulluk, kölelik.

gulpak: Küçük kızların kafasının iki tarafından bırakılan saç tutamı.

guluplan - : Kilitlenmek.

gum: 1.Kum, kumu çok olan çöllük yer. 2.Toprak, toz.

gupba : Genç kızların başlığına işlenmiş saçaklı kubbe şeklindeki süs.

gurama : Çeşitli kumaş parçalarından dikilen.

Gurban : Şahıs adı. Erkek.

gurgun : Besili, semiz, sağlıklı.

guv : Kuğu.

guvan-: 1.Kıvanmak, iftihar etmek, gurur duymak, kıvanç duymak, övünmek. 2.Sevinmek.

guvba : Çok hızlı koşan at.

guy - : Bir şeyi dökmek, koymak.

Gülälek : Şahıs adı. Kız.

gülälek : Yazın kırlarda, özellikle ekin tarlalarında yetişen, kırmızı ve bü-yük çiçekli bir bitki; gelincik.

Gülcamal : Şahıs adı. Kız.

gülgün: Kırmızı, kızıl, gül renkli, gül renginde.

Gülkamar : Şahıs adı. Kız.

gümmürde - : Gümbürdemek.

günortan : Öğle, öğleyin.

günde: Her gün, daima, hep.

güpbi : bk. küpbi.

gür ber - : Konuşmaya başlamak; sohbet etmek.

gürrüñ düz - : Sohbet etmek, hasbihal etmek, nutuk vermek.

-H-

hala- : Beğenmek, hoşlanmak.

halat: 1.Giyecek, elbise. 2.Önlük. 3.Hediye, armağan.

halça : Küçük halı.

halta: Çuval, torba.

han : 1.Han, hakan. 2.Birine sevgiyle hitap ederken söylenen söz.

handan : Nereden.

har : Aşağı, değersiz, önemsiz, hor.

harbı : 1.Askerî. 2.Savaş

has : Çok, pek, daha.

hasa : Asa, değnek, baston.

haysı: Hangi.

hebes: Abes, hoş, nafile, beyhude.

heder et - : Çekinmek, korkmak, ürkmek.

hemişe : Devamlı, daima, sürekli, hep.

hemme: 1.Herkes. 2.Her, bütün, hep.

hemmesi: Hepsi.

hemyan : Para cebi olan bir nevi kemer, cüzdan.

hepde: Hafta.

hezzet et - : Ağırlamak; hürmet etmek.

hezil: 1.İlginç, enteresan. 2.Çok iyi. 3.Zevk, haz, keyif, neşe.

hırıdar : 1.İstekli, talip. 2.Muhtaç, ihtiyacı olan. 3.Meraklı, hevesli, heves eden.

hona : Et ve hamur tahtası.

hopba et - : Sırtına almak.

Horasan : Yer adı. Horasan.

Hovhand : Yer adı. Hokand.

hovluk - : Acele etmek, acele davranmak.

hoz: Ceviz, koz.

hüncü : İnci.

hüşür : Zekat.

hüyr-perizat : Çok güzel; nazlı.

-I-

ılga - : Koşmak, koşarak yürümek.

ıncat - : Acıtmak, incitmek, kırmak, gücendirmek.

ıs : Güzel koku.

ısga - : Koklamak.

ısırga : Küpe.

ıhlas: 1.Gayret, çaba, azim. 2.İtina, özen. 2.Heves.

ıkdır - : Sallamak, yavaş yavaş hareket ettirmek, dolaştırmak, sarstırmak.

ılga- : Koşmak, koşarak yürümek.

ımırgan - : Uyuklamak, kestirmek.

ıncık : 1.Nazik, hassas. 2. Alıngan, mızmız, çıtkırıldım.

ışanmak : İnanmak.

-İ-

iber - : Göndermek, yollamak, sevk etmek.

içigara : Kıskanç, hasetçi.

incener : Mühendis.

inci : Yakın akrabaların çocuklara armağan olarak verdiği küçük ev hayvanları.

ine : İşte.

ini : Küçük kardeş.

isle - : İstemek, dilemek, arzu etmek.

iym: Yem.

iymiş : Yemiş, meyve.

iymit : Yiyecek, besin, gıda.

-K-

kak: 1.Kelek, ham kavun. 2. Pestil.

kak - : Kakmak, çakmak, çarpmak, çalmak, vurmak.

kakdır - : Kaktırmak, çarptırmak, vurdurmak, tıklattırmak.

kaka : Baba.

kayıl : Razı.

Käbe : 1.Kâbe. 2.Şahıs adı. Kız.

kädi : Kabak, bal kabağı.

käkil : Kahkül.

kän : Çok, bol.

kär : Meslek.

käşir : Havuç.

käte : Kâh, bazen.

kän : Çok, bol.

käyin - : Sızlanmak, yakınmak, şikayet etmek, dert yanmak.

kecebe : Gelin alma sırasında gelini deveye bindirmek için ağaçtan yapılan, üstü ve dört tarafı kapalı çadıra benzer nesne.

kemput : Şeker, şekerleme.

kendirik: Hamur parçalamak, un sermek için elde dokunmuş kumaş ya da bir tür muşamba.

Kerki : Yer adı.

kersen : 1.Ağaçtan oyularak yapılmış büyük çanak, tabak. 2. Çukur.

kesmek : Yemeğin kazanın dibinde kalan son kısmı.

keşdele- : Bir şeyi işlemek.

keyker - : Her ân kalkmaya hazır hâlde oturmak.

Keymir Kör : Efsane kahramanı. Timurlenk.

kişmiş : Üzüm, kuru üzüm.

klas : Sınıf.

kosmonavt : Kozmonot, astronot.

kosmos : Uzay, feza.

köçe : Sokak; cadde.

kömelek : Mantar.

köşek : Devenin bir yaşına girmemiş yavrusu; köşek (edebî eserlerde çoğunlukla sevilen, hoşlanılan çocuklar ve gençler için kullanılmaktadır).

kövlen - : Yolunmak, çıkarılmak, bellenmek, kazılmak.

kövül - : 1.Kazılmak, bellenmek. 2.Aşınmak, aşındırılmak.

köymet :

köynek: Gömlek.

köynekçe: Tek gömlekli olmak, sırtına yalnız gömlek giyen, sırtı gömlekli.

küncek : Bir at cinsi.

küncü : Susam.

küpbi : Üst giysisi, içi pamuklu erkek ceketi.

kürte : Kadınların başlarına atındıkları kıyafet, şal.

küşt dep - : Küştdepdi söylemek.

küştdepdi: Kızlarla oğlanlar karşılıklı oynarken(halay çekerken) söylenilen bir tür şarkı.

-L-

labaş : Yufka.

laçın : Laçin, bir tür şahin.

lañña ra : Nekkâre(Davula benzer çalgı).

läle : Kırmızı çiçek, lale. (Metinlerde daha çok kız çocukları için kullanılmıştır.)

läle kak - : Mâni söylemek.

lälik : Nazlı.

-M-

madiyan : Bal konulan kap.

mahmal : Kadife.

mama : 1.Anne anne; büyük anne. 2.Yaşlı kadınlarla konuşurken kullanılan kelime; nine.

manat : Türkmenistan'da bağımsızlıktan sonra kullanılan para birimi.

mañ : Üç yaşındaki koç.

Mañgışlak : Yer adı. Mangışlak.

mañzına dol - : Mükemmele ulaşmak.

Marı : Yer adı.

Maşat : Yer adı. Meşhed.

maşın : Araba.

mavut : Erkeklerin giydiği mavi renkli kumaş türü.

maysa : Yeni yeşermeye başlayan arpa/buğday; hasıl.

mazalı : Lezzetli, zevkli, tatlı, iyi.

mähir : 1.Muhabbet, sevgi. 2.Şefkat, merhamet. 3.Nezaket, incelik.

mähriban : Sevecen, cana yakın, tatlılık, iyi kalplilik.

mämişi : Turuncu.

märeke : Kalabalık, insan grubu, güruh.

mäş : Mercimek.

Mekge : Yer adı. Mekke.

mele : Sarıya çalan kahverengi; kumral.

merdem : Yiğit, cesur, yürekli.

mergen : Nişancı, atıcı.

merver : Tencere.

mesge : Tereyağ.

mıdam : Her zaman, daima, devamlı, sürekli, hep.

mıdama : bk. mıdam.

mıdar : 1Hayat, ömür. 2.Sabır, tahammül, takat.

mıhman : Misafir.

mılakatlı : Tatlı, güler yüzlü, nazik, hoş tavırlı, sıcak, samimi.

mılayımlık : Candanlık, sevecenlik, müşfiklik, içtenlik.

mıssık : Taze, diri.

milise : Devrim muhafızı, güvenlik görevlisi.

möcek : Kurt, vahşi hayvan.

murt : Bıyık.

müññüldeş - : Hareket etmek.

müyn : Çekingenlik.

müynsüz : Çekingen olmayan, utanmayan, mahcup olmayan.

-N-

nabat : Bir tür şeker, nöbet şekeri, akide şekeri.

nahar : Aş, yemek.

nalış : İnleme, inilti, ah.

Namanga : Yer adı. Nemengan.

naşıca : Çok güzel, çok iyi.

nav : Kayık.

nayza : Mızrak, süngü.

näçe : 1.Ne. 2.Ne kadar, kaç. 3.Nasıl. 4.Nice.

näkes : 1.Alçak, adi, insanlıktan uzak. 2.Pinti, cimri.

näme : 1.Ne. 2.Nasıl.

neneñ : Nasıl.

niçik : Nasıl, ne şekilde, ne biçim.

nova : Tekne, yalak, köpeğe yal veya su verilen kap.

novça : Genç.

nöker : Hizmetçi, yardımcı.

Nusay : Yer adı.

-O-

ogrınça : Gizlice, kaçamak.

ogşa - I: Okşamak, öpmek.

ogşa - II: Benzemek.

ogşuk : İki yaşındaki deve.

okara : Tabak, çanak.

okuv : Tahsil, öğrenim.

omça : Odun parçası, ağaç kütüğü, kütük.

orna - : 1.Yerleşmek, kök salmak. 2.Etki etmek.

otag : Oda.

otaga : Kızların başlığının tepesine takılan süs.

ovadan : 1.Güzel, alımlı, şirin. 2.Zarif, şık.

oymak : 1.Dikiş yüksüğü. 2.Oyulmuş yer, çukur.

oz - : Geçmek, geride bırakmak, ileri gitmek.

-Ö-

ös - : Büyümek, gelişmek.

ötgür : Keskin, delici, etkili.

övrül - : Dönmek, çevrilmek.

övs - : 1.Hafifçe esmek. 2.Renkten renge, şekilden şekle girmek, parıldamak.

övşün at - : Parıldamak, ışık saçmak.

öykele - : Gücenmek, darılmak, kırılmak, küsmek.

öyme : Kadınların başlarına örttükleri ince ipek baş örtüsü, eşarp, şal.

-P-

pagta : Pamuk.

palaç : Mısır sapı.

palas : Kilim; dokunarak üretilen büyük döşek.

palav : Pilav.

papak : Şapka, kalpak.

parahatlık : 1.Sakinlik, sessizlik, sükûnet, huzur. 2.Barış, sulh.

patrak : Kavrulmuş mısır, patlamış mısır.

päsgel : Engel, mâni.

pence : 1.Pençe. 2.El ayası, avuç içi.

pereñ : Fransız.
pervardikär : Allah. Allah'ın sıfatlarından. Rızıklandırıcı.
petir çörek : Mayasız ekmek.
peyvent : Aşılanmış.
pil : Bel, kürek.
pisse : Antep fıstığı.
pombarhat : Çinlilerin ürettiği bir kadife türü.
pudar-pudar : Parça parça.
Puhar : Yer adı. Buhara.

-R-

rövşen : Nur, ışık.
rul : Direksiyon.

-S-

saçak : Sofra örtüsü, masa örtüsü.
sagdak : 1.Sadak, ok torbası. 2.Halı nakışının ortasındaki küçük desen.
saka : Aşık oyununda atılıp oynanan seçme aşık ya da inek veya deve aşığı.
sakar : Alnı beyaz lekeli hayvan.
sakgıç : Sakız.
sallah : Bekar, evlenmemiş.
sallat :
salma : Ana kanalın küçük kollarından her biri, küçük kanal, ark.
salpançak : Takının ucundaki saçak.
sana - : Saymak.

sanaç : Deri torba, heybe.

sapak : 1.İplik. 2.Ders; ibret. 3.Dal.

savçı : Dünür, dünürcü, görücü.

sayak : İyi atıcı, nişancı.

sargar - : 1.Sararmak. 2.Rica etmek, getirtmek.

saygar - : Seçmek, tanımak, fark etmek, gözü iyi seçmek.

sayıl : Dilenci.

sayla - : Seçmek, ayırmak.

sayra - : Ötmek, şakımak.

sayyat : Avcı.

sähne : Şapşal, aptal, ahmak, deli.

säkdir - : Atın iki ayağını attırıp sürmek.

seç - : Serpmek, saçmak.

sekil : Atların, keçilerin bacaklarının dizden aşağı kısmındaki beyaz yeri.

sere : İyi, güzel.

seret - : 1.Bakmak. 2.İncelemek, gözden geçirmek.

sermen - : Araştırılmak, yoklanmak, incelenmek, aranmak.

serpik : Çadırın üstünü açıp kapamak için yapılmış ip.

sıgır - : Islık çalmak.

sın : Etek.

sırat : Suret, şekil, dış görünüş, boy bos, kılık kıyafet.

Sona : Şahıs adı. Kız.

sor - : 1.İçine çekmek, içmek. 2.Emmek.

sorag : Soru, sual; sorgulama.

sovgat : Hediye, armağan.

sovsanı : Elde dokunan ipek kumaş.

soyul - : Kesilmek.

sövdagär : Satıcı, tüccar.

sövüş : Misafiri ağırlamak için kesilen hayvan.

söye : 1.Koruyucu, dayanak, arka. 2.Kapının iki yanındaki ağaç dayanak.

sözen : Kumda yetişen dik gövdeli, iğne yapraklı bodur ağaç.
suv otı : Uzun ince yapraklı, uç kısmındaki taneleri yayılmış hâlde olan, sulak yerlerde yetişen bir bitki.
suv suvla - : Su içmek.
suva yak - : Suvarmak, hayvanlara su vermek.
sümsüle : Kadınların başına takılan uzun zincir şeklinde takı.
süyci : Tatlı, lezzetli.
süyşür - : Yavaşça hareket ettirmek, kımıldatmak.

-Ş-

şa : Padişah, şah, çar.
şahı : Renkli ipek kumaş.
şaññırda - : Uğuldamak, çınlamak.
şay : Süs, bezek, ziynet.
şänik : Çekirdek, meyve çekirdeği.
şemal : Yel, rüzgar.
şermende : Utanmaz, arsız, kavgacı.
şetdalı : Şeftali.
şirmayı : Fildişi.
şöhle : Şule, ışık.
şuñkar : Akdoğan, sungur, doğan.

-T-

tagan : Sacayak.
tahya : Takke.
takır : Bitki yetişmeyen, çorak alan.
tal : Söğüt.
talhan : Kavundan buğday ununa şeker katılarak yapılan bir yemek.

tama : Umut, istek, arzu.

tamdıra : İki telli Türkmen sazı.

tana - : Tanımak, bilmek, haberdar olmak.

tanapcık : Atın ipi.

taşla - : Atmak, fırlatmak, bırakmak, terk etmek.

tay-I : Denk, benzer, bedel, eş, çift olan şeylerin her biri.

tay-II : Taraf, yan, civar.

tayak : Değnek, sopa, asa, baston.

tayçanak : Bir yaşına girmemiş tay, kulun.

taygançak : Kaygan.

tayın : Hazır.

taylan - : İki tarafı eşitlenmek (yük için).

taylık : Denklik, eşlik.

tayyar : Hazır.

tayyarlan - : Hazırlanmak.

täcidar : Taç sahibi.

Tecen : Yer adı. Tecen.

telpek : Kalpak, papak.

teññe : Para; pul.

teşviş : kaygı

tılla : Altın.

tir - : Toplamak, yığmak.

tir'ekkeş : Afyoncu.

togalan - : Yuvarlanmak.

togalanıp : Tepetaklak.

tokay : Orman.

toklı : Bir yaşında kuzu, toklu.

tolkun : Dalga.

tomaga : Kızların takındığı başlık üzerinde yer alan süs.

tomus : Yaz.

torgay: Çayır kuşu, toygar.

Totı : Şahıs adı. Kız.

tovla - : Bükmek, çevirmek, döndürmek.

tovlan - : Kıvrılmak, burulmak.

tovlı : Bükülü.

töre : Saygın kişi.

tumar : 1.Muska. 2.Dürülmüş kağıt. 3.Kadınların taktıkları uzun, sivri ve yuvarlak türleri bulunan bir süs eşyası.

türgen : Usta, mahir, becerikli.

tüvi : Pirinç.

tüys : 1.Görünüş, şekil, biçim. 2.Gerçek, hakiki; tıpkı, aynı. 3. İçten, samimi.

tüydükçi : Kavalcı, zurnacı.

-U-

ugra - : Gitmek, yollanmak, yola çıkmak/düşmek.

ulal - : Büyümek, gelişmek, serpilmek.

ullakan : 1. Şekli ve hacmi büyük olan. 2.Yetişkin, erişkin, çok büyük. 3. Önemli, yararlı.

ussat : Üstat, mahir, erbap.

uyan : Dizgin, yular.

uyat : Utanç.

-Ü-

ülpülle - : Kıpırdamak.

Ürgenç : Yer adı. Ürgenç.

üvre - : Sallamak.

üyş - : Toplanmak, yığılmak.

üyşen - : Korkmak, çekinmek, ürkmek.

üz - : Yolmak, kesmek, koparmak.

-V-

vahay : Vah, tüh.

Volga : Volgagrad'da üretilen araba.

-Y-

yabılı : Atlı, atla giden.

yad : Yabancı, el.

yada - : 1.Yorulmak. 2.Usanmak, bıkmak.

yaglık : Baş örtüsü, eşarp.

yagtı : 1.Işık. 2.Parlak, aydınlık.

yalak : bk. yalı.

yalı : Gibi, kadar.

yalkım : Parıltı, ışıltı.

yan : 1.Bedenin bir bölümü. 2. Yan, taraf. 3.Giyim kuşamın koltuktan eteklere kadar uzanan parçası. 4.Bir şeyin yakını, yanı.

Yañgala : Yer adı.

yap : Ark, kanal, su yolu, dere yatağı.

yap - : 1.Örtmek, kapamak, kapatmak. 2.Giydirmek (elbise).

yasa - : Yapmak, meydana getirmek.

yaş - : (Güneş için) batmak.

yaşacık : Küçücük.

yaşılbaş : Ördekgillerden, tüyleri mavi, beyaz, siyah, kahverengi - erkeğinin başı yeşil- renkli bir yaban ördeği; yeşilbaş.

yaşmak : Tülbent, baş örtüsü.

yatak : Ağıl.

yaynat - : 1.Hareket ettirmek, kıpırdatmak, oynatmak. 2.Bolluk içinde, refah içinde yaşatmak.

yayra - : Yayılmak, dağılmak, saçılmak.

yazık : Günah; kabahat, suç.

yeke : Tek, bir, bir tek.

yelek : Kuşların kanadında bulunan ve uçmaya yarayan kalın eksenli tüy, telek.

yeñiş : 1.Galibiyet. 2.Zafer.

yıgım : 1.Ürün, mahsul, hasat. 2.Toplama.

yılak : Kumluk yerlerde biten yaz otu.

yılgır - : Gülümsemek, tebessüm etmek.

yolbaşçı : Başkan, lider, önder, amir, idareci.

yorga : Rahvan at.

yort - : Koşmak, koşarak gitmek, koşturmak.

yorunca : Yonca.

yovşan : Pelin, keskin kokulu bitki, yavan otu.

yüvür - : Koşmak, dolaşmak.

-Z-

zakca : Alaca karga.

zamça : Dışı dilim dilim olan sarı büyük kavun.

zar bol - : Muhtaç olmak, ihtiyaç duymak.

zat : Şey, nesne, eşya,varlık.

zerbap : Altın ile işlenmiş, altın gibi kumaş.

zergär : Kuyumcu.

zıba : Güzel, alımlı, yakışıklı, sevimli.

zıñ - : 1.Atmak, fırlatmak. 2.Sıçramak.

zor : Güçlü, kuvvetli, sağlam.

KAYNAKÇA

AKSAN, Doğan; Halk Şiirimizin Gücü, Ankara 1999.

ALPTEKİN, Ali Berat; *"Ninni".* Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi VII, İstanbul:Dergâh Yayınları, 1990, s.63-65.

ALVER, Köksal; *"Çocuk ve Edebiyat".* Hece.Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı, S:104-105, Ankara, Ağustos-Eylül 2005.

ARTUN, Erman; *"Tekirdağ'da Ninni Söyleme Geleneği".* Türk Halk Kültüründen Derlemeler 1997, Ankara:Kültür Bakanlığı Yayınları, 2000, s.47-70.

ASYA, Arif Nihat; Duâlar ve Âminler, İstanbul:Ötüken Neşriyat, 1990.

ATALAY, Besim; Divanü Lügati't-Türk Tercümesi, C III. Ankara 1941.

BABAGULIYEVA Aycemal: *"Şahırana Kalplı Türkmen Zenanları"* . Vatan.No:35(10796), 2005-nci Yılıñ Novruz Ayınıñ 22-si, s.4.

BAYMIRADOV, Amanmırat; Yedigenim Yedi Yıldız. Türkmen Hüvdüleri, Matalları, Sanavaçları, Yañıltmaçları.Birinci Kitap.Türkmenistan Neşriyatı, Aşgabat, 1989.

BAYRAM, Yavuz; "*Türk Halk Edebiyatında 'Çocuk' Kavramı Üzerine"*. Hece.Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı, S:104-105, Ankara, Ağustos-Eylül 2005.

BİLKAN, Ali Fuat; *"Çocuk Edebiyatı-Kavram ve Mahiyet-".* Hece.Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı, S:104-105, Ankara, Ağustos-Eylül 2005.

CLAUSON, Sir Gerhard; An Etymological Dictionary of Pre-thirteenth Century Turkish, Oxford 1972.

ÇAĞAN, Kenan; *"Çocuk Edebiyatı ve İdeoloji"*. Hece.Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı, S:104-105, Ankara, Ağustos-Eylül 2005.

Çağdaş Türkmen Edebiyatından Çocuk Şiirleri, Yayına Hazırlayan: Nuri BAYRAMOV. Türkiye Türkçesine Aktaran: Musa ÇİFTÇİ, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1995.

ÇELEBİOĞLU, Âmil; Ninnilerimiz, Ankara:TTK Basımevi, 1987.

_____; Türk Ninniler Hazînesi, İstanbul:Ülker Yayınevi, 1982.

ÇEVİRME, Hülya; *"Şiirsel Halk Edebiyatı Ürünlerinin Çocuğun Dil Eğitimine Katkıları".* İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt:5, Sayı:7, Bahar 2004.

ÇINAR, Ali Abbas; *"Türkmenistan Halk Edebiyatı Türleri".* Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi, 2, Güz 1996.

Çocuk Edebiyatı Yıllığı/1988, Haz. Mustafa Ruhi ŞİRİN, İstanbul: Gökyüzü Yayınları, Ocak 1988.

Derleme Sözlüğü, IX (L-R), Ankara:TDK Yayınları, 1993.

DİLÇİN, Cem; Örneklerle Türk Şiir Bilgisi, Ankara:TDK Yayınları, 1997.

DİZDAROĞLU, Hikmet; Halk Şiirinde Türler, Ankara 1969.

EFE, Ahmet; *"Ninni ve Masalların Dünyasında Çocuk".* Hece.Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı, 104-105, Ankara, Ağustos-Eylül 2005.

ELÇİN, Şükrü; Halk Edebiyatına Giriş, Ankara 1993.

ERCİLASUN, Ahmet Bican; Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü, Ankara:Kültür Bakanlığı Yayınları, 1991-1992.

ERGİN, Muharrem; Türk Dil Bilgisi, İstanbul, 1999.

ETİLİ, Can; "*Türk Toplumunda Ninniler ve Kadın".* Türk Edebiyatı, S:291, s.23-24.

EVREN, Mustafa Ökkeş; *"Çocuk Edebiyatında Dinî Yaklaşım".* Hece.Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı, 104-105, Ankara, Ağustos-Eylül 2005.

EYÜBOĞLU, İ. Zeki; Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü, İstanbul:Sosyal Yayınları, 1991.

GARRIEV, B.A.; Türkmen Hüvdileri, Aşgabat:Türkmen Dövlet Neşir, 1948.

GENÇ, Reşat; Türk İnanışları İle Millî Geleneklerinde Renkler ve Sarı Kırmızı Yeşil, Ankara 1999.

GÖKALP, Şebnem; Azerbaycan Sözlü Edebiyatında Ninniler(Laylalar), Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2002.

GÖKALP, Ziya; Kızılelma, Haz. Hikmet Tanyu, Kültür Bakanlığı, 1976.

GÖKYAY, Orhan Şaik; Dedem Korkudun Kitabı, İstanbul, 2004.

GÖZAYDIN, Nevzat; *"Çocuk ve Folklor".* Türk Dili. Çocuk Özel Sayısı, 400, 1985,326-371.

GÜCÜK, Sapar; *"Türkmen Dilinde İyi Niyetler".* Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi, 3, Bahar 1997,

GÜNAY, Umay; *"Bibliyografya:Türk Ninnileri Hazinesi".* Türk Kültürü, 236, 1982, 914-918.

GÜNGÖR, M.Nasıh; Kastamonu Ninnileri, Kastamonu:Kral Matbaası, 1944.

KARA, Mehmet; Türkmen Türkçesi ve Türkmen Edebiyatı Üzerine Araştırmalar, Akçağ Yayınları, Ankara1998.

KARAKAYA, Zeki; *"Göstergebilimsel İşlevler Açısından Ninniler".* Millî Folklor,61, Bahar 2004,44-57.

KAŞGARLI MAHMUT; Divanü Lügati't-Türk, Ter. Besim Atalay, III, Ankara, 1941.

KAYA, Doğan; Anonim Halk Şiiri, Ankara 1999.

_____; *"Ninni".* Pertev Naili Boratav'a Armağan, Ankara:Kültür Bakanlığı Yayınları, 1998.

KILIÇ, Mehmet; Türkmen Folkloru:Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri, Bursa 1996.

KIRCI, Emine; *"Türkiye Ninniler Bibliyografyası Üzerine Bir Deneme".* Türk Folklorundan Derlemeler, Ankara:Kültür Bakanlığı Yayınları, 1989, 107-131.

KUNOŞ, İgnacz; Halk Edebiyatı Numuneleri:Türkçe Ninniler, İstanbul 1925.

KURNAZ, Cemal; *"Ninnilerin Şiirli Dünyası".* Türküden Gazele. Halk ve Divan Şiirinin Müşterekleri Üzerine Bir Deneme, Ankara: Akçağ Yayınları, 1997.

OĞUZ, M.Öcal; Türk Halk Edebiyatı El Kitabı, Ankara:Grafiker Yayınları, 2004.

ONAY, Ahmet Talat; Türk Halk Şiirlerinin Şekil ve Nev'i, Haz.Cemal Kurnaz, 1.Baskı, Akçağ Yayınları, Ankara, 1996.

ÖGEL, Bahaeddin; Türk Mitolojisi. I.Cilt, Ankara:TTK Basımevi, 2003.

ÖRNEK, Sedat Veyis; Geleneksel Kültürümüzde Çocuk, Ankara 1979.

ÖZCAN, Hüseyin; *"Gümülcine Türkleri Ninni Örnekleri".* Folklor/Edebiyat,31, 2002/3,151-157.

ÖZÇÖREKÇİ, Nilüfer Zeynep; *"Çorum Merkez ve İskilip İlçelerinde Çocuk*

Ninnileri", Türk Halk Kültüründen Derlemeler-1993, Ankara, 1995.

ÖZKAN, İsa; *"Köroğlu Destanı'nda Kahraman ve Atının Doğuşu İle İlgili Motiflerin Tahlili"* , Türk Dili, 549, (Eylül 1997), 223-233.

REDHOUSE, Sir James W.; A Turkish and English Lexicon, Lebanon 1974.

SARIYEVA, Gülälek; *"Anadolı Türkmen Gelin-Gızlarınıñ Çeper Dünyası".* Türkmen Dünyası, No:21-22(197-198), Atamırat Niyazov Yılınıñ Sancar Ayı, 2004, s.7.

ŞAMIRADOV, B., O. YAZIMOV ve N.ÇARIYEV, Orta Mekteplerin VIII. Klası Üçin Okuv Kitabı, Türkmen Dövlet Okuvpedneşir, Aşgabat 1955.

ŞAPOLYO, Enver Behnan; Halk Ninnileri, İstanbul 1938.

ŞENOL, Memduh; *"Ninnilerin Dili".* Türk Edebiyatı, S:280, Şubat 1977.

ŞİMŞEK, Esma; "*Çukurova (Kadirli-Kozan) Ninnileri Üzerine Bazı Düşünceler"*, Millî Folklor, I (2), 6. 1989, 18.

ŞİMŞEK, Tacettin; *"Çocuk Şiirleri".*Hece.Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı, S:104-105, Ankara, Ağustos-Eylül 2005.

ŞİRİN,Mustafa Ruhi; Çocuğa Adanmış Konuşmalar, İz Yayıncılık, İstanbul 1998.

_____; 99 Soruda Çocuk Edebiyatı, İstanbul:Çocuk Vakfı Yayınları, 1998.

_____; Gösteri Çağı Çocukları, İz Yayıncılık, İstanbul 1999.

_____; Ninni Bebeğim Ninni. Ninni Şiirleri Antolojisi, Ankara:Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.

TAN, Nail; Derlemeler/Makaleler. Anonim Edebiyat, C.II, Ankara, 2007.

TATLILIOĞLU, Durmuş; "*Din Sosyolojisi Açısından Türkmen Ailesi ve Kuruluşu Düğün, Nikâh ve Boşanma"*, Akademik Araştırmalar Dergisi, Yıl :3, S.9-10, İstanbul, Mayıs-Ekim 2001.

_____; *"Türkmenistan'da Hayatın Çeşitli Safhaları İle İlgili İnanç ve Uygulamalar".* Akademik Araştırmalar Dergisi, S:2, İstanbul, Ekim 1999.

TEKİN, Talat; Türkmence Türkçe Sözlük; Ankara:Simurg Yayınları, 1995.

TURAN, Metin(Hazırlayan); Pertev Naili Boratav'a Armağan, Ankara:Kültür Bakanlığı Yayınları, 1998.

Türk Dünyası Edebiyat Tarihi, C.3. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi, 2003.

Türk Folklorundan Derlemeler(Ninni Özel Bölümü), Ankara:Kültür Bakanlığı Yayınları, 1989.

Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi. Türkmenistan Türk Edebiyatı1., Ankara:Kültür Bakanlığı Yayınları, 1993.

Türkmen Dili. No:32, 2005-nci Yılıñ Alp Arslan Ayınıñ 3-i, s.4.

Türkmen Dili. No:33, 2005-nci Yılıñ Alp Arslan Ayınıñ 10-ı, s.4.

YARDIMCI, Mehmet; *"Kıbrıs ve Diğer Türk Ülkelerinde Ortak Ninni ve Tekerlemeler".* II.Uluslararası Kıbrıs Araştırmalar Kongresi, Gazimağusa, 24-27 Kasım 1998.

YAVUZ, Kerim; Çocuğun Dünyası ve Gelişme. İstanbul:Çocuk Vakfı Yayınları,1992.

YARARLANILAN İNTERNET ADRESLERİ

1. http://www.edebiyat-we-sungat.com/menu/ml/t2/folk.html.
2. http://www.edebiyat-we-sungat.com/menu/ml/t3/huwdi.html.
3. http://www.turkmens.com/Dersat/mysal-1.htm.
4. www.tkm.8m.net/huwdiler.htm.

ÖZET

KILIÇ, Ayşe Yüksel. Türkmenistan Türklerinin Sözlü Edebiyatında Hüvdiler(Ninniler), Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007.

Bu çalışmada Türkmenistan Türklerinin sözlü edebiyatı türlerinden biri olan "hüvdiler" ele alınmıştır. Çocuğu uyutmak, rahatlatmak, sevmek için kendine özgü bir ezgi ile söylenen ve anonim olan hüvdiler, Türkmenistan sözlü edebiyatının önemli bir türünü oluşturmaktadır.

Çalışmanın "Giriş" bölümünde, ilk olarak Türkmenistan sözlü edebiyatındaki hüvdilerle ilgili açıklama verildikten sonra, diğer Türk boylarında ninni türünü karşılayan adlandırmalar örnekleriyle birlikte bölüme eklenmiştir.

"I. Bölüm"de hüvdiler metin bölümünden hareketle ihtiva ettiği konularına göre, söyleyicilerine göre ve söylenilen kişilere göre tasnif edilmiştir. Konularına göre hüvdiler yirmi bir başlık altında toplanmıştır.

"II. Bölüm"de hüvdiler dil ve şekil özelliklerine göre değerlendirilmiştir. Hüvdi metinlerinden hareketle Türkmen Türkçesinin belli başlı dil özellikleri de incelenmiştir. Metinler şekil özellikleri açısından vezin, kafiye, redif, tekrarlar (nakarat, kelime tekrarı, ek tekrarı, ses tekrarı) başlıkları altında ele alınmıştır.

Sözlü kültür geleneğine ait olan ve sonradan yazıya aktarılan hüvdiler Türkiye'de ve Türkmenistan'da yayımlanan kayaklardan elde edilerek karşılaştırmalı bir biçimde bir araya getirilmiştir. "III. Bölüm"; bir araya getirilen bu hüvdi metinlerini içermektedir. Faydalanılan birçok kaynakta metinler farklı farklı biçimlerde kaydedildiği için, metin bölümünde kaynaklardaki bu farklılıkların tamamı dipnotlarla gösterildi.

“Sonuç” bölümünde verilerden elde edilen sonuçlar yer almaktadır. Bu bölümden sonra metinlerde geçen bazı yabancı kelimeler için “Sözlük” hazırlanmıştır.

Çalışmada faydalanılan kaynaklar “Kaynakça” bölümünde belirtilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Hüvdi, ninni, Türkmen sözlü edebiyatı

ABSTRACT

In this thesis we have studied one of the literary genres of Turkmen oral literature called “huvdies”.

First, we have taken “lullaby” from the point of view of Turkmens. We have also given the counterpart terminology for “lullaby”, corresponding to this type, in some other tribes talking Turkish.

In the first part of our thesis, we have classified “huvdies”. The classification is done according to their subjects, according to the sex of the child and according to their singers. “Huvdies” given in the third part of the thesis, have been classified under twenty one sub-titles, according to their subjects.

The second part of the thesis, contains linguistic and structural features of the “huvdies”. The language features of Turkoman Turkish have been examined by the examples that are taken from the texts of “huvdies”.

“Huvdi” as an oral literature genre, have been living in oral tradition for ages. These, have been written down after some time. Thats why there are several versions of the same “huvdi” in different written sources. In the thesis, the different versions are given at the footnotes. Otherwise, “huvdies” do not always preserve their traditional form. Some samples of this exceptional type is noticed.

We have added a glossary for the new words found in the “huvdi” texts to the end of the thesis.

Key Words: lullaby, Turkmens, oral tradition